

BÖLGESEL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ

Cilt/Volume 08
Sayı/Issue 02
Aralık/December 2024
e-ISSN 2587-1234

The Impact of US Withdrawal from Middle East on Turkish Foreign Policy in the Region

Amerika'nın Orta Doğu'dan Çekilmesinin Türkiye'nin Orta Doğu Politikası Üzerindeki Etkisi

Shangtao GAO-Jessica DURDU

Small State Theory and China in Latvia's Foreign Policy

Küçük Devlet Teorisi ve Letonya Dış Politikasında Çin

Özlem Zerrin KEYVAN

Habibi Come to Doha: Evaluating the Modernisation Process of Qatar from the Perspective of Multiple Modernities Paradigm

Habibi Doha'ya Gel: Katar'ın Modernleşme Sürecinin Çoklu Moderniteler Paradigması

Perspektifinden Değerlendirilmesi

Ayşe Nur KANLI

Yemen'de Husiler ve Aden Körfezi Bölgesel Güvenlik ve Tehdit Analizi

Houthis in Yemen and The Gulf of Aden Regional Security and Threat Analysis

Betül CAFER-Güngör ŞAHİN

Bir Bölgeselleşme Örneği Olarak Şanghay İşbirliği Örgütü

Shanghai Cooperation Organization as an Example of Regionalism

Halit HAMZAOĞLU

2008 Rusya-Gürcistan Savaşı'nda ve Sonrasında Devlet ve Uluslararası Örgütlerin Tutumları

The Attitudes of States and International Organizations During and After the 2008 Russia-Georgia War

Ergün UCATÜRK (MAMEDOV)

Kitap İncelemesi: Jeopolitikten Astropolitiğe: Hegemonik Bir Rekabet Alanı Olarak Uzay

Book Review: From Geopolitics to Astropolitics: Space as a Hegemonic Competition Area

Neslihan TOPCU ALPARSLAN

Kitap İncelemesi: Somali: Kimlik, İslami Hareketler ve Barış

Book Review: Afyare Abdi Elmi, Somalia: Identity, Islamic Movements and Peace

Cihan DABAN

SAHİBİ

Prof. Dr. Mehmet Seyfettin EROL

BAŞ EDITÖR

Prof. Dr. Mehmet Seyfettin EROL

EDİTÖR

Doç. Dr. Emre OZAN

EDİTÖR YARDIMCISI

Dr. Cenk TAMER

SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ

Dr. Kadir Ertaç ÇELİK

DİL EDİTÖRLERİ

Prof. Dr. Selma YEL • Türkçe Dil Editörü
Prof. Dr. Cem KARADELİ • İngilizce Dil Editörü

YAZIM EDİTÖRÜ

Zeynep Çağla ERİN

YAYIN ASİSTANLARI

Sena BİRİNCİ
Ayşe Azra GILAVCI

YAYIN KURULU

Prof. Dr. Mustafa Nail ALKAN • Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi • Ankara/TÜRKİYE
Prof. Dr. Muthana AL-MAHDAMI • Bağdat Üniversitesi • Bağdat/İRAK
Prof. Dr. A. Fahimi AYDIN • İnönü Üniversitesi • Malatya/TÜRKİYE
Prof. Dr. Mustafa Sıtkı BİLGİN • Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi • Ankara/TÜRKİYE
Prof. Dr. Fahri ERENEL • İstinye Üniversitesi • İstanbul/TÜRKİYE
Prof. Dr. Temuçin Faik ERTAN • Ankara Üniversitesi • Ankara/TÜRKİYE
Prof. Dr. Özcan GÜNGÖR • Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi • Ankara/TÜRKİYE
Prof. Dr. Zafar Nawaz Jaspal • Quaid-i Azam Üniversitesi • İslamabad/PAKİSTAN
Prof. Dr. Hasan Ali KARASAR • Kapadokya Üniversitesi • Nevşehir/TÜRKİYE
Prof. Dr. Izbairov Asylbek KARIMOVICH • Jeopolitik Araştırma Enstitüsü • Almatı/KAZAKİSTAN
Prof. Dr. Zayniddin KURMANOV • Boris Yeltsin Kırgız-Rus-Slav Üniversitesi • Bişkek/KIRGIZİSTAN
Prof. Dr. Asan ORMUŞEV • Kırgızistan Mahmud Kaşgari Doğu Üniversitesi • Bişkek/KIRGIZİSTAN
Prof. Dr. Şamil ÖÇAL • Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi • Ankara/TÜRKİYE
Prof. Dr. Oktay Fırat TANRISEVER • Orta Doğu Teknik Üniversitesi • Ankara/TÜRKİYE
Prof. Dr. Sayim TÜRKMAN • Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi • Ankara/TÜRKİYE
Doç. Dr. Hassan Daud BUTT • Bahria Üniversitesi • İslamabad/PAKİSTAN
Doç. Dr. Masa KOLANOVIC • Zagreb Üniversitesi • Zagreb/HIRVATİSTAN
Doç. Dr. Ariel S. Gonzalez LEVAGHI • Arjantin Papalık Katolik Üniversitesi • Buenos Aires/ARJANTIN
Doç. Dr. Erjada PROGONATI • Süleyman Demirel Üniversitesi • Isparta/TÜRKİYE
Doç. Dr. Ahad SALIHOV • Rusya Bilimler Akademisi • Moskova/RUSYA FEDERASYONU
Doç. Dr. Katarzyna STOKLOSA • Güney Danimarka Üniversitesi • Odense/DANİMARKA
Dr. Khuram IQBAL • Pakistan Milli Savunma Üniversitesi • İslamabad/PAKİSTAN
Dr. Cenk PALA • Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi • Ankara/TÜRKİYE
Dr. Shristi PUKHREM • Hindistan Vakfı • Yeni Delhi/HİNDİSTAN
Dr. Harinda VIDANAGE • General Sir John Kotelawala Savunma Üniversitesi • Rathmalana/SRİ LANKA

YAZIŞMA-HABERLEŞME

Bölgesel Araştırmalar Dergisi

Çankaya Mahallesi, Cemal Nadir Sokak, No: 9, Çankaya – Ankara/Türkiye

Tel: +90 312 474 00 46 • Faks: +90 312 474 00 45

• Web: dergipark.gov.tr/bader

MİZANPAJ

Abdul Rahim FATAH

YAYIN TÜRÜ

Uluslararası Hakemli Yerel Süreli Yayın

e-ISSN | 2587-1234

YAYIN TARİHİ

26 Aralık 2024

DANIŐMA KURULU

- Prof. Dr. Kuralai BAIZAKOVA • Al-Farabi Kazak Ulusal Üniversitesi • Almatı/KAZAKİSTAN*
Prof. Dr. Giray Saynur DERMAN • Marmara Üniversitesi • İstanbul/TÜRKİYE
Prof. Dr. Edward FOSTER • Stevens Teknoloji Enstitüsü • New Jersey/ABD
Prof. Dr. Sarmad Zeki HAMED • Al-Nahrain Üniversitesi • Bağdat/IRAK
Prof. Dr. İlyas KEMALOĞLU • Marmara Üniversitesi • İstanbul/TÜRKİYE
Prof. Dr. Iram KHALİD • Pencil Üniversitesi • Lahor/PAKİSTAN
Prof. Dr. Nabizhan MUKHAMMEDKHAN • Al-Farabi Kazak Ulusal Üniversitesi • Almatı/KAZAKİSTAN
Prof. Dr. Yelda Hatice ONGUN • Başkent Üniversitesi • Ankara/TÜRKİYE
Prof. Dr. Asem NAUŞABAYEVA HEKİMOĞLU • Kütahya Dumlupınar Üniversitesi • Kütahya/TÜRKİYE
Doç. Dr. Abdugani MAMADAZIMOV • Tacikistan Ulusal Siyaset Bilimciler Birliği • Duşanbe/TACİKİSTAN
Doç. Dr. Farhat TOLİPOV • Özbekistan Bilim Kervanı Enstitüsü • Taşkent/ÖZBEKİSTAN
Doç. Dr. Kanat YDYRYS • Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi • Türkistan/KAZAKİSTAN
Doç. Dr. Serpil GÜDÜL • Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi • Ankara/TÜRKİYE
Dr. Khalid Taimur AKRAM • Küresel Strateji Çalışmaları Merkezi • İslamabad/PAKİSTAN
Dr. Alok BANSAL • Hindistan Vakfı • Yeni Delhi/HİNDİSTAN
Dr. Intigam MAMEDOV • Lomonosov Moskova Devlet Üniversitesi • Moskova/RUSYA FEDERASYONU
Dr. Muhammad Syaroni ROFI • Endonezya Üniversitesi • Cakarta/ENDONEZYA
Dr. Azhar E. SERİKKALİYEVA • Al-Farabi Kazak Ulusal Üniversitesi • Almatı/KAZAKİSTAN

YURTDİŐİ TEMSİLCİLİKLERİ

- ABD** | *Prof. Dr. Hasan Bülent PAKSOY • Baker College-Emekli*
Azerbaycan | *Doç. Dr. Nazim CAFERSOY • Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi*
Etiyopya | *Dr. Abdu Muhammed ALI • Dilla Üniversitesi*
Irak | *Doç. Dr. Ahmed Fakak AHMED • Musul Üniversitesi*
Kazakistan | *Doç. Dr. Kanat YDYRYS • Türk Dili Konuőan Ülkeler İşbirliği Konseyi*
Özbekistan | *Doç. Dr. Shahina İBRAHİMOVA • Taşkent Devlet Őarkiyat Enstitüsü*
Sudan | *Elnur Ahmed el-Nur EZZAKI • Assayha Journal*

OWNER

Prof. Mehmet Seyfettin EROL

EDITOR IN CHIEF

Prof. Mehmet Seyfettin EROL

EDITOR

Assoc. Prof. Emre OZAN

VICE EDITOR

Dr. Cenk TAMER

PUBLICATION MANAGER

Dr. Kadir Ertaç ÇELİK

LANGUAGE EDITORS

Prof. Selma YEL • Turkish Language Editor
Prof. Cem KARADELİ • English Language Editor

REDACTION EDITOR

Zeynep Çağla ERİN

PUBLICATION ASISTANTS

Sena BİRİNCİ
Ayşe Azra GILAVCI

EDITORIAL BOARD

Prof. Mustafa Nail ALKAN • Ankara Hacı Bayram Veli University • Ankara/TÜRKİYE

Prof. Muthana AL-MAHDAMI • University of Baghdad • Baghdad/IRAQ

Prof. A. Fahimi AYDIN • İnönü University • Malatya/TÜRKİYE

Prof. Mustafa Sıtkı BİLGİN • Ankara Yıldırım Beyazıt University • Ankara/TÜRKİYE

Prof. Dr. Fahri ERENEL • İstinye University • İstanbul/TÜRKİYE

Prof. Temuçin Faik ERTAN • Ankara University • Ankara/TÜRKİYE

Prof. Özcan GÜNGÖR • Ankara Yıldırım Beyazıt University • Ankara/TÜRKİYE

Prof. Zafar Nawaz Jaspal • Quaid-i Azam University • Islamabad/PAKISTAN

Prof. Hasan Ali KARASAR • Cappadocia University • Nevşehir/TÜRKİYE

Prof. Izbaïrov Asylbek KARIMOVICH • Institute of Geopolitical Studies • Almaty/KAZAKHSTAN

Prof. Zayniddin KURMANOV • Kyrgyz-Russian Slavic University • Bishkek/KYRGYZSTAN

Prof. Asan ORMUŞEV • Kyrgyzstan Mahmud Kashgari Eastern University • Bishkek/KYRGYZSTAN

Prof. Şamil ÖÇAL • Social Sciences University of Ankara • Ankara/TÜRKİYE

Prof. Oktay Fırat TANRISEVER • Middle East Technical University • Ankara/TÜRKİYE

Prof. Sayim TÜRKMAN • Ankara Yıldırım Beyazıt University • Ankara/TÜRKİYE

Assoc. Prof. Hassan Daud BUTT • Bahria University • Islamabad/PAKISTAN

Assoc. Prof. Masa KOLANOVIC • University of Zagreb • Zagreb/CROATIA

Assoc. Prof. Ariel S. Gonzalez LEVAGHI • Pontifical Catholic University of Argentina • Buenos Aires/ARGENTINA

Assoc. Prof. Erjada PROGONATI • Süleyman Demirel University • Isparta/TÜRKİYE

Assoc. Prof. Ahad SALIHOV • Russian Academy of Sciences • Moscow/RUSSIAN FEDERATION

Assoc. Prof. Katarzyna STOKLOSA • University of Southern Denmark • Odense/DENMARK

Dr. Khuram IQBAL • National Defence University of Pakistan • Islamabad/PAKISTAN

Dr. Cenk PALA • Ankara Center for Crisis and Policy Studies • Ankara/TÜRKİYE

Dr. Shristi PUKHREM • India Foundation • New Delhi/INDIA

Dr. Harinda VIDANAGE • General Sir John Kotelawala Defence University • Rathmalana/SRI LANKA

CORRESPONDENCE – COMMUNICATION

Journal of Regional Studies

Çankaya Mahallesi, Cemal Nadir Sokak, No: 9, Çankaya – Ankara/Türkiye

Tel: +90 312 474 00 46 • Fax: +90 312 474 00 45

• Web: dergipark.gov.tr/bader

COVER DESIGN & TYPESETTING

Abdul Rahim FATAH

TYPE OF PERIODICAL

International Refereed Local Periodical Journal

e-ISSN | 2587-1234

PUBLICATION DATE

26 December 2024

ADVISORY BOARD

- Prof. Kuralai BAIZAKOVA • Al-Farabi Kazakh National University • Almaty/KAZAKHSTAN*
Prof. Giray Saynur DERMAN • Marmara University • İstanbul/TÜRKİYE
Prof. Edward FOSTER • Stevens Institute of Technology • New Jersey/USA
Prof. Sarmad Zeki HAMED • Al-Nahrain University • Baghdad/IRAQ
Prof. Dr. İlyas KEMALOĞLU • Marmara University • İstanbul/TÜRKİYE
Prof. Iram KHALID • Punjab University • Lahore/PAKISTAN
Prof. Nabizhan MUKHAMMEDKHAN • Al-Farabi Kazakh National University • Almaty/KAZAKHSTAN
Prof. Yelda Hatice ONGUN • Başkent University • Ankara/TÜRKİYE
Prof. Asem NAUŞABAYEVA HEKİMOĞLU • Kütahya Dumlupınar University • Kütahya/TÜRKİYE
Assoc. Prof. Abdugani MAMADAZIMOV • National Association of Political Scientists of Tajikistan • Dushanbe/TAJIKISTAN
Assoc. Prof. Farhat TOLIPOV • Institute of Science Caravan of Uzbekistan • Tashkent/UZBEKISTAN
Assoc. Prof. Kanat YDYRYS • Akhmet Yassawi University • Turkistan/KAZAKHSTAN
Assoc. Prof. Serpil GÜDÜL • Ankara Hacı Bayram Veli University • Ankara/TÜRKİYE
Dr. Khalid Taimur AKRAM • Center for Global & Strategy Studies • Islamabad/PAKISTAN
Dr. Alok BANSAL • India Foundation • New Delhi/INDIA
Dr. Intigam MAMEDOV • Lomonosov Moscow State University • Moscow/RUSSIAN FEDERATION
Dr. Muhammad Syaroni ROFII • University of Indonesia • Jakarta/INDONESIA
Dr. Azhar E. SERIKKALIYEVA • Al-Farabi Kazakh National University • Almaty/KAZAKHSTAN

FOREIGN REPRESENTATIVES

- USA** | *Prof. Hasan Bülent PAKSOY • Baker College-Retired*
- Azerbaijan** | *Assoc. Prof. Nazim CAFERSOY • Azerbaijan State University of Economics*
- Ethiopia** | *Dr. Abdu Muhammed ALI • University of Dilla*
- Iraq** | *Assoc. Prof. Ahmed Fakak AHMED • Mosul University*
- Kazakhstan** | *Assoc. Prof. Kanat YDYRYS • Cooperation Council of Turkic Speaking Countries*
- Uzbekistan** | *Assoc. Prof. Shahina IBRAHIMOVA • Tashkent State Oriental Studies Institute*
- Sudan** | *Elnur Ahmed el-Nur EZZAKI • Assayha Journal*

BU SAYININ HAKEMLERİ - REFEREES OF THIS ISSUE

- Prof. Dr. Mehmet ÖCAL • Erciyes Üniversitesi • Erciyes/TÜRKİYE*
Prof. Dr. Oktay TANRISEVER • Orta Doğu Teknik Üniversitesi • Ankara/TÜRKİYE
Prof. Dr. Süleyman ERKAN • Karadeniz Teknik Üniversitesi • Trabzon/TÜRKİYE
Doç. Dr. Ekrem Yaşar AKÇAY • Hakkari Üniversitesi • Hakkari/TÜRKİYE
Doç. Dr. Mustafa Turgut DEMİRTEPE • Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi • Çanakkale/TÜRKİYE
Doç. Dr. Hüseyin ARSLAN • Polis Akademisi • Ankara/TÜRKİYE
Doç. Dr. Resul YALÇIN • Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi • Ankara/TÜRKİYE
Doç. Dr. İbrahim KARATAŞ • İstanbul/TÜRKİYE
Dr. Öğr. Üyesi Başak ÖZARAL • İstanbul Ticaret Üniversitesi • İstanbul/TÜRKİYE
Dr. Öğr. Üyesi İlker AKTÜKÜN • İstanbul Üniversitesi • İstanbul/TÜRKİYE
Dr. Öğr. Üyesi Kadir TEMİZ • İstanbul Medeniyet Üniversitesi • İstanbul/TÜRKİYE
Dr. Öğr. Üyesi Yeliz KULALI MARTİN • Galatasaray Üniversitesi • İstanbul/TÜRKİYE

© Tüm hakları saklıdır. İzinsiz yayımlanamaz. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

© All rights reserved. No portion of this publication may be reproduced, copied, transmitted without the written permission. Citations are allowed.

Dergiyeye gönderilen yazı ve fotoğraflar iade edilmez.

Bu dergide yayınlanan yazılardaki fikirler yazarlarına aittir.

The articles and media sent cannot be repatriated.

The responsibility of all the ideas in the articles published in this journal belongs to their respective authors.

Bölgesel Araştırmalar Dergisi açık erişimli ve tamamen ücretsizdir.

The Journal of Regional Studies is open access and completely free.

TARANAN İNDEKSLER VE VERİ TABANLARI INDEXES & DATABASES

Bölgesel Araştırmalar Dergisi; Index Copernicus, CEEOL, ASOS Index, Cite Factor, DRJI, Google Akademik, İdeal Online, Infobase Index, JIFACTOR, Journal Factor, Research Bible ve Sindex tarafından taranmaktadır.

Dergimizin ULAKBİM TR DİZİN tarafından izlenme süreci devam etmektedir.

Journal of Regional Studies (JRS) indexed by Index Copernicus, CEEOL, ASOS Index, Cite Factor, DRJI, Google Scholar, İdeal Online, Infobase Index, JIFACTOR, Journal Factor, Research Bible and Sindex.

JRS is monitored by ULAKBİM TR INDEX.

DergiPark
AKADEMİK

asos
akademi sosyal bilimler indeksi

EE
Central and Eastern European Online Library

CiteFactor
Academic Scientific Journals

DRJI

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

idealonline

INFOBASE INDEX

JIFACTOR

**JOURNAL
FACTOR**

**Academic
Resource
Index**
ResearchBib

SIA

Google Scholar

EDİTÖRDEN

Değerli “Bölgesel Araştırmalar Dergisi (BAD)” okurları,

Uluslararası hakemli, açık erişimli ve tamamen ücretsiz olan dergimiz, yayın hayatına başladığı 2017 yılından bu yana toplam 8 cilt ve 16 sayı çıkarmış bulunmaktadır. Türkçe ve İngilizce çalışmalar kabul eden ve yılda iki kez (Mayıs ve Aralık aylarında) yayımlanan BAD, yalnızca DergiPark üzerinden makale başvurusu kabul etmekte ve bu platform üzerinden yayımlanmaktadır.

Dergimize gönderilen eserlerin ön kontrol aşamasında dergi kapsamına uygunluğu, bilimsel olgunluğu, yazım kurallarına uygunluğu incelenmekte ve bilhassa yazım şablonunun kullanılıp kullanılmadığına bakılmaktadır. Şekil şartlarına uygun olmayan çalışmalar bu aşamada editör heyeti tarafından reddedilmektedir. Bu aşamada ayrıca çalışmanın bilimsel etik kurallarına uygunluğu yine editör heyeti tarafından değerlendirilmekte, intihal.net programı üzerinden benzerlik raporu alınmaktadır.

Dergimizde uygulanan yayın süreçleri, bilginin tarafsız ve saygın bir şekilde gelişimine ve dağıtımına katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Bu doğrultuda uygulanan süreçler, yazarların ve yazarları destekleyen kurumların çalışmalarının kalitesine doğrudan yansımaktadır.

İzlemiş olduğu yayın politikaları sayesinde dergimizin gelmiş olduğu nokta bizleri gururlandırmaktadır. Bu bağlamda dergimizin toplam gösterim ve indirilme sayısının 350 bine yaklaştığını ve son sayımızdan itibaren yaklaşık 50 bin yeni okuyucu kazandığımızı görmek bizleri sevindirmektedir.

Bu başarıya ulaşmamızda endekslenmiş olduğumuz uluslararası veri tabanlarının etkisi yadsınamaz. Bunlar; Index Copernicus, CEEOL, ASOS Index, Cite Factor, DRJI, Google Akademik, Infobase, İdeal Online, JIFACTOR, Journal Factor, Research Bible ve Sindex olarak sıralanabilir. Ayrıca dergimizin ULAKBİM TR DİZİN tarafından izlenme süreci de devam etmektedir.

8. Cilt 2. Sayı; 3 İngilizce ve 3 Türkçe olmak üzere toplamda 6 makale ve bunun yanı sıra 2 kitap incelemesinden oluşmaktadır.

Bu makalelerden ilki, Prof. Dr. Shangtao GAO ve Jessica DURDU'nun ortaklaşa kaleme aldıkları “The Impact of US Withdrawal from Middle East on Turkish Foreign Policy in the Region” başlıklı makaledir. İkinci sırada ise Doç. Dr. Özlem Zerrin KEYVAN'ın kaleme aldığı “Small State Theory and China in Latvia's Foreign Policy” adlı makale yer almaktadır. Üçüncü sırada Ayşe Nur KANLI'nın yazdığı “Habibi Come to Doha: Evaluating the Modernisation Process of Qatar from the Perspective of Multiple Modernities Paradigm” adlı makaleye yer verilmiştir.

Dördüncü sırada, Betül CAFER ve Doç. Dr. Güngör ŞAHİN'in ortak makaleleri olan “Yemen'de Husiler ve Aden Körfezi Bölgesel Güvenlik ve Tehdit Analizi” adlı çalışma paylaşılmıştır. Beşinci makale ise Doç. Dr. Halit HAMZAOĞLU'nun “Bir Bölgeselleşme Örneği Olarak Şanghay İşbirliği Örgütü” başlıklı eseridir. Son olarak ise Ergün MAMEDOV'un kaleme aldığı “2008 Rusya-Gürcistan Savaşı'nda ve Sonrasında Devlet ve Uluslararası Örgütlerin Tutumları” adlı makaleyi sizlerle paylaşmayı uygun gördük.

Kitap incelemelerinde ise ilk olarak Dr. Neslihan TOPCU ALPARSLAN'ın ve ikinci olarak Dr. Cihan DABAN'ın değerlendirmelerine yer verilmiştir.

Dergimizde 8 yılı tamamlamış bulunuyoruz. 2025 yılının Mayıs ayında çıkacak olan 9. Cilt 1. Sayımız için çalışmalarınızı bekliyoruz. DergiPark üzerinden makale kabulünün her zaman açık olduğunu vurgulamak isterim.

Yeni yıla girerken dergi yayın ekibine, bu sayımızdaki eser sahiplerine ve dergimize ilgi gösteren tüm okuyucularımıza teşekkür ediyorum. Başarılı bir kariyer ve sağlıklı bir yıl diliyorum.

BAD Baş Editörü
Prof. Dr. Mehmet Seyfettin EROL

EDITORIAL

Dear “Journal of Regional Studies (JRS)” readers,

Our journal, which is internationally peer-reviewed, online and completely free, has published a total of 8 volumes and 16 issues since it began its publication life in 2017. JRS, which accepts studies in Turkish and English and is published twice a year (in May and December), only accepts submissions through DergiPark and is published on this platform.

In the pre-review stage of the works submitted to our journal, their compliance with the journal's scope, scientific maturity, and adherence to writing rules are examined, with particular attention paid to whether the writing template has been used. Studies that do not meet the formatting requirements are rejected by the editorial board at this stage. Also, at this stage, the compliance of the study with scientific ethical rules is evaluated by the editorial board, and a similarity report is obtained through intihal.net program.

The publication processes implemented in our journal aim to contribute to the development and distribution of knowledge in an impartial and reputable manner. In this context, the processes implemented directly reflect the quality of the work of the authors and the institutions supporting them.

Thanks to the publishing policies it has followed, the point our journal has reached makes us proud. In this context, we are pleased to see that the total number of views and downloads of our journal has approached 350 thousand and that we have gained approximately 50 thousand new readers since our last issue.

The impact of the international databases we are indexed in on our success is undeniable. These are: Index Copernicus, CEEOL, ASOS Index, Cite Factor, DRJI, Google Scholar, Infobase, Ideal Online, JIFACTOR, Journal Factor, Research Bible and Sindex. In addition, JRS is continued to monitored by ULAKBIM TR DIZIN.

Volume 8, Issue 2 consists of a total of 6 articles, 3 in English and 3 in Turkish, as well as 2 book reviews.

The first of these articles is “The Impact of US Withdrawal from Middle East on Turkish Foreign Policy in the Region”, co-authored by Prof. Shangtao GAO and Jessica DURDU. The second one is the article titled “Small State Theory and China in Latvia’s Foreign Policy” written by Assoc. Prof. Özlem Zerrin KEYVAN. In third place is “Habibi Come to Doha: Evaluating the Modernisation Process of Qatar from the Perspective of Multiple Modernities Paradigm” written by Ayşe Nur KANLI.

In the fourth place, we included the study titled “Houthis in Yemen and The Gulf of Aden Regional Security and Threat Analysis”, co-written by Betül CAFER and Assoc. Prof. Güngör ŞAHİN. The fifth article of our journal was written by Assoc. Prof. Halit HAMZAOĞLU, titled “Shanghai Cooperation Organization as an Example of Regionalism.” Finally, we found it appropriate to share with you the article titled “The Attitudes of States and International Organizations During and After the 2008 Russia-Georgia War”, written by Ergün MAMEDOV.

In the book reviews, firstly Dr. Neslihan TOPCU ALPARSLAN's and secondly Asst. Prof. Cihan DABAN's evaluations were included.

We have completed 8 years with our journal. We are looking forward to your contributions for our 9th Volume, 1st Issue, which will be published in May 2025. I would like to emphasize that article submissions through DergiPark are always open.

As we enter the new year, I would like to thank the journal’s editorial team, the contributors of this issue, and all our readers who show interest in our journal. I wish you a successful career and a healthy year.

JRS Editor in Chief
Prof. Mehmet Seyfettin EROL

İÇİNDEKİLER - TABLE OF CONTENTS

The Impact of US Withdrawal from Middle East on Turkish Foreign Policy in the Region | 130
Amerika'nın Orta Doğu'dan Çekilmesinin Türkiye'nin Orta Doğu Politikası Üzerindeki Etkisi
Shangtao GAO-Jessica DURDU

Small State Theory and China in Latvia's Foreign Policy | 151
Küçük Devlet Teorisi ve Letonya Dış Politikasında Çin
Özlem Zerrin KEYVAN

Habibi Come to Doha: Evaluating the Modernisation Process of Qatar from the Perspective of Multiple Modernities Paradigm | 168
Habibi Doha'ya Gel: Katar'ın Modernleşme Sürecinin Çoklu Moderniteler Paradigması Perspektifinden Değerlendirilmesi
Ayşe Nur KANLI

Yemen'de Husiler ve Aden Körfezi Bölgesel Güvenlik ve Tehdit Analizi | 183
Houthis in Yemen and The Gulf of Aden Regional Security and Threat Analysis
Betül CAFER-Güngör ŞAHİN

Bir Bölgeselleşme Örneği Olarak Şanghay İşbirliği Örgütü | 210
Shanghai Cooperation Organization as an Example of Regionalism
Halit HAMZAOĞLU

2008 Rusya-Gürcistan Savaşı'nda ve Sonrasında Devlet ve Uluslararası Örgütlerin Tutumları | 230
The Attitudes of States and International Organizations During and After the 2008 Russia-Georgia War
Ergün UCATÜRK (MAMEDOV)

Kitap İncelemesi: Jeopolitikten Astropolitikçe: Hegemonik Bir Rekabet Alanı Olarak Uzak | 247
Book Review: From Geopolitics to Astropolitics: Space as a Hegemonic Competition Area
Neslihan TOPCU ALPARSLAN

Kitap İncelemesi: Somali: Kimlik, İslami Hareketler ve Barış | 251
Book Review: Afyare Abdi Elmi, Somalia: Identity, Islamic Movements and Peace
Cihan DABAN

The Impact of US Withdrawal from Middle East on Turkish Foreign Policy in the Region

Amerika'nın Orta Doğu'dan Çekilmesinin Türkiye'nin Orta Doğu Politikası Üzerindeki Etkisi

Shangtao GAO

(Professor at China Foreign Affairs University,
ORCID: 0009-0000-2031-9869, e-mail: gastao613@163.com)

Jessica DURDU

(PhD Candidate at China Foreign Affairs University,
ORCID: 0009-0000-2315-9661, e-mail: jessicadurdu@gmail.com)

Abstract

The Doha Agreement signed between US and Taliban can be seen as a beginning of the decreasing US influence in Middle East. This evolving landscape is especially important for Türkiye as a pivotal regional power. Although Türkiye's relations with the region have been unstable, the decreasing role of US in Middle East creates opportunities for Turkish diplomacy to pursue its regional leadership. This article explores its adaptation to shifting dynamics and argues that Türkiye's focus shifted from regional military operations to country-specific diplomacy. US influence on Türkiye's foreign policy remains at the same level but redirected towards the Aegean Sea.

Keywords: Türkiye's Foreign Policy, Middle East, Regional Diplomacy, US Withdrawal, Doha Agreement

Öz

ABD ve Taliban arasında imzalanan Doha Anlaşması ABD'nin Ortadoğu'daki azalan etkisinin başlangıcı olarak görülebilmektedir. Bu gelişme kritik bir bölgesel güç olarak Türkiye için de özellikle önemlidir. Türkiye'nin bölgeyle olan tarihsel ilişkileri oldukça istikrarsız olsa da ABD'nin Ortadoğu'daki rolünün azalması, Türk diplomasisinin bölgesel liderlik rolünü sürdürmesi için fırsatlar yaratabilir. Bu makale, Türkiye'nin bölgedeki değişen dinamiklere adaptasyonunu incelemekte ve Türkiye'nin bu süreçte odağını bölgesel askeri operasyonlardan ülke bazlı diplomasiye kaydırıldığını savunmaktadır. ABD'nin ise Türkiye'nin dış politikası üzerindeki etkisinin aynı seviyede kalmaya devam ettiği ancak odağını Ege Denizi ve uluslararası organizasyonlara kaydırıldığı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Türk Dış Politikası, Orta Doğu, Bölgesel Diplomasi, Amerikan Çekilmesi, Doha Anlaşması

Makale Türü / Article Type Araştırma Makalesi / Research Article	Başvuru Tarihi / Submitted 27.09.2024	Kabul Tarihi / Accepted 03.12.2024
Bu makaleye atf için / To cite this article Gao, S. & Durdu, J. (2024). The Impact of US Withdrawal from Middle East on Turkish Foreign Policy in the Region, <i>Bölgesel Araştırmalar Dergisi</i> , 8(2), 130-150		

Introduction

With the Doha Agreement signed between the US and Taliban in February 2020, the US's pivotal role in the Middle East (ME) has started to decrease gradually. In fact, while many scholars started to see this transition as a partial withdrawal of US forces in the region, countries started to reconsider their ME strategies without the dominant US existence. While it is still debatable among scholars whether US will actually withdraw from the region or how we should understand this decrease of US' military investments, it is clear that the dynamics are changing, and countries should adopt their policies based on the new conditions in order to maintain their power. In fact, in the wake of the US's withdrawal from the region, Türkiye has strengthened its role as a pivotal player. Although Türkiye's relations with ME have been unstable and challenging throughout the history, the new conjuncture with the withdrawal of US might create a power vacuum for the Turkish diplomacy to further accelerate its desire of being the regional leader as it also celebrates its 100th anniversary of the founding of the Republic and seeks a new vision of foreign policy. Understanding the changes in Turkish foreign policy in ME requires a deeper analysis within the current conjuncture. This article will delve into Türkiye's changing foreign policy in ME after the US withdrawal from the region. As there is still no agreed definition of withdrawal, the essay will only cover the most classical examples of US intervention to ME, i.e. Iraq and Afghanistan. Therefore, the withdrawal of US from the region will refer to the decrease of US military investment and presence in these countries although it should be noted that many scholars still agree that a full withdrawal is not expected. This article argues that with the withdrawal of US from ME, Türkiye started to focus more on diplomacy with a more separate country dynamics in mind rather than regional-oriented military operations. One potential reason for this is the lack of an efficient regional and transnational institution in the region. In other words, the only organization that has some potential of efficiency, i.e. the Arab Union, is not offering any influential potential. Regional oriented diplomacy might not be an efficient strategy. Therefore, Türkiye's goal of pursuing a more country-oriented diplomacy is an understandable choice. However, US's influence over the general foreign policy of Türkiye remains at the same level as the political influence of US over Türkiye has just geographically shifted from ME to the Aegean Sea and to the field of international organizations.

Withdrawal of US From Middle East

Analyzing the US withdrawal from the ME cannot be fully covered without adequate background information of US intervention. If one would like to summarize the relations of US with the region, the following referring phrases by Wechsler would be useful; The US is an old state with a short memory, whereas Gulf states are young states with longer memories (2019). Contrary to the common belief among people, US's existence in the region started well before the September 11 attacks. In fact, the conflicts in the ME were already recognized as a security threat since the Second World War (WW2) and this recognition could remained consistent throughout the different administrations from Carter to Biden (Wechsler, 2019). Yet, the degree and the perception of the threat itself changed after the September 11 attacks, organized by Al-Qaeda. Despite the consistency of the threat perception, the perceived enemies have been changing. The scholars mostly

agree on the two reasons of US involvement in the region after WW2 until 2001; US's concern regarding the global energy production security and the growing support to communism with the potential of Soviets to be dominant in the region. Since the Carter Doctrine in 1980, the US justified itself to intervene the Gulf in the name of protecting the Arabian oil, and the protection of the states from the communist dreams. At the State of the Union in 1980, Carter targeted Soviets' "radical and an aggressive new step" by using military against a "defenseless nation" of Afghanistan, which he argued, possess "the most serious threat to the peace since WW2" (Carter, 1980). It is clear that whether it's a direct or indirect influence, the US always kept the ideological fight in consideration and promote the liberal international order to shape the region. Yet, the September attacks showed that US also needs to protect its own borders. For the first time, a threat from far away could harm its civil people and make administrators notice that a more effective strategy was needed. That's when the commonly known US intervention into the region started. Bush administration focused on anti-terrorism warfare and nation building in the region and the main targets were Al-Qaeda and Taliban. In fact, Bush's demand from Taliban to extradite the Al-Qaeda leader was rejected, and it led to the declaration of war on terrorism in Afghanistan by the Bush administration. Among many, the Operation Enduring and Operation Anaconda were among the most influential ones and could overthrow Taliban until it gained power again in 2006 (Ayalon et al., 2022). After the overthrow, the US attitude shifted from warfare to nation building. The Bush era could successfully but temporarily overthrow Taliban but what has been more important was the integration of the US personnel to the Afghan army and governance to build a nation. Bush era can be understood as shifting the war into an intelligence-based perspective. Because the war has been labeled as a global war on terrorism, the Bush administration could take a strong global support, which later allowed it to promote liberal order into the newly built governments in the region. His successor Obama shifted the war understanding from global war on terrorism to one against violent extremism. The Obama era can be seen as adding more actors to the picture and strategy of killing targeted names. In 2010 and 2011, it is estimated that 100,000 US troops were deployed to the region (Carter, 2019). It was only May 2011 that US could kill the main target of US, the Al-Qaeda leader Osama bin Laden and started to slow down sending troops and to conduct peace talks with Taliban. Although Obama were seeking to prevent terrorism from spreading in the region by addressing core issues of the unstable governance of the countries under corruption and poverty, the appearance of the Arab Spring, including the rise of Islamic states and civil wars in Yemen, Syria and Iraq, further caused the creations of more extreme groups. When Trump was elected in 2016, he highlighted his main principle, America first. The previous president's principles not to shift from the traditional understanding of US presence in ME has been challenged by Trump. In fact, he publicly stated the US presence in the region as the worst decision of their country's history and saw the war in Afghanistan as a wasted effort (The Independent Uganda, 2019). He accepted that US "totally destabilized the ME" and with the same amount of money they spent, they "could have rebuilt" their country (Schwartz, 2016). Yet, he didn't change the US perception of seeing radical Islamism as a threat to US security. He continued Obama's policy of targeted killings. Trump's characteristic attitude was about seeing all threats equally and eliminating them as a whole. Therefore, he had the same promises regarding terrorism as previous but instead of focusing only on military means,

he just unified all the means he has in his hands to damage the perceived enemy. Founding of the Terrorist Financing Targeting Center (TFTC) in 2017 together with the Gulf states can be given as example. Trump also targeted infrastructural and financial basis of Taliban and Taliban-like organizations in the region. But when the Taliban agreed on Doha Agreement, the dynamics started to look more similar to those we observe today. When Joe Biden took the office, the estimated costs of the war were 1 trillion USD as a direct expense together with 2,448 fatalities and more than 20,000 wounded (The White House, 2021). Biden believed that they did not need those troops in the region and said, he will “bring them to home” (Carter, 2019). What Biden first noticed was the decentralized nature of the threat that is spread throughout Arabian Peninsula. The withdrawal was completed in August 2021. In fact, the evacuation of the American citizens and the Afghan citizens who have helped the Americans during the war was as painful as the war itself and that tragedy had been all watched live on TV around the world.

Many scholars see US’s foreign policy on ME as a failure. Focusing on current crises rather than long term calculations or having no workable grand strategies over the region are among the reasons of such a claimed failure (Cordesman, 2020). The reasons can be further discussed among scholars. Yet, regardless of their reasons, it is clear that US’s military presence in the region is decreasing since the Doha Agreement. Declaration was referred as a “comprehensive and sustainable peace agreement” and aimed “a permanent and comprehensive ceasefire” (Joint Declaration). Also included a “timeline for the withdrawal of all US and coalition forces” (Joint Declaration, 2020, emphasis by the author). Yet, a crucial question appears here; how to understand the withdrawal? Should we limit the measurement of withdrawal only by military or should we take any other factor into account while perceiving the US’s attitude or future objectives regarding the region? This is a difficult question even for the US authorities, most of which have no clear expectation on how far the withdrawal can go. Two key aspects can be seen in the limited literature. First argues that the US is completely withdrawing from the region both in terms of physical existence and abstract geopolitical objectives. In other words, US withdraws because it is either no longer interested in the region or it does not possess any direct threat to them anymore (Yom, 2020). This argument can be further accelerated by the creation of a global leadership rivalry between US and China. It is agreed by most of the scholars in the field that US created a geopolitical concept of Indo-Pacific (compared to the pure geographical definition of Asia-Pacific) in order to create a new playground for its global political strategies. The most powerful actor in the region, i.e. China, is therefore at the focus of US’s policies in the region. To prevent any other actor to take the global leadership role, US is ready to shift its political focus geographically. In other words, together with the changes in the regional dynamics, US’s decreasing interest in ME can also be associated with its increasing interest in Indo-Pacific. This aspect emphasizes the creation of a power vacuum in the region that can be filled by other major actors like Russia, China or even Türkiye. The second covers the current dynamics of the global politics more detailly by considering local actors. It argues that US is withdrawing only materially but it will continue to sustain its presence in the region by other means, through local actors. This perception of withdrawal does not argue that US actually withdraws. On the contrary, they will just continue to possess their strategies by other means than the direct military of US Army. In other words, it may not be easy for other

major powers to be more dominant in the region than US if they fail to provide more to the states or the non-state actors than US provided.

For the purposes of this article, a nuanced approach of both arguments by arguing that the decrease of US's presence of military is the first and the most important reference of the withdrawal and that US's interest in the region decreased. However, it should not mean that we will ignore the future relationships between the US and the regional actors like the first approach tends to do. In fact, those relationships will continue to have a crucial importance for the new design of the regional dynamics and will affect how the regional and global powers will adopt their policy to these dynamics. One regional actor, whose policy was affected greatly by US policy over its direct neighboring region, stands out as Türkiye. Therefore, the next section will discuss Türkiye's ME policy over the last 10 decades to provide a background for further analysis.

Türkiye's Middle East Policy Evolution in Pre-Withdrawal Era

When analyzing the Turkish relations with ME, the history provides a turbulent timeline with a lot of downs and ups. Despite the abolition of the caliphate by Türkiye and the shares of historical heritages from the Ottoman Empire caused some discussions among Arabic and Islamic countries, the relations with ME during the early republic era under Atatürk could be seen as the golden age (Yeşilbursa, 2023). While 1950- 1970s faced declining relations expect the 5 years period between 1965-1970, between 1980 and 1990 the relations developed not just politically but also in terms of economic and military cooperation. The 1990s were the most important years for the ME as the highlighting years of problems. Within that period, as a close neighbor, Türkiye was drawn into the regional problems, and it was a start of a long journey of turbulent interactions that still continue today.

During early periods until 1950, the relations were established and developed while the border disagreements were also solved. The relations could be successfully developed with agreements. In fact, the most important development was the signing of Sadabad Pact between Türkiye, Iraq, Iran and Afghanistan. The similarities of the common enemies and the negative attitude against imperialism during the era both by Türkiye and other Arab countries also accelerated the enhancement of the political relations. Additionally, Türkiye could provide them a case study for a path to escape from imperialism and to protect their own sovereignty just like Türkiye could do during Misak-ı Milli era. Atatürk's special emphasizes and support on self-determination also inspired other ME countries. For İnönü, the international dynamics were more influential in shaping the policy decisions of Türkiye. The perception of Soviets as a threat on the North led Türkiye to adopt a more friendly attitude towards the ME countries to ensure the safety on the South. However, together with the WW2, the Turkish perspective adopted a more Western-oriented approach and got closer to the West while getting away from the Arabic countries. Although Türkiye first tried to follow a wait and see approach towards Israel, it recognized the Israeli state on 24th of May 1949 (Topçu, 2018; Official Gazette of Republic of Türkiye no 7171, 1949). The Petroleum crises in 1973 was another challenge. Due to the internal industrialization policy of Türkiye, the need of oil has been increased. Together with the political dynamics of the region, it caused Türkiye to design its policies towards Arabic countries with a more Western attitude (as cited by Sırım, 2018).

Especially when Türkiye became the first Muslim country to recognize Israel in 1949 and when it stayed on the same side with England on their petroleum crises with Iran, the relations with Arabic countries declined. The 1950s were a period for Türkiye to face some negative reactions towards its preference of the West over the East. During 1950s, Türkiye set up its foreign policy mostly based on the framework within a NATO understanding and with a perception of the West. In fact, some scholars argue that Türkiye was acting like a representative of NATO in the ME (Yeşilbursa, 2023). Therefore, the foreign policy of Türkiye within that period was seen as an active but also as an unsuccessful one that created more negative outcomes for Türkiye's national interest in the near future. The relations with the Western neighbors of Türkiye could be successfully developed also thanks to the Western support. However, regarding the relations with ME, the only success stands out as the Baghdad Pact with Iraq in 1955. The Baghdad Pact could also change some dynamics. Türkiye had to get closer with Arab states, which it was mainly avoiding since the establishment of the republic with the desire of being a part of the Western world. However, one should note here that this staying away policy was not an "policy of enemies" but rather a "policy of non-interest" (Serbest, 2016). Yet, the Pact cannot be said to be respected or welcomed by many Arab countries (Aydın, 2020). In fact, when General Kasim came to power in Iraq with a coup, even Iraq, as a founding member, withdrew from the Pact. With joining of US, the Pact later changed its structure and transformed into CENTO, which could only last until the Iranian Revolution in 1979.

The relief of the tension between Soviets and US in 1960s provided international dynamics and states opportunities to soften their policies and have some internal changes. Türkiye, in that sense, could save itself from the label of being the representative of the West in the region and could follow a more multidimensional foreign policy. Especially Türkiye's support to the UN Resolution 242 on Palestine allowed Arabic countries to see clear steps of Türkiye towards East. Thanks to Türkiye's concrete attempts on international era to side by Arabic countries, Arabic countries started to support the rights of the Turkish people in Cyprus for the first time. Although the internal dynamics of Türkiye created a more unstable period between sides after the 1971 Coup by Memorandum, it could not affect the relations for the long term. Türkiye played the role of a constructive player in Central Treaty Organization (CENTO) and did not have any sudden shift from that. Yet, the relations with Syria and Iraq experienced turbulence. The policy of 1980s can be defined as an active, risky and dull of dilemmas due to the developments in global system and the considerations on bilateral relations. In fact, the Soviet invasion in Afghanistan and the US's desire to use the military bases in Türkiye caused the strategic role of Türkiye to increase. Yet, the neutralization and balancing strategy of Türkiye on Iran-Iraq war and the increasing threat from the terrorist organization PKK were the main factors shaping Türkiye's foreign policy towards ME. During the Cold War era, Türkiye has been pulled into the problems of ME and this led the perception of security to shape the policies (Yeşilbursa, 2023). The terror problems can also be said to transform from a regional problem into an international one and affected the bilateral relations with the ME countries. When AKP came to power in Türkiye, the policy towards ME was mainly shaped by the Strategic Depth vision of the former Foreign Affairs Minister Ahmet Davutoğlu. In fact, he was arguing that Türkiye should have good relations with the neighboring countries, and he supported his argument

with the historical and religious heritages Türkiye had. According to him, Türkiye lies at a unique geopolitical location that requires it to balance its historical depth with strategic depth and realize it within the geographical depth framework (Davutoğlu, 2012). Especially with the US intervention to Afghanistan and Iraq and when the US's desire to utilize the military bases in Türkiye for its operations in Iraq were rejected by the Turkish Parliament at the first voting on March 1st, the relations with US were challenged greatly and came to a point of break (Council on Foreign Relations, 2005; Grand National Assembly of Türkiye, 2003). Erdoğan's argument with the Israeli President during the DAVOS Summit in 2009 and his strong reaction was welcomed greatly both by the Turkish people and the Arab countries and increased Erdoğan's political charisma. In fact, the night Erdogan returned back to his country, there were thousands came to the airport to welcome him and even the airport subway train hours have been extended until 3.00 am in the morning to accommodate the transportation of the people from the airport (Güler, 2010). The relations with Israel worsened by Mavi Marmara attacks by Israeli government that have killed 9 crews in a Turkish board in 2010. The core problems with neighboring countries still continues. Yet, especially after 2015, Türkiye followed a broader policy that is not only focusing on the neighbors and instead enhances the relations with other ME countries that it has not paid attention before. Morocco, Libya, Yemen and Egypt are among those countries that are having better relations with Türkiye compared to most of the direct neighbors. The most important policy change has been seen in the combination of the economy with politics. In fact, Gulf countries started to be the player of the most important external investment source for Türkiye. This economic enhancement can be seen more concretely by the FDI. According to the latest data in January 2024 released by the Central Bank of Türkiye, the FDI to Türkiye from Asian continent is 63 billion USD in 2022. Türkiye's biggest political and economic partner in the ME region, Qatar, makes up the half of the continental investment by 33 billion USD by itself alone. While other non-neighboring countries like UAE records 5 billion, Kuwait 2 billion and Saudi Arabia 864 million USD; the direct neighbors in which Türkiye still had problems can make only a small contribution with Syria 5 million and Iran 90 million USD (Central Bank of Türkiye, 2024).

While countries like Syria and Israel had their own bilateral conflicts with Türkiye, i.e. terrorism activities in Syria and diplomatic crisis with Israel, the foreign policy regarding the other countries had been shaped by Türkiye's choice of either being on the Eastern or Western side throughout its history. The recent 20 years could provide a more independent approach regarding the choice of side, but it still could not prevent Türkiye to have problems with directly neighboring countries. One critical aspect to analyze the relations lies on the fact that almost since the beginning of the relations, there has been a non-regional player of US that was changing the dynamics significantly. So, the question appears that when US is so called 'withdraw' from the region, will the policy change? In what way? That is a question to be answered in the following chapter.

Changes in Turkish Middle East Policy After the Withdrawal

When the recent trends are analyzed in the Turkish foreign policy, three core changes can be analyzed as follows. First, it has been observed that the high-level focus given to Türkiye's military operations is gradually decreasing while the importance of non-military diplomatic tools has gain acceleration, signaling a shift from military to

diplomacy. Secondly, the recent historical attitude of Türkiye regarding having different perceptions for each ME country separately rather than having a whole regional understanding and policy has becoming stronger. In fact, it can be argued that compared to Türkiye's attitude towards other regions like Latin America, Africa or Europe, ME provides a more country-based policy. With the withdrawal, this trend continues with a little shift from the desire to develop relations in all fields with every country to a desire that assigns unique roles for each ME countries. Thirdly, US's role has been just changing its geographical focus on Türkiye's foreign policy. In other words, US can now influence Türkiye less in ME or in other words, they can challenge themselves under equal conditions of diplomacy now compared to the superior position of US in the region before due to its military existence. However, they have found a new region to maintain the general pressure over Türkiye with the help of Greece. Therefore, Türkiye has to adjust the new role of US in a different region for its policy.

Shift from Military to Diplomacy

In the post US withdrawal period Türkiye started to seek to focus more on diplomacy in ME with major actors rather than continuing its military presence. In fact, the most concrete demonstration of this can be seen by looking at the decrease in the military operation and presence of Türkiye in the region. Although no clear data has been shared with public, based on the open sources, the military investment of Türkiye in the region has been decreasing. Due to the lack of the official statistics, this analysis can be done based on the analysis of the released papers and speeches from officials. In fact, after the withdrawal, and especially after the formation of the new cabinet after the elections in 2023, the focus has been seen to given to military cooperation rather than conducting the direct military operations. As the most important symbol of military cooperations, the increase in the number and scope of Türkiye's recent joint military exercises can be analyzed. For neighboring regions, joint exercises with Qatar, UAE, Pakistan, Azerbaijan, Kazakhstan and Uzbekistan can be given as examples (Anadolu Agency, 2021, 2023b, 2024b; Ministry of Defense of Republic of Türkiye, 2021, 2024a, 2024b). Additionally, the recent acceleration of the Turkish national defense systems, including but not limited to the national military aircrafts, air defense systems or national military cruises, opened a new path for Türkiye in two ways. First, it could reduce its dependence on the major actor of US in the military equipment market worldwide. In fact, Türkiye's share of global arms exports has risen from 0.7% between 2014-2018 to 1.6% between 2019-2023 (Stockholm International Peace Research institute, 2024). This is important for us to analyze Türkiye's attitude and policy change to the region after the withdrawal because back then, Türkiye had to calculate potential military sanctions that might come from US if they have done anything in conflict with them. Now, both with its own potential national military with reduced US dependence in this field and with the physical withdrawal of US from the region, Türkiye could set up a more independent military policy. Secondly, developing its own military market also allowed Türkiye to access new markets and cooperation with relatively small or less developed countries, mainly from ME and Africa. Between 2019 and 2023, the biggest three importers of Turkish arms have been UAE with 15% of exports followed by Qatar with 14% and Pakistan with 11% (Stockholm International Peace Research institute, 2024). With this the potential of creating a bigger regional power by bringing small countries together against the US

existence in the region showed itself. These allowed them to focus on military cooperation rather than military operations. Of course, Türkiye's military production is still on its premature stages, but it already started to have an influence on its policy towards the region. With the withdrawal of US, this became even more visible.

Besides the shift from military operations to cooperation, the shift from military to diplomacy perception also stand out. Türkiye started to consider the option of solving the problems through diplomacy rather than military even more due to the lack of such a dominant power of US on the table. In fact, without the existence of the US, and whether it's because of its strategy or its long historical experience, Türkiye appears as the strongest regional actor on the ME policy. The withdrawal of US just highlighted this.

The most concrete demonstration of this shift can be seen by looking at the recent relations of Türkiye with Iraq, which had problematic history. Türkiye has been conducting military operations in North of Iraq for a long time now. Although still continues, the focus and the number of operations has been gradually decreasing as the cooperation with Iraqi government increases. At first, two governments started to share the burden of such operations. But when the slight changes in the post-withdrawal era are analyzed detailly, gradual shift from military cooperation to diplomacy gains more power. In fact, the most recent official meeting between the foreign affairs ministers of Türkiye and Iraq highlighted the cooperation between two countries with a new vision for sustainable and long relations (Ministry of Foreign Affairs of Republic of Türkiye, 2024a). In fact, Development Pathway Project (Kalkınma Yolu Projesi) can be given as a very concrete example of the shift and a good example to analyze how military cooperation turns into an infrastructural cooperation for long term stability. With Erdoğan's visit to Iraq after 13 years, the agreements of the project have been signed (BBC Türkçe, 2024). The Project aims to connect a long line from Iraq to London through railways and highways and expected to be concluded by 2030.

Although almost all the official statements from authorities focused on the economic benefits of the project, the Development Pathway Project also allows us to analyze the change of Türkiye's policy towards the terrorism activities on the Eastern Turkish border. Instead of having direct military operations, by creating an economic trade zone in the region, Türkiye might seek to put Iraqi government under the responsibility to maintain stability and peace in every aspect in the region because at the end of the day, the corridor will create a win-win cooperation for both countries, making both countries responsible to protect the order in the part of the corridor within their own territory. This can be seen as a smart move from Turkish government to share the burden of the costs of fighting with terrorism while also gaining economic benefits. It also highlights that Türkiye started to utilize its military knowledge on the diplomacy table in the post US withdrawal era.

But with this shift, the question of "Who will manage this shift from military operations to diplomatic negotiations?" appears. And we have seen that according to Erdoğan, the answer should be someone who can balance military and diplomacy together.

When the new cabinet of Erdoğan was announced in mid-2023, the appointment of the former Head of National Intelligence Agency (Milli İstihbarat Teşkilatı- MİT), Hakan Fidan, to the office of Minister of Foreign Affairs grabbed the attention of many. He has been known for his deep knowledge on terrorism and intelligence agency operations

thanks to his experience under MİT over 20 years, 13 years as being the Head. In fact, over the recent decades, most of MİT's counterterror operations took part either on the border with ME countries or in Syria and Iraq specifically, which gives the current Minister Fidan an immense knowledge about the region's dynamics and an advantage to be used not on the operational battlefield but on the diplomatic roundtable. In fact, after appointed as minister, in an interview he had with a Turkish TV, he clearly stated that he was traveling to many countries but mentions Iraq specifically as frequently visited in a silent way (CNN Türk, 2024). During his early career, in an interview, he stated that Türkiye focused too much on the domestic intelligence and depended on NATO for the foreign intelligence (CNN Türk, 2024). Therefore, it can be argued that throughout his 13 years as the head of the agency, he conducted reforms on accessing the foreign intelligence more independently and gained a valuable insight on the region.

The fact that the former Minister Mevlüt Çavuşoğlu has been approved by many politicians and the Turkish people always seen him as a great successful Minister. Therefore, it was an unexpected change when Fidan was appointed to replace him. In that sense, although there was not any urgent need of any change, Erdoğan wanted to see a new foreign policy initiative under a new figure of Fidan. This new foreign policy is expected to be shaped mainly by choosing diplomacy over military but protecting the advantageous position on the diplomatic table at the same time thanks to their military experience. In other words, Çavuşoğlu was already increasing the diplomatic attempts during the recent years and was preparing the ground for his successor. Yet, with the Fidan, it also appeared that it will not be only a diplomatic knowledge and experience that will be used in on the negotiations but also with the military expertise Fidan has. One can argue that Fidan was already an important part of most of the delegations with Erdoğan during official visits abroad. In his own words, Ministry of Foreign Affairs (MFA) was already somewhere he knew detailly (CNN Türk, 2024). Yet, with his civil title now, he is expected to reflect his military knowledge to negotiations and foreign policy of Türkiye more by using the tools of diplomacy. This is especially important for Türkiye's upcoming foreign policy on ME due to his specialized experience on the region. In other words, he might continue to rely on his advisors and his ministry's official servants for other regions, but he has well enough knowledge not to just rely on other people in the ministry to make any decision regarding ME. Because during his intelligence years, his biggest success was to monopolize the intelligence in his hands especially on counter-terror activities that mostly took part in ME.

Lastly, with the gradual military withdrawal of US from ME, it can be argued that US is also expected to utilize diplomacy over military in the region. Therefore, this shift from military to diplomacy in ministry can be seen as a parallel movement from the Turkish perspective. Assuming that US will also need to utilize diplomacy means more than the military, Türkiye's movement to assign the former head of intelligence to the MFA was a smart choice to ensure Türkiye will both play the game according to the new dynamics as well as maintaining its military-based superior information and regional power on the diplomacy table. In fact, number of diplomacy summits held in Türkiye increases. As a brand event that was promoted by Çavuşoğlu, Antalya Diplomacy Forum plays the most significant and global role within this regard. Although there have always been diplomatic events in Türkiye, the Antalya Diplomacy Forum is the most global and widely

recognized one with hundreds of country leaders and diplomats directly attend to discuss the global issues. In fact, in 2022, more than 3.000 representatives, 19 of which are head of states with 80 ministers and 19 representatives of international organizations, from 75 country attended the summit (Anadolu Agency, 2024a). Another shifting towards diplomacy attempt of Türkiye has been made between Russia and Ukraine. In fact, Türkiye stands out as the most neutral country that can have a conversation with both and could successfully convinced them to sit on the same diplomacy table set up in İstanbul. The attempt was successful and the potential global crises for the increase of wheat prices could be prevented thanks to Türkiye's efforts. Yet, it should be noted here that for the potential attempts regarding ME, Türkiye's diplomacy attempts might need some more experience in the region. In fact, US's withdrawal makes the region more open to diplomacy but not all countries in the region can provide a neutral stance to conduct a successful diplomacy. To demonstrate it with a recent example, every country states that Palestinian-Israeli conflict should be immediately solved, and ceasefire should be agreed. Yet, no possible agreement could be done so far. Although US withdrew from the region, it still holds some control over the use of Israel in the region. Therefore, from Turkish side, a relative success of Russia-Ukraine mediating diplomacy cannot be expected regarding the Palestine-Israel conflict due to the diplomatic history Türkiye had with Israel before.

Therefore, US withdrawal from ME also allowed Turkish authorities to see the opportunity to seek diplomacy rather than the military means. Although Türkiye already started to utilize diplomatic means, the government is still aware that they will not be equally successful with all the countries in the region. In other words, they tend to utilize different diplomatic means and tools for each regional country separately, which leads us to the next discussion.

Shift from Regional to Country Level of Foreign Policy

As mentioned in the previous section regarding Türkiye's ME policy in the last century, Türkiye's bilateral relations with ME countries vary significantly due to various factors. Historical ties, for instance, contribute to Türkiye's relatively warm relations with Iraq and Syria, rooted in shared Ottoman history. Yet, the terrorism-related problems are also strong enough to prevent any visible bilateral development. Economic interests drive Türkiye's extensive trade and investment partnerships with Gulf countries like Qatar and the United Arab Emirates (UAE). Conversely, ideological differences, notably Türkiye's secularism versus the religious conservatism of some ME nations, strain relations, as seen in Türkiye's strained ties with Saudi Arabia and the UAE over regional policy divergences. Moreover, geopolitical dynamics influence Türkiye's relations, evident in its involvement in the Syrian civil war. Türkiye's cooperation with Qatar during the blockade imposed by Saudi Arabia, the UAE, Bahrain, and Egypt underscores geopolitical alignments, with Türkiye providing military support and economic aid to Qatar amid the crisis.

Despite occasional tensions, Türkiye tries maintaining pragmatic ties with regional countries, reflecting its efforts to navigate regional dynamics and pursue its interests. Yet, ME countries are perceived differently as they also have very different dynamics among each other. This leads Türkiye to follow a more country-based policy in the region rather

than having a general ME perception as it normally does for other regions of the world. In other words, normally, Turkish foreign policy can be divided into several categories based on the regions, like Asian, Latin American or European Policy. In fact, with the anniversary of the 100th year of the founding of the Turkish Republic, a new political initiative has been announced by President Erdoğan, covering many areas from economy to space market, from foreign policy to international organizations. The Foreign Policy in the Century of Türkiye, released by MFA has been the guiding source highlighting the core principles of Türkiye's foreign policy in the new era. But when analyzed, it also highlighted the categorization and the perception of the Turkish authorities regarding the countries worldwide. In the document, there has been only 8 countries' names clearly stated as a name of a separate chapter and 5 of them are directly ME countries. All the other countries have been put under specific regional categories based on their geographical location. To demonstrate better following list is the exact contents stated on the document (Ministry of Foreign Affairs, 2024b);

- East Mediterranean and Aegean
- Cyprus
- Greece
- European Union
- European Countries
- Russian Federation
- Russia-Ukraine War
- Balkans
- North America
- Syria
- Iraq
- Iran
- Israel-Palestine
- Gulf Countries
- North Africa
- South Caucasian
- Central Asia
- South Asia
- Asia-Pacific
- Africa
- Latin America- Caribbean
- (non-geographical other headlines regarding the policy)

As seen above, many countries are put under categories usually based on their locations. Even the major powers like US or China have not been given a separate chapter. Yet, most of the ME countries like Syria, Iraq, Iran, Israel etc. are all detailly explained under different sections. Because for the ME, Türkiye's policy towards each regional country differs too much that they cannot be put into a one unified clear category of being ME. Here it should be noted that one crucial factor shaping today's Türkiye's understanding is mainly national security, especially borders.

Here, to prevent any misunderstanding, two aspects should be noted from the beginning. Firstly, referring as general policy towards regions does not mean that Türkiye does not take specific characteristics into account when deciding on the policy towards it. Yet, the degree of the shift and differences of policies towards countries in non-ME regions are so small that the differences between the policies towards ME countries stands out as an extreme difference. To demonstrate this argument with real life examples, one can barely see a clear-cut differences among policies and relations of Türkiye towards, for instance, France and Germany. Both follows a specific path and differs slightly based on the countries' dynamics. If one will counter argue this and assume it's because they are both EU countries so it's related to EU's general framework, then the example of Africa can also be given. Türkiye's policy towards different African countries' also do not differ at a great level. Yet, for ME, there are both countries with close relations as well as those that Türkiye even had military conflict. Secondly, and just as the first aspect, arguing that Türkiye considers ME countries separately rather than regionally does not ignore regional balancing tactics, but even highlights this fact. Therefore, the following sections will argue there is a level difference between regional perceptions of Türkiye but will not argue that it doesn't have either regional or individual perception at all.

Therefore, Türkiye's bilateral relations with ME countries are shaped by a complex interplay of historical legacies as well as economic interests, ideological differences, cultural affinities, national security understandings and geopolitical dynamics and it leads us to perceive this policy as a more multifaceted one. It led Türkiye to pursue a more independent policy towards each country separately rather than having a general policy for the region and then shaping bilateral based on that general policy.

Although it is not expected to see a complete change in this aspect of the policy, there can be observed a change regarding sub-categorizing the regional countries based on the specialization or the purpose of the diplomatic attempts. Rather than a complete ME policy, it might be expected from Türkiye to create specific objectives for each country in the region. Contrary to other policies that are regional based, this type of policy does not mean that the whole picture will provide every sub-aspect like economic cooperation, political power balancing or energy security in the region. On the contrary, it may provide great opportunities to develop economic cooperation with the region while having no actor to improve energy security issues for instance. To demonstrate more clearly; Qatar turned out to be an economic partner of Türkiye in the region, while enhancing political relations with them may not bring much benefit compared to other regional actors. Therefore, Türkiye may put Qatar under the sub-category of economic cooperation in the region while it may not focus too much on developing political relations with Qatar but focus to develop with UAE. For national security concerns, it might turn to Iraq to ensure the border security, but they might expect to improve economic relations with them.

As mentioned above, Türkiye is in a difficult geographical region that has both advantages and disadvantages signaling the importance of a detailed geopolitical calculation for the foreign policy. The fact that these chains of dynamics are much complex in ME, makes the ME policy much important and dangerous at the same time. In these situations, Türkiye has witnessed a shift from regional to country level policy. But especially after the withdrawal of US, this country-based politics has also been sub-

categorized based on the specific advantages or disadvantages countries have rather than choosing a country to improve relations in every area.

Changing position of US in Turkish Foreign Policy

Although there has been no clear definition of withdrawal of US from the region, one can clearly argue that the regional countries, including Türkiye, are now freer to decide their policies without taking the direct influence of US. Or to put it in another way, US will now be able to sit on the same table of diplomacy with other actors take part in the region contrary to its prior position of almost being an internal actor to conduct diplomacy. With the case of Türkiye specifically, Türkiye had to calculate which actors it needs to contact, in which way, with what perception and then with which US perception more detailly. But now with the withdrawal Türkiye starts to consider US's influence less for its ME policy but more for its Aegean Sea and international organizations diplomacy.

Although one can easily argue that US's decreasing direct role in ME will also automatically decrease the US pressure over the general foreign policy of Türkiye, that is not the case. In other words, although the US withdrawal from ME and it significantly decreased the scope of their direct imposed threats in the region over the Turkish policy, there still exist an important region that carries the potential of being the second ME case: the Aegean Sea. In fact, US started to support Greece, i.e. the problematic neighbor of Türkiye, both politically and most importantly militarily in the recent years. One can easily argue that this fact has nothing to do with the US withdrawal from ME and Turkish foreign policy of the region. Yet, the extreme coincidental timing of this increased support, followed by the recent developments in international diplomacy signals some parallelism regarding the effects of the developments of ME over Aegean Sea policy of both Türkiye and US. For one to understand the use of Aegean Sea by US over Turkish foreign policy, it is also necessary to briefly underline the main dynamics and problems regarding the bilateral relations between the two neighbors of Türkiye and Greece.

The longstanding tensions between Türkiye and Greece have shown itself mostly in political and military aspects and have been subject to a wide scholarly analysis in the literature. The territorial sovereignty and the marine boundaries are the most critical sources of conflict between the two. Scholars have underlined the main concepts of historical grievances, nationalist sentiments and competing claims to sovereignty as the main topic on the diplomacy table (Turan, 2018; Triantaphyllou, 2006). The Cyprus issue is yet another source of tension between neighbors which remains unresolved despite decades of diplomatic efforts and international mediation. The division of Cyprus into Greek Cypriot and Turkish Cypriot communities, along with the presence of Greek and Turkish military forces on the island, has fueled mistrust and animosity between Ankara and Athens. Scholars have examined the complex dynamics surrounding the Cyprus problem and its implications to analyze the Greek-Turkish relations (Ker-Lindsay, 2012; Theophanous, 2017). Furthermore, the broader geopolitical context in the Eastern Mediterranean, including competition over energy resources, regional power dynamics, and involvement of external actors, has exacerbated political and military tensions (Grigoriadis, 2020; Sözen, 2019). The militarization of the islands of Greece in the region against the international agreements signed before by both is perceived as a direct military threat by Türkiye. In fact the agreements of 1913 Treaty of London, 1914 Decision of Six

Powers, 1923 Lausanne Peace Treaty, 1936 Montreux Convention and 1947 Paris Peace Treaty are all the legitimate sources with both countries' approval to demilitarize the islands. Even the fact that both Türkiye and Greece are NATO members are not seeming enough to overcome these turbulent relations between them.

With this brief overview of multifaceted bilateral relations, those who are familiar to US's political strategy to counter-use the conflicting countries towards each other in the regions they want to control, can start to relate the topic to US. Especially after US decided to abandon, or at least decreased the importance of, its ME card on the table with Türkiye, it needed another player to balance the situation on its policy towards Türkiye. Greece in that sense, appears as a great case for US to counterbalance the removal of US pressure over Turkish foreign policy regarding ME and ensuring the maintenance of the influence over the general Turkish foreign policy by using Aegean region through Greece. This aspect does not only depend on a brief historical analysis of the tensions but also supported by very recent political moves of both countries on the diplomacy table. According to the MFA of Türkiye, "the demilitarization of Eastern Aegean islands was due to the overriding importance of these islands for Türkiye's security.....despite the protests of Türkiye, Greece has been violating the status of the Eastern Aegean Islands by militarizing them.....These illegal acts of Greece have increased considerably over the last years" (n.d.). In fact, after the withdrawal of US from ME, there has been a sharp increase on the militarization of the Greek islands obviously by American the army. Especially with Greek Parliament approving the Greek - American Mutual Defense Cooperation Agreement (MDCA) on May 13, 2022, US has gained access to three more military base in Greek islands. Yet many scholars criticize these actions of Greece and argues that by Greece allowing the high-level access of US to the region, it will lead US into bigger problems in which it may face either with Russia or China in the long run. In fact, According to Erkan, US is inclining more towards Greece and that is seen much more under the Biden Administration (Anadolu Agency, 2022). In fact, as of recent situation, US has 9 bases in Greek islands and regularly conducts relevant diplomacy with the Greek parliament to request more. One crucial recent example was the discussion of F-16 planes that Türkiye wanted from US and even became part of the production. Although Türkiye was also among the producers of these planes and all the required payment has been done to US, the US Congress had been creating excuses and did not approve the decision to send them to Türkiye for years. Obviously, the reaction from the Turkish government was requesting the removal of such a barrier. President Erdogan even stated that US is supposed to send the planes to Türkiye as it has already completed the payment; yet, if they don't send them, let Türkiye take the payment back and it can find better alternatives to purchase (referring to the Russian made SU-35 and SU-57). Despite the diplomatic attempts, US Congress did not approve the sending of the F-16s to Türkiye until a very concrete and recent development has been seen, the approval of the Sweden and Finland into NATO by the Turkish government. The use of international organization diplomacy of US over Turkish foreign policy will be mentioned more detailly in the next paragraph but what makes it related to our discussion of the use of Greece by US is the following fact. Upon the request of Türkiye officially submitted on October 2021, US Congress approved the sending of 40 F-16s together with 79 block modernization kit in exchange of 23 billion USD on January 2024; whereas; it also approved the sending of 40 F-35s together with some additional systems to Greece in exchange of only 8.6 billion

USD upon their request submitted in June 2022 (Savunma Sanayi ST, 2024). This fact provides us three key aspects. Firstly, Greece had been prioritized over Türkiye as the request submission was much earlier for Türkiye, but they were both approved the same day. Secondly, the access to more advanced US technology has been enabled for Greece with a lower price compared to what was offered to Türkiye. Thirdly, US Congress could approve the agreement only after the officially signed original document to approve Sweden's controversial membership application to NATO by Turkish Parliament and President Erdogan has been physically send to the US Government and that US could ensure their membership. Therefore, US-Greece relations in the post-withdrawal period provides us several concrete and non-coincidental examples to analyze the use of the Aegean Region as the second ME by US towards Türkiye's general foreign policy. Yet, the last example regarding the Sweden and Finland's NATO membership leads us to the next discussion of US's second means of influencing Turkish foreign policy in the post-withdrawal era.

Especially with the increasing tension in Eastern Europe due to the Russia-Ukraine crises, Finland and Sweden started to feel the need of a secure international shelter in case of the spread of the crises on their border. Therefore, they both submitted their membership applications to NATO with a strong support of the leading NATO member of US. It was comparatively smoother for Finland to make all NATO members approve their membership application. However, as for Sweden, they had to conduct more diplomatic relations specifically with two important NATO members of Türkiye and Hungary. As for Türkiye, both President Erdogan and other officials from the government clearly stated that they will not approve any country that was behaving in conflict with Türkiye's security issues of terror-related activities in Europe to be a NATO member (Anadolu Agency, 2023a). What they were referring mainly was the fact that the recent years have witnessed a strong support to PKK, which is a terrorist organization according to Türkiye, by Sweden. In other words, Türkiye's reservations regarding Sweden's NATO membership were greatly influenced by Sweden's stance on issues related to terrorism, particularly its approach to the PKK. The PKK, designated as a terrorist organization by Türkiye, has conducted numerous attacks within Türkiye and has been engaged in a long-standing insurgency against the Turkish state. Therefore, Sweden's perceived leniency towards the PKK, including its tolerance of PKK sympathizers and its hosting of Kurdish separatist organizations, has been a source of contention between Ankara and Stockholm. In addition, despite numerous attempts by Ankara from Stockholm, Sweden was always hesitant to stay loyal to the extradition of the offenders and did not show the same sensitivity with Türkiye. When Sweden's membership application required Türkiye's approval, Türkiye could use this card to claim back its terror related requests from the past until the US involved in the picture and used the F-16 card that was mentioned above as a counter balancing factor to convince Türkiye to approve the membership application. US tried to pressure Turkish authorities to approve the Sweden membership before the NATO Summit in July 2023 despite the fact Turkish Foreign Minister Fidan stated that they do not approve the use of time as a pressure mean (Yeni Şafak, 2023). Yet, in every potential opportunity, the US officials encouraged Turkish authorities to support Sweden's membership application thanks to the card of F-16 in their hands (The Guardian, 2023). Therefore, US also started to increase its Aegean and NATO diplomacy pressure over Türkiye while decreasing ME pressure in the post-withdrawal period.

Conclusion

With the Doha agreement countries started to make policy adjustments to their foreign policies in order to catch up the latest developments in the global politics regarding the so-called withdrawal of the US from ME. There has been no agreed definition of withdrawal of US from the region among scholars and a full withdrawal does not seem so realistic. Türkiye's relations with the region, one the other hand, has always been so unstable.

This article analyzed the foreign policy changes of Türkiye in the post US-withdrawal era. It argued that three core main policy changes had been observed. Firstly, Türkiye's policies pay more attention to diplomatic attempts and strengthening the economic relations with the regional powers rather than making more investment to the military presence. Diplomatic efforts, decreasing interest in military operations, Development Path Project and new Foreign Affairs Minister Hakan Fidan are all among more diplomatic attempts from Türkiye. Assuming that US also prioritizes diplomatic means over military at the same table with Türkiye, it can be said that Türkiye will both play the game according to the new dynamics US set in the region as well as maintaining its military-based superior information and regional power on the diplomacy table. Secondly, Turkish authorities considers the policies based on the countries separately rather than taking the whole region as a one player. This has been an important and distinctive feature of Türkiye's relationships with ME compared to its relations with other regions. Especially after the US withdrawal, this country-based policy attitude also started to be shaped around policy objectives. For instance, Qatar's economic cooperation with Türkiye puts the country under economic objectives, while improving relations with UAE could be put under direct political benefits. Lastly, it has been observed that although the US influence on Türkiye's policy in ME is expected to decline due to its reduced existence in the region, its presence in general foreign policy of Türkiye will continue to exist. The F-16 deal between US-Türkiye and US's policy to pressure Türkiye to approve the membership of Sweden into NATO were provided as case studies to observe the reflection of such policy and dominance shift of US over the general foreign policy designing of Türkiye.

References

- Antalya Diplomasi Forumu, 147 ülkeden temsilcileri ağırlayacak. (2024a) *Anadolu Agency*. <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/antalya-diplomasi-forumu-147-ulkeden-temsilcileri-agirlayacak/3150780#>
- Ayalon, A., Raz, I. G., & Amiel, B. (2022). The United States Withdrawal from Afghanistan after Two Decades of a Global War on Terrorism. *A Multidisciplinary Journal on National Security*, 36.
- Aydın, M. K. (2020). Türkiye ve Bağdat Pakti. *International Journal of Social Science Research*, 9(2), 135-153.
- BBC Türkçe, (2024). *Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Irak Ziyareti: Kalkınma Yolu Projesi'nde İmzalar Atıldı*. <https://www.bbc.com/turkce/articles/cp0gddnemjlo.amp>

Carter, J.E. (1980) “State of the Union address 1980”, Joint Session of the 96th US Congress, Washington, DC, 23 January 1980. https://ballotpedia.org/Jimmy_Carter%27s_State_of_the_Union_Address,_1980

Carter, M. (2019). “What a Withdrawal From Afghanistan Would Look Like – Learning to Live With Taliban Rule,” *Foreign Affairs*. <https://www.foreignaffairs.com/articles/afghanistan/2019-10-21/what-withdrawal-afghanistan-would-look>

Central Bank of Türkiye (2024). Uluslararası Yatırım Pozisyonu. <https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/cb23c98d-d9a5-465f-8c9c-9f84b533aaf8/uyp.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=ROOTWORKSPACE-cb23c98d-d9a5-465f-8>

Cordesman, A. (2020). *America’s Failed Strategy in the Middle East: Losing Iraq and the Gulf*. Center for Strategic and International Studies. <https://www.csis.org/analysis/americas-failed-strategy-middle-east-losing-iraq-and-gulf>

Council on Foreign Relations (2005). *Iraq: US- Turkey Relations*. <https://www.cfr.org/backgrounder/iraq-us-turkey-relations>

Cumhurbaşkanı Erdoğan: (İsveç) NATO’ya üyelik konusunda bizden hayırhahlık beklemesin. (2023a) *Anadolu Agency*. <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/cumhurbaskani-erdogan-isvec-nato-ya-uyelik-konusunda-bizden-hayirhahlik-beklemesin/2795164>

Davutoğlu, A. (2012). *Stratejik Derinlik*. İstanbul: Küre Yayınları, 110.

Grand National Assembly of Türkiye (2003). *TBMM Tutanak Dergisi*, 4üncü cilt Fihristi. <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d22/c004/tbmm22004fih.pdf>

Grigoriadis, I.N. (2020) *Greek-Turkish Relations and Regional Stability in the Eastern Mediterranean*, Palgrave Macmillan.

Growing US military presence in Greece can lead to undesired scenarios in Aegean, experts warn. (2022) *Anadolu Agency*. <https://www.aa.com.tr/en/politics/growing-us-military-presence-in-greece-can-lead-to-undesired-scenarios-in-aegean-experts-warn/2596928>

Güler, E. Z. (2010). Recep Tayyip Erdoğan’ın Davos “Şovu” ve Etkileri. *Memleket Siyaset Yönetim*, 5(13), 205-231.

Hakan Fidan Döneminde MİT’te Neler Değişti? Bakan Fidan’ın 14 Yıllık MİT Serüveni. YouTube, *CNN Turk*, 19 March 2024. https://www.youtube.com/watch?v=Hm5XwOL_AA

Joint Declaration Between the Islamic Republic of Afghanistan and the United States of America for Bringing Peace to Afghanistan,” U.S. Department of State, February 29, 2020, <https://www.state.gov/wp-content/uploads/2020/02/02.29.20-US-Afghanistan-Joint-Declaration.pdf>.

Kazakistan ile Türkiye bu yıl ortak tatbikat gerçekleştirecek. (2024b) *Anadolu Agency*. <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/kazakistan-ile-turkiye-bu-yil-ortak-tatbikat-gerceklestirecek/3122967>

Ker-Lindsay, J. (2012) *The Cyprus Problem: What Everyone Needs to Know*, Oxford University Press.

Ministry of Defense of Republic of Türkiye (2021). Türkiye-Katar Ortak Tatbikati (Al Adeid 2021 Tatbikati) Basın Duyurusu. <https://www.msb.gov.tr/Basin-ve-Yayin/Aciklamalar/turkiye-katar-ortak-tatbikati-al-adeid-2021-tatbikati-basin-duyurusu-132021>

Ministry of Defense of Republic of Türkiye (2024a). CİNNAH-2024 Tatbikati Basın Duyurusu. <https://www.msb.gov.tr/Basin-ve-Yayin/Aciklamalar/54c8bad1bcff40108f62a35c015f8f83>

Ministry of Defense of Republic of Türkiye (2024b). Desert Flag-2024 Tatbikati Basın Duyurusu. <https://www.msb.gov.tr/Basin-ve-Yayin/Aciklamalar/b195aa7935e74adf89142cb900bdd644>

Ministry of Foreign Affairs (2024b). Türkiye Yüzyılında Türk Dış Politikası. https://www.mfa.gov.tr/site_media/html/turkiye-yuzyili-nda-turk-dis-politikasi-2024-kitapcik.pdf

Ministry of Foreign Affairs of Republic of Türkiye (2024a). Türkiye Cumhuriyeti ile Irak Cumhuriyeti Arasında Gerçekleştirilen Güvenlik Mekanizması Görüşmesine İlişkin Ortak Sonuç Bildirisi, 14 Mart 2024. <https://www.mfa.gov.tr/turkiye-cumhuriyeti-ile-irak-cumhuriyeti-arasinda-gerceklestirilen-guvenlik-mekanizmasi-gorusmesine-iliskin-ortak-sonuc-bildirisi.tr.mfa>

Ministry of Foreign Affairs of Türkiye (n.d). <https://www.mfa.gov.tr/militarization-of-eastern-aegean-islands-contrary-to-the-provisions-of-international-agreements.en.mfa>

Official Gazette of the Republic of Türkiye (1949). No.7171 <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/7171.pdf>

Özbekistan ve Türkiye özel kuvvetler ortak tatbikati sona erdi. (2021) *Anadolu Agency*. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/ozbekistan-ve-turkiye-ozel-kuvvetler-ortak-tatbikati-sona-erdi/2188191>

Savunma Sanayi ST (2024). ABD'den Türkiye'ye F-16 Blok 70 Yunanistan'a F-35 bildirimi. <https://www.savunmasanayist.com/abdden-turkiyeye-f-16-blok-70-yunanistana-f-35-bildirimi/>

Schwartz, I. (2016). "Trump on Iraq: How Could We Have Been So Stupid?", *RealClear Politics*.

https://www.realclearpolitics.com/video/2016/02/17/trump_on_iraq_how_could_we_have_been_so_stupid_one_of_the_worst_decisions_in_the_history_of_the_country.html

Serbest, M. B. (2016). Bağdat Pakti'nin kuruluş süreci ve gelişiminde Türkiye'nin rolü. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(3), 401-424. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/577483>

Sırım, Ö. Ü. V. (2018). Türkiye-Ortadoğu ülkeleri ekonomik ilişkilerinde 1973 petrol krizinin yeri. In *The Second International Conference on Current Trends in the Middle East 2018 Proceedings Book* (p. 41).

Sözen, A. (2019) *Turkey-Greece Relations in the Context of the Cyprus Problem*, SETA Foundation.

Stockholm International Peace Research Institute (2024). Trends in International Arms Transfers, 2023. https://www.sipri.org/sites/default/files/2024-03/fs_2403_at_2023.pdf

The Guardian, (2023). Biden Ratchets Up Efforts to Secure Sweden's Nato Membership Ahead of Key Summit. <https://amp.theguardian.com/world/2023/jul/06/biden-ratchets-up-efforts-to-secure-swedens-nato-membership-ahead-of-key-summit>

The Independent Uganda (2019). Trump: US Going to Middle East Was 'Worst Decision Ever'. <https://www.independent.co.ug/trump-us-going-into-middle-east-was-worst-decision-ever/>

Theophanous, A. (2017) *Cyprus: A Contemporary Problem in Historical Perspective*. Palgrave Macmillan.

Topçu, İ (2018). Türkiye-İsrail İlişkilerinin İlk Yılları (1948-1952). *History Studies*, 10(2), 161-175. <https://search.trdizin.gov.tr/tr/yayin/detay/303221/turkiye-israil-iliskilerinin-ilk-yillari-1948-1952#>

Triantaphyllou, D. (2006). "The Turkish-Greek Rapprochement: A Decade of Missing Opportunities." *Middle East Review of International Affairs*, vol. 10, no. 3, pp. 1-13.

Turan, İ. (2018). *The Aegean Dispute: Problems and Prospects*. Middle East Technical University.

Türkiye ve Azerbaycan'dan 100. yıla özel ortak tatbikatlar. (2023b) Anadolu Agency. <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/turkiye-ve-azerbaycandan-100-yila-ozel-ortak-tatbikatlar-/3026904>

Wechsler, W. F. (2019). US withdrawal from the Middle East: perceptions and reality. The MENA region: A great power competition, 13-38. <https://www.atlanticcouncil.org/wp-content/uploads/2019/10/MENA-Chapter-one.pdf>

Yeni Şafak, (2023). *Hakan Fidan'ın Sözleri Dünyada Manşet: Türkiye Baskılardan Etkilenmeyecek*. <https://www.yenisafak.com/amphtml/dunya/hakan-fidanin-sozleri-dunyada-manset-turkiye-baskilardan-etkilenmeyecek-4543001>

Yeşilyurt, B.K. (2023). Türkiye-Ortadoğu İlişkileri: 100 Yılım Muhasebesi, 1923-2023. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, Özel Sayı: Cumhuriyetin 100.Yılında Türkiye, 1-23.

Yom, S. (2020). US foreign policy in the Middle East: The logic of hegemonic retreat. *Global Policy*, 11(1), 75-83. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/1758-5899.12777>

The White House (2021). Remarks by President Biden on the Drawdown of U.S. Forces in Afghanistan. <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/speeches->

remarks/2021/07/08/remarks-by-president-biden-on-the-drawdown-of-u-s-forces-in-afghanistan/

Small State Theory and China in Latvia's Foreign Policy

Küçük Devlet Teorisi ve Letonya Dış Politikasında Çin

Özlem Zerrin KEYVAN

(Assoc. Prof. at Hacettepe University, Vocational School of Social Sciences,
ORCID: 0000-0003-2072-3655, e-mail: ozkeyvan@hacettepe.edu.tr)

Abstract

While relations between Latvia and China have developed rapidly in recent years and cooperation in various fields has become closer, the two countries have also faced certain difficulties. Bilateral relations have not progressed as expected, particularly following the establishment of the China-Central and Eastern Europe Cooperation Mechanism (CEEC). Although this initiative was beneficial in strengthening economic ties, it has hindered Latvia from adopting a more accommodating stance toward China politically. There are several reasons for this lack of progress. Since the US-China rivalry directly influences Latvia's foreign policy, the country seeks to bolster transatlantic cooperation to its advantage. In this context, the small Baltic state of Latvia's alliance with the US and the EU as a counterbalance to China becomes the focal point of this study. This paper first examines the small state theory to provide a clearer understanding of Latvia's position as a small state. It then analyzes the development of bilateral relations between Latvia and China since the establishment of their diplomatic ties. In conclusion, the paper discusses the obstacles hindering the growth of bilateral relations as identified by both China and Latvia.

Keywords: China, Latvia, China-Central and Eastern Europe Cooperation Mechanism, Small State

Öz

Letonya ve Çin arasındaki ilişkiler son yıllarda hızla gelişirken ve çeşitli alanlarda iş birliği yaklaşırken, iki ülke bazı zorluklarla da karşılaşmıştır. Özellikle Çin-Orta ve Doğu Avrupa İş birliği Mekanizması'nın (CEEC) kurulmasının ardından ikili ilişkiler beklendiği gibi ilerlememiştir. Bu girişim ekonomik bağların güçlendirilmesi açısından faydalı olsa da Letonya'nın siyasi olarak Çin'e karşı daha uzlaşmacı bir tutum benimsemesini engellemiştir. Bu ilerleme eksikliğinin birkaç nedeni vardır. ABD-Çin rekabeti Letonya'nın dış politikasını doğrudan etkilediğinden, transatlantik iş birliğini kendi yararına olacak şekilde güçlendirmeye çalışmaktadır. Bu bağlamda, küçük Baltık devleti Letonya'nın Çin'e karşı bir denge unsuru olarak ABD ve AB ile ittifakı bu çalışmanın odak noktası haline gelmektedir. Bu makale ilk olarak Letonya'nın küçük bir devlet olarak konumunun daha net anlaşılmasını sağlamak için küçük devlet teorisini incelemektedir. Daha sonra Letonya ve Çin arasındaki diplomatik ilişkilerin kurulmasından bu yana ikili ilişkilerin gelişimi analiz edilmektedir. Sonuç olarak, makale hem Çin hem de Letonya tarafından tanımlanan ikili ilişkilerin ilerlemesinin önündeki engelleri tartışmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çin, Letonya, Çin-Orta ve Doğu Avrupa İş birliği Mekanizması, Küçük Devlet

Makale Türü / Article Type Araştırma Makalesi / Research Article	Başvuru Tarihi / Submitted 10.04.2024	Kabul Tarihi / Accepted 22.07.2024
Bu makaleye atf için / To cite this article Keyvan, Ö. Z. (2024). Small State Theory And China in Latvia's Foreign Policy, <i>Bölgesel Araştırmalar Dergisi</i> , 8(2), 151-167.		

Introduction

Latvia meets the criteria typically associated with a small state. The ability of small states to influence the international community is contingent on factors such as domestic politics, geographical location, and membership in international organizations. Although the international circumstances change, historically, Latvia has been characterized by its geographical location at the intersection of great powers. The country has endeavored to reconcile the interests of these great powers through political and diplomatic means. Latvia's distinctive geographical position, nestled between Russia and Western Europe, alongside its relatively brief history as a player in the international arena, renders it susceptible to external political and economic influences. After gaining independence in 1991, Latvia had joined several important international organizations by 2004. It has engaged in organizations and initiatives such as the UN, EU, NATO, OECD, "17+1" cooperation, "Belt and Road Initiative," and Nordic and Baltic Regional Cooperation. According to the theory of small state diplomatic strategy, small states are inclined to adopt a multilateral diplomatic strategy and actively engage in both multilateral and regional cooperation mechanisms (Soobramanien and Gosset, 2015: 12). Latvia's strategic participation in such organizations has been a crucial aspect of its foreign policy as a small state.

China and Latvia established official relations after Latvia gained independence. Since 2012, Latvia has participated in the 17+1 cooperation format, which has encouraged the development of Sino-Latvian relations. However, Latvia's withdrawal from the format in 2022 led to tensions. In this context, this study aims to explore the motivations behind Latvia and China's desire to develop cooperation and to identify the potential challenges their relationship may face in the future. This article is divided into three parts: The first part briefly reviews the logic and strategies of foreign policy of small countries within the framework of small state theory. The second part examines Latvia's relations with China by integrating Latvia's foreign policy approaches with applicable theories. The third and final part of the article discusses the current and prospective factors that could impede the growth of Sino-Latvian relations. This study employs a qualitative research approach to examine Latvia's foreign policy towards China within the framework of small state theory. Initially, a comprehensive review of existing literature on small state theory and foreign policy strategies of small countries is conducted. This involves identifying and analyzing key theoretical concepts and frameworks to contextualize Latvia's foreign policy. Subsequently, a case study method is employed to provide an in-depth analysis of Latvia-China relations, focusing on historical and contemporary interactions between the two countries, particularly in diplomatic, economic, and cultural exchanges. Data for this analysis is gathered from secondary sources, including government documents, policy papers, official statements, and reputable news sources, as well as relevant academic articles and reports. The analysis integrates theoretical perspectives from small state theory with empirical data on Latvia's foreign policy actions and strategies towards China. Furthermore, a thematic analysis is conducted to identify and discuss current and prospective factors that could impede the growth of Sino-Latvian relations. This involves examining geopolitical dynamics, economic dependencies, and domestic political considerations influencing Latvia's foreign policy towards China.

Literature Review: Small State Theory

Small state theory has garnered significant attention in international relations, providing a nuanced understanding of how smaller nations navigate the complex dynamics of global politics. Keohane categorizes states according to their systemic role in the international system as system-determining (powerful states that shape the system), system-influencing (those that influence the system through alliances and cooperation), and system-ineffective (incapable of influencing the system) (1969:295). Great powers generally dominate the global system, while middle powers legitimize the system through multilateral and cooperative initiatives (Jordaan, 2003). Small states, positioned at the bottom of the power hierarchy, are considered system-ineffective (Handel, 1990:10). They lack significant influence in the global system according to this classification. The most criticized aspect of small state theory is the lack of a generally accepted definition to date. Therefore, researchers have not been able to reach a consensus in small state studies and have employed different criteria. Therefore, they have resorted to quantitative, qualitative, and perceptual models for defining small states.

In the small state literature, some researchers have used four criteria based on quantitative data to classify and define small states within the international system hierarchy. In the first phase, most of the studies have predominantly defined small states using quantitative criteria such as population size, geographical area, gross domestic product (GDP), and military expenditure (power) (Hey, 2003:2; Crowards, 2002: 160). Among these quantitative criteria, population size has been the most preferred quantitative criterion for defining small states. Population is paramount for military capabilities through manpower availability and national defense, as well as for economic purposes, providing labor and fostering development (Thorhallsson, 2006: 9).

While some researchers define states with a population of up to 1 million as small states, others define states with a population of less than 10 million or 15 million as small states (Maas, 2009: 75-76; Thorhallsson, 2006: 8-9; East, 1973: 557). However, population size alone is an inadequate criterion for the definition of a small state. States with a large population may not have a large economy or a large military capacity at the same time. For instance, Bangladesh, while having a sizable population, is regarded as a small and weak state. In contrast, Australia is seen as a medium-sized state or power despite having a much smaller population size than Bangladesh. Crowards (2002: 149-173) argues that it is not sufficient to classify countries according to the size determined based on a single criterion. Therefore, the size of the economy (GNP), military capacity, and area are also commonly used criteria in quantitative definitions. The economic size and defense capacity of countries such as Kazakhstan, Mongolia, Libya, and Chad, which have a large area in terms of land area, are quite low compared to Sweden. Therefore, the use of other quantitative criteria is not sufficient to define small states and distinguish them from large states. According to these criteria, the United Arab Emirates, Burundi, Singapore, and Rwanda could all fall into the same category (Galal, 2020:42).

Another group of researchers suggests that states should not be defined as small solely based on quantitative criteria, but rather on their perceived role within the international hierarchy (Keohane, 1969: 296; Handel, 1990: 48). Elman (1995, 171) defines a small state strictly in terms of power, using terms like weak and small interchangeably.

However, being labeled as a small state does not necessarily equate to being weak. Australia, for instance, is considered a military and economic power, albeit smaller in influence compared to the US. Steinmetz and Wivel propose that a small state is essentially the weaker party in an asymmetric relationship" (2010, 6). It's imperative to note that smallness cannot be a general characteristic of a state. A state can be feeble in one area while strong in another. Despite criteria among small states, a prevailing perception associates their behavior in the international arena with weakness and dependency (Vital, 1967:67). Consequently, small states may be compelled to adopt passive strategies due to economic disparities and limited opportunities. The inadequacy of considering quantitative and qualitative criteria in defining and categorizing small states have prompted the emergence of alternative methodologies. Nonetheless, notable distinctions exist among these states. In sum, despite efforts to define small states based on quantitative, qualitative, and perceptual factors, a consensus remains elusive. Typically, a state is regarded as small due to factors such as a small population and land area, constrained economic and military capabilities, and limited influence in international and regional affairs. These various approaches aim to comprehend and predict the foreign policy behavior of small states.

In the small state studies, the Commonwealth of Nations has listed the primary security challenges facing small states as geopolitical fragility, absence of easily defendable territory, limited informational resources, need for technical assistance, requirement for technical support, economic reliance, and environmental issues (McLean, 1985). Small states avoid conflict and uncertainty within the international system. This is because they lack capacity due to constrained military strength, modest populations, economies, and landmasses. They do not pursue risky policies due to their limited capabilities (Kassimeris, 90). While large countries wield undeniable influence over these processes, small states have minimal capacity to shape the structure and functional processes of the international system. In order to counterbalance their lack of structural power, small states cultivate specific-issue influence (Kingdon, 1984:84). Forming strong ties with a major power serves as a strategic deterrent against potential interventions (Thorhallsson, 2018:21). Seizing upon power rivalries among major nations presents a significant diplomatic opportunity for small countries (Wei, 2014:231). For small countries, the regional approach holds greater political and economic significance compared to larger countries, representing a crucial and effective policy choice enabling them to engage in international affairs while safeguarding and advancing their interests (Wei, 2014: 245).

Given these strategic considerations, it is essential to examine how these theories play out in practice. One pertinent example is Latvia, one of the three Baltic states. This article outlines the shifts in foreign policy stance represented in Latvia's relations with China, one of the three Baltic states, in an attempt to examine and synthesize the theory of small state diplomacy and its distinct characteristics in foreign strategy.

Development of Latvia-China Relations

Following Latvia's independence from the Soviet Union, diplomatic ties were established with China, which was among the first countries to recognize Latvia's independence. Even when recognizing newly independent countries, China has insisted on adherence to the 'One China' policy as a condition for establishing diplomatic ties. China has stipulated

that the acknowledgement of Taiwan as an integral part of China, the sole sovereign state, is necessary. Of the three Baltic states, only the Latvian government has opted to modify its stance and committed to a more flexible interpretation of the 'One China' policy (Vitkus, 2019: 312). As part of its 'One China' policy, it has begun to establish contacts with Taipei on an economic and official levels (Tubilewicz, 2002:793). The aim is to set up a consulate in Riga operating under the name of the Republic of China and to establish a Latvian Trade Representative Office in Taipei (Tubilewicz, 2007:85). China has been angered by the shift in relations from an economic to a diplomatic and official level. In retaliation, China has shut down its embassy (Tubilewicz, 2002:803). Latvia renamed the consulate Taipei Mission to retain economic and business ties with Taiwan, as it could not afford to sever its relationship with China (Tubilewicz, 2002:803). Consequently, there has been a temporary halt in Chinese contacts between 1992 and 1994 (Tubilewicz, 2007:84). Although Chinese officials have visited both of the Baltic states during these years, they did not make any official trips, particularly to Riga (Tubilewicz, 2002:803). Latvia has opted to forge diplomatic ties with China instead of Taiwan, as China has held greater international influence and supported Latvia's bid for United Nations membership (Tubilewicz, 2007:79).

While Chinese President Jiang Zemin visited Latvia in 2002 as part of his tour of the three Baltic states, The Latvian President only made five trips to China, in 1994, 2004, 2008, 2009, and 2010 (Rode, 2022:17). During this time, Latvia's geopolitical objective was to play a role in Euro-Atlantic integration. This focus has been a significant factor in the slow progress of Latvia's relations with China. Latvia formally joined the EU on May 1, 2004, having complied with the requirements of the Copenhagen Treaty for membership (European Union, 2004). It also joined NATO as a full member in 2004 and has aggressively worked to strengthen ties with the alliance by deploying military forces to Afghanistan and Iraq and taking part in the Partnership for Peace program (Banka, 2022:165). Latvia has paid more attention to strengthening its integration with the EU and NATO. Given its limited resources and capabilities as a small state, Latvia has basically adhered to the EU's mainstream stance towards China. As one of the key NATO allies of the US, Latvia has prioritized enhancing its integration with both the EU and NATO. However, concerns about the costs incurred by the US in defending the Baltic states in the event of a Russian attack have raised doubts about Latvia's NATO membership. These doubts are fueled by the limited strategic significance of the Baltic states (Banka, 2022:165).

After the establishment of diplomatic relations between China and Latvia during this period, neither country prioritized economic cooperation with the other. The types of products traded and the volume of trade between the two countries were therefore unstable and variable. From 1993 to 2001, Latvian-Chinese trade relations were not active (Rode, 2022:18). However, they became more robust with China's admission to the World Trade Organization in 2001 (Rode, 2022:18). For China, multilateral and regional cooperation is a crucial part of its global strategy, emphasizing win-win cooperation in a new type of international relations. China's involvement in the "16+1" (renamed "17+1" format following Greece's accession in 2019) economic cooperation format with Central and Eastern European countries underscores the region's value within the context of South-South cooperation (Tzogopoulos, 2021: 71). China's interest in Central and Eastern

European countries is clearly influenced by their geographical position and logistical potential, with the region playing a pivotal role in China-EU relations.

The region is another important factor for China's future plans, such as the Belt and Road Initiative. Latvia was among the Central Eastern European member states that established the "16+1" cooperation framework in 2012 on Beijing's initiative (Tzogopoulos, 2021: 69). In fact, Latvia lacked an official, well-defined strategy regarding China until this year. It is only known that Latvia has an official strategy towards the EU and NATO, and its relations with China are primarily focused on economic grounds. Prior to the two states' official relations being established, trade flourished between China and Latvia; in 1960, China imported brown cattle from the Soviet Socialist Republic of Latvia (Song, 2009). The global financial crisis of 2007–2009 and the collapse of the Eurozone have led to a sharp decline in the GDP of the Baltic states, especially Latvia, and the Baltic states have therefore began to diversify their trade. In 2012, Latvia embraced the "16+1 format" for the first time, viewing it as a means of addressing its trade imbalance with China (Tzogopoulos, 2021: 69).

Trade with Russia, one of its principal allies, has diminished following the Ukrainian crises in 2014 and 2022 (Korovkin and Makarin, 2023:37). As a direct consequence of the 2014 Russia-Ukraine conflict, trade between Latvia and China was also affected (Korovkin and Makarin, 2023:39). Due to economic sanctions imposed by the EU on Russia, one of Latvia's largest trading partners, Latvia was compelled to halt the export of various food products to Russia and seek alternative markets (Foodunion, 2016). Consequently, this situation allowed certain Chinese food manufacturers to broaden their consumer base (Foodunion, 2016). Ten Latvian food manufacturing firms were granted licenses by China in 2015, enabling them to import dairy products including as cheese, ice cream, and milk powder (Foodunion, 2016).

The Baltic states offer a strategic advantage to Chinese investors due to their ports being situated along major transportation routes linking Europe and Asia, facilitating cooperation throughout the Baltic Sea region (Zasiadko, 2018). China serves as a significant trading partner for Latvia, creating demand for Latvian goods and services. Latvia's strengths lie in its geographical and economic positioning. The transport and logistics sector is one of the strongest industrial sectors in Latvia and is considered a key component of the Latvian economy. With three of the major ports and the largest airport in the Baltic Sea, Latvia is ideally situated as a transportation hub. The field that is thought to have the most potential for collaboration between China and Latvia is transportation and logistics. In the framework of a new type of international relations based on China's concept of win-win cooperation, on November 4, 2016, the Latvian and Chinese governments signed the Memorandum of Understanding on Cooperation within the Framework of the Silk Road Economic Belt and the 21st Century Maritime Silk Road Initiative (Hu and Wang, 2016). Still, there aren't any frequent freight trains running between Latvia and China (Zasiadko, 2018). In this context, the construction of the Rail Baltica project is essential, which aims to integrate the Baltic States into the European rail network (Zasiadko, 2018).

Latvia has expressed its support for China's Belt and Road Initiative, a massive infrastructure project that aims to improve connectivity and trade between China and

countries along the ancient Silk Road. Additionally, the two countries have also collaborated on global issues, such as climate change and sustainable development, by participating in international conferences and summits. Ināra Mūrniece, Speaker of the Latvian Parliament, at a meeting with Chinese President Xi Jinping in January 2018 stated that economic cooperation was the top priority of the relationship between the two countries (Latvijas Republikas Saeima, 2018). She acknowledged China as the driving force of global economic growth (Latvijas Republikas Saeima, 2018). The harmonization of infrastructure between China and Europe, along with trade and investment, were identified as mutual interests. The 'Belt and Road' initiative was highlighted as presenting new opportunities for the harmonization of China-EU infrastructure (Latvijas Republikas Saeima, 2018). In his 2018 Annual Report, Latvia's Minister of Foreign Affairs, Edgars Rinkevičs also highlighted the importance of China's Belt and Road Initiative in connecting Europe and Asia and noted that Latvia was eager to participate in this initiative and benefit from the increased connectivity it offers (Ārlietu ministrija, 2018). Overall, Rinkevičs emphasized the importance of a strong bilateral relationship between Latvia and China and expressed his commitment to further enhancing cooperation in various fields for the mutual benefit of both countries. Given China's expanding economic scale, it remains an attractive partner for numerous countries globally. Consequently, Latvia is keen on maximizing its economic gains through collaboration with China, just like many of other countries. From one perspective, it is evident that China offers Latvia economic cooperation opportunities while also benefitting from these collaborations. In the official discourse of Latvian representatives, economic cooperation is undoubtedly seen as a priority, with comparatively less emphasis placed on other areas of collaboration. Several factors have driven Latvia's increased interest in partnering China: first the rapid economic development of China; second, the growing influence of China over the global economy and politics; and third, the urgent need to expand the market for Latvian products against Russia following the financial crisis and economic sanctions since 2008 (IMF Country Report, 2023).

In terms of Latvia's exports to China, the country's top exports in 2012 included fruit, nuts, copper products, and wood and wood products; by 2023, its top exports have shifted machinery, natural minerals, and wood and wood products (Trading Economics, 2024). As seen in Table 1, over a ten-year period, the volume of exports has quadrupled. The export market has grown steadily since 2021, whereas the import market has experienced a slight decline. Despite China's relatively modest share in Latvia's overall export market, Latvia is becoming more and more dependent on the Chinese market. In 2022, it accounted for only 3.8% of Latvia's total export market (Trading Economics, 2024). Meanwhile, Lithuania (24%) and Estonia (10%) rank as the top two of the three Baltic states (Trading Economics, 2024). Germany (9.6%), Poland (9.5%), and Russia (6.9%) are other significant partners of Latvia's export market (Trading Economics, 2024).

When it comes to imports, Latvia imports textiles, metal, plastic, machinery, optical equipment, and mechanical devices from China (Trading Economics, 2024). Since 2012, Latvia's imports from China have more than doubled. Latvia's decision to exit the "16+1" format, which it has viewed as a cornerstone for its China policy, aimed at reducing its trade imbalance with China. This decision has been triggered by the format's failure to meet its initial economic expectations. The shift in relations between the two countries

has not directly affected trade growth between Latvia and China.

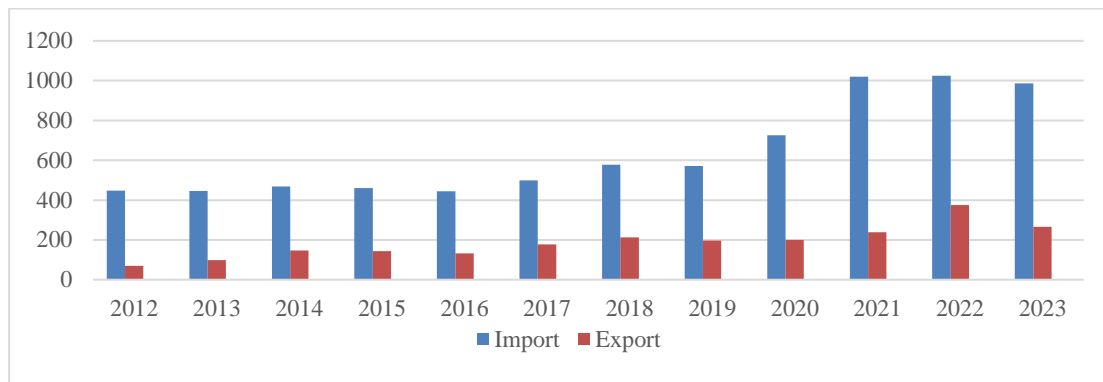

Table 1: Latvia's Trade Volume with China (2012-2023) (Million Dollars)

Source: Author's own work, based on the Bilateral trade between China and Latvia Trademap.org)

Concerns about potential risks and difficulties of dependence have increased as Latvia's trade, investment, and economic ties with China have grown more reliant. With Lithuania improving its relations with Taiwan and withdrawing from the "16+1" cooperation in 2021, Latvia was expected to maintain its relations with China in a balanced and cautious manner (Kante, 2022:44). However, a year later, Latvia also announced its withdrawal from the framework, expressing an intent to pursue "pragmatic and constructive" relations (Kante, 2022:44). Although the 2023 Annual Report of the Latvian Foreign Minister, advocating the EU position as a national approach, also mentions the desire for constructive relations with China, the conditions for cooperation have been made difficult in practice (Republic of Latvia Constitution Protection Bureau, 2023).

Latvia's continued discussions on issues such as human rights, Taiwan, and the Indo-Pacific strategy may lead to the perception that it will align with Lithuania. Due to the inherent drawbacks of small states, such as weak power and lack of resources, Latvia's need to constantly adjust its resource allocation, and changes in the situation and environment in the process, flexibility and pragmatism are important features of the foreign strategy of small states like Latvia. Despite the fact that China is not regarded as one of Latvia's most significant economic allies, it is now crucial to make sure that China's influence in its relations with Lithuania does not impact or reflect on Latvia. Despite the economic dependency between Latvia and China having adverse effects on their ties, there are other significant issues to consider.

Limitations and Threats to Cooperation

The advancement of Latvia-China relations is hindered and slowed by several key factors. Economic challenges, such as trade imbalances and limited market size, pose significant obstacles. The influence of the US on Latvia's foreign policy, driven by strategic alliances and security concerns, further complicates these relations. Additionally, Latvia's obligations and alignment with European Union policies create regulatory and strategic constraints. Lastly, the military relationship between China and Russia heightens Latvia's security concerns, given its proximity and historical tensions with Russia. These elements collectively impact the progression of Latvia-China relations. The following sections will discuss these factors in detail under their respective headings.

Economic Difficulties and Prospects

Latvia and China have different economic structures and challenges, which can impact their economic relationship. Latvia's economy is largely based on services and manufacturing, with a focus on industries like transportation, finance, and energy. Conversely, China's economy is renowned for its manufacturing sector and export-driven growth. An aging population, high levels of public debt, and a slow recovery from the global financial crisis have all contributed to Latvia's economic challenges in recent years (Rode,2022:63). These challenges have limited the country's economic growth and put pressure on its fiscal policy. China, on the other hand, has been facing its own economic challenges, including slower GDP growth, trade tensions with the US, and a shifting focus from export-led growth to domestic consumption. The imbalanced trade between China and Latvia is the primary obstacle impeding the growth of Latvia's relations with China (Rode,2022:63). Excessive economic reliance on any single trading partner, including China, makes Latvia economically vulnerable. Despite a progressive expansion of trade, Latvian exports to China remain quite limited. The majority of trucks traveling between China and Latvia are fully loaded with goods flowing from China to Latvia; however, very few goods are returned from Latvia to China due to the high cost of transportation and the difficulty Latvian companies have in ensuring a steady flow of cargo to meet the demands of Chinese buyers (Rode,2022:64). Additionally, China imposes stricter market access restrictions compared to the EU, and the frequent changes in regulations pose several challenges. Relations with China are crucial for EU policies and guidelines regarding external partners, even though Latvia is among the most open countries to investment and aims to enhance its economic attractiveness. For instance, the EU has enhanced its regulation of foreign direct investments through a distinctive investment control mechanism to protect its domestic market (Cheng, 2021). This move indirectly aims to hinder the Chinese technology company Huawei's ambitions to build 5G networks in Europe. Additionally, Latvia and the US governments have jointly released a declaration prohibiting Huawei from participating in the deployment of 5G networks (US Department of State, 2020).

Another challenge is the lack of direct investment from China in Latvia. While China has been investing in other European countries, such as Germany and the UK, its investment in Latvia has been relatively low (Struberga, 2020). This limits Latvia's ability to expand economically and develop, as Chinese investment could help in the construction of infrastructure and the creation of jobs (Scherrer and Thirion, 2018: 43). Real estate stands as the most common investment category among Chinese investors in Latvia. In exchange for making real estate investments, non-EU nationals have been able to apply for a permanent residence permit in Latvia since 2010 (Scherrer and Thirion, 2018: 43). Companies from China and Latvia may find it challenging to conduct business and invest due to differences in laws and business practices.

The US Pivot to Central and Eastern Europe

As a result of the "pivot to Asia" policy of the Obama administration, the US has mostly disregarded Central and Eastern Europe. The US has found itself adversely affected by its new global strategy, resulting in a decreased emphasis on Central and Eastern Europe within US strategic considerations (Handl, Koran, and Hynek, 2009:270). The US and

the countries of Central and Eastern Europe had rather strained relations during this time. According to Wess Mitchell, US rivals have expanded their economic, military, and political influence in the region while the US has largely ignored the competition for an extended period, being content with the existing post-war system (2018). Following Trump's election, the US has resumed its presence in Central and Eastern Europe, shifting its strategic focus to the East. Viewing the region as a critical pivot for managing great power competition, the US has aimed to leverage the imbalance of interdependence to confront actors posing challenges to its interests. The US "pivot" to Central and Eastern Europe involves not only military strategy but also investments in energy, security, diplomacy, and various other sectors in the region (Bindi, 2019).

The rise of "Eurosceptic" parties, the return of nation states, the emergence of multiple power centers in Europe, increasing concerns over Russian aggression, particularly in Ukraine, Germany's economic hegemony, and China's diplomatic relations have all contributed to the strategic alignment of the US with the region (Kai and Huiyin, 2023:250). The US has sought to enhance its military presence in the region through increased exercises, deployments, and partnerships with countries. Central and Eastern European countries in general, and Estonia, Lithuania, and Latvia in particular, rely on the US and NATO for security and the EU for economic stability. Baltic strategic thinking is deeply associated with the notion that the US provides security assurances (Banka, 2022:167). Since assuming office, the Biden administration has been pursuing a "coordinated separation" of allies and partners from China, restructuring the supply chain, and establishing an economic structure with democratic nations at its core, among other strategies (Zhao, 2022:5).

The US intervenes in the cooperation between the Baltic states and China. Historically, the US has been viewed as Latvia's primary strategic partner and guarantor of its security and sovereignty. Given that the US serves as Latvia's main security assurance, Latvia has consistently placed significant importance on maintaining strong diplomatic relations with Washington. By enhancing connectivity in the region between the Baltic Sea, Black Sea, and Adriatic Sea, the US hopes to promote economic development and increase cross-border energy, transportation, and digital infrastructure through the Three Seas Initiative (Soroka and Stepniewski, 2019: 24). This goal is in direct opposition to the infrastructure projects funded by China's Belt and Road Initiative. Launched in 2015, the US-led Three Seas Initiative was also chaired by Latvia last year (Soroka and Stepniewski, 2019: 24). In addition to being a key trading partner in energy (liquefied natural gas) and arms, the US is a strategic ally of the three states and a proponent of the China Threat Theory (Kai and Huiyin, 2023:250). The US aims to curb China's growing involvement in the region, especially in the technological and strategic sectors of these countries. In recent years, Latvia has intensified its collaboration with the US in various areas, including security, defense, and technology. The 5G security agreement signed in 2020 reflects Latvia's commitment to working with the US to address security concerns related to Chinese companies' involvement in critical infrastructure projects (Cerulus, Roussi and Pollet, 2023). Additionally, Latvia's strong partnership with the US has led to closer cooperation in areas such as defense and cyber security, with both countries working together to strengthen their mutual security interests. Latvia's relations with other countries are influenced by those with the US, particularly those with which the US has

tense relations.

Latvia's Ties with China and the EU: Strengthening Strategic Partnerships

The "16+1" format was launched by China in 2012 as a means of bringing together leaders of state to discuss the prospects for economic cooperation between China and Central and Eastern European countries (Tzogopoulos, 2021: 69). In 2022, Latvia declared its intention to withdraw from the format (Stankevicius, 2022). Latvia views NATO as the protector of its security and the EU as the guarantor of its economic stability; thus prioritizing alignment with EU foreign policy to safeguard its national interests. The revised "EU-China Strategic Outlook" from 2019 forms the basis for the EU's current China policy (Krueßmann, 2021:306). As an EU member country, Latvia aligns its policies and approaches with the overall strategic outlook of the EU. Latvia adheres to the 'One China' policy, but has repeatedly emphasized the importance of human rights that could potentially cause friction with China while developing its foreign policy.

China's involvement in port infrastructure in the Baltic states through the Belt and Road initiative poses additional security threats for the EU, Eastern and Northern Europe. The Commission presented "the 2020 5G Security Toolbox report" in order to impose security limits on the usage of Huawei's 5G equipment (Cerulus, Roussi and Pollet, 2023). Although Huawei or any other supplier is not mentioned by name in the report, it emphasizes the importance of improved security protocols and greater network resilience in 5G systems (Cerulus, Roussi and Pollet, 2023). Some EU states are hesitant to implement these restrictions because there isn't a legally binding agreement in place. Despite the lack of a legally-binding agreement, some EU countries, such as Latvia, have issued bans on Huawei's 5G devices due to security concerns (Kroet, 2024).

The EU has indeed developed an Indo-Pacific strategy announced in April 2021 (European Commission, 2024). This strategy is designed to increase the EU's presence and influence in the Indo-Pacific region, strengthen its partnerships with countries in the region, promote international cooperation and multilateralism, and address common challenges such as climate change, digitalization, and security. The EU has recognized that its Indo-Pacific strategy and the military displays in the Taiwan Strait could directly affect Europe's security and economy (European Commission, 2024). Latvia does not yet have an official Indo-Pacific strategy like Lithuania. Nonetheless, Latvia has demonstrated an interest to deepen its connections with countries in the Indo-Pacific region, notably in the fields of trade, security, and cultural exchange. In an effort to strengthen ties and collaborate with countries in the Indo-Pacific region, Latvia has taken part in regional forums and meetings in recent years. China has been closely monitoring the situation and is concerned about the possibility of Latvia adopting a similar strategy in the future (Kante, 2022:53). China views the Indo-Pacific strategy as an attempt to counterbalance its dominance in the region, hence it is mistrustful of any country that supports it. It is important to keep in mind that Latvia's foreign policy is governed by EU common policy, hence, any decision Latvia makes regarding the adoption of an Indo-Pacific strategy would need to be made in this context.

Military Cooperation between China and Russia

China and Russia have developed close cooperation and a strategic partnership, especially in Central Asia. The two countries have engaged in various forms of military

collaboration, including joint military exercises, technological cooperation, and arms sales (Kante, 2022:46). Overall, China and Russia's military cooperation is driven by their shared strategic interests and mutual goals. In the Baltic region, China and Russia have been collaborating more militarily in recent times as they aim to fortify their strategic alliance and oppose what they perceive to be NATO's expanding control over the area (Hsiung and Roseth, 2019: 176). For a small state such as Latvia, military cooperation between China and Russia is viewed as an additional obstacle. In 2017, China and Russia even conducted joint military exercises in the Baltic Sea (Hsiung and Roseth, 2019: 177). These exercises, known as "Joint Sea 2017," involved naval and air forces from both countries practicing coordination and cooperation in maritime security operations (Hsiung and Roseth, 2019: 177). The exercises have been seen as a display of the growing military ties between China and Russia, as both countries seek to strengthen their strategic partnership in the face of perceived threats from the US and its allies. The participation of Chinese forces in the Baltic Sea has also raised concerns among NATO members, which view the exercises as a signal of China's growing military ambitions and willingness to project its power beyond the Asia-Pacific region. Russian invasion of Ukraine has had an impact on Latvia both politically and in terms of security concerns. The invasion has raised concerns about the actions and intentions of Russia and China (Kante, 2022:50). Latvia, as a member of both the EU and NATO, has been supportive of Ukraine's sovereignty and territorial integrity. The Latvian government, along with its international partners, has condemned Russia's annexation of Crimea and its involvement in the conflict in Eastern Ukraine (Ārlietu Ministrija, 2014).

As a result of the invasion, Latvia has strengthened its defense capabilities and increased its military cooperation with other NATO members. Latvia reintroduced conscription in 2023 after being the sole Baltic country to cease compulsory military service in 2006 (Lindstaedt, 2024). The invasion has also had economic implications for Latvia. Russia has been a major trading partner for Latvia, however the implementation of economic sanctions as a response to Russia's actions has affected trade and investment between the two countries. These sanctions have posed challenges for their collaboration on various issues. Furthermore, the invasion has had an impact on the Russian minority, which comprises a significant portion of the population. Apart from their near proximity, 36% of Latvia's population is of Russian ethnicity (Vohra, 2023). The Russian population in Latvia has been a factor in shaping policies and attitudes towards Russia within the Latvian government and society.

Latvia's relations with Russia have predominantly remained at the level of economic cooperation, and diplomatic relations between the two countries have stagnated since 2014 and 2022. Russia's strategy involves substantial interference in the internal political systems of the Baltic states. The cooperation between Latvia and Russia through the Latvian Harmony Party and the United Russia Party has been complex and at times controversial. The Latvian Harmony Party and the United Russia Party in Russia are known to have economic links (Winnerstig, 2014:142). Latvian Harmony Party members are known to have connections with Russian energy companies, such as Gazprom, which have significant economic interests in Latvia (Winnerstig, 2014:142). Both parties work together to promote economic cooperation between Latvia and Russia, leading to increased trade volumes and investment flows between the two countries. However, this

cooperation has faced skepticism and criticism in Latvia, which is wary of Russia's intentions and influence in the region. Overall, the conflict in Ukraine has had a significant impact on relations between Latvia and Russia and has hindered their ability to work together on various issues. For this reason Latvia has distanced itself from China due to the conflict between Russia and Latvia and the collaboration between China and Russia.

Conclusion

Latvia and China have maintained diplomatic ties that dates back to 1991, when China recognized Latvia as an independent country following the collapse of the Soviet Union. Since then, the two countries have endeavored to establish robust political and economic relations, despite their geographical distance and cultural differences. Before the establishment of the 17+1 cooperation format in 2012, relations between the two countries had progressed slowly. However, the establishment of the 17+1 format has led to improvements in Latvia-China relations, fostering increased collaboration between the two countries. Given its status as a small state, Latvia is significantly influenced by the intricate dynamics among the US, China, Russia, and the EU within its foreign policy framework. Presently, Latvia places particular emphasis on bolstering its ties with the European Union (EU) and NATO. However, a notable challenge for Latvia lies in the absence of a coherent national strategy towards China. It is reasonable to argue that Latvia's persistent focus on Euro-Atlantic integration and its inability to develop a comprehensive China strategy are related given the US-China rivalry. China's pro-Russian stance and the ongoing Russia-Ukraine conflict limit Latvia's ability to prioritize China in its foreign policy. Latvia may align itself with the Indo-Pacific strategy, similar to the approach recently adopted by Lithuania. Given that Latvia is a small state with constrained resources for cultivating bilateral relations, it must regard the EU cooperation framework as particularly vital. The complexity of the global environment requires Latvia to expand the role of foreign policy and find new ways and forms of cooperation for Latvia, such as cooperation with countries that share common interests with Latvia. Since regaining its independence, Latvia has navigated the complexities of international relations as a small state, particularly in its dealings with major powers like China. The evolution of Latvian-Chinese relations will hinge on Latvia's strategic adaptability within the framework of the European Union and its approach to the burgeoning rivalry between the United States and China. Latvia's success in foreign affairs will depend on its diplomatic ability to leverage collective EU policies while maintaining a prudent stance amid global power dynamics.

References

- Ārlietu Ministrija, (2014). Annual Report by the Minister of Foreign Affairs on accomplishments and activities planned with respect to national foreign policy and the European Union, <https://www.mfa.gov.lv/en/media/2226/download>
- Ārlietu Ministrija, (2018). Annual Report of the Minister of Foreign Affairs on the accomplishments and further work with respect to national foreign policy and the European Union 2018, <https://www.mfa.gov.lv/en/media/2223/download>
- Banka, A. (2022). Neither Reckless Nor Free-Riders: Auditing the Baltics as US Treaty

allies, *Journal of Transatlantic Studies*, 20, 161-183

Bindi, F. (2019). *Europe and America: The End of the Transatlantic Relationship?*, Washington, DC: Brookings Institution Press.

Cerulus, L. et al.. (2023). Europe wants to upgrade its Huawei plan, <https://www.politico.eu/article/europe-plots-huawei-plan-upgrade/>

Cheng, C. (2023). *Is the EU Finally Headed Towards a Ban on Huawei?* <https://chinaobservers.eu/is-the-eu-finally-headed-towards-a-ban-on-huawei/>

Crowards, T. (2002). Defining the Category of Small States. *Journal of International Development*, 14(2), 143-79.

East, M. A. (1973). Size and Foreign Policy Behaviour: A Test of Two Models. *World Politics*. 25(4), 556-576.

Elman, M. F. (1995). The Foreign Policies of Small States: Challenging Neorealism in Its Own Backyard. *British Journal of Political Science*, 25 (2), 171–217.

European Commission (2024). *Questions and Answers: EU Strategy for Cooperation in the Indo-Pacific*, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/QANDA_21_4709

European Union (2004). Latvia formally joined the EU on May 1, 2004, having complied with the requirements of the Copenhagen Treaty for membership, <https://eur-lex.europa.eu/MT/legal-content/summary/partnership-for-the-accession-of-latvia.html?fromSummary=16>

FoodUnion (2016). *Food Union Launches Export of Dairy Products to China*, <https://foodunion.com/food-union-launches-export-of-dairy-products-to-china/>

Galal, A. M. (2020). External Behavior of Small States in Light of Theories of International Relations, *Review of Economics and Political Science* 5(1), 2020: 38-56.

Handel, M. (1990). *Weak States in the International System*, London: Frank Cass and Co

Hey, J. (2003). *Small States in World Politics*. London: Lynne Rienner.

Hsiung, C. and Roseth, T. (2019). The Arctic Dimension in Sino-Russian Relations, *Sino-Russian Relations in the 21st century*, Bekkevold, J and Lo, B. (Eds.), (pp.167-190), Palgrave Macmillan.

Hynek, N.vd. (2009). “The US-Russian Security ‘Reset’: Implications for Central-Eastern Europe and Germany,” *European Security*, 18(3), 263-285.

Hu, Y. and Wang, Q. (2016). *Latvia to join China's Belt and Road Initiative*, http://english.www.gov.cn/premier/news/2016/11/05/content_281475483362451.htm

IMF Country Report (2023). *Republic Of Latvia*, <https://www.imf.org/-/media/Files/Publications/CR/2023/English/1LVAEA2023001.ashx>

Jordaan, E. (2003). ‘The Concept of a Middle power in International Relations: Distinguishing Between Emerging and Traditional Middle Powers’, *Politikon*, 30(1), 165–181.

- Kai, H. and Huiyin, F. (2023). International Order Transition and US-China Strategic Competition in the Indo Pacific, Kai H. and Huiyin F. (Eds.), *Navigating International Order Transition in the Indo-Pacific*, (pp.234-260), Taylor&Francis.
- Kante, J. (2022). Latvia and China: Entering the Post-Optimism Period. *China in the Baltic States – from a Cause of Hope to Anxiety*, Andžāns, M., and Bērziņa-Čerenkova, U. A. (Eds.), (pp. 32–54), Rīga Stradiņš University.
- Kassimeris, C. (2009). “The Foreign Policy of Small Powers”, *International Politics*, 46(1), 84-101.
- Keohane, R. (1969). ‘Lilliputians’ Dilemmas: Small States in International Politics’, *International Organization* 23(2), 291–310.
- Kingdon, J. W. (1984). *Agendas, Alternatives, and Public Policy*, Little Brown, New York.
- Korovkin, V. and Makarin, A. (2023). Conflict and Intergroup Trade: Evidence from the 2014 Russia-Ukraine Crisis, *American Economic Review*, 113(1): 34–70.
- Kruessmann, T. (2021). The Arctic as a Micro-Cosmos for Selective Engagement between the EU and Russia, *Principled Pragmatism in Practice the EU’s Policy towards Russia after Crimea*, F. Bossuyt and P. Elsewuge (Eds.), (pp.290-312), Brill Nijhoff .
- Latvijas Republikas Saeima, (2018). *Ināra Mūrniece meets with Chinese President Xi Jinping*, <https://www.saeima.lv/en/news/saeima-news/26491-inara-murniece-meets-with-chinese-president-xi-jinping>
- Lindstaedt, N. (2024). *Ukraine War: Russia’s Baltic Neighbours to Create Massive Border Defences as Trump Continues Undermining NATO*, <https://theconversation.com/ukraine-war-russias-baltic-neighbours-to-create-massive-border-defences-as-trump-continues-undermining-nato-225944>
- Maas, M. (2009). ‘The Elusive Definition of The Small State’, *International Politics* 46(1), 65–83.
- McLean, D. (1985). *Vulnerability: Small States in the Global Society*, London: Commonwealth Secretariat.
- Mitchel, W. (2018). “Winning the Competition for Influence in Central and Eastern Europe,” <https://www.atlanticcouncil.org/commentary/transcript/winning-the-competition-for-influence-in-central-and-eastern-europe-us-assistant-secretary-of-state-a-wess-mitchell/>
- Republic of Latvia Constitution Protection Bureau, (2023). *2023 Annual Report*, https://sab.gov.lv/files/uploads/2024/02/SAB-2023.gada-parskats_ENG.pdf
- Rode, N. (2022). *Lātuōwéiyǎ yǔ zhōngguó guānxì yánjiū (1991–2019): Duōbiān shì yù xià de shuāngbiān guānxì (A Study on Relations between Latvia and China (1991-2019): Bilateral Relations from a Multilateral Perspective)*, Shang Quanyu, Peteris Pildegovics (Ed.), *Lātuōwéiyǎ shì yù xià de lātuōwéiyǎ yǔ zhōngguó yánjiū (Latvian and Chinese Studies from a Latvian Perspective)*, (p.7-77), Riga: University of Latvia Press,
- Scherrer, A. and Thirion, E. (2018). *Citizenship by Investment (CBI) and Residency by*

- Investment (RBI) Schemes in the EU*, https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/155728/EPRS_STUD_627128_Citizenship%20by%20Investment%20_FINAL.pdf
- Steinmetz, R. and Anders W. (2010). *Small States in Europe: Challenges and Opportunities*. New York: Ashgate.
- Song, C. (2009). *Jiànguó Chūqí Zhōng Sū Nóngyè Kēxué Jìshù Hézuò Yánjiū (Research on Sino-Soviet agricultural science and technology cooperation in the early days of the founding of the People's Republic of China)*, Zhōngguó sānxiá chūbǎn shè (China Three Gorges Publishing House).
- Soroka, G. and Stepniewski, T. (2019). 'The Three Seas Initiative: Geopolitical Determinants and Polish Interests', *Yearbook of the Institute of East-Central Europe*, 17(3), 15-29.
- Soobramanien, T. and Gosset, L. (2015). *Small States in the Multilateral Trading System: An Overview*, T. Soobramanien and L.Gosset (Eds.), (pp.3-22), Commonwealth Secretariat.
- Stankevicius, A. (2022). *Latvia, Estonia withdraw from China cooperation group*, <https://www.reuters.com/world/europe/latvia-estonia-withdraw-china-cooperation-group-2022-08-11/>
- Struberga, S. (2020). *The Unknown Other? Perceptions of China in Latvia*, <https://chinaobservers.eu/the-unknown-other-perceptions-of-china-in-latvia/>
- Thorhallsson, B. (2006), The Size of States in the European Union: Theoretical and Conceptual Perspectives, *Journal of European Integration*, 28(1), 7-31.
- Thorhallsson, B. (2018). Studying Small States: A Review, *Small States & Territories*, 1(1), 17-34.
- Trademap (2024). *Bilateral trade between China and Latvia*, <https://www.trademap.org/Index.aspx>
- Trading Economics, (2024). *Latvia Imports By Country*, <https://tradingeconomics.com/latvia/imports-by-country>.
- Tubilewicz, C. (2002). The Baltic States in Taiwan's Post-Cold War 'Flexible Diplomacy', *Europe-Asia Studies* 54(5), 791-810.
- Tubilewicz, C. (2007). *Taiwan and Post-Communist Europe: Shopping for Allies*, Routledge.
- Tzogopoulos, G.N. (2021). *The Miracle of China: The New Symbiosis with the World*, Springer.
- US Department of State (2020). *Joint Statement on United States-Latvia Joint Declaration on 5G Security*, <https://2017-2021.state.gov/joint-statement-on-united-states-latvia-joint-declaration-on-5g-security/>
- Vital, D. (1967). *The Inequality of States: A Study of the Small Power in International Relations* Oxford: Clarendon.

Vitkus, G. (2019) Trilemmas of recognition in the Baltic states' Foreign Policies', *Journal of Baltic Studies*, 50(3), 307-326.

Vohra, A. (2024). *Latvia Is Going on Offense Against Russian Culture*, <https://foreignpolicy.com/2023/03/21/latvia-is-going-on-offense-against-russian-culture/>

Wéi, M. (2014). *Xiǎoguó yǔ guójì guānxì (Small States and International Relations)*, Běijīng dàxué chūbǎn Peking University Press.

Winnerstig, M. (2014). *Tools of Destabilization Russian Soft Power and Non-Military Influence in the Baltic States*, FOI

Zasiadko, M. (2018). *Latvia launches new rail freight link to China*, <https://www.railfreight.com/intermodal/2018/11/20/latvia-launches-new-rail-freight-link-to-china/?gdpr=accept>

Zhao, M. (2022). *É Wū Chōngtú Duì Zhōng Měi Guānxì De Yǐngxiǎng Lùn Xī (Analysis of the Impact of the Russia-Ukraine Conflict on China-US Relations)*, *Héping yǔ fāzhǎn (Peace and Development)*, 3,1-22.

Habibi Come to Doha: Evaluating the Modernisation Process of Qatar from the Perspective of Multiple Modernities Paradigm

Habibi Doha'ya Gel: Katar'ın Modernleşme Sürecinin Çoklu Moderniteler Paradigması Perspektifinden Değerlendirilmesi

Ayşe Nur KANLI

(Res. Asst. at İstanbul Ticaret University, Faculty of Humanities and Social Sciences, Department of Political Science and International Relations, ORCID: 0000-0002-6995-8976, e-mail: aysenurkanli@gmail.com)

Abstract

The aim of this research is to shed light on the modernisation process of Qatar as the research question has been formulated as “is it possible to evaluate the modernising path of Qatar from the viewpoint of a theory?”. The importance of the study lies in its potential to address an important gap in the literature as there is a lack of research relating to Qatar’s modernisation process from a theoretical perspective, particularly from the lenses of multiple modernities paradigm (MMP). For conducting this case study, a disciplined configurative approach has been the underlying strategy as the aim was to differentiate it from a pure narrative. The basic assumption prevalent throughout the article has been the idea that religion should not be seen as a hindrance to following a path towards modernity.

Keywords: Development, Qatar, Modernisation, MMP

Öz

Bu araştırmanın amacı, araştırma sorusu "Katar'ın modernleşme sürecini bir teorinin bakış açısından değerlendirmek mümkün müdür?" şeklinde formüle edildiği için Katar'ın modernleşme sürecine ışık tutmaktır. Çalışmanın önemi, Katar'ın modernleşme sürecine ilişkin teorik bir perspektiften, özellikle de çoklu moderniteler paradigması (ÇMP) merceğinden yapılmış araştırma eksikliği nedeniyle literatürdeki önemli bir boşluğu doldurma potansiyelinde yatmaktadır. Çalışma, disiplinli konfigüratif yaklaşım benimseyen bir vaka çalışmasıdır. Makale boyunca hakim olan temel varsayım, dinin moderniteye doğru bir yol izlemenin önünde bir engel olarak görülmemesi gerektiği fikridir.

Anahtar Kelimeler: Kalkınma, Katar, Modernleşme, ÇMP

Makale Türü / Article Type Araştırma Makalesi / Research Article	Başvuru Tarihi / Submitted 16.07.2024	Kabul Tarihi / Accepted 14.11.2024
Bu makaleye atf için / To cite this article Kanlı, A. N. (2024). Habibi Come to Doha: Evaluating the Modernisation Process of Qatar from the Perspective of Multiple Modernities Paradigm, <i>Bölgesel Araştırmalar Dergisi</i> , 8(2), 168-182.		

Introduction

The politics of development has come to define a crucial aspect of the modern world. The reason for its prevalence can be attributed to the global fight against poverty eradication, and social and economic backwardness that have their roots in the 19th century. Such endeavour has come to be regarded as the process of modernisation and the state of being modern. These notions of modernisation and modernity have become fundamental themes of research in the social sciences (Isaac, 2015). The underlying notion forming the basis of these two concepts has been deemed to be “development”. Without development one cannot expect to complete its modernisation route. What is meant by development here is simply not the increase in production but rather “the nature of that production and the range of social facilities that accompany it” (Calvert and Calvert, 2007: 3). Thus, modernisation must not be equated with economic growth alone but should be seen as a multidimensional process that involves changes and improvement in the totality of the social system (Todaro, 1994). Political entities all around the world have strived or, at the very least, have tried to reach a better status through the implementation of social and economic reforms.

While certain countries have fared better in their struggle for economic and social prosperity, and improvement in the quality of life, others have not been so fortunate in achieving such a status. Thus, only a handful of states are accepted as “developed or modern” whereas the majority of the remaining nations are lumped under the category of “developing” or “underdeveloped”. Yet, it is crucial to note that there are differences between developing countries as they do not share similar “developing” characteristics. For instance, oil producing countries of the Gulf region are often regarded as high-income states as the wealth derived from rents are accrued to the state (Calvert and Calvert, 2007). Such wealth may contribute to high living standards for the people, but these countries often lack sustainable policies in the spheres of economy, social welfare, and politics. These wealthy countries have also been criticised for harbouring anti-western claims, which may, according to classical modernisation theory, affect their relationship with modernisation. However, it must be questioned as to whether if there is one single path to modernity which is epitomised by the Western experience.

In order to understand the persistence towards modernity in certain parts of the world, the widening gap between the developed and developing nations, and the success of highly industrialised countries, many have turned to deeper analyses of historical legacies and the impact of contemporary political governances. Such analyses paved the way for the emergence of different theoretical frameworks that have aimed to enhance the understanding towards a country’s development or modernisation process. While some were born out of orthodox approaches, some of them emerged as reactionary theoretical frameworks. Nevertheless, all have come to be a part of “modernisation paradigms” or known as “theories of development”; to exemplify, classical modernisation theory, dependency theory, world-systems analysis, imperialist industrialisation thesis, neo-modernisation theory, multiple modernities paradigm, and uneven and combined development. While most of these theories have been utilised for different country cases (e.g. So, 1986; Göksel, 2016; Popp, 2008) there seems to be a dearth of research concerning the status of Gulf monarchies; in particular, the State of Qatar.

Therefore, the aim of this research is to shed light on the aforementioned topic by breaking through the superficialness that has been detected. This superficialness refers to the stereotypical approach to an Arab Muslim country. The importance of the study lies in its potential to address an important gap in the literature as there is a lack of research relating to Qatar's modernisation process from a theoretical perspective, particularly from the lenses of multiple modernities paradigm (MMP). The reason behind the employment of MMP can be attributed to not only its divergence from orthodox approach but also its capacity to analyse a state that has a symbiotic relation with the religion of Islam. Islam is incorporated into the spheres of economy, politics, and culture; however, it acts in unity with the country's endeavour to modernisation, not as an impediment. Qatar is not a theocracy but rather a constitutional monarchy which takes the Sharia as bases for its legal system and everyday life. Lastly, a qualitative research strategy will be utilised in which the research will be a single case study as the objective is to conduct an in-depth one-case analysis. For conducting this case study, a disciplined configurative approach has been the underlying strategy as the aim was to differentiate it from a pure narrative.

The article is organised as follows. The first section will provide an explanation as to the essence and arguments of MMP. It will try to put forward a clear picture regarding its main principles. The second section will offer an insight into the historical development of Qatar. The third section will expand upon the economic, political, and cultural aspects of its modernisation process. The fourth section will try to establish a relationship between the case of Qatar and the arguments of MMP and observe two points: what can be said for the modernisation of Qatar, and is the theory sufficient enough to capture the development story of the country. The article will end with a summary of all arguments put forward in the conclusion part.

Understanding the Multiple Modernities Paradigm

The emergence of the theory of multiple modernities can be traced back to the 1990s as it was developed by sociologist Schmucl Eisenstadt (Fourie, 2012: 54). He has come to be regarded as the pioneering figure behind the formulation and introduction of the paradigm into the social sciences. When Daedalus, in 2000, published an issue on multiple modernities, the term spread like wildfire (Eisenstadt et al., 2002). From this period onwards, many studies and research projects had been conducted regarding the idea on the existence of several modernities. The introduction of the theory resulted in numerous debates as to what should constitute as the principles of this paradigm. Nonetheless, despite different interpretations, followers of the theory seem to converge on several points with the first one being the outright rejection of orthodox theories of modernisation (Fourie, 2012). It separates itself from these theories because they not only tend to be either evolutionist or teleological (Eisenstadt, 1976-1977) but also adhere to a "convergence thesis" which often overlooks religious and idiosyncratic factors (Laniel, 2017: 2). Therefore, the core assumption of MMP is that modernity cannot have a singular form born out of a homogenising and unifying process.

This rupture from orthodox approaches was hence due to their tendency to equate the idea of modernisation with the experiences of the West (Eisenstadt et al., 2002). The notion that there are different modernising practices outside of the Occident is crucial for MMP; due to the fact that, proponents claim that it would not be logical to use the terms and

categories invented to comprehend Western modernity and apply them to understand non-western modernities (Schmidt, 2006: 80). Such an approach challenges Eurocentric and deterministic perspectives concerning modernity by arguing that secularisation and economic growth may not necessarily result in the establishment of western type regimes; such as, liberal democracies. The rejection of the convergence thesis denoted the procurement of the concepts of culture, religion, and tradition at the very core of MMP (Laniel, 2017). It postulated “the existence of culturally specific forms of modernity shaped by distinct cultural heritages and socio-political conditions” (Eisenstadt et al., 2002). Thus, all notions that were seen (by orthodox approaches) to be anti-thesis to modernisation, were prioritised by MMP.

Furthermore, according to (Fourie, 2012: 55) this paradigm “...argues that all modernisation should be seen in the light of its historical context...the impact of modernity around the world is and always has been highly contingent on the cultural backgrounds of individual societies...” hence ideological and political institutionalisation were bound to obtain different appearances and show variation. This aforementioned cultural background derives its basis from the major human civilisations; to exemplify, Western, Latin American, Japanese, Hindu, Chinese, and Islamic civilisations (Schmidt, 2006). It can be observed that in some of these cases religion and culture are interwoven with one another. These “civilisational religious cores remain cultural sources of differing programs of modernity and as such have a continual impact...they materialise in varying cultural orientations, political institutional settings and societal configurations in modernising non-western and western modern societies alike” (Spohn, 2001: 500). With respect to this, it would not be wrong to state that religious traditions play a pivotal role in a country’s modernisation process.

<i>Multiple Modernities Paradigm</i>	
<i>Core Arguments</i>	The convergence thesis should be rejected because there are multiple modernities in which they are continuously influenced by cultural and traditional forces
<i>Features of a Modern Society</i>	Industrialisation, rationality, urbanisation, legality and legitimacy, centralised political organisation, use of technology, mechanisation
<i>Stance Towards Religion</i>	Secularisation should not be seen as indispensable for achieving modernity when in fact religion (of any kind) could/may play a pivotal role in and act as a driving force for the development of a state

Table 1: A summary of MMP (prepared by the author)

The acknowledgement given to religion by MMP basically confronts the arguments advocating the need for secularisation and seeing religion (often Islam) as a hindrance to modernity when in fact religion can have a central role in this process as can be seen from the case of Iran (Berger, 1980). It is due to this stance of MMP that this article has resorted

to its application on a Muslim Arab state. However, while MMP may seem rather too inclusive and broad, there are certain parameters for modernity against the backdrop of culture, religion, and tradition; for instance, industrialisation, rationality, urbanisation, legality and legitimacy, centralised political organisation, use of technology, and mechanisation (Offutt, 2014). The paradigm (table 1) incorporates these notions with the underlying claim that modernity should be seen as more than a mere imitation of the West. This section introduced and explained the ideas around MMP, the following part will provide an insight into the history of the State of Qatar.

A Brief Look into the History of Qatar

Unfortunately, there seemed to be a dearth of literature concerning the history of Qatar as it was nearly impossible to find information regarding the period before the 18th century. Perhaps, this can be attributed to the fact that before the 18th century, today's Qatar was no more than dry lands composed of Bedouin tribes and small families of fishermen. There are few things known and recorded as to the period of 18th century which is the existence of several tribes that were migrating or had migrated towards the Qatar peninsula and were controlling certain areas of settlement (Zahlan, [1989]2016). At that time, there was no evidence that one of these families would come to establish and rule a Qatari nation-state. However, the evolution of Qatar as a modern state or modern political entity cannot be read with reference to tribes alone but must be situated in a broader context. In addition to the position of the ruler or ruling family, it is important to acknowledge external factors impact on the evolution of the sheikhdom; such as, relations with Great Britain and the discovery of oil (Zahlan, [1989]2016). Thus, it would not be wrong to claim that the history of the country is the amalgamation of the interaction between the ruling family, the interests of Britain, and oil resources.

Muhammad bin Thani al-Wadhiri r. 1868-1876
Qasim bin Muhammad Al-Thani r. 1876-1913
Abdullah bin Qasim Al-Thani r. 1913-1949
Ali bin Abdullah Al-Thani r. 1949-1960
Ahmad bin Ali Al-Thani r. 1960-1972
Khalifa bin Hamad Al-Thani r. 1972-1995
Hamad bin Khalifa Al-Thani r. 1995-2013
Tamim bin Hamad Al-Thani r. 2013-

Figure 1: Al-Thani Dynasty

Its modern history, in which the rule of the Al-Thani family becomes effective in parallel with the development of a Qatari state and its institutions, dates back to the 1860s (Gray, 2013: 23). Prior to the 1860s, there were no traces of an independent political entity nor an official sheikhdom. The situation underwent a drastic change when a dispute between Bahrain and the residents of Qatar broke out in 1867 which led to British interference. This interference resulted in the signing of a treaty in 1868 between Britain and the Al-

Thani family patriarch Muhammad bin Thani al-Wadhiri (Fromherz, 2012). Such treaty did not only recognise Muhammad as the formal sheikh of Qatar and lead him to establish a dynastic rule (figure 1) but also set in motion the step towards Qatar's independence. While the agreement did not particularly grant it a true independent status, it recognised it as a separate political unit from Bahrain (Gray, 2013: 26). Muhammad's shrewdness and diplomatic capabilities (carried out towards Britain) ensured the country's separateness, brought a measure of stability to the Gulf basin, induced consolidation amongst factions, paved the way for development, and led to the establishment of urban areas.

Muhammad's role in shaping the modernisation process of Qatar will always be part of the country's history as the nation will remember him as their forefather. However, another important figure that was central to the development and consolidation of the sheikhdom was his successor Qasim bin Muhammad Al-Thani, and the way he had handled the Ottoman question made him an irrevocable part of its history (Gray, 2013). He had managed to balance the Ottoman Empire against the Brits and contribute to the stabilisation of early Qatari economy and politics in 1871 by accepting the stationing of Ottoman troops (Zahlan, 1979: 93). Despite Muhammad's objection to such acceptance, his son Qasim embarked on a game of strategic manipulation as he capitalised on the rivalry between the two empires (Fromherz, 2012: 58). In 1876 Muhammad abdicated his throne to his son Qasim which thus gave him more room to manoeuvre and carry out his policies. He was truly a remarkable figure as he played a key role in solidifying the power basis of the Al-Thani dynasty.

The Sheikh became discontented with Ottoman interference and the Empire's demands for tribute which led to a direct conflict in 1893 where he managed to repel the attacks carried out by the Ottoman forces; thus, contributing to his leadership profile and reputation (Gray, 2013: 28). In addition to his military prowess, Qasim came to be viewed and accepted as a political leader as he delegated powers to his family members. The most crucial aspect during his period of rule however was the glaringly obvious attempts for modernising Qatar; for instance, the endeavour to establish a centralised political organisation, and encourage the notion of urbanisation by developing infrastructure, constructing roads, and building schools (Zahlan, [1989]2016). When he died in 1913, he left his son Abdullah bin Qasim a strong dynasty with a modest economy. It was most natural for him to be reluctant to rule (Zahlan, 1979: 93) as he had big shoes to fill in but his father no doubt saw potential in his son for he had announced him as heir before his death.

The rule of Abdullah has significance due to several reasons. Firstly, after the First World War, the Ottoman Empire renounced its claim over Qatar which led to the forging of a treaty in 1916. Britain and Qatar forged the Anglo-Qatari Treaty which gave the former the authority to oversee the foreign policy of the latter and provided the latter with British naval protection (Gray, 2013). This quid pro quo relationship offered certain advantages for the sheikhdom; to exemplify, the building of communication services (postal and telegraph lines), and the improvement of infrastructure. Secondly, Abdullah handled the negotiations for oil concessions in a wise manner which facilitated his bid to strengthen his power (Zahlan, 1979). In 1935, Qatar signed a concession agreement with the Iraq Petroleum Company, and oil was discovered shortly after. However, it was not towards

the end of the rule of Abdullah that commercial-scale oil extraction began. The substantial increase in oil revenues, managed first by the Petroleum Development Qatar Ltd and later the Qatar Petroleum Company, triggered internal unrest within the Thani dynasty. British intervention in the 1949 succession and a subsequent coup in 1972 ultimately led to Khalifa bin Hamad Al Thani taking control (Fromherz, 2012: 76).

Unfortunately, the picture painted by the pre-oil era was rather bleak. Pearling, fishing, and trade were the dominant sources of income. The economic outlook of Qatar improved only with the discovery of oil, which began to be exploited in 1938. However, it was not until the late 1940s that oil became a crucial driver of the economy, prior to which it faced poverty, and its business sector was weak (Gray, 2013: 29). After 1949, the rapid economic transformation in Qatar primarily focused on the expansion of the petroleum sector, with financial benefits allowing for parallel diversification into various social services (Zahlan, 1979). Notwithstanding these changes, the tenacity and mobility of the Qatari people had not been disturbed. With the revenues from oil, the sheikhdom sped up its modernising efforts. Throughout the 50s, 60s and 70s it is possible to observe the construction of hospitals, telecommunication services, a local power plant, government buildings, and airport (Gray, 2013). Moreover, in line with this economic development was the shift in the socioeconomic sphere in which the outline of social classes began to emerge. The number of merchants increased, and the seeds of a working class were planted.

After the orchestration of the coup and the establishment of Qatar's statehood via independence, Sharia law, and the promulgation of the constitution, Khalifa called for immediate action to take place in order to enhance the capabilities and influence of the state. With respect to this, he strengthened the armed forces, and implemented social welfare acts (such as pensions, public housing, and cooperatives) (Fromherz, 2012). Furthermore, in addition to bureaucratisation, and the process of Qatarisation, he focused on the industry by ordering the formation of a cement factory and a national fishing company (Herb, 1999). Education experienced significant expansion, with Qatar having only one school with 240 students in 1951 growing to over more than 50,000 students by 1985, and the establishment of Qatar University contributed to the formation of Qatari graduates who were immediately appointed to prominent government positions (Crystal, 1990). Health services also experienced significant levels of improvement throughout his term. Khalifa showed himself to be a competent manager of state affairs and his successor proved to be the same (Gray, 2013).

The era of Hamad bin Khalifa cannot be deemed anything other than rapid and spectacular development. Developments that take place under his reign can be summed up as follows: "encouragement of the economy's private sector, freedom of expression, and democratisation" all of which are in harmony with the Sharia (Rathmell and Schulze, 2000: 53). In accordance with these three notions, oil has been a major facilitator behind the government of Qatar's ability to offer a comprehensive array of social benefits to its citizens; such as, secure employment in a sizable bureaucracy, free education and healthcare, as well as direct financial benefits and subsidized utilities (Graz, 1992). Additionally, the state's oil wealth has created an advantageous setting for entrepreneurial Qataris to thrive and achieve financial success in business. For freedom of expression and democratisation, Hamad quickly supported and established Al-Jazeera, a news network

that rapidly gained popularity among over 35 million Arabic speakers, and initiated a gradual process of electoral reform as can be seen from the 1999 Doha Municipal Council (Fromherz, 2012). Further steps were taken in the sphere of education in which the wife of the Emir played a leading role in the advancement of Education City. This “city” can be seen as a research and education hub aiming to convert the community to a knowledge-based economy. It is comprised of numerous prestigious universities and institutions. A similar path of modernisation has been taken by his successor Tamim as well.

Economic, Political, and Cultural Dimensions

It would not be wrong to declare that this small state has undergone a profound transformation in which the country has transitioned from a pearl-dependent pseudo political entity to an oil and gas producing independent nation with a high living standard. Perhaps, one could even make the claim that the culmination of the modernisation path of Qatar has led to the implementation of the 2030 National Vision, which basically endorses the continuation of social and economic policies that aim to ensure sustainability and development while staying true to Sharia law. The previous section provided a brief insight into the history of Qatar by specifically focusing on its development process. It gave reference to certain policies and actions that were concerned with the areas of economy, politics, and culture. The aim of this section is to expand these dimensions and provide an insight to specific dynamics.

Though many consider the production of oil to be a “resource curse” (Shaxson, 2007), it is quite important to make the distinction in how it is used and accrued. The economic development of Qatar cannot be understood without situating it within the pre-oil and post-oil paradigm. Afore the discovery of oil, as mentioned above, the sheikhdom’s economy was predominantly characterised by traditional forms of activity; for instance, pearling and fishing. The country’s barren lands and limited resources were the dominant factors for its small-scale economy. Particularly, the pearling industry was the driving force and the cornerstone as it formed a huge part of its income. Pearling referred to the collection of pearls from the sea via methods of diving and then their trade with merchants from Asia (Fromherz, 2012). The downside was that it was highly vulnerable to foreign and sudden developments. Thus, the Great Depression and the rise of the Japanese pearling industry negatively affected the situation in Qatar. Furthermore, beside pearling, fishing was not only another channel of income but also a source for food consumption for sustaining the locals.

The economy of the pre-oil era had an impact on the scenery of Qatar in which it reflected the dearth of infrastructure. This lack of networks and setups forced the sheikhdom to remain as a small political entity with a heavy reliance on the sea (Crystal, 1990). However, the discovery of oil changed the trajectory as it offered a momentous breakthrough for the economic modernisation of the country. Starting from the 1940s with Abdullah and up until Tamim’s policies of today, the revenues derived from hydrocarbon fuels have played a major role in transforming it. The commercial production of oil in the late 1940s and, later on, the major discovery of gas reserves stationed the small country as a big vital player in the global political and economic scene. During the 1970s and 80s, oil and gas revenues had become the chief sources for the nation’s modernisation process as they contributed to the development of infrastructure,

healthcare, and education (Kamrava, 2013). Doha has undergone a magnificent transformation as the capital city has made the transition into a modern metropolis which can be regarded as a testament to economic growth (Zahlan, [1989]2016). The construction of Hamad International Airport can be given as another example.

Heavy reliance on hydrocarbon fuels would have led to the inevitable end of the resource curse. Thus, to avert from such disaster, Qatar has formulated a strategy, known as the Qatar National Vision 2030, that focuses on economic diversification and sustainability. Moreover, the leap in the modernisation process of the state also meant an improvement in the labour market. The expansion in Qatari economy enticed foreign workers; hence, an influx of migrants entered the country to support and be part of the growing sectors of oil and gas. For the improvement of the condition of workers and the formulation of a more humane working environment, Qatar has terminated the Kafala system of sponsorship and implemented a Minimum Wage Law (International Labour Organization, 2021). The state's adherence to Islamic principles of ethical governance and communal responsibility can also be seen in its banking sector in which the practices of Islamic finance have led to the promotion of just financial activities; thus, managing to attract foreign investors. In addition, the country has also resorted to strengthening its institutions, bodies, and structures. For instance, the Qatar Investment Authority has been established which acts as a "sovereign wealth fund" with the aim to diversify the economy and invest in a variety of sectors around the globe (Ulrichsen, 2014). It can be stated that the economic modernisation of Qatar has developed in a rational manner where the means have been utilised to achieve the most beneficial ends.

Political modernisation has always been a tricky issue; in particular, for the countries of the Middle East. Nonetheless, this small Gulf monarchy has achieved a considerable amount of success throughout the years despite its endeavour to maintain an intricate and delicate balance between the maintenance of traditional structures of governance and modern values and reforms. Though the modus operandi of Qatari political governance has been subject to piecemeal reformations and modifications, the most significant attempts had been taken by Hamad from the late 1990s onwards. To exemplify, a national referendum took place in 2003 for the implementation of a new constitution which focused on equality, political liberties, and democratic rule (Amiri Diwan, 2024). The constitution came into effect a year later and established a Shura Council which was composed of partially elected members and aimed to ensure the separation of powers (Herb, 2014). Similar to his predecessor, Tamim has focused on the political modernisation of the country and has utilised the revenues accrued to the state for the maintenance of administrative efficiency and reforms in the legislative body; however, despite these progresses, it is important to note that the state remains as an absolute monarchy (Roberts, 2017).

The cultural modernisation of Qatar has mainly focused on social development with a special focus on living standards, education, and healthcare. 2001 marked the launching of an initiative called "Education for a New Era" which intended to encourage critical thinking in educational institutions and ameliorate the quality of the education system (Brewer et al., 2007). In addition, the Qatar Foundation established Education City and brought well renowned universities to the country; such as, Georgetown University. Emir Hamad's wife Moza bint Nasser played a leading role in the advancement of the City.

The healthcare system has also showed considerable improvement with the formulation of National Health Strategies which centre on increased health services and digitalisation (Food and Agriculture Organization, 2022). There have also been certain advancements in women's rights through the advocacy of gender equality. The social inclusion of women to everyday life has been, to a certain extent, prioritised by the formulation of reforms; for instance, the government not only has encouraged participation to the labour force but has also supported involvement in higher education by promoting the idea of women in STEM (Ministry of Foreign Affairs, 2024). However, when speaking about cultural modernisation it would be wrong to not mention the role of Bedouin culture.

The Bedouin and Islamic heritage have been a vital source of content and discontent of Qatari history. Bedouin culture reflected itself in the nomadic lifestyle of the community. Activities such as the herding of camels and fishing, and values of hospitality and honour came from the Bedouin way of life and embedded themselves into the collective memory of today's Qatar (Fromherz, 2012). Music and poetry were important forms of expression as they served as channels for the communication of social values and the construction of history. Before the advent of oil, these traditions were the main characteristics of cultural identity. Alas, the rapid modernisation and urbanisation experienced in the small state led to a decline of Bedouin culture. The building of urban areas and increased sedentarisation drew Bedouin families in and resulted in the settlement of these communities (Koch, 2018). Tribal values and identity began to lose influence against the rise of the state and the promotion of a broader national identity (Zahlan, [1989]2016). Nevertheless, to preserve the Bedouin heritage, the state has taken certain measures. To exemplify, the Qatar Museums Authority has been tasked with the responsibility to archive, protect, and show parts of Bedouin culture. All is done to ensure a modicum of balance between tradition and modernity.

In sum, Islam – both as Sharia law and as a matter of personal faith – has been applied in a way that reconciles religious norms with the practical needs of the monarchy. This flexible approach has contributed to the development of economic, social, and political goals while also managing to maintain religious authenticity. Sharia has never been rigidly imposed but rather has been integrated in a very selective manner. With regards to what has been put forward thus far, the following part will provide an evaluation concerning the extent of Qatar's modernisation and MMP's resourcefulness as an analytical tool.

The Modernisation of Qatar and What MMP Can Say About It

Qatar's historical development process is a testament to a certain form of development that is idiosyncratic in itself. With its historical and geographical complex background and non-linear path of modernisation, it goes against theories such as classical modernisation theory. While one cannot claim Qatar's modernisation process to be complete, the process can be -to a certain extent- evaluated from the frame of multiple modernities paradigm. For instance, the Gulf region has inherited a civilisational legacy which is the religion of Islam, and it is no secret that the country adheres to the Wahhabi school of Sunni Islam which is known for its rigidity and limited political-religious innovation (Rathmell and Schulze, 2000). However, religion has been rarely mentioned in the making of Qatar which thus exposed the flaw in orthodox approaches as the religion

itself had never acted as a hindrance to the modernisation of the sheikhdom even though Islam had always been a pivotal part of the state. Though the state had embarked on a quest for modernisation from its very inception, it would be best to see whether it fulfills the elements needed for a “modern” state.

Centralised Political Organisation: This feature can be found in all stages of Qatar’s history. From the very first Al-Thani to the very last, attempts for establishing a centralised state had been prioritised by the majority of the sheikhs. The sustainability and length of their reign, the continuity of the line of succession, the persistence of settlement in the region of Doha, the lack of competition for authority, the British and Ottoman influence and intervention, and the presence of traditional forms of allegiance have contributed to the solidification a centralised state (Fromherz, 2012). The implementation of a constitution contributed to the centralisation of the state as it ensured the establishment of a Council of Ministers, and the enunciation of an oath of allegiance, coupled with the homogeneity in the ruling family, formed the basis for political stability in the country (Zahlan, 1979).

Legality and Legitimacy: The meaning of legitimacy has been defined as “conformity to the law, to rules, or to some recognized principle; lawfulness, justification” and legality has been defined as “the quality or state of being legal or in conformity with the law; lawfulness” by the Oxford English Dictionary (2024). In contrast to the Western imposition regarding the meanings of the terms, legality and legitimacy do not necessarily have to derive their basis from rational sources. Lisa Anderson (1991) notes that prior to the imposition of European-style monarchy in the Middle East driven by imperial interests, political authority in the region was historically justified on religious grounds, rather than familial or property considerations. Centuries of tradition dictated that legitimate rule was established on the basis of Islamic principles and adapted to local conditions (Anderson, 1991). Hence, Islam (Sharia law) and, to a certain degree, the Bedouin heritage have been a source for the legality and legitimacy of the ruling family.

Rationality: The notion of rationality or rationalisation had been defined by Weber rather ambiguously and thus resulted in many interpretations; such as, ‘means-end mentality’, ‘bureaucratisation’, ‘secularisation through the help of disenchantment’ and ‘carrying out a task in the most efficient way’ (Kalberg, 1980). Because secularisation implies the separation of religion and politics, this particular meaning cannot be applied to a state that has claimed Islam as its official religion and derives a part of its legal system from Islamic law. However, the amalgamation of power and its distribution towards family members by sheikhs, and the efforts for bureaucratic expansion after Qatar’s independence display certain levels of bureaucratisation. Furthermore, the neo-patrimonial rentier structure (Gray, 2013: 54) also harbours a means-end rationality in which state resources are used not only for securing fidelity but also the desired ends.

Urbanisation: Endeavours to encourage urbanisation had been a significant part of most of the sheikhs’ policies as can be seen from the sedentarisation of Bedouin communities, settlement patterns, and the efforts for transforming Doha in a capital city. In the latter half of the 20th century, Qatar experienced its initial phase of urbanisation driven by a surge in the production and exploitation of oil. In contemporary times, efforts to diversify the economy have sparked a second wave of urban transformation which has propelled

Doha, once a modest fishing village in the mid-20th century (Wiedmann et al., 2012), into a burgeoning regional urban centre boasting a population exceeding 2 million. According to the World Bank (2022), 99% of Qatar's population is comprised of the urban population; thus, indicating that only a small amount of people lives in rural areas. The construction of roads, airport, and telecommunication lines (that had been developed throughout the reign of Khalifa, Hamad, and Tamim) have contributed to the urbanisation of the country.

Industrialisation: This concept can be defined simply as the development of industries which requires the reorganisation of the economy to adapt from an agriculture-based system to an industrial society. Such adaptation often implies a transformation in the socio-economic sphere. With regards to this, it would not be wrong to claim that a similar transformation took place in Qatar throughout the 20th and early 21st centuries. Before the exploration of oil, the country's economy was based on rudimentary agriculture (Sastry, 1993). However, the post-oil economy transformed the state not only in economic but also in socio-political terms. Qatar made the transition towards an energy-based system which facilitated industrial development, policies, and institutions; such as, the establishment of the Ministries of Finance & Petroleum, of Industry & Agriculture, and of Economy & Commerce (Al-Kubaisi, 1984). Such transformation also contributed to the manufacturing industries.

Mechanisation & Use of Technology: These two notions go hand in hand as the former refers to the usage of the latter. Introducing machinery into a place or process is the main idea. This can be linked with the notions of industrialisation and urbanisation. Today, Qatar has made the use of technology an important matter as it offers investment opportunities in the technology sector and declares its desire to turn the state "into a smart country" through the power of innovation (Invest Qatar, 2024). The healthcare services have also made use of digital developments. The latest National Health Strategy encourages the use of technological tools for achieving a patient centred system. Even though they may not have had enunciated explicitly, the openness of most of the sheikhs towards innovation had been the building blocks for Qatar's contemporary position.

Conclusion

To conclude, debates carried out regarding the notion of development, the different experiences of countries, and the persisting gap between the developed and undeveloped have led to the emergence of theories of development which have come to be associated with the idea of modernisation. One of the many approaches of these theories was multiple modernities paradigm. MMP was strongly against the orthodox theories adhering to a convergence thesis and exalting the Western experience as the pinnacle of modernity. This paradigm claimed the existence of different modernities being influenced by their historical legacies; such as, tradition, religion, and culture. It emphasised civilisational influence on the course of a country's path of development. MMP also acknowledged the need for certain elements to exist as common denominators characteristic of a modern or modernising political entity: industrialisation, rationality, urbanisation, legality and legitimacy, centralised political organisation, use of technology, and mechanisation. The paradigm has been utilised for evaluating country-based case studies.

The introduction of Qatar to political history can be traced back to the 18th century. Its story started with the Al-Thani family in which the patriarch Muhammad bin Thani al-Wadhiri played a key role in its inception. While not all of the sheikhs were influential figures, a majority of them had contributed much to the development and independence of Qatar. The modernisation path taken by the country is comprised by many dimensions; such as, economic, cultural, and political. The economic aspect puts forward the glaring leap between the pre-oil and post-oil periods. The revenues gained from the extraction and exportation of hydrocarbon fuels have been utilised for the improvement of employment opportunities and welfare policies. The political dimension displays the slow but impactful evolution of reforms towards the transition to a more democratic mode of governance. Lastly, the cultural aspect emphasises development in the areas of healthcare, education, and women's rights. It also shows the endeavour to maintain a balance between tradition and modernity as can be seen from the preservation of Bedouin and Islamic heritage.

Qatar's aptitude in managing to create a system that is not only reflective of religious norms and values but also globally engaging displays the coexistence between Sharia and modernisation. Its educational initiatives, commitment to technological improvement, social development, and economic policies of fairness are all rooted in Islamic values. The modernisation story of Qatar, though not complete, can be evaluated within the framework of MMP. While retaining the influences of its Islamic civilisational legacy, it has also managed to satisfy (mostly) the parameters put forward by the paradigm. Even though it does not conform to the Western experience and idea of modernisation, this does not undermine the value of its development course, or the reality of a non-conforming modernisation process cannot be ignored. Religion has not acted as an impediment for the pursuit of modernity.

References

- Al-Kubaisi, M.A.M. (1984). Industrial development in Qatar: A geographical assessment (Doctoral Thesis, Durham University). Durham E-Theses.
- Amiri Diwan. (2024). *The constitution*. https://www.diwan.gov.qa/about-qatar/constitution?sc_lang=en.
- Anderson, L. (1991). Absolutism and the resilience of monarchy in the middle east. *Comparative Politics*, 20(1), 1-15.
- Berger, P.L. (1980). From secularity to world religion. *The Christian Century*, 97, 44-48.
- Brewer, D. J., Augustine, C. H., Zellman, G. L., Ryan, G., Goldman, C. A., Stasz, C. and Constant, L. (2007). *Education for a new era: Design and implementation of K-12 education reform in Qatar*, RAND Corporation. https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/monographs/2007/RAND_MG548.pdf.
- Calvert, P. and Calvert, S. (2007). *Politics and society in the developing world* (3rd ed.), Essex: Pearson.
- Crystal, J. (1990). *Oil and politics in the gulf: Rulers and merchants in Kuwait and Qatar*, New York: Cambridge University Press.

- Eisenstadt, S. N. (1976-1977). Sociological characteristics and problems of small states: A research note. *The Jerusalem Journal of International Relations*, 2(2), 35-50.
- Eisenstadt, S. N., Riedel, J. and Sachsenmaier, D. (2002). The context of the multiple modernities paradigm. In *Reflections on multiple modernities* (pp. 1-23). Brill.
- Food and Agriculture Organization of the United Nations. (2022). *National health strategy 2018-2022 – Our health our future*. <https://www.fao.org/faolex/results/details/en/c/LEX-FAOC177224/>.
- Fourie, E. (2012). A future for the theory of multiple modernities: Insights from the new modernisation theory. *Social Science Information*, 51(1), 52-69.
- Fromherz, A.J. (2012). *Qatar: A modern history*, Washington, DC: Georgetown University Press.
- Göksel, O. (2016). In search of a non-Eurocentric understanding of modernisation: Turkey as a case of ‘multiple modernities’. *Mediterranean Politics*, 21(2), 246-267.
- Gray, M. (2013). *Qatar: Politics and the challenges of development*, Colorado: Lynne Rienner Publishers.
- Graz, L. (1992). *The turbulent gulf: People, politics and power*, United Kingdom: I.B.Tauris.
- Herb, M. (1999). *All in the family: Absolutism, revolution, and democracy in the middle eastern monarchies*, New York: State University of New York Press.
- Herb, M. (2014). *The wages of oil: Parliaments and economic development in Kuwait and the UAE*, Cornell University Press.
- International Labour Organization. (2021). *Labour reforms in the State of Qatar: Coming together around a shared vision*. https://www.ilo.org/sites/default/files/wcmsp5/groups/public/@arabstates/@ro-beirut/@ilo-qatar/documents/publication/wcms_859843.pdf.
- Invest Qatar. (2024). *At a glance*. <https://www.invest.qa/en/sectors-and-opportunities/technology>.
- Isaac, J.C. (2015). From the editor: Modernisation and politics. *American Political Science Association*, 13(1), 1-5.
- Kalberg, S. (1980). Max Weber’s types of rationality: Cornerstones for the analysis of rationalisation process in history. *American Journal of Sociology*, 85(5), 1145-1179.
- Kamrava, M. (2013). *Qatar: Small state, big politics*, London: Cornell University Press.
- Koch, N. (2018). *The geopolitics of spectacle: Space, synecdoche, and the new capitals of Asia*, New York: Cornell University Press.
- Laniel, J.F. (2017). On the relevance of small nations. Religion and politics in S.N. Eisenstadt’s multiple modernities paradigm. *Nations and nationalism*, 1-21.
- Ministry of Foreign Affairs. (2024). *Qatar affirms women are 70% of STEM School Graduates*. <https://mofa.gov.qa/en/qatar/latest-articles/latest-news/details/2024/04/25/qatar-affirms-women-are-70--of-stem-school-graduates>.

- Offutt, S. (2014). Multiple modernities: The role of world religions in an emerging paradigm. *Journal of Contemporary Religion*, 29(3), 393-409.
- Oxford English Dictionary. (2024). *Legality and legitimacy*. <https://www.oed.com/?tl=true>.
- Popp, R. (2008). An application of modernisation theory during the cold war? The case of Pahlavi Iran. *The International History Review*, 30(1), 76-98.
- Rathmell, A. and Schulze, K. (2000). Political reform in the gulf: The case of Qatar. *Middle Eastern Studies*, 36(4), 47-62.
- Roberts, D. B. (2017). *Qatar: Securing the global ambitions of a city-state*, Hurst Publishers.
- Sastry, G. R. N. (1993). *Qatar's economy transition from oil based economy to gas based economy* (No. INIS-MF--13562). Ministry of Energy and Industry.
- Schmidt, V.H. (2006). Multiple modernities or varieties of modernity? *Current Sociology*, 54(1), 77-97.
- Shaxson, N. (2007). Oil, corruption and the resource curse. *International Affairs*, 83(6), 1123-1140.
- So, A.Y. (1986). The economic success of Hong Kong: Insights from a world-system perspective. *Sociological Perspectives*, 29(2), 241-258.
- Spohn, W. (2001). Eisenstadt on civilisations and multiple modernity. *European Journal of Social Theory*, 4(4), 499-508.
- The World Bank. (2022). *Urban Population (% of total population) – Qatar*. <https://data.worldbank.org/indicator/SP.URB.TOTL.IN.ZS?locations=QA>.
- Todaro, M. (1997). *Economic development*, United Kingdom: Longman.
- Ulrichsen, K. C. (2014). *Qatar and the Arab spring*, New York: Oxford University Press.
- Wiedmann, F., Salama, A. and Thierstein, A. (2012). Urban evolution of the city of Doha: An investigation into the impact of economic transformations on urban structures. *METU Journal of the Faculty of Architecture*, 29(2), 35-61.
- Zahlan, R.S. ([1989]2016). *The making of the modern gulf states: Kuwait, Bahrain, Qatar, the United Arab Emirates, and Oman*, New York: Routledge.
- Zahlan, R.S. (1979). *The creation of Qatar*, London: Croom Helm.

Yemen'de Husiler ve Aden Körfezi Bölgesel Güvenlik ve Tehdit Analizi

Houthis in Yemen and The Gulf of Aden Regional Security and Threat Analysis

Betül CAFER

(Doktora Öğrencisi, Milli Savunma Üniversitesi, Atatürk Stratejik Araştırmalar Enstitüsü,
ORCID: 0000-0001-5846-0032, email: betul.cafér@hotmail.com)

Güngör ŞAHİN

(Doç. Dr., Milli Savunma Üniversitesi, Atatürk Stratejik Araştırmalar Enstitüsü,
ORCID: 0000-0001-6296-8568, email: gungor.sahin@msu.edu.tr)

Öz

Bu çalışmanın amacı Yemen ve Suudi Arabistan arasındaki çok sayıda yerel savaşa yol açan ve zamanla radikal çizgilerde gerçekleşen çevresel ihtilafın Körfez alt-kompleks bölgesinde yarattığı tehditleri analiz etmektir. Günümüzde Yemen'de Husilerin oluşturduğu bölgesel tehditler, İran, Körfez Arap devletleri ve diğer aktörlerin devreye girerek bölgesel ve uluslararası rekabete evrilmesine neden olmuştur. Stratejik konumda olan Yemen ve çevresinde var olan tehditlerin analiz edilmesi pek çok açıdan önem arz etmektedir. Çalışmada bölgedeki sorunların, mevcut ve gelecek çatışma alanlarının analiz edilmesi amacıyla nitel analiz yöntemi ile belirlenen parametreler üzerinden bölgesel tehdit analizi yapılmıştır. Analizin derinleştirilmesi amacıyla bölgesel güvenlik kompleksi teorik çerçevesi ile konu incelenmiştir. Yemen krizinin, Suudi Arabistan ve İran arasındaki bölgesel rekabette ve Aden Körfezindeki diğer aktörler açısından bölgesel güvenlik tehditleri oluşturduğu çalışmanın temel bulgusudur. Uluslararası koalisyon tarafından Yemen'e gerçekleştirilen müdahalenin Husilerin bölgesel tehditleri derinleştirecek şekilde giderek güçlenmesine yol açtığı ve İran'ın mezhep temelli dış politikasının bir aracı haline geldiği ise çalışmanın diğer bulguları arasındadır.

Anahtar Kelimeler: Husiler, Aden Körfezi, Yemen Krizi, Suudi Arabistan, İran.

Abstract

This study aims to analyze the peripheral conflict between Yemen and Saudi Arabia in the Gulf sub-complex region, which has resulted in numerous local wars along ideological lines over time. Presently, the regional threats emanating from the Houthis in Yemen have spurred regional and international competition involving Iran, Gulf Arab states, and other actors. It is crucial to assess the threats in strategically situated Yemen and its surroundings from various perspectives. The study conducted a regional threat analysis using qualitative analysis methods to examine the issues in the region, including current and potential conflict areas. To enhance the analysis, the study explored the topic within the theoretical framework of the regional security complex. The primary finding of the study indicates that the Yemen crisis poses regional security threats due to the competition between Saudi Arabia and Iran, as well as other actors in the Gulf of Aden. Furthermore, the study found that the international coalition's intervention in Yemen has led to the strengthening of the Houthis, exacerbating regional threats and serving as a tool for Iran's sectarian-based foreign policy.

Keywords: Houthis, Gulf of Aden, Yemen Crisis, Saudi Arabia, Iran.

Makale Türü / Article Type Araştırma Makalesi/Research Article	Başvuru Tarihi / Submitted 01.08.2024	Kabul Tarihi / Accepted 02.12.2024
Bu makaleye atf için / To cite this article Cafer, B. & Şahin, G. (2024). Yemen'de Husiler ve Aden Körfezi Bölgesel Güvenlik ve Tehdit Analizi. <i>Bölgesel Araştırmalar Dergisi</i> , 8(2), 183-209.		

Giriş

Aden Körfezi bölgesi, Afrika Boynuzu ile Arap Yarımadası arasında ve küresel tedarik zincirinin önemli rotalarından birisini içerisinde barındıran bir bölgedir. Bu özellikleri dolayısıyla yalnızca benzer güvenlik sorunları olan devletlerin değil küresel aktörlerin de bölgede çıkan sorunlar karşısında odak noktası haline gelmektedir. Husiler ya da Ensarullah Hareketi, Yemen’deki siyasi otoritenin zayıflığından faydalanarak güçlenmiş, önceleri Suudi Arabistan için sınır güvenliğine yönelik tehdit oluştururken günümüzde Aden Körfezi bölgesinde çeşitli güvenlik tehditlerinin algılanmasına neden olmaktadır. Bu güvenlik tehditlerinin siyasi, ekonomik ve askeri etkileri bulunmaktadır. Öte yandan, kimlik temelli dış politikaya sahip Suudi Arabistan ve İran gibi devletlerin bölgesel rekabeti Aden Körfezi’ndeki bölgesel güvenlik ve tehdit konularına farklı şekillerde yansımaktadır. Körfez Arap devletlerinin siyasi nüfuzlarını artırma hedefiyle izledikleri dış politika bölgedeki sorunlara yaklaşımlarını etkilemektedir. Bu minvalde çalışmanın esas amacı Aden Körfezi ve çevresinde bölgesel güvenlik ve tehdit analizinin yapılmasıdır. Coğrafi konumunun önemi nedeniyle Aden Körfezi bölgesinde var olan tehditlerin analiz edilmesi önem arz etmektedir. Bu önem bölgede var olan bir tehdit dolayısıyla gerilimin hızlıca tırmanması olasılığı ve bölgesel bir tehdidin uluslararası bir tehdide dönüşme olasılığından kaynaklanmaktadır.

Bölgede var olan sorunların tarihsel arka planının anlaşılması özellikle bölge devletleri arasındaki rekabetin anlaşılması için önem arz etmektedir. Bu nedenle çalışmada bölgesel güvenlik ve tehdit analizinin derinleştirilmesi amacıyla tarihsel perspektiften yararlanılmıştır. Bu minvalde öncelikle bölgedeki uzun süreli gerilimlerden birisi olan Suudi Arabistan-Yemen arasındaki sınır anlaşmazlıkları ele alınacaktır. Ardından günümüzde bölgede algılanan en önemli tehdidi oluşturan Husilerin tarihsel süreçte nasıl güçlendikleri ele alınacaktır. Devam eden bölümde bölgesel tehditlerin, risk ve çatışmaların tespiti yapılacaktır. Çalışmada bölgedeki sorunların, mevcut ve gelecek çatışma alanlarının analiz edilmesi amacıyla nitel analiz yöntemi ile belirlenen parametreler üzerinden bölgesel tehdit analizi yapılmıştır. Belirlenen parametrelerden ilki bölgesel sorunların siyasi boyutu ve etkileridir. Aden Körfezi ve çevresinde, bölge devletlerinin jeopolitik çıkarlarını gerçekleştirmek için izledikleri politikalar ve bunların etkileri analiz edilmiştir. İkinci parametre bölgesel sorunların askeri boyutu ve etkileridir. Yemen’in bölgesel güçlerin rekabetinin bir alanı olması, Husiler’in bu rekabet içerisinde güç kazanması ve gerçekleştirdiği eylemlerin sonuçları bu çerçevede değerlendirilmiştir. Çalışmada belirlenen üçüncü parametre sorunların ekonomik boyutu ve etkileridir. Dünyada önemli miktarda denizyolu taşımacılığının önemli bir bölümü Süveyş Kanalı-Kızıldeniz-Babül Mendep Boğazı-Aden Körfezi rotasını takip etmektedir. Özellikle petrol taşımacılığının bir bölümü bu rota kullanılarak yapılmaktadır. Aden Körfezi ve çevresinde gerilimin tırmanması bu suyollarının kapanmasına ve ekonomik anlamda ciddi etkiler doğurmasına yol açacaktır. Bu nedenle ekonomik etkilerin analiz edilmesi önem arz etmektedir.

Ulusal ve uluslararası literatür incelendiğinde konuya yönelik olarak pek çok çalışma yapıldığı görülmüştür. Söz konusu çalışmaların önemli bir kısmı İran ve Körfez Arap devletleri arasındaki bölgesel rekabeti realist güvenlik yaklaşımları çerçevesinde değerlendirirken kimlik unsuru da önemli bir yer tutmaktadır. Bölgede var olan güvenlik sorunlarının yarattığı jeopolitik etkiler çalışmalarda sıklıkla vurgulanmaktadır. Husilerin

Kızıldeniz'den geçen ticaret gemilerine saldırılar düzenlemesi ve bu saldırıların etkilerinin değerlendirildiği çalışmalarda ise jeoekonomik etkiler ön plandadır. Araştırma kapsamında ulusal ve uluslararası yazın incelendiğinde sınır anlaşmazlıkları gibi bölgesel sorunlar, İran ve Körfez Arap devletleri arasındaki güç mücadeleleri ve terörizm temaları çerçevesinde bölgesel analizlerin yapıldığı görülmektedir. Yapılan literatür taramasının sonucunda bölgesel güvenlik ve tehdit analizinin yapılması için en kullanışlı yöntemin Bölgesel Güvenlik Konsepti Teorisi (BGKT) olacağı sonucuna varılmıştır. Bölge devletlerinin güvenlik ve tehdit algılamalarının birbirinden bağımsız bir şekilde değerlendirilmemesi BGKT'nin tercih edilmesindeki en önemli nedendir. Bölgedeki devletlerin güvenlik algılamalarının bölgesel dinamikler çerçevesinde şekillenmesi de teorinin tercih edilmesini etkilemiştir. Yemen Krizine müdahale ve sonrasında bölgedeki devletlerin Aden Körfezinde askeri ve siyasi görünümünü arttırmak için Afrika Boynuzunda yer alan devletler ile daha sıkı ilişkiler kurduğu gözlemlenmiştir. Ortadoğu ve Afrika Boynuzu bölgeleri arasındaki etkileşimin değerlendirilmesi açısından BGKT oldukça elverişlidir. Öte yandan Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Çin gibi küresel aktörler ekonomik güvenliklerini düşünerek bölgede askeri varlıklarını arttırmıştır. Küresel aktörlerin bölgesel sorunlara dahil olması sürecinin incelenmesi bakımından teorinin küresel düzeyde analiz yapılmasına imkân tanınması önemli bir avantaj sağlamaktadır.

Aden Körfezi bölgesinde sorunların ortaya konulması için farklı düzeylerde analiz yapılması yerinde olacaktır. Farklı seviyelerde güvenlik analizlerinin yapılmasına imkân tanıyan bir teori olduğu için BGKT, çalışmanın kuramsal çerçevesinin merkezince yer almaktadır. Yemen'de ülke içerisindeki çatışmaların ve Husiler'in faaliyetlerinin etkilerinin değerlendirilmesi için devlet düzeyinde analiz yapılacaktır. İkinci olarak Suudi-Arabistan ve Yemen, Körfez Arap Devletleri ve İran arasındaki rekabetin etkilerinin değerlendirilmesi için devletlerarası düzeyde analiz yapılacaktır. Üçüncü olarak Aden Körfezi bölgesinin diğer bölgeler ile ilişkilerinin değerlendirilmesi için uluslararası düzeyde analiz yapılacaktır.

Bölgesel aktörler tarafından yapılan müdahalelerin Yemen'de durumu daha da kötüleştirirken Husiler'in güçlenmesine ve bölgesel tehditler yaratmasına neden olması çalışmanın temel hipotezidir. Bu hipotezin test edilmesi için şu araştırma soruları yöneltilecektir: Tarihsel süreç içerisinde bölgesel aktörlerin rekabet alanı haline gelen Yemen'de Husiler'in güçlenmesinin nedenleri nelerdir? Bölgesel sorunların siyasi, ekonomik ve askeri boyutu ve etkileri nelerdir? Bölge devletleri, Husiler ve küresel aktörlerin çıkarları ve öncelikleri, uyguladıkları strateji ve politikalar ile bunların etkileri nelerdir? Yemen Krizi ve Aden Körfezi'nde bölgesel ve küresel beklentiler nelerdir?

Çalışmada esas olarak nitel araştırma yöntemlerinin kullanılması benimsenmiştir. Veri analiz yöntemlerinden içerik analizi ve metin analizi gibi yöntemler kullanılmıştır. Çalışmada elektronik ve basılı kaynaklar ile haberler ve raporlardan faydalanılmıştır. Çalışma altı bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın genel hatlarının ortaya koyulduğu giriş bölümünün ardından birimci bölümde kuramsal çerçeve yer almaktadır. İkinci bölümde tarihsel arka plan çizilmiştir. Üçüncü bölümde bölgesel sorunlar tanımlanmış ve etkileri ortaya konulmuştur. Bölgesel ve küresel aktörlerin çıkarları ve öncelikleri, uyguladıkları strateji ve politikalar ve bunların siyasi, askeri ve ekonomik etkileri dördüncü bölümde ele alınmıştır. Çalışma sonuç bölümü ile sonlandırılmıştır.

Kuramsal Çerçeve

Çalışmanın kuramsal çerçevesi Aden Körfezi bölgesinde* tespit edilen sorunların siyasi, askeri, ekonomik ve toplumsal etkilerinin sistematik bir şekilde değerlendirilmesi sorunsalı etrafında çizilmiştir. Bölgede bulunan devletlerin yaşadıkları güvenlik sorunları buldukları bölgeden bağımsız bir şekilde değerlendirilememektedir. Bölgede mevcut bulunan bir soruna küresel bir aktörün müdahalesi söz konusu olduğunda ise bölgesel sorunun küresel bir çatışmaya neden olma potansiyeli bulunmaktadır. Bölge devletleri arasındaki rekabetin siyasi, askeri, ekonomik ve toplumsal yönde etkileri bulunmaktadır. Bu özellikleri dolayısıyla bölgenin güvenlik ve tehdit analizinin yapılması için bölgede devletlerarasındaki rekabeti, bölgenin diğer bölgeler ile etkileşimlerini ve küresel aktörlerin bölge ile etkileşimlerini değerlendirmeye olanak sağlayan bir teoriye ihtiyaç vardır. Bu noktada, Bölgesel Güvenlik Kompleksi Teorisi (BGKT) çalışmada kuramsal çerçevenin dayanak noktasını oluşturmaktadır.

BGKT, bölge seviyesinde analiz ve güvenlik kompleksleri olmak üzere iki temel unsur içermektedir (Gebru vd., 2023). Buzan ve Waever’ a göre bölge kavramı yalnızca coğrafi olarak kümelenmiş birimlerden ziyade bu birimler arasında var olan güvenlik ilişkilerini ifade etmektedir (Buzan & Weaver, 2003, 4). Başka bir deyişle bölge, coğrafi bir alandan daha çok devletlerin karşılıklı güvenlik etkileşimlerinin bulunduğu bir alandır. Bu alan içerisinde devletlerin birbirleri ile ilişkilerinden, buldukları bölgeden veya diğer bölgeler ile etkileşimlerinden kaynaklanan güvenlik algılamaları veya kaygıları bulunabilir. Yemen ve Suudi Arabistan arasındaki tarihsel rekabet; İran ve Mısır gibi diğer bölge devletlerinin bölgesel liderlik hedefi ile jeopolitik müdahaleleri ve stratejik su yollarına sahip olan bölge üzerinde küresel aktörlerin ekonomik çıkarlarını barındırması, Aden Körfezi ve çevresinin karşılıklı güvenlik etkileşimlerinin bulunduğu bir bölge olduğunun göstergeleridir.

BGKT’ de ikinci önemli unsur olan güvenlik kompleksleri Buzan tarafından People, States and Fear (İnsanlar, Devletler ve Korku) başlıklı eserinde “birincil güvenlik kaygıları birbirlerine yakından bağlı olan ve ulusal güvenliklerinin birbirinden ayrı düşünülmemeyeceği bir grup devlet” olarak tanımlanmıştır (Buzan, 1983, 106). Daha sonra tanıma güvenlikleştirme kavramı eklenmiştir. Buna göre bir güvenlik kompleksi güvenlikleştirme, güvenlik dışlaştırma süreçleri birbirinden bağımsız olarak değerlendirilemeyen devletler grubu olarak tanımlanmaktadır (Buzan & Weaver, 2003, 44). Güvenlik kompleksleri geçici olabileceği gibi kalıcı da olabilir. Aden Körfezi ve çevresinde bulunan devletlerin güvenlik sorunları birbirinden bağımsız olarak değerlendirilememektedir. İlk olarak bölge devletlerinin karşılıklı güvenlik bağımlılıkları bulunmaktadır. Örneğin Yemen’de güçlenen Husilerin faaliyetleri Suudi Arabistan için sınır güvenliği endişesine yol açmıştır.

BGKT bölgelerin ve devletlerin bölge içinde ve diğer bölgeler arasındaki güvenlik etkileşimlerinin araştırılmasına olanak sağlamaktadır. Cannon ve Donelli’ ye göre, BGKT devletlerin iç süreçleri, bir bölgedeki devletlerarası ilişkiler, bölgeler arası ilişkiler ve küresel aktörlerin bölgesel dinamikler ile etkileşimlerinin incelenmesi için oldukça faydalıdır (Cannon & Donelli, 2020, 507). Bu çalışmada bölgesel güvenlik kompleksi teorisi, küresel aktörlerin bölge dinamikleri ile etkileşimleri, bölgeler arası etkileşimler

ve devletlerarasındaki rekabet ilişkilerinin sistematik olarak ortaya konulması yoluyla kullanılmıştır.

Aden Körfezi ve çevresinde bulunan devletlerin temel amacının güvenliklerini sağlamaktır. Bölge devletleri güç dengesini sağlamaya yönelik davranışlar sergilemekte, güvenliklerini sağlamak için gerek bölge dışı gerekse bölge devletleri ile ittifak kurma yoluna gitmektedir. Kurulan bu ittifaklar ise genel anlamda Stephen Walt tarafından tehditlerin dengelenmesi yoluyla güç dengesinin sağlanması şeklinde gerçekleştirilmektedir (Walt, 1987, 14). Bu nedenle bölge ortamının güvenlik ve tehdit analizinin yapılabilmesi için neoliberal teori de yararlı olmaktadır (Santini & Wulzer, 2024, 37). Bölge devletlerinin çoğu için dış politikada yaşadığı sorunların temel çözüm yolu yükselen bir güçle birlikte hareket etme ya da ona karşı denge kurmaktır (Ryan, 2019, 9). Bölgenin güvenlik ortamı değerlendirirken güç dengesi yaklaşımına kimlik unsuru da eklenebilmektedir. Bölgedeki devletlerin ideolojik tehditlere nasıl tepki verdiklerinin detaylandırılarak kimlik bazlı bir güç dengesi yaklaşımı da güvenlik ve tehdit analizinin yapılması için yol gösterici olmaktadır (Rubin, 2017, 7). Çalışmada bölge devletlerinin birbirleri ile ve küresel güçler ile kurdukları ittifaklar güç dengesi yaklaşımı etrafında değerlendirilerek kullanılacaktır.

Tarihsel Arka Plan

Çalışmanın tarihsel arka planı bölgesel bir alt-kompleks olan körfez bölgesinde, bölge devletlerinin sahip oldukları güvenlik sorunlarının anlamlandırılması amacıyla oluşturulacaktır. Yemen’de Husiler’in yükselişinin anlamlandırılması amacıyla Yemen-Suudi Arabistan rekabeti, Yemen’de bulunan siyasi ortamın gelişimi ve İran’ın bölgeye yönelik politikaları kapsamında Husiler ile olan ilişkileri açıklanmalıdır. Dahası, Aden Körfezi ve çevresinde bulunan güvenlik sorunlarının siyasi, askeri, ekonomik ve toplumsal etkilerinin değerlendirilebilmesi için Suudi Arabistan ve diğer Körfez Arap devletleri ile İran arasındaki rekabet ve bu rekabetin Yemen sahasındaki etkilerinin ortaya konulması gerekmektedir.

19. yüzyılda Yemen’in Kuzey bölgeleri Osmanlı İmparatorluğu hâkimiyeti, Güney bölgeleri ise Britanya İmparatorluğu hâkimiyeti altında yaşamıştır (Rabin, 2015, 11). Birinci Dünya Savaşı’nın ardından Kuzey Yemen’de İmam Yahya’nın liderliğinde Zeydi İmamlığının yönetimi altında bağımsız bir devlet kurulmuştur (Rabin, 2015, 16). Güneyde ise Aden Kolonisi Britanya İmparatorluğu hâkimiyeti devam etmiştir. İmam Yahya, Yemen’de hâkimiyeti altında kalan alanları genişletmeye çalışmıştır. Osmanlı Devleti’nin hâkimiyeti altında Yemen’in sınırları içerisinde dâhil edilen Asir bölgesi üzerinde hak iddia ederek Suudi ailesinin yönetimi altında bulunan bölgelere seferler düzenlemiştir. Yemen ve Suudi Arabistan ilişkileri Asir Bölgesi üzerinde yaşanan sınır anlaşmazlıkları nedeniyle yapılan çatışmaların ardından 1934 yılında imzalanan Taif Antlaşması ile başlamıştır (UN Peacemaker, 1934). Çatışmalar sınır anlaşmazlığı nedeniyle yapılmış olsa da Yemen’in İbni Suud’a karşı bir Asiri prensini desteklemesi de bir başka savaş nedeni olarak kabul edilmektedir (Dosari & George, 2020, 53). Yemen, Suudi Arabistan’ın Güney bölgesini oluşturan Asir bölgesi üzerinde hak iddia etmiş ancak Taif Antlaşması ile bundan vazgeçmiştir. Buna rağmen sınır anlaşmazlıkları tamamen çözülmüştür.

1962 yılında Kuzey Yemen'de iç savaş patlak vermiş İmam Bedir Mısır'ın desteği ile devrilmiş ve Yemen Cumhuriyeti kurulmuştur (Mann, 2014, 55). Yemen'de monarşinin yıkılması ile kendisine yönelik tehdit hisseden Suudi Arabistan Yemen'e müdahale etmiştir. Böylece Yemen, 1962-1970 yılları arasında cumhuriyetçileri destekleyen Mısır ile monarşiyi destekleyen Suudi Arabistan arasındaki güç savaşında bir alan haline gelmiştir. Sonuç olarak Kuzey Yemen'de cumhuriyetçi bir yönetim kurulmuştur. 1967 yılında Güney Yemen'de, Britanya İmparatorluğu'nun çekilmesinin ardından sosyalist bir yönetim kurulmuştur (Rabin, 2014, 68). Suudi Arabistan, Güney Yemen'e yönelik olarak müdahalelerde de bulunmuştur. 1990'lı yılların sonuna kadar Suudi Arabistan ile Yemen devletleri arasında zaman zaman çatışmalar yaşanmaya devam etmiştir. 1990 yılına gelindiğinde Kuzey ve Güney Yemen Ali Abdullah Salih'in yönetimi altında birleşmiştir.

Suudi Arabistan ve Yemen arasındaki ilişkiler Salih'in yönetimi altında inişli çıkışlı olmuştur. Başka bir ifade ile Suudi Arabistan'ın güvenlik kaygılarına bağlı olarak şekillenmiştir. Salih yönetiminin ilk dönemlerinde Saddam Hüseyin'i desteklemesi Suudi Arabistan ve diğer Körfez ülkeleri ile arasını açmıştır. Suudi Arabistan Yemenli işçileri geri göndererek ciddi bir ekonomik yaptırım uygulamış ve ayrıca, diğer Körfez ülkeleri de Yemen'e gönderdikleri yardımı azaltmış ya da tamamen kesmiştir (Colton, 2010, 410-411). Böylece Yemen'de her iki bölgede de ciddi işsizlik ve ekonomik sorunlar ortaya çıkmıştır. Bu ortamda halk ayaklanmaları da baş göstermiştir. 1991 yılında Salih yönetimine karşı başlayan ayaklanmalar, 1994 yılında iç savaşa dönüşmüştür (Perkins, 2017, 38). Suudiler, Yemen'in güney bölgelerinde Salih yönetimine karşı ayaklanan grupları desteklemiştir (Dosari & George, 2020, 54). Salih bu bölgelerde kontrolünü güçlendirmiştir ancak iç savaş sonucu ülkedeki ekonomik kriz daha da derinleşmiştir (Day, 2010, 6). İlerleyen dönemde Yemen içerisinde Husiler'in Salih yönetimine karşı ayaklanmaya başlamıştır. Husilerin sınır bölgelerinde tehdit oluşturan eylemler gerçekleştirmeye başlaması Suudi yönetiminin Salih yönetimini desteklemeye itmiştir. Benzer şekilde El Kaide'nin bölgedeki faaliyetleri karşısında da Yemen'de Salih hükümetinin bulunması Suudi Arabistan için daha önemli hale gelmiştir. Suudi Arabistan ile Yemen Cumhuriyeti arasında sınır antlaşması da 2000 yılında eski antlaşmayı teyit eder şekilde Cidde Antlaşması olarak yenilenmiştir (UN Peacemaker, 2000). Nihayetinde Suudi Arabistan ile Yemen ilişkilerinin tarihsel arka planı, Suudilerin Yemen'e yönelik olarak politikalarının çevreleme ve varlığını sürdürmesini destekleme olarak iki yönde geliştiğini göstermektedir (Salisbury, 2015).

Husi Hareketi ya da 2011 yılında konulan resmi adıyla Ensarullah Hareketi ilk olarak 1980'lerde Kuzey Batı Yemen'de ortaya çıkmaya başlamıştır (Juneau, 2024, 280). Adını El-Husi ailesinden alan hareket, Şiiiliğin küçük bir kolu olan Zeydiliğe mensuptur. 1979 yılında gerçekleşen İran İslam Devriminden etkilenmişlerdir. 1991 yılında Şeyh Bedrettin El Husi öncülüğünde Mümin Gençler Hareketi olarak selefiliğin etkisini yaygınlaştırmaya başlamasına, yolsuzluk ve artan işsizliğe bir tepki olarak kurulmuştur (Kimutai, nd). Husiler, 1990 yıllarında Salih hükümetine karşı muhalefet etmişler ancak aslen 2003 yılında ABD'nin Irak'ı işgali ve Salih hükümetinin ABD'nin "teröre karşı savaş" doktrinini desteklemesi üzerine gerginlik hat safhaya çıkmıştır (Zeidan, 2024). Husilerin asıl görünüşleri 2004 yılında silahlı ayaklanma başlatmaları ile ortaya çıkmıştır.

2004 yılında başlayan silahlı ayaklanmalara Yemen Ordusu tarafından müdahale edilmesiyle beraber ayaklanmalar Kuzey Yemen'e doğru yayılmış ve iç savaşa dönüşmüştür (Freeman, 2009, 1008). Hükümet ile Husiler arasında 2004-2010 yılları arasında süren hafif yoğunluklu iç savaş sırasında pek çok Yemenlinin yanı sıra Husi lideri de öldürülmüştür (Laçiner vd., 2010, 85). İç savaş döneminde ortaya çıkan otorite boşluğunda Yemen'de El-Kaide de etkin olmuştur. El-Kaide'nin Yemen'de etkin olması ile ABD ve diğer Batılı ülke ve uluslararası organizasyonlar Yemen'e ekonomik yardımlar vererek Salih hükümetini desteklemiştir (Clark, 2010, 268). Salih'in terörle mücadele konusunda yardım talep etmesi ona ABD için güvenilir bir müttefik olarak görülme ve bu şekilde Arap Baharı protestoları başladığında bölgedeki Hüsnü Mübarek veya Muammer Kaddafi gibi liderlerden farklı değerlendirilme şansı vermiştir. ABD desteği Husi hareketinin Salih hükümetine yönelik olarak muhalefetini sürdürmesini sağlamış ve İran ile yakınlaşmasına da olanak sağlamıştır. İran'ın Husilere olan destek bu dönemde evrim geçirmeye başlamıştır (Juneau, 2024, 280). 2015 yılında Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin İran'a Yaptırım Komisyonu tarafından hazırlanan bir rapora göre İran, 2009'da Husilere düşük miktarlarda silah temin etmeye başlamış olabilir (Landry, 2015). 2010 yılının sonuna gelindiğinde Amerikalı yetkililer İran'ın küçük miktarlarda otomatik tüfek, el bombası ve nakit paranın İran tarafından Yemen'de Husilere ulaştırıldığını açıklamışlardır (Schmitt & Worth, 2012). Suudi Arabistan yönetiminin Husilere müdahalenin sağlanması için topraklarını Yemen ordusunun geçişine açması Husilerin Suudi Arabistan sınırına da saldırmasına neden olmuştur (Juneau, 2024, 281). Bu dönemden itibaren İran, bölgesel rekabet içerisinde olduğu Suudi Arabistan'a karşı Yemen'i bir alan, Husileri de vekil savaşçıları olarak görmeye başlamıştır.

Bölgesel ve Bölge Dışı Aktörler

Suudi Arabistan

Aden Körfezi bölgesinde tehdit oluşturan Husi faaliyetlerinden en çok etkilenen devletlerin başında Suudi Arabistan gelmektedir. Yemen ile en geniş sınırlara sahip olması dolayısıyla buradan kaynaklanan güvenlik sorunlarından direkt olarak etkilenmektedir. Bu nedenle kendi ulusal güvenliğine ve çıkarlarına göre Yemen ile inişli çıkışlı ilişkileri olmuştur. Göçmen akışı, güvenlik sorunları, ekonomik ilişkiler ve bölgede yer alan kabileler ile ilişkiler Suudi Arabistan'ın Yemen'e yönelik olarak uyguladığı dış politikanın şekillenmesinde etkili olan unsurlardır (Hill, 2011). 2009 ve 2015 yıllarında Yemen'de hükümet güçleri ile Husiler arasında yaşanan çatışmalarda Husiler, Suudi Arabistan sınırına saldırılar gerçekleştirmiş olsa da tarihi olarak Suudi Arabistan, Yemen'i tehdit kaynağı olarak görmüştür (Kechichian, 1999, 243). İki devlet arasında bağımsızlıklarını ilan etmelerinden itibaren yaşanan sınır anlaşmazlıkları iki devlet arasında 2000'li yıllara kadar sorun olarak kalmaya devam etmiştir. Sınır bölgelerinde yaşayan Şii nüfus ve Yemen'in Cumhuriyet modeline geçmesi de Arabistan'ın Yemen'e potansiyel bir tehdit faktörü olarak görmesine yol açmıştır (Samice vd., 2017, 18). Yemen'de Husilerin neden olduğu güvenlik kaygıları dolayısıyla ortaya çıkan otorite boşluğu tehdit unsuru yaratmaya başladığında ise Suudi Arabistan, Yemen hükümetini desteklemeyi seçmiştir. Bu şekilde Suudi Arabistan güneyinden gelen ideolojik, bölgesel ve diğer tür tehditlerle başa çıkmanın bir yolu olarak angajman,

çevreleme ve müdahale arasında gidip gelen bir dış politika takip etmiştir (Hokayam & Roberts, 2016, 162).

Yemen'de Arap Baharı sırasında meydana gelen protesto hareketlerinin şiddetli bir iç savaşa dönüşmesi ile ortaya çıkan süreçte Husiler'in başkenti ele geçirmesi ile Suudi Arabistan'ın dış politikası Yemen'in toprak bütünlüğünün korunması ve siyasi istikrarın sağlanmasını amaçlamıştır. Bu dış politikayı amaçlamasında El Kaide'nin de yaşanan otorite boşluğundan yararlanması, İran'ın Zeydi grup Husileri destekleyerek bölgede nüfuzunu genişletmesinin önlenmesi de etkili olmuştur. Şii azınlık nüfusuna sahip olan Suudi Arabistan, İran'ın ideolojik söyleminin Şii Suudi vatandaşlarını etkilemesinden çekinmektedir (Tzemprin vd., 2015, 192). Bu çekinceler ile Suudi Arabistan, bölgesel olarak etkisini genişletmeyi de amaçlayarak, 2015 yılında yapılan müdahaleye öncülük etmiştir.

Suudi Arabistan öncülüğünde gerçekleştirilen müdahale Yemen'de durumun daha da kötüleşmesini sağlamıştır. Müdahalenin en önemli sonucu Yemen'in Husiler, BAE ve Suudi Arabistan öncülüğündeki koalisyonun kontrol ettiği üç farklı bölgeye ayrılmış olmasıdır. Başkent Sana ve çevresi Husiler tarafından kontrol edilirken, Güney'de BAE'nin öncülüğünde Güney Geçiş Konseyi bulunmaktadır (Anadolu Ajansı, 2023). Ülkenin diğer kısımları çoğunlukla Suudi Arabistan öncülüğündeki koalisyon kontrolünde olmakla beraber çöl kesimlerinde ve bazı sahil kentlerinde terör örgütü El Kaide'nin etkinliklerini devam ettirdiği bilinmektedir.

Müdahalenin sonucunda farklı kontrol noktalarına bölünen Yemen'de müdahalenin getirdiği daha büyük sorun ise yarattığı insani krizdir. 2015 yılından günümüze Yemen'de 4.5 milyon kişi yerinden edilmiş, 18.2 milyon kişi yardıma muhtaç ve 9.8 milyon çocuk insani yardıma muhtaç duruma gelmiştir (UNICEF, 2024). Süregiden çözümsüzlük ve çatışma halinin sonucu olarak ortaya çıkan bu durum dünyanın en büyük insani krizlerinden birisi olarak devam etmektedir. Yemen'in farklı güçler tarafından kontrol edilerek fiilen bölünmesi ve çözümsüzlük halinin devamıyla giderek büyüyen insani kriz müdahalenin gerçekleşme yönteminin de bir sonucudur. Gerçekleştirilen müdahale her ne kadar Yemen'in başarısız bir devlet olduğu ve egemenliğin yeniden tesisinin bölgesel güvenliğin sağlanması için gerekli olduğu görüşüyle meşru olarak kabul edilse de müdahalenin uluslararası hukuk ilkelerinin gözetilmeden yapılması süregiden sorunların kaynağı niteliğindedir (Clausen, 2019, 493).

Müdahalenin ardından BM çerçevesi altında yeniden inşa için yol haritasının ortaya çıkması ve uygulanması için Yemen hükümeti ile görüşmeler yapmayı sürdürmüştür. Son olarak, Husiler'in Hamas'ın gerçekleştirdiği saldırılara "savaş durumu" ilan ederek cevap veren İsrail'e ve İsrail'i destekleyen devletlere misilleme olarak Kızıldeniz'den geçen gemileri vurması ise Suudi Arabistan dış politikasında ayrı bir tehdit unsuru meydana getirmiştir. ABD öncülüğünde yapılan askeri müdahale de Suudi Arabistan tarafından tehlikeli olarak nitelendirilmiştir (Singh, 2024). Bölgede istikrarın sağlanması ve çatışmaların durdurulması gerektiğini düşünen Suudi Arabistan, ABD'nin bölgedeki müttefiki olarak müzakere süreçlerinde bulunmaya devam etmektedir. Ancak atılan diplomatik adımlar başarıdan uzak kalmış ve Yemen'de çözümsüzlük devam etmektedir.

İran

İran, Körfez bölgesinde Arap devletleri ile girdiği nüfuz mücadelesi ve takip ettiği

ideoloji temelli dış politika ile bölgenin önde gelen aktörlerinden birisidir. Körfez ülkeleri İran'ın büyük nüfusu, geniş doğal kaynakları, coğrafi konumu ve yozlaşmış yönetici elitlere karşı ayaklanmayı teşvik eden söylemi ile tehdit oluşturduğunu düşünmektedir (Karakır, 2018, 133). İran'ın rejimi ihracı ve ABD karşıtı dış politikası, bölgede kendisinin izole edilmesine ve Körfez Arap devletleri ile ABD müttefikliğinin sağlanmasına yol açmıştır. İslam dünyası üzerinde hâkim olma, Arabistan ile İran arasında kimliğin ön plana çıktığı dış politikanın en önemli hedefi olarak karşımıza çıkmaktadır.

İran bölgede etkisini arttırmak için hem devletler hem de devlet dışı aktörler ile ilişkilerini geliştirmektedir. Örneğin Suriye'de iç savaş sırasında Beşar Esad'ı desteklemek için Hizbullah savaşçıları ve İran güçlerini göndermiştir (Broder, 2017). Irak ve Lübnan'da Şii örgütleri sürekli olarak desteklemeye devam etmiştir. Yemen'de ise devlet dışı aktörler ile ilişkilerini geliştirmeye özen göstermiş, Husi hareketini desteklemiştir. Şii İslam'ın bir küçük bir kolunu oluşturan Zeydiliğe mensup Husiler ile iç savaş sürecine kadar yoğun ilişkiler geliştirmemiştir. İran'ın Yemen iç savaşında Husileri destekleme süreci, Suudi Arabistan'ın Yemen hükümetini desteklemesi sürecine paralel olarak başlamıştır. Körfez Arap devletleri ile girdiği nüfuz mücadelesinin bir alanı olarak Yemen ve vekil savaşçılar olarak Husileri desteklemesi İran'ın bölge politikaları ile uyumludur.

Mısır

Tarihsel süreçte Suudi Arabistan ile Yemen üzerindeki rekabeti Mısır'ın bölgeye yönelik siyasetine yön vermiştir. 1967 yılında Arap-İsrail savaşının ardından değişen Cemal Abdül Nasır yönetiminin sona ermesiyle Mısır siyaseti değişmeye başlamış ve Yemen'de hayati çıkar olarak gördüğü noktalardan geri çekilmiştir (Şeker, 2021:459). Nasır'ın Yemen'e yönelik başarısız müdahaleci politikalarının ardından elli üç yıl sonra Mısır bölge siyasetine yeniden dâhil olmuştur. 2013 yılında askeri darbe ile yönetime gelen Abdül Fettah El Sisi yönetiminin Suudi Arabistan'ın askeri müdahaleye katılım davetini kabul etmiştir (Farouk, 2015). Operasyona destek vermek, Mısır'ın darbe döneminin ardından bölgede aktif siyasete döndüğünü göstermesi açısından bir fırsat olarak değerlendirilmiş. Mısır'ın operasyona desteği Suudi Arabistan üzerindeki siyasi yükü hafifletirken, Sisi yönetiminin meşruluğunu tamamlaması açısından da önem arz etmektedir.

Yemen'in stratejik öneme haiz olan konumu pek çok ülke gibi Mısır için de önem arz etmektedir. Süveyş Kanalından geçen ticaret gemilerinin güvenliği için Babül Mendep boğazının istikrarlı bir güvenliğe sahip olması gerekmektedir. Yemen'de Husilerin neden olduğu güvensizlik durumu Mısır'ın Suudi Arabistan öncülüğünde yapılan askeri müdahaleye katılımını kaçınılmaz hale getirmiştir. Mısır, Suudi Arabistan ve diğer Körfez ülkeleri gibi Yemen'de süregelen çözümsüzlük sürecinin bitmesi için diplomatik hamleler yapmaya gayret göstermektedir. Özellikle Süveyş Kanalı'nın güvenliğinin sağlanması açısından Kızıldeniz'in güvenliğinin sağlanması gerektiği Mısır tarafından dile getirilmektedir (Mohamed, 2024).

Diğer Körfez Arap Devletleri

Yemen'de Husiler'in güçlenmesi ve İran'ın Arap Baharı sürecinde manevra alanı elde ederek nüfuzunu genişletmeye başlaması BAE başta olmak üzere diğer Körfez Arap devletleri tarafından da tehdit olarak algılanmıştır. Uluslararası sistemde yükselen orta

ölçekli güçler olan Körfez Arap devletleri, sahip oldukları doğal kaynaklardan elde ettikleri ekonomik faydayı siyasi güçlerini arttırarak genişletmek istemektedirler. ABD'nin bölgede güvenlik sorunlarına karşı müdahaleci politika izlemek yerine bölgedeki devletler ve diğer aktörler ile sorumluluk paylaşma politikası Körfez Arap devletlerine alan açmıştır. Yemen'e 2015 yılında yapılan askeri müdahale sırasında Suudi Arabistan'a en önemli desteği KİK devletleri vermiştir.

BAE, Suudi Arabistan ile kilit konularda anlaşmazlık yaşasa da bölgesel düzenin bozulması, genişleyen İran nüfuzu ve yükselen terör tehdidi nedeniyle ittifak yapmaya başlamıştır. Riyad ve Abu Dabi için bölgesel ve yerel tehditler birbirine bağlıdır ve bu tehditlerin bertaraf edilmesi iki devleti de güçlendirir niteliktedir (Hokayam & Roberts, 2016, 162). BAE tarafından Yemen'de meydana gelen iç savaş kendi ulusal güvenliğine tehdit oluşturabilme potansiyeline sahiptir. BAE'nin güvenlik kurumlarında özellikle polis teşkilatında çalışan pek çok Yemenlinin, Husilerin güçlenmesinden etkilenme olasılığının bulunması, emirlik için endişe kaynağı olmuştur (Raab, 2017, 45). Öte yandan Körfezin en önemli ekonomilerine ve ordularına sahip olan iki devlet, Arap Baharı sonrası dönemde bölgesel konularda giderek görünümünü arttırmaya başlamıştır. Yemen Krizi, bu devletler için bölgesel nüfuzlarını genişletme ve güçlerini gösterme bakımından bir alan haline gelmiştir. Suudi Arabistan liderliğinde yapılan koalisyon müdahalesinde BAE'nin rolü başlarda Hadi yanlısı grupları eğitmek ve desteklemek iken hem kuvvet sayısı hem de yaptığı operasyonların kalitesi bakımından zamanla operasyonun eş liderliği rolüne dönüşmüştür (Raab, 2017, 46). Suudi Arabistan kuzeyde Husilere yönelik olarak yapılan kara ve hava operasyonlara öncülük ederken, BAE güney ve doğu bölgelerinde yapılan kara operasyonlarına öncülük etmiş ve Yemen kıyılarında silah tedarikinin önlenmesi için deniz ablukalarında önemli rol oynamıştır (Knights, 2016). BAE, 2015 yılında Somaliland'da askeri üs ve 2017 yılında Eritre'de askeri tesis kurarak Aden Körfezi bölgesinde askeri görünümünü arttırmıştır (Shafqat, 2017). Takiben, Aden Körfezi'nin kontrolü için coğrafi olarak stratejik öneme sahip olan Sokotra ve Perim adalarında askeri üsler kurmuştur (Telci & Horoz, 2018, 147-152). Askeri görünümünü bölgede arttıran BAE, Yemen Krizinin çözümü için BM'de yapılan girişimlerde de Suudi Arabistan ile diplomatik girişimlerde bulunarak siyasi görünümünü de arttırmıştır.

Katar, diğer Körfez Arap devletleri gibi Suudi Arabistan öncülüğündeki 2015 müdahalesine destek vermiştir. Ancak bu destek 2017 yılında Suudi Arabistan, BAE ve Mısır'ın öncülüğünde Katar'ın koalisyondan çıkarılarak ambargo uygulanmasının ardından son bulmuştur. Katar, stratejik bakış açısı, ekonomik nüfuz kabiliyeti, bağımsız dış politika arayışı, El Cezire, dış yardımlar ve arabuluculuk faaliyetlerinden oluşan yumuşak gücü ile Taliban, Müslüman Kardeşler, Hamas ve İran dâhil olmak üzere devlet ve devlet dışı aktörlerle bölgesel ilişkiler geliştirmiştir (Kamvara, 2017, 175). Bu ilişkiler Körfez Arap devletleri içerisindeki rakiplerinin tepkisini çekmiştir. Katar'ın terörü desteklediği ve diğer devletlerin iç işlerine karıştığı suçlamasıyla Suudi Arabistan, BAE, Bahreyn ve Mısır 5 Haziran 2017'de Katar ile diplomatik ilişkilerini kestiğini açıklamıştır (BBC, 2017). Katar ile yaşanan bu diplomatik kriz Somali başta olmak üzere Afrika Boynuzu'nda yer alan devletleri de etkilemiş ve Aden Körfezi bölgesinde İran ile nüfuz mücadelesi içerisinde olan Körfez Arap devletlerinin kendi içlerindeki rekabet unsurunu da ortaya çıkarmıştır.

Afrika Boynuzu Ülkeleri

Aden Körfezinde ve Kızıldeniz’de bulunan çatışma, risk ve tehditler Orta Doğu ve Afrika Boynuzunda yer alan devletlerin ilişkiler geliştirmelerine neden olmuştur. Etiyopya ve Somali, Etiyopya ve Eritre arasındaki ihtilafli ilişkiler ve Etiyopya, Mısır ve Sudan arasındaki Nil Suları konusundaki anlaşmazlıklar Aden Körfezi ve Kızıldeniz’de bölgesel güvenliği şekillendirmiştir. Öte yandan İran, Yemen’de Husilere destek sağlarken Afrika Boynuzunda bulunan devletlerle de iyi ilişkiler geliştirmiştir. Böylece Aden Körfezi bölgesinde nüfuz alanı oluşturmuştur. Aden Körfezi’ne kıyısı olan ve Afrika Boynuzunda yer alan Eritre, Cibuti, Sudan ve Somali, İran ile Körfez Arap devletleri arasındaki nüfuz mücadelesinin bir alanı haline gelmişlerdir. İran’ın Yemen’de yaşanan çatışmalarda Husilere lojistik destek sağlamak amacıyla Afrika Boynuzunu kullanması başta Suudi Arabistan olmak üzere diğer Körfez Arap devletlerinin bölgeye yönelmesine neden olmuştur (Manjang, 2017, 49). Yemen müdahalesi ve sonrasında bu devletlerin İran ile ilişkilerini kesmeleri, kıyılarını İran’a kapatmaları ve koalisyona destek vermeleri için yatırım, kredi ve merkez bankası transferleri gibi teşvikler sunmuşlardır. Aşağıdaki tablo Körfez Arap devletlerinin bölgeye yönelik olarak çıkarlarını ve kullandığı araçları özetlemektedir.

	Suudi Arabistan	BAE	Katar
Hedeflenen Ülke	Sudan	Eritre, Somaliland	Sudan Somali
Temel Siyasi Çıkarlar	İran’ın izolasyonu	İran’ın izolasyonu	İran’ın izolasyonu
Temel Ekonomik Çıkarlar	Yiyecek Üretimi	Bölgesel Ticaret ve Limanların genişlemesi	Finansal Çeşitlendirme
Siyasi Araç	Bütçe Desteği Çok yönlü Fonlar	Bütçe Desteği	Katar Fonu Katar Merkez Bankası
Askeri Görünüm	Assab Cibuti	Assab Berbera Mogadişu	-

Tablo 1: Körfez Devletlerinin Afrika Boynuzundaki Çıkarları ve Kullandığı Araçlar (Meester, J. vd. 2018, 39).

Sudan ve Eritre maddi ve diplomatik destekler aldığı İran ile iyi ilişkilerini kesmiş ve koalisyona destek vermiştir. Ancak koalisyon Katar ile diplomatik ilişkilerini kestiğinde Eritre koalisyondan yana tavır alırken Sudan ve Somali Katar ambargosuna katılmamış veya tarafsız kalmışlardır. Afrika Boynuzunda bulunan devletler, Aden körfezinin kontrolünün sağlanması noktasında Körfez Arap devletleri için önem arz etmeye devam edecektir.

Amerika Birleşik Devletleri

ABD’nin bölgeye yönelik olarak politikası “teröre karşı savaş” (war on terror) doktrinin bir parçası olarak gelişmiştir. Ekim 2000’de El Kaide’nin en önemli saldırılarından birisi olan USS Cole isimli geminin Yemen kıyılarında bombalanmasının ardından ABD, Yemen’de El Kaide ve ona bağlı örgütler ile mücadeleye girmiştir (FBI, nd). Ancak Yemen, ABD’nin bölgede teröre karşı mücadelesinde öncelikli bir bölge olmamıştır. 2009 yılına gelindiğinde Suudi Arabistan ve Yemen’de bulunan El Kaide mensupları birleşerek Arap Yarımadası El Kaidesi (Al Qaeda Arabian Peninsula, AQAP)’ni

meydana getirmiştir (Counter Extremism Project, nd). Yemen'de bulunan uzun süreli ve yoğun siyasi istikrarsızlık AQAP için ideal bir faaliyet alanı oluştururken, bölgedeki Amerikan çıkarlarına da meydan okumaya başlamıştır (Arimatsu & Choudhury, 2014, 31). Bu dönemden itibaren ABD, Yemen'de AQAP'ın etkisiz hale getirilmesi için operasyonlar yapmıştır. Salih hükümeti, ABD'nin Yemen'de askeri operasyonlar gerçekleştirmesine izin vermiştir (Hartig & Hathaway, 2022). Benzer şekilde Mansur Hadi yönetimi altında da ABD'ne terör örgütlerine yönelik olarak müdahale izni verilmiştir. AQAP kadar etkili olmasa da Irak Şam İslam Devleti (İŞİD) Sana'da gerçekleşen birkaç intihar eylemini üstlenmiştir (Rugh, 2015, 150). Arap Baharı sürecinde müdahaleci bir dış politika yerine, bölgesel ve uluslararası aktörler ile sorumluluğu paylaşarak uluslararası sorunlara müdahil olma politikası takip eden ABD, 2015 yılında KİK tarafından yapılan müdahaleyi istihbarat paylaşımı yaparak ve lojistik olarak desteklemiştir. ABD'nin bu desteği aynı zamanda bölgede yükselmekte olan İran nüfuzunun da önünü kesmeyi hedeflemiştir.

Yemen'de Husilerin güçlenerek bölgesel bir tehdit yaratması Amerikan ulusal çıkarlarına meydan okunması anlamına gelmektedir. İlk olarak Husiler, ABD açısından İran tarafından maddi ve askeri anlamda destek gördüğü için bölgede İran'ın nüfuzunu genişletmektedir. İkinci olarak, Husilerin Kızıldeniz'den geçen ticaret gemilerine saldırarak küresel tedarik zincirini aksatmaları ABD açısından da tehdit unsuru yaratmaktadır. Yapılan bu saldırılar bölgede Amerikan ulusal çıkarlarının önemli bir parçası olan İsrail'in güvenliğini de tehlikeye atmaktadır. Bu nedenle CENTCOM önderliğinde askeri müdahale başlatılmıştır. ABD'nin askeri varlığı Aden Körfezi ve Kızıldeniz'de Husiler'in saldırılarının durdurulması ve İran'ın caydırılması amacıyla bölgede bulunmaya devam etmektedir.

Çin

Çin, ekonomik ve buna bağlı olarak güvenlik çıkarlarını gözetmek amacıyla yurtdışındaki ilk askeri üssünü Cibuti'de açmıştır (Badawi, 2024, 70). Dünyanın en büyük ikinci ekonomisi olan Çin'in Kuşak ve Yol Projesi'nin başlamasının ardından deniz ticaretine verdiği önem artmıştır. Öte yandan Afrika kıtasına yönelik olarak ticari anlamda giderek artan rolü, bölgede ekonomik kazanımlarının güvence altına alınması gerekliliğini meydana getirmiştir. Dünya ticareti için stratejik suyollarından birisi olan Aden Körfezi ve Kızıldeniz bölgesi Çin için önem arz etmektedir. Bu nedenle Cibuti'de açılan askeri üs Çin'in bölgede bulunan risk, çatışma ve tehditlere yönelik olarak ekonomik kazanımlarını güvence altına almak istediğini göstermektedir. Çin ayrıca 2008 yılından beri korsanlıkla mücadele etmek amacıyla Aden Körfezi'nde bir deniz gücü de bulundurmaya devam etmektedir (Melvin, 2019, 3-4). Çin'in Kuşak ve Yol Projesi Kızıldeniz'de ticari faaliyetlerin yoğunlaşmasını sağlamıştır. Çin'in yanı sıra diğer devletler de bölgede ekonomik çıkar elde etmeye çalışmaktadır. Bu nedenle Aden Körfezi bölgesinde Husiler tarafından oluşturulan tehdit unsuru Çin açısından önemli bir tehdit oluşturmaktadır.

Bölgesel Çatışmalar, Riskler ve Tehditler

Yemen Krizi, Aden Körfezi bölgesinde devletlerin güvenlik algılamalarını etkilemiştir. Bölgede yer alan devletlerin güvenlik algılamaları karşılıklı olarak birbirlerini etkilemektedir. Başka bir deyişle bölgede bulunan devletlerin güvenlikleri birbirlerinden

bağımsız şekilde değerlendirilemez. Nitekim Yemen’de iç savaşa dönüşen çatışmalarda sınır komşusu Suudi Arabistan da etkilenmiştir. Husilerin güçlenmesi ve bölgesel olarak önemli şehirleri kontrol etmeleri ve nihayetinde sınır hattına saldırılar düzenlemeleri Suudi Arabistan’ın Yemen’e müdahale seçeneğini ortaya koymasına neden olmuştur. Yemen’de Husilerin güçlenerek başkent dâhil olmak üzere ülkenin çeşitli yerlerine hâkim olması süreci diğer bölge devletleri ve küresel aktörler için tehdit unsuru yaratmıştır. Husilerin güçlenmesi ve Aden Körfezinde bölgesel bir aktör olarak ortaya çıkmasına giden süreçte yaşanan çatışmalar Arap Baharı sürecinde başlamıştır. Bu süreçte başlayan protestolar önce çatışmaya ardından iç savaşa dönüşmüştür. İç savaş sürecinde uluslararası komisyonun askeri müdahalesi ile Yemen Krizi çözülmesi zor sürecin başlangıcı olmuştur.

2010 yılı Aralık ayında Tunuslu seyyar satıcı Muhammed Buazizi’nin kendisini yakması ile başlayan ve “Arap Baharı” olarak adlandırılan halk ayaklanmaları Tunus’tan diğer Orta Doğu ülkelerine ve Yemen’e yayılmıştır. Farklı demografik gruplardan milyonlarca Yemenli, Sana, Taiz, Aden ve diğer şehirlerde gerçekleştirilen “Gençlik Hareketi” eylemlerine katılmıştır (Perkins, 2017, 310). Gençlik Hareketi, mevcut neo-patrimonyal siyasi sistemin yeniden gözden geçirilmesini talep ederken rejime muhalif El Ahmer kabilesi gibi grupların Salih rejimine karşı muhalefette ittifak yapmasına ve Husiler’in muhalefetine arttırmasına olanak sağlamıştır (Dingli, 2013, 96). 2011 yılında gerçekleştirilen eylemler, Yemen’in başta petrol ve diğer sektörler olmak üzere ekonomik faaliyetlerine ciddi zarar vermiştir (World Bank, 2015, 7). Protesto hareketleri kritik KİK’eye ulaştığında ise Salih hükümeti elli barışçıl protestocunun öldürülmesi ile sonuçlanacak şekilde sert bir biçimde müdahale etmiştir (Carapico, 2014, 85). Husiler de gösterilere katılmış ve başlarda barışçıl şekilde başlayan gösterilerin orantısız bir şiddetle bastırılmasının ardından çıkan çatışmalara katılmıştır. Çatışmalar, 2011 yılı Haziran ayında Cumhurbaşkanlığı sarayına düzenlenen roketli saldırıda yaralanan Cumhurbaşkanı Salih’ in tedavi için gittiği Suudi Arabistan’dan döndüğünde görevini bırakmasına neden olmuştur (BBC, 2011).

Salih, Körfez İş birliği Konseyi (KİK) ile kendisine atfedilecek olan tüm suçlardan muaf tutulması karşılığında görevi bırakacağını öngören bir anlaşma imzalamıştır. Bu anlaşmaya göre iki aşamalı bir geçiş süreci işletilecektir. İlk aşamada Salih görevini Cumhurbaşkanı yardımcısı Mansur Hadi’ye bırakacak, ikinci aşamada ise iki yıl içerisinde bitirilerek referanduma sunulacak bir anayasa taslağı hazırlanması için ulusal diyalog sürecinin işletilmesi öngörülmüştür (NuBberger, 2017, 113). İlk aşamada Ali Abdullah Salih’in ardından şiddetli protesto gösterileri arasında Mansur Hadi Cumhurbaşkanı olarak seçilmiştir (Kasnof, 2012). Geçiş sürecinin ikinci aşaması olarak 2013 yılının sonlarında BM Yemen Özel Temsilcisi gözetiminde Husiler ve diğer siyasi gruplar ile hükümetin katıldığı Ulusal Diyalog Konferansı düzenlenmiştir (OESGY, 2013).

Ulusal Diyalog Konferansları sırasında çatışmalar devam etmiştir. Husiler, hala etkili olan eski Cumhurbaşkanı Salih ve onun kalan destekçileri ile ittifak yaparak Yemen’de daha geniş bölgeleri kontrol etmeye başlamıştır (NuBberger, 2017, 114). Cumhurbaşkanı Hadi, konferansın sonunda Yemen’in altı federe bölgeye ayrılacağını açıklamış ancak bölünme sonucunda kuzeydeki temsiliyet gücünün zayıflayacağı gerekçesiyle Husiler planı reddetmişlerdir (Al Deen, 2019). Aynı dönemde Hadi’nin kredi kolaylığı karşısında

yakıt sübvansiyonlarını kesmesiyle fiyatların iki katına çıkması protestoları yeniden alevlendirmiştir. Protestoların başlaması ile gerginlik ve şiddet yeniden alevlenmiştir. 2014 yılı Eylül ayında Husiler Yemen'in başkenti Sana'yı ele geçirmişlerdir (BBC, 2024). Husilerin başkenti ele geçirmesinden birkaç gün sonra İranlı danışmanlar ve silahlar taşıdığı iddia edilen İran uçakları Sana'ya inmeye başlamıştır (Bayoumy & Ghobari, 2024). Husilerin başkenti ele geçirmesi ile Suudi Arabistan Yemen'e yaptığı maddi yardımları da askıya almıştır (Salisbury, 2015, 11).

21 Eylül 2014'te Hadi hükümeti ve Husiler arasında çatışmaların sona erdirilmesi ve geçiş sürecinin canlandırılması için bir Barış ve Ulusal Ortaklık Anlaşması imzalanmıştır (UN Peacemaker, 2014). Hadi'nin Husilerin katılımını da sağlayarak yeni bir hükümet kurmasına karşın Husiler, ele geçirdikleri topraklardan geri çekilmemişlerdir (ICG, 2015, 4). Ocak 2015'te başkanlık sarayını kuşatarak Hadi'yi ev hapsine almış ve Hadi'nin istifa etmesini isteyen bir girişimde bulunmuşlardır (Al Jazeera, 2015). 6 Şubat 2015'te BM öncülüğündeki müzakereleri sonlandırdıklarını, parlamentonun feshedildiğini ve ülkeyi geçici olarak yönetecek bir başkanlık konseyi kurulduğunu ilan etmişlerdir (ICG, 2015, 6). Cumhurbaşkanı Hadi önce istifa etmiş ancak Aden'e geçince istifasını geri çekmiştir. Ardından Husiler'in Aden'e yaklaşması ile Suudi Arabistan'a gitmiş ve uluslararası topluma ve müdahale için çağrı yapmıştır (BBC, 2015).

Cumhurbaşkanı Hadi'nin Yemen'den kaçarak KİK'dan askeri müdahale talep etmesinin ardından 26 Mart 2015'te Suudi Arabistan liderliğinde dokuz devletten oluşan bir koalisyon gücü askeri müdahaleye başlamıştır (NuBberger, 2016, 118). Koalisyon güçleri ABD, İngiltere ve Fransa'dan lojistik destek, hızlandırılmış silah ve mühimmat sevkiyatı ve istihbarat paylaşımı gibi destekler alırken Somali topraklarının kullanılmasına izin vermiştir (Hokayam & Roberts, 2016, 165). Uluslararası toplumun geniş desteği ile beraber koalisyonun askeri müdahale sırasında önde gelen devletleri Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) olmuştur. Husilerin daha fazla alanda kontrol sahibi olması, devleti kurumsal olarak ele geçirme girişimleri ve Salih'e sadık önemli ve iyi silahlanmış ordu birliklerini biraraya getirmesi askeri müdahalede Suudi Arabistan-BAE ortaklığının kurulmasını sağlamıştır (Hokayam & Roberts, 2016, 164). Yemen'in kontrolünün tamamen ele geçirilmesi ve burada geçiş dönemi Cumhurbaşkanı Hadi'nin otoritesinin sağlanması amacıyla gerçekleştirilen askeri müdahalede Aden, Husilerin kontrolünden çıkmış ancak ülkenin kontrolü tamamen sağlanamamıştır. Müdahale sonrası Yemen'de Husiler'in kontrol ettiği bölgeler, Suudi Arabistan liderliğindeki KİK'in kontrol ettiği bölgeler ve BAE'nin kontrol ettiği bölgeler ortaya çıkmıştır. Nihayetinde askeri müdahale sonrası Yemen, üçe bölünmüş ve zaten kötü olan ekonomik ve toplumsal durum daha da kötüleşmiştir. Aden Körfezi bölgesinde bulunan devletler için birincil güvenlik kaynağı haline gelen Husiler ve Yemen'de yaşanan çatışmalar bölgesel açıdan risk ve tehdit üretmeye devam etmektedir.

Bölgesel Çatışma, Risk ve Tehditlerin Siyasi Boyutu ve Etkileri

Aden Körfezi bölgesi, bölgesel güçlerin yanı sıra büyük güçlerin de odak noktası haline gelmiştir. Yemen, bölgesel aktörlere Afrika Boynuzu ve Hint Okyanusu arasında jeopolitik projeksiyon yapmalarına olanak vermektedir. Bunun yanı sıra Aden Körfezi bölgesinden geçerek Kızıldeniz'e ulaşan petrol ve diğer taşımacılık faaliyetlerini kontrol etme imkânı da tanımaktadır. Bölgenin sunduğu bu fırsatlar küresel aktörlerin ve bölge

devletlerinin odağını bölgeye kaydırmaktadır. Bölgede bulunan Husi tehdidinin siyasi boyutu da hem bölgesel hem de küresel etkileri barındırmaktadır.

Körfez ülkelerinin Husilerin güçlenmesinden duydukları rahatsızlığın temelinde İran'ın desteği ön plana çıkmıştır. İran, ekonomik ve askeri olarak Husileri desteklemiş ve tarihsel anlamda bölgesel rekabet içerisinde bulunduğu Arap Körfez ülkelerine karşı çıkarlarını genişletmek istemiştir. Sahip olduğu jeopolitik konum ile Yemen'de ortaya çıkan güç boşlukları diğer devletler tarafından tehdit olarak görülmesine neden olmaktadır. Yemen'de ortaya çıkan siyasi istikrarsızlık El Kaide gibi terör örgütlerinin faaliyet göstermesine neden olmuştur. Husilerin askeri kapasitelerini arttırarak ticaret gemilerine el koyma gibi girişimlerde bulunmaları Kızıldeniz ve Aden Körfezi vasıtasıyla yapılan dünya ticaretini aksatma tehdidi yaratabilmektedir. Yemen'in istikrarsız bir devlet olarak bölge ülkeleri ve daha geniş olarak düşünüldüğünde küresel olarak tehdit yaratması siyasi çözümün bulunması için önemli etkiler yapmaktadır. Öte yandan Husilerin güçlenerek Yemen'i kontrol altına alması, İran'ın bölgesel nüfuzunun genişlemesi anlamına geleceğinden Körfez ülkeleri için bölgedeki sorunların siyasi olarak çözülmesi önem arz etmiştir.

2015 yılında yapılan müdahalenin ardından siyasi olarak çözümün sağlanması için KİK ve BM, çeşitli müzakere süreçleri yürütmeye çalışsa da uluslararası toplumun meşru olarak kabul ettiği Yemen hükümeti ile ülkenin özellikle kuzeybatısındaki bölgeleri kontrol eden Husiler arasında anlaşmaya varılamamaktadır. Yemen'de krizin çözüm bulması için BM gözetiminde bir ateşkes yapılması, Husiler'in kontrol ettiği limanlardan elde ettiği gelirleri meşru Yemen hükümeti ile ortak bir hesaba aktarması gibi noktaları içeren anlaşmalar önerilmiştir (Nagi, 2023). Günümüze kadar olan süreçte Husiler ile Salih'e sadık olan birlikler arasında anlaşmazlıklar çıkmış ve bu anlaşmazlıkların sonucunda eski cumhurbaşkanı suikast sonucu Husiler tarafından öldürülmüştür (Al Jazeera, 2017). 2022 yılında ise kurulan liderlik konseyinde Mansur Hadi tüm yetkilerini Reşad El-Uleymi'ye devretmiştir.

Bölgesel Çatışma, Risk ve Tehditlerin Ekonomik Boyutu ve Etkileri

Yemen'de Husilerin yükselmesinin Aden Körfezi bölgesinde yarattığı risk ve tehditlerin ekonomik boyutu ve etkileri küresel aktörlerin dikkatini bölgeye çekmesini sağlamaktadır. Küresel deniz ticaretinin yaklaşık %12 si ve Avrupa'nın Asya ve Ortadoğu ile ticaretinin %40 ı, deniz yoluyla taşınan hidrokarbonların %8 i bu bölgeden taşınmaktadır (Lons & Petrini, 2023, 57). Bölgede ortaya çıkabilecek olumsuzlukların boyutu küresel ölçekte etkili yaratabilme potansiyeli vardır. Bu nedenle bölgede yaşanabilecek olumsuzluklar yalnızca bölge devletlerinin ilgisini çekmemektedir. Örneğin, Mart 2021'de Süveyş Kanalı'nın kargo gemisi Ever Given tarafından altı gün boyunca kapatılması, küresel tedarik zinciri için travmatik sonuçlar doğurabileceğini göstermiştir (Braw, 2021). Küresel tedarik zincirinin bozulması devletlerin kendi ekonomilerindeki risk göstergelerini bozup ekonomilerini etkileyebilmektedir. Dolayısıyla bölgesel bir risk küresel bir ekonomik krize neden olabilecek potansiyele sahip olabilir. Bu durumunun en önemli örneği Eylül 2019 yılında gerçekleştirilen Aramco saldırısıdır. Suudi Arabistan'ın en önemli petrol şirketi olan Aramco 'ya Yemen'de bulunan Husiler tarafından saldırı düzenlenmiştir (Euronews, 2020). Küresel ekonomi için önem arz eden tesislere takip eden yıllarda başka saldırılar da

gerçekleştirilmiştir. Bu saldırılar Husilerin küresel ekonomiye zarar verme potansiyelini ortaya koyarken ABD ve İran'ı da karşı karşıya getirmiştir. ABD, saldırılar neticesinde Suudi Arabistan'ı açıkça destekleyip İran'ı Husilere destek sağlamakla itham etmiştir. Bu durum bölgede var olan gerginliği de arttırmıştır.

Yemen'de Husiler'in güçlenmesi ile yaptıkları eylemlerin oluşturduğu küresel ekonomik risklere en önemli örneği 6-7 Ekim 2023 tarihinde Hamas'ın İsrail'e yönelik saldırılarının ardından misilleme olarak gerçekleştirilen eylemler oluşturmaktadır. Husiler, Hamas'ın saldırılarına İsrail tarafından verilen şiddetli karşılığa tepki olarak Kızıldeniz'den geçen gemilere saldırılar düzenlemişlerdir. Bu saldırılar giderek Süveyş Kanalı'ndan geçerek Hint Okyanusuna ulaşan ticaret gemileri için risk bölgesini genişletmiştir (Eavis, 2024). Deniz taşımacılığında gerçekleşen sorunların küresel tedarik zincirini aksatması diğer devletleri de ekonomik olarak etkilemiştir. Babül Mendep Boğazını kullanarak geçiş yapan ticaret gemileri Ümit Burnu'nu dolaşarak geçiş yapmaya başlamıştır. Ticaret gemilerinin rotalarındaki bu değişim nakliye sürelerinde 8 ila 10 gün artışa ve dolaylı olarak ticaret hacminin daralmasına yol açmıştır (Delivorias, 2024, 2). Saldırıların ekonomik anlamdaki ilk etkileri nakliye maliyetlerinin ve gemiler için sigorta fiyatlarının yükselmesidir. Ancak tehdidin potansiyel olarak ekonomik etkileri çok daha yıkıcı olabilir.

İlk olarak enerji tedarikinde çeşitli sıkıntıların yaşanmasına neden olabilir ve bu da küresel olarak enerji fiyatlarını etkileyebilir. Dünya Bankası'nın küresel ekonomik görünümü ele aldığı son raporunda bölgede tırmanan bir çatışma bağlamında enerji fiyatlarının yükselebileceği öngörülmektedir (WB, 2024, 74). İkinci olarak konteyner taşımacılığındaki uzun süreli gecikmeler özellikle perakende, teknoloji ve otomobil gibi zamanında üretim ve envantere dayanan endüstriler için ciddi bir tehdit yaratmaktadır (Delivorias, 2024, 3). 2024 yılının başlarında otomotiv sektöründe yaşanan gecikmeler nedeniyle montaj hatlarının boş kalmasına, teslimatların gecikmesine hatta üretimin tamamen durdurulmasına yol açmıştır (Wiseman & Anderson, 2024). Dahası tedarik zincirinin bozulması, gıda güvenliği sorunlarından, Mısır ve Cibuti gibi denizcilik geçiş ücretlerinden faydalanan devletlerin ekonomilerinin önemli oranda etkilenmesine ve tüm bu tehditlerin etkisi ile küresel olarak enflasyonun yükselmesine neden olabilir (Delivorias, 2024, 4).

Bölgesel Çatışma, Risk ve Tehditlerin Askeri Boyutu ve Etkileri

Aden Körfezi bölgesinde mevcut Husi tehdidine yönelik olarak bölge devletlerinin ve diğer küresel aktörlerin tehdidin boyutuna göre yanıt verdiğini gözlemlemekteyiz. Küresel tedarik zincirini aksatacak bir tehdit söz konusu olduğunda diğer devletlerin iş birliği içerisinde karşılık verdiğini gözlemlemekteyiz. Bölge devletlerinden Suudi Arabistan, Husilerin gerçekleştirdiği eylemlere yönelik olarak kendi ulusal çıkarlarına zarar veren bir durum söz konusu olduğunda askeri müdahale seçeneğine başvurmuştur. 2009-2010'da gerçekleşen çatışmalar sırasında Husilerin Suudi sınırına yönelik saldırılar düzenlemesine karşılık olarak Suudi Arabistan askeri müdahaleler gerçekleştirmiştir (Cordesman, 2017). Öte yandan bölgede bulunan diğer devletler, bölgesel nüfuzlarını etkileyebilecek bir durum söz konusu olduğunda Husilere yönelik olarak yapılan askeri müdahalede yer almayı tercih etmişlerdir. Yemen Krizi sırasında Cumhurbaşkanı Mansur Hadi'nin askeri müdahale çağrısı yapması üzerine 2015 yılında gerçekleştirilen ve Suudi

Arabistan ile BAE'nin liderliğinde düzenlenen askeri müdahale bunun en önemli örneğini oluşturmaktadır. İran, Husilere silah ve nakit yardımları yaparak, Körfez bölgesinde nüfuzunu genişletmeye çalışmaktadır. Bu nedenle, Yemen'e askeri müdahalenin gerçekleştirilmesi bölgede Körfez ülkeleri ile İran arasında süregiden bölgesel rekabetin de sonucu olmuştur.

6-7 Ekim 2023'te Hamas'ın İsrail'e gerçekleştirdiği saldırıların akabinde Husilerin Kızıldeniz'den geçen gemilere saldırılar düzenlemesi uluslararası aktörlerin ekonomik olarak tehdit algılamasına neden olmuştur. Tehdidin boyutu uluslararası aktörlerin işbirliği yaparak bir askeri müdahale gerçekleştirmesine neden olmuştur. ABD Merkez Kuvvetler Komutanlığı (The United States Central Command, CENTCOM) bölgede bulunan önemli suyolları ve çevresinde yaşamın, küresel ekonomi ve serbest ticaretin akışına yönelik tehditler oluşturması nedeniyle on üç ülke ile ortak askeri görev gücü oluşturmuştur (White House, 2024). 3 Ocak 2024 tarihinde deklare edilen askeri güce katılan diğer ülkeler; Almanya, Avustralya, Bahreyn, Belçika, Danimarka, Hollanda, İngiltere, İtalya, Japonya, Kore, Kanada, Singapur ve Yeni Zelanda'dır. ABD ve İngiltere 12 Ocak 2024'te Husilere yönelik ilk operasyonu düzenlemiştir (Clark, 2024). Benzer şekilde 22 Ocak 2024'te de askeri operasyon düzenlerken görev gücüne ait donanma gemileri ticaret gemilerini korumak amacıyla devriye gezmeye devam etmiştir (CENTCOM, 2024). Bölgede CENTCOM ve diğer müttefiklerinin desteği ile faaliyetlerine devam ederken, Husiler insansız hava araçları ve gemi savar balistik füzeler ile saldırılar düzenlemeye devam etmektedir (CENTCOM, 2024).

Sonuç

Esas amacı Aden Körfezi ve çevresinde bölgesel güvenlik ve tehdit analizinin yapılması olan bu çalışmada tespit edilen güvenlik sorunlarının yalnızca bölgesel değil küresel ölçekte etkilerinin bulunduğu tespit edilmiştir. Güvenlik sorunlarının yarattığı etkiler siyasi, askeri ve ekonomik olarak farklı derecelerde kendisini göstermektedir. Siyasi etkiler bölge devletlerinin bölgesel rekabeti içerisinde daha etkin bir şekilde gözlemlenirken, küresel ekonomiyi etkileyebilecek bir tehdit unsurunun varlığında askeri ve ekonomik etkilerinin küresel aktörler için daha görünür hale geldiği gözlemlenmektedir. 2015 yılında bölgede istikrarın önündeki en önemli güvenlik tehdidi Husiler olarak görüldüğü için Yemen'e müdahale edilmiştir. Müdahalenin önemli bir hususu Körfez bölgesindeki Arap devletleri tarafından bölgede İran'ın nüfuzunu engellemek olmuştur. Bu müdahale küresel aktörler tarafından da kabul edilmiş ancak lojistik ve istihbarat paylaşımı şeklinde destek sağlanmıştır. Husilerin İsrail'in Hamas'ın saldırılarına cevaben başlattığı operasyonlara misilleme yaparak ticaret gemilerine saldırılar düzenlemesi ise küresel ekonominin istikrarına, açık denizlerde serbest dolaşıma ve serbest ticarete tehdit oluşturmuştur. Bu tehdide yönelik olarak küresel aktörler askeri olarak doğrudan müdahale etmiştir. Husi saldırılarına yönelik olarak küresel aktörlerin askeri görünümü halen devam etmektedir.

Çalışmada tespit edilen güvenlik sorunları ise sınır anlaşmazlıkları, otorite boşluğundan faydalanarak güçlenen terör örgütleri ve Yemen'de güçlenen Husilerin gerçekleştirdikleri eylemlerdir. Aden Körfezi bölgesinde Afrika Boynuzunda yer alan ülkeler arasındaki tarihi anlaşmazlıklar bölgenin istikrarına yönelik riskler barındırırken, Yemen ve Suudi Arabistan arasındaki sınır anlaşmazlığı bölgede en uzun süren gerilimlerden birisi

olmuştur. Ancak Yemen'de siyasi otoritenin giderek zayıflaması ile sınır anlaşmazlığı konusunda Suudi Arabistan'ın mücadele ettiği aktörün değişerek Husiler olmasına neden olmuştur. Suudi Arabistan, Yemen'de istikrarın bozulmasından sınır komşusu olarak doğrudan etkilenmektedir. Bu nedenle tarihsel arka planda anlaşmazlık içerisinde bulunduğu Yemen yönetimini Husilere karşı desteklemiştir. Husilerin İran tarafından desteklenerek güçlenmesi Aden Körfezi ve çevresindeki bölgede bir aktör olarak ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bölgesel bir aktör olarak, İran'ın nüfuzunu kolaylaştırıcı bir aktör olarak görülmesi Husileri küresel aktörlerin de hedefi haline getirmektedir.

Bölgesel aktörler tarafından yapılan müdahalelerin Yemen'de durumu daha da kötüleştirirken Husiler'in güçlenmesine ve bölgesel tehditler yaratmasına neden olması çalışmanın temel hipotezidir. Bu hipotezin test edilmesi için çeşitli sorular sorularak ilgili bölümlerde bulgular ortaya konulmuştur. Çalışmada, "Husilerin tarihsel süreç içerisinde güçlenmesinin nedeni nedir?" şeklinde sorulan soruya bulunan en önemli cevap İran'ın desteği olmuştur. Arap Baharı sürecinin ardından Ortadoğu'da nüfuzunu arttıran İran, devletler ve devlet olmayan aktörler ile iyi ilişkiler geliştirmiştir. Yemen'de Husilere olan desteği de esasen Arap Baharı sürecinden sonra başlamıştır. Yemen'e yönelik olarak Körfez Arap Koalisyonu tarafından yapılan müdahale sırasında İran, maddi anlamda ve silah tedarik ederek Husileri desteklemiştir. Ayrıca askeri danışmanların gönderildiği de bilinmektedir. İran'ın desteğinin yanı sıra Yemen'de siyasi ortamın kabileler arasındaki mücadeleler tarafından hâkimiyet altına alınmış olması da önemli bir nedendir. Arap koalisyonu tarafından yapılan müdahalede eski Cumhurbaşkanı Salih'in Husiler ile ittifak kurması Yemen içerisindeki farklı gruplar arasındaki güç mücadelelerine örnek teşkil etmektedir.

Çalışmada "Bölgesel ve bölge dışı aktörlerin çıkarları ve öncelikleri nelerdir?" şeklinde sorulan araştırma sorusuna dair elde edilen bulgular şöyledir;

- İran, bölgede nüfuzunu genişleterek ulusal çıkarlarını gerçekleştirmek istemektedir. Dış politikasında koyduğu önemli hedeflerden birisi olan rejimin ihracı ve ABD karşıtı politikaları en önemli öncelikleri arasındadır. Yemen'de Körfez Arap devletlerinin nüfuzunun genişlemesi İran'ın politikalarını sınırlandıracığından dolayı devlet dışı aktörlerden birisi olan Husileri destekleyerek engellemeye çalışmıştır.
- Suudi Arabistan ve diğer Körfez ülkeleri, İran'ın öncelikleri olan rejim ihracı politikasını ulusal güvenliklerine yönelik olarak tehdit oluşturabileceğini hesaplamaktadır. İran'ın nüfuzunun genişlemesinin önlenmesi, güvenliğin sağlanması için bölgesel istikrarın devam etmesi temel öncelikleridir. Bu nedenle Yemen'de siyasi otoritenin yeniden tesisi için askeri ve siyasi olarak meşru yönetimi desteklemişlerdir.
- ABD'nin küresel bir aktör olarak stratejik suyollarının güvenliğinin ve küresel tedarik zincirinin bulunduğu bölgedeki en önemli çıkarı bölgesel istikrarın devamıdır. Öte yandan ABD'nin bölge politikalarına karşıt politikaları olan İran'ın nüfuzunun engellenmesi de ABD'nin çıkarıdır. Yemen'de Husilerin Kızıldeniz'den geçen gemilere yönelik saldırıları serbest ticarete yönelik tehdit oluşturması ve İsrail'in saldırılarına misilleme olarak gerçekleştirilmesi ABD'nin müdahale etmesine neden olmuştur.

- Afrika Boynuzunda yer alan devletler, Ortadoğu'daki devletlerin politik olarak hedefi haline gelmiştir. En önemli öncelikleri ulusal güvenlikleri olsa da İran ve Körfez Arap devletlerinin arasındaki güç mücadelesinin alanı haline gelmişlerdir.
- Çin'in bölgedeki en önemli çıkarı ekonomik güvenliğinin sağlanması ve dolayısıyla bölgesel istikrardır.
- Çalışmada "Bölgesel sorunların siyasi, askeri ve ekonomik etkileri nelerdir?" şeklinde sorulan araştırma sorusuna dair elde edilen bulgular şu şekildedir;
- Siyasi olarak, Yemen'de Husilerin güçlenmesinin neden olduğu sorunlar Aden Körfezi'nin bölge devletlerinin jeopolitik mücadelesinde bir alan haline dönüşmesine yol açmıştır.
- Askeri olarak, bölge devletlerinin Aden Körfezi'nde giderek artan görünümüne neden olmuştur. Suudi Arabistan, BAE ve Çin gibi devletlerin askeri üsleri Afrika Boynuzunda yer almıştır.
- Ekonomik olarak, Yemen'de Husilerin Kızıldeniz'den geçen ticaret gemilerine saldırımları küresel tedarik zincirini aksatmıştır. Aynı zamanda ekonomik anlamda beklentilerin karşılanamaması riski diğer devletlerin ekonomik göstergelerini etkilemiştir.

Araştırma sorularına cevaben elde edilen bulgular "Bölgesel aktörler tarafından yapılan müdahalelerin Yemen'de durumu daha da kötüleştirirken Husiler'in güçlenmesine ve bölgesel tehditler yaratmasına neden olmaktadır." hipotezini doğrulamaktadır. 2015 yılında yapılan müdahalenin ardından Yemen farklı güç odaklarının etkin olduğu bölümlere ayrılmıştır. Dahası bölge devletleri tarafından yapılan müdahalelerle Yemen, İran ile Suudi Arabistan ve BAE arasında mücadele alanına dönüşmüştür. Bu husus Aden körfezi bölgesine de doğrudan yansımış, küresel aktörlerin askeri üsler aracılığıyla bölgeye yerleşmesine neden olmuştur. Aden Körfezi'nde bulunan Husi tehdidi ve İran'ın bölgesel nüfuzunu genişletme çabaları Ortadoğu ve Afrika Boynuzu bölgelerinin benzer güvenlik algılamalarına sahip olmasına neden olmuştur. Bu nedenle iki bölge arasında da etkileşimler artmış ve Ortadoğu'nun bölgesel aktörleri Afrika Boynuzu bölgesinde de siyasi, askeri ve ekonomik görünümünü arttırmışlardır.

Bölgeye yönelik olarak bölgesel ve küresel anlamda gelecek beklentileri ise sınırlıdır. Yemen'de meşru otoritenin yeniden siyasi olarak kurulması ve yeniden devletleşme sürecine girilmesi kısa ve orta vadede mümkün görünmemektedir. Bunun en önemli göstergesi BM çatısı altında Husilerin ve diğer Arap devletlerinin arabuluculuk yoluyla biraraya gelmesine rağmen defalarca anlaşmaya varılamamasıdır. Küresel aktörler tarafından desteklenen bir arabuluculuk süreci olmasına karşın Husilerin Yemen'de gücünü koruması bu konudaki en önemli etkidir. Öte yandan Husilerin Kızıldeniz'de oluşturduğu saldırı tehdidi küresel aktörler tarafından yakından takip edilmekte ve askeri olarak müdahale edilmektedir. Bu nedenle Aden Körfezi ve Kızıldeniz'de çatışma tehdidi halen devam etmektedir. Bölgesel bir tehdit unsuru küresel ekonomide etki yaratan faaliyetlerde bulunarak hem bölgesel rekabeti kızıştırılmakta hem de küresel aktörlerin odağını bölgeye yöneltmesine neden olmaktadır. Burada tehdit unsuru incelenirken imkân ve kabiliyetlerinin kaynağını doğru tespit etmek ve bölgesel rekabet unsurunun yerine Yemen'de meşru otoritenin güçlendirilmesi unsuruna bölgesel ve küresel aktörler tarafından öncelik verilmesi gerekmektedir. Bu çalışmada jeopolitik konumu nedeniyle önem arz etmekte olan Aden Körfezi ve çevresinde bölgesel tehdit analizi yapılırken

Husilerin güçlenmesi ve oluşturduğu tehditler konu edinilmiştir. İleriki çalışmalarda bölgedeki güç mücadeleleri, terörizm, sınır anlaşmazlıkları gibi hususlar konu edilerek bölgesel güvenlik ve tehdit analizi yapılabilir. Ortadoğu ve Afrika Boynuzu bölgelerinin birbiri ile etkileşimi de bölgesel güvenlik konsepti çerçevesinde incelendiğinde bölgesel ve küresel aktörlerin niyet, imkân ve kapasiteleri ortaya konularak Aden Körfezi ve çevresine dair gelecekteki küresel ve bölgesel beklentiler de tespit edilebilir.

Kaynaklar

Al Deen, S. M. (2019, February). *Federalism in Yemen: A Catalyst For War, The Present Reality, and The Inevitable Future*. The Sana’a Center for Strategic Studies http://sanaacenter.org/files/Federalism_in_Yemen.pdf.

Al Dosari, A., George, M. (2020). Yemen War: An Overview of The Armed Conflict and Role of Belligerents. *Journal of Politics and Law*. 13(1) 53-65. <https://doi.org/10.5539/jpl.v13n1p53>

Al Jazeera, (2017, December 10). *Yemen: Ex-President Ali Abdullah Saleh Killed*. <https://www.aljazeera.com/news/2017/12/10/yemen-ex-president-ali-abdullah-saleh-killed>

Al Jazeera, (2019, January 19). *Yemen Clashes Throw Capital into Chaos*. <https://www.aljazeera.com/news/2015/1/19/yemen-clashes-throw-capital-into-chaos>

Arimatsu, L., Choudhury. M. (2014). *The Legal Classification of The Armed Conflict in Syria, Yemen and Libya*. Chatham House. https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/home/chatham/public_html/sites/default/files/20140300ClassificationConflictsArimatsuChoudhury1.pdf

Badawi, H. (2024). Chinese Geoeconomics and Geostrategic Motives in a Changing International Order: Understanding the Significance of a Chinese Military Base in Djibouti. *International Journal of Politics and Security (IJPS)*, 6(1), 67-99. <https://doi.org/10.53451/ijps.1401481>

Bayoumy, Y. & Ghobari, M. (2024, December 15). *Iran’s Support Seen Crucial For Yemen’s Houthis*. <https://www.reuters.com/article/idUSKBN0JT17A>

BBC, (2011, June 23). *Yemen: President Sales Was Injured By Palace Bomb*. <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-13892502>

BBC, (2015, March 25). *Yemen’s President Hadi Asks UN To Back Intervention*. <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-32045984>

BBC, (2017, July 19). *Qatar crisis: What You Need to Know?* <https://bbc.com/news/world-middle-east-40173757>

BBC, (2024, September 27). *How Yemen’s Capital Sanaa Was Seized By Houthi Rebels*. <https://www.bbc.com/news/world-29380668>

Braw, E. (2021, October 11). *What the Ever Given Taught The World*. *Foreign Policy*. <https://foreignpolicy.com/2021/11/10/what-the-ever-given-taught-the-world/>

Broder, J. (2017, December 29). *Hit and Missile*. *Newsweek*, <https://www.everand.com/article/367699143/Hit-And-Missile>.

- Buzan B., Waever, O. (2003). *Regions and Power: The Structure of International Security*. Cambridge University Press.
- Buzan, B. (1983). *People, States and Fear: An Agenda For International Security Studies In The Post-Cold War Era*. Wheatsheaf Books.
- Cannon, J. B., Donelli, F. (2020). Asymmetric Alliances and High Polarity: Evaluating Regional Security Complexes In The Middle East and Horn of Africa. *Third World Quarterly*, 41(3), 505-524. <https://doi.org/10.1080/01436597.2019.1693255>
- Carapico, S. (2014). More Than Half of Society: Southern Yemeni Youth, Unemployment and the Quest for a State Job. Leackner, H. (Ed.) *Why Yemen Matters: A Society in Transition*. Saqi Books.
- Clark, J. (2024). *U.S. Partners' Forces Strike Houthi Military Targets in Yemen*. US Department of Defence. <https://www.defense.gov/News/News-Stories/Article/Article/3644027/us-partners-forces-strike-houthi-military-targets-in-yemen/>
- Clark, V. (2010). *Yemen: Dancing on the Head of Snakes*, Yale University Press.
- Clausen, M. L. (2019). Justifying Military Intervention: Yemen as a Failed State. *Third World Quarterly*. 40(3), 488-502.
- Colton, A. N. (2010). Yemen: A Collapsed Economy. *Middle East Journal*. 64(3) 410-426.
- Conkar, K. (2020). İran'ın desteklediği Yemen'deki Husiler, Saudi Aramco Şirketini Füzelerle Vurdu. *Euronews*. <https://tr.euronews.com/2020/01/29/iranin-destekledigi-yemendeki-husiler-saudi-aramco-sirketini-fuzelerle-vurdu>
- Cordesman, H. A. (2017, May 9). *The War in Yemen: Hard Choices in a Hard War*. CSIS. <https://www.csis.org/analysis/war-yemen-hard-choices-hard-war>
- Counter Extremism Project. AQAP. Counterpoint: Briefs and Blog. <https://www.counterextremism.com/threat/aqap-al-qaeda-arabian-peninsula/report>
- Day., S. (2010). *The Political Challenge of Yemen's Southern Mouvement*. Carnegie Endowment No.108, https://carnegieendowment.org/files/yemen_south_movement.pdf.
- Delivorias, A. (2024). *Recent threats in the Red Sea: Economic impact on the region and on the EU*. European Parliament Think Thank. [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI\(2024\)760390](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI(2024)760390)
- Dingli, S. (2013). Is The Failed State Thesis Analytically Useful? The Case of Yemen. *Political Studies Association*. 33(2), 91-100. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9256.2012.01453.x>
- Eavis, P. (2024, May 6). Maersk Says Expanded Houthi Attacks Are Forcing More Delays. *The New York Times*. <https://www.nytimes.com/2024/05/06/business/maersk-houthi-red-sea-shipping.html>
- Farouk, Y. (2015). *Egypt and Yemen 53 Years Later*. Atlantic Council. <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/menasource/egypt-and-yemen-53-years-later/>

FBI, (Nd.). USS Cole Bombing. Famous Cases and Criminals. <https://www.fbi.gov/history/famous-cases/uss-cole-bombing>

Freeman, J. (2009). The al Houthi Insurgency in the North of Yemen: An Analysis of the Shabab al Moumineen. *Studies in Conflict & Terrorism*. No. 32 1008–1019. <https://doi.org/10.1080/10576100903262716>

Geburu, M. K., Zeru, G., Tekalign, Y. (2023). The Impact of The Middle East and Gulf States' Involvement on The Horn of Africa's Peace and Security: Applying Regional Security Complex Theory. *Digest of Middle East Studies Wiley*, 32, 223-245. <https://doi.org/10.1111/dome.12301>

Hartig, L., Hathaway, A. O. (2022, March 27). *Still at War: The United States in Yemen*. Just Security. <https://www.justsecurity.org/80806/still-at-war-the-united-states-in-yemen/>

Hill, G., Nonneman, G. (2011, 12 May). *Yemen, Saudi Arabia and the Gulf States: Elite Politics, Street Protests and Regional Diplomacy*. Chatham House Briefing Paper. <https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/public/Meetings/Meeting%20Transcripts/120511yemen.pdf>

International Crisis Group. (2015). *Yemen At War*. Crisis Group Middle East Briefing No.45. <https://www.crisisgroup.org/sites/default/files/b45-yemen-at-war.pdf>

Juneau, T. (2024). How War in Yemen Transformed the Iran-Houthi Partnership. *Studies in Conflict & Terrorism*, 47(3) 278-300. <https://doi.org/10.1080/1057610X.2021.1954353>

Kamrava, M. (2017). Iran-Qatar Relations. Ehteshami, A., Quilliam, N., Bahgat, G. (Ed.) *Security and Bilateral Issues Between Iran and Its Neighbours*. Palgrave Macmillan, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-319-43289-2_8

Karakır, A. İ. (2018). Ongoing Conflict in Yemen: A Proxy War? *Turkish Journal of TESAM Academy*, 5(2), 121-149. <https://doi.org/10.30626/tesamakademi.456008>

Kasinof, L. (2012, February 25). Yemen Swears In New President to the Sound of Applause, and Violence. *New York Times*. <https://www.nytimes.com/2012/02/26/world/middleeast/abed-rabu-mansour-hadi-sworn-in-as-yemens-new-president.html>

Kechichian, A. J. (1999). Trends in Saudi National Security. *Middle East Journal*, 53(2), 243-247, <https://www.jstor.org/stable/4329319>

Kimutai, K. Nd. *Who are The Houthis Of Yemen?* Worldatlas. <https://www.worldatlas.com/articles/who-are-the-houthis-of-yemen.html>.

Knights, M. (2016, May 23). *The U.A.E. Approach To Counter Insurgency in Yemen*. War on The Rocks. <https://warontherocks.com/2016/05/the-u-a-e-approach-to-counterinsurgency-in-yemen/>

Laçiner, S., Açıkalin, S., Coşkun, G. (2010). *Yemen Dosyası: Fakirlik ve Terör Kiskacında Bir Ülke*, Usak Yayınları.

Landry, C. (2015, 1 May). *Iran Arming Yemen's Houthi Rebels Since 2009*: UN Report.

AFP. <https://www.middleeasteye.net/news/iran-arming-yemens-houthi-rebels-2009-un-report>

Lons, C., Petrini, C. (2023). The Crowded Red Sea. *Survival*. 65(1), 57-67.

Manjang, A. (2017). Beyond the Middle East: Saudi-Iranian Rivalry in the Horn of Africa. *International Relations and Diplomacy* 5(1), 46–60. <https://doi.org/10.17265/2328-2134/2017.01.004>

Mann, J. (2014). Yemeni Threat to Saudi Arabia’s Internal Security 1962–70. *Journal of Arabian Studies*. 4(1) 52-69. <https://doi.org/10.1080/21534764.2014.918468>

Melvin, N. (2019). *The Foreign Military Presence in The Horn of Africa Region*. SIPRI, Background Paper. https://www.sipri.org/sites/default/files/2019-05/sipribp1904_2.pdf

Mohamed, G. (2024). *Egypt backs Yemen peace efforts*. Arab News. <https://www.arabnews.com/node/2538146/middle-east>

Nagi, A. (2023, October 10). *Catching Up on the Back-channel Peace Talks in Yemen*. International Crisis Group. <https://www.crisisgroup.org/middle-east-north-africa/gulf-and-arabian-peninsula/yemen/catching-back-channel-peace-talks-yemen>

NuBberger, Benjamin. (2017). Military Strikes in Yemen in 2015: Intervention by Invitation and Self Defence in The Course of Yemen’s “Model Transitional Process. *Journal On The Use of Force and International Law*, 41(1), 110-160. <https://doi.org/10.1080/20531702.2017.1256565>

Office Of The Special Envoy Of The Secretary-General For Yemen (OSESGY). National Dialogue Conference. <https://osesgy.unmissions.org/national-dialogue-conference>

Perkins., B. M. (2017). Yemen: Between Revolution and Regression. *Studies in Conflict & Terrorism*. 40(4) 300-317. <https://doi.org/10.1080/1057610X.2016.1205368>

Rabin. U. (2015). *Yemen: Revolution, Civil War and Unification*, I. B. Tauris. <https://doi.org/10.1080/03068374.2017.1313611>

Ragab, E. (2017). Beyond Money and Diplomacy: Regional Policies of Saudi Arabia and UAE after the Arab Spring. *The International Spectator*. 52(2), 37-53. <https://doi.org/10.1080/03932729.2017.1309101>

Rubin, L. (2014). *Islam in the Balance: Ideational Threats in Arab Politics*. Stanford University Press.

Rugh, W. A. (2015). Problems in Yemen, Domestic and Foreign. *Middle East Policy*, 22(4), 140-152. <https://doi.org/10.1111/mepo.12164>

Ryan, R. C. (2019). Shifting Alliances and Shifting Theories in The Middle East. POMEPS Study: Shifting Global Politics and the Middle East, 34, 7-14.

Salisbury, P. (2015). Yemen And The Saudi-Iranian ‘Cold War’. Middle East and North Africa Programme, Chatham House. https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/field/field_document/20150218YemenIranSaudi.pdf

Salisbury, P. (2015). *Yemen and the Saudi–Iranian “Cold War”*, Chatham

House, https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/field/field_document/20150218_YemenIranSaudi.pdf.

Samice, A., Mohammadi M., Jaseb N. A. (2017). Geopolitic Identity and Its Impact on Security Strategies of Iran-Saudi Arabia in the Yemen Crisis. *Quarterly Journal of Political Research in Islamic World*, 5(2), <http://priw.ir/article-1-132-en.html>

Santini, H. R., & Wulzer, P. (2024). The Evolution Of The Gulf: History and Theories Of A Complex Subregional System. *Middle East Policy*, 31, 33-49. <https://doi.org/10.1111/mepo.12733>

Schmitt, E., & Worth, R. (2012, 15 May). With Arms for Yemen Rebels, Iran Seeks Wider Mideast Role. *New York Times*. <https://www.nytimes.com/2012/03/15/world/middleeast/aiding-yemen-rebels-iran-seeks-wider-mideast-role.html>

Shafqat, S. (2017, February 13). UAE to Open Second Military Base in East Africa. *Middle East Eye*. <http://www.middleeasteye.net/news/uae-eyes-military-expansion-eastern-africa-2028510672>

Singh, K. (2024, 21 January). Saudi Says Escalating Tensions Amid Houthi Attacks And US Strikes Are Dangerous. *Reuters*. <https://www.reuters.com/world/middle-east/saudi-says-escalating-tensions-amid-houthi-attacks-us-strikes-are-dangerous-2024-01-20/>

Şevket, Ş. (2021). Yemen’in Başarısız Devlete Dönüş Süreci. *Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 5(3), 455-473.

Telci, N. İ., Horoz, Ö. T. (2018). Military Bases in the Foreign Policy of the United Arab Emirates. *Insight Turkey*. 20(2), 143-165. <https://doi.org/10.25253/99.2018202.11>

The White House, (2024, January 3). A Joint Statement from the Governments of the United States, Australia, Bahrain, Belgium, Canada, Denmark, Germany, Italy, Japan, Netherlands, New Zealand, Republic of Korea, Singapore, and the United Kingdom. <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2024/01/03/a-joint-statement-from-the-governments-of-the-united-states-australia-bahrain-belgium-canada-denmark-germany-italy-japan-netherlands-new-zealand-and-the-united-kingdom/>

Tzemprin, A., Jozic, J., Lambare, H. (2015). The Middle East Cold War: Iran-Saudi Arabia and The Way Ahead. *Croatian Political Science Review*, 52(4-5), 187-202.

U.S. Central Command, (2024). U.S. Forces, Allies Conduct Joint Strikes in Yemen <https://www.centcom.mil/MEDIA/PRESS-RELEASES/Press-Release-View/Article/3652569/us-forces-allies-conduct-joint-strikes-in-yemen/>

U.S. Central Command, (2024, May 7). May 7 CENTCOM Update. <https://www.centcom.mil/MEDIA/PRESS-RELEASES/Press-Release-View/Article/3768218/may-7-centcom-update/>

Unicef. (2024). *Yemen Crisis*. <https://www.unicef.org/emergencies/yemen-crisis>

United Nations Peacemaker. (1934). Document Retrieval: Treaty of Islamic Friendship and Arab Brotherhood [Belge No. 2389, II-1297]. <https://peacemaker.un.org/saudiarabiayemen-taiftreaty34>

United Nations Peacemaker. (2000). *Document Retrieval: The International Boundary Treaty*. [Belge No. Volume 2389, I-43167]. <https://peacemaker.un.org/saudiarabiyemen-bordertreaty2000>

United Nations Peacemaker. (2014, December 24). *Peace and National Partnership Agreement*. https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/YE_140921_PeaceNationalPartnershipAgreement_en.pdf

Walt, M. S. (1987). *The Origin of Alliances*. Cornell University Press.

Wiseman, P. & Anderson, M. (2024, January 28). Attacks on ships in the Red Sea are disrupting global trade: Here's how it could affect what you buy. *Associated Press*. <https://apnews.com/article/red-sea-houthi-attacks-shipping-inflation-124d5445bec8ce6864112e3095646308>

World Bank Group, (2024). Global Economic Prospects. World Bank Flagship Report. <https://openknowledge.worldbank.org/bitstreams/7fe97e0a-52c5-4655-9207-c176eb9fb66a/download>

World Bank. (2015). Yemen, Republic of - Unlocking The Potential For Economic Growth, <http://documents.worldbank.org/curated/en/673781467997642839/Yemen-Republic-of-Unlocking-the-potential-for-economic-growth>

Zeidan, A. "Houthi Movement", *Britannica*, <https://www.britannica.com/topic/Houthi-movement>.

Structured Abstract

This article aims to make security and threat analysis in the region covering the Gulf of Aden and its surroundings. The historical rivalry between Saudi Arabia and Yemen has caused numerous conflicts. During these conflicts, the strengthening and radicalization of the Houthis disrupted the political stability in Yemen. After the Houthis' attacks on the borders, Saudi Arabia required to intervene in Yemen and started to support the Yemeni government against radical movements. The Arab Spring and the civil war that followed caused a crisis in Yemen. In the process that emerged with the coalition intervention in the Yemen Crisis under the leadership of Saudi Arabia, the Houthis, who received Iran's arms supply, consultancy, and financial support, became a regional actor. It is important to analyze the security problems in and around the Gulf of Aden because of the Houthis' activities that affect the global economy, such as attacking ships passing through the Red Sea, as they have political, military, and economic effects.

When the national and international literature is examined, it is seen that many studies have been carried out on the subject. While a significant part of these studies evaluates the regional competition between Iran and the Gulf Arab states within the framework of realist security approaches, the element of identity also has an important place. The geopolitical effects of the security problems in the region are frequently emphasized in the studies. Geoeconomic effects are at the forefront in studies evaluating the attacks of the Houthis on merchant ships passing through the Red Sea and the effects of these attacks. When the national and international literature is examined within the scope of the research, it is seen that regional analyses are made within the framework of regional problems such as border disputes, power struggles between Iran and the Gulf Arab states, and terrorism themes. As a result of the literature review, the most useful method for regional security and threat analysis would be the Regional Security Concept Theory (RSCT).

The fact that the security and threat perceptions of the region's states are not evaluated independently of each other is the most important reason for the preference of the RCST. The fact that the security perceptions of the states in the region are shaped within the framework of regional dynamics has also affected the preference of the theory. It has been observed that the states in the region have established closer relations with the states in the Horn of Africa to increase their military and political appearance in the Gulf of Aden after the intervention in the Yemen Crisis. The RCST is very convenient in terms of evaluating the interaction between the Middle East and the Horn of Africa regions. On the other hand, global actors such as the USA and China have increased their military presence in the region, considering their economic security. In terms of examining the process of involvement of global actors in regional problems, the fact that the theory allows analysis at the global level provides an important advantage.

The support of the Houthis by Iran is interpreted by the Gulf Arab states as the expansion of Iranian influence in the region. For this reason, the instability in Yemen is perceived as an important regional threat. With the strengthening of the Houthis, their activities have become a priority threat. For this reason, an Arab coalition was formed and intervened. However, because of the intervention, the humanitarian situation has deteriorated, and the

Houthis in Yemen still control important areas, even though they have been expelled from the capital.

On the other hand, during the intervention process, it was seen that the UAE dominated a certain region by conducting important operations in addition to Saudi Arabia. The UAE has also increased its appearance by establishing military bases on the islands in the Gulf of Aden. In 2017, with the removal of Qatar from the coalition and the imposition of an embargo, the power struggle in the region became more visible. The power struggle between the states of the region and the activities of global actors focusing on the region demonstrate that security problems have political, military, and economic reflections. The lack of solution of the problems in the region and the increasing power struggle limits the regional and global expectations for the future.

Bir Bölgeselleşme Örneği Olarak Şanghay İşbirliği Örgütü

Shanghai Cooperation Organization as an Example of Regionalism

Halit HAMZAOĞLU

(Doç. Dr., Kars Kafkas Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, ORCID: 0000-0001-5249-1911, email: halithamzaoglu85@gmail.com)

Öz

Şanghay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ), ilk olarak 1996'da Şanghay Beşlisi olarak ortaya çıkmıştır. 2001'de ŞİÖ olarak teşekkül eden bu bölgesel örgüt, temel olarak sınır güvenliği, ortak güvenlik tehditleri ve ekonomik işbirliği gibi konularda zamanla etkin bir platforma dönüşmüştür. Uluslararası sistemde yaşanan radikal değişimler, ŞİÖ'nün bölgesel rolünün artmasına olanak tanımıştır. ŞİÖ günümüzde etkin bir bölgeselleşme örneği olarak dikkat çekmektedir. ŞİÖ'nün coğrafi genişlemeyle birlikte, uluslararası politikadaki görünürlüğü önemli ölçüde artmıştır. Bu husus ŞİÖ'nün çok kutupluğa geçiş sürecindeki rolüne dair bazı ipuçlarını ortaya koymaktadır. Makale, ŞİÖ'nün bölgesel ve küresel siyasetteki konumunu kavramsal bir bütünlük içerisinde ele almaktadır. Bu husus makalenin ana odak noktasını teşkil etmektedir. Makale, ŞİÖ'nün mevzu bahis konumunun hangi koşullar ve parametreler çerçevesinde şekillendiği sorusuna yanıt aramaktadır. ŞİÖ'nün bölgesel ve küresel siyasetteki konumunun, güncel uluslararası ilişkilerin dinamikleriyle birlikte daha yetkin bir hale geleceği varsayımı makalenin kurgusal temelini oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Bölgeselleşme, Bölgesel Güvenlik, Çok Kutupluluk, ŞİÖ, Uluslararası Güvenlik.

Abstract

The Shanghai Cooperation Organization (SCO) originally started as the Shanghai Five in 1996. Having been formed as the SCO in 2001, this regional organization has gradually developed into an efficient platform, primarily focusing on matters including border security, shared security concerns, and economic collaboration. Radical changes in the international system have allowed the SCO to increase its regional role. Today, the SCO stands out as an effective example of regionalization. The SCO's visibility in international politics has significantly increased because of its geographical expansion. This provides insights into the role of the SCO in the transition to multipolarity. The article examines the position of the SCO in regional and global politics within a conceptual unity. This is the main focus of the article. The article seeks to answer the question of the conditions and parameters under which the SCO's position is shaped. The assumption that the SCO's position in regional and global politics will become more competent with the dynamics of contemporary international relations constitutes the fictional basis of the article.

Keywords: Regionalism, Regional Security, Multipolarity, SCO, International Security.

Makale Türü / Article Type Araştırma Makalesi/Research Article	Başvuru Tarihi / Submitted 24.04.2024	Kabul Tarihi / Accepted 28.06.2024
Bu makaleye atf için / To cite this article Hamzaoglu, H. (2024). Bir Bölgeselleşme Örneği Olarak Şanghay İşbirliği Örgütü. <i>Bölgesel Araştırmalar Dergisi</i> , 8(2), 210-229.		

Giriş

Uluslararası sistemde yaşanan köklü değişimler ve küreselleşmenin giderek farklı boyutlar kazanması, bölgesel örgütlerin rolünün daha belirleyici hale gelmesine zemin hazırlamaktadır. Şanghay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ), başlangıçta bölgesel düzeydeki iktisadi ve güvenlik sorunlarını bertaraf etmek için kurulan bir örgüt niteliği taşımaktaydı. Özellikle sınır güvenliği ve terörizm tehditlerine karşı etkin bir işbirliği mekanizması inşa eden ŞİÖ, daha sonraki dönemlerde siyasi bir platform mahiyeti kazanmıştır. Söz konusu mahiyet, ŞİÖ'nün Batı merkezli uluslararası sisteme alternatif oluşturma kapasitesi ve potansiyeliyle somut bir çerçeveye kavuşmuştur. Bununla birlikte, ŞİÖ'nün esasında bölgesel güvenliği ilgilendiren sorunlara ve üye devletler arasındaki ekonomik işbirliği konularına daha fazla odaklandığı gözden kaçırılmamalıdır. Bu bağlamda örgütün askeri ve siyasi bir bloka dönüşme olasılığı, uluslararası sistemin hangi ölçüler çerçevesinde şekilleneceği ile doğrudan bağlantılıdır.

ŞİÖ'nün dış politikada farklı çıkar kaygılarıyla hareket eden olan devletleri bir araya getirdiği aşikardır. Bu farklı kaygıları bir araya getiren ve uzlaştıran temel unsur ise aşırıçılıkla mücadele ve ekonomik işbirliği ihtiyacıdır. Bu kapsamda özellikle ŞİÖ'nün katalizör üyeleri olan Rusya ve Çin'in çıkarları örtüşmektedir. Ukrayna savaşı, Orta Doğu'daki gerilimler ve Asya-Pasifik'teki yeni güç dağılımı gibi olgular, ŞİÖ'nün daha kapsamlı bir platforma evrilmesini zorunlu kılabilir. Bu durumda ŞİÖ'nün, çok kutupluluğa geçiş sürecinde tayin edici bir uluslararası mekanizma olarak daha fazla ön plana çıkması muhtemeldir.

Makale, ŞİÖ'nün bölgesel güvenlik konfigürasyonundaki yerini ve ŞİÖ'nün çok kutupluluğa geçiş sürecindeki konumunu araştırmayı amaçlamaktadır. Bu çerçevede ŞİÖ'nün güçlü ve zayıf yanları, kapasitesi, potansiyeli ve öncelikleri etraflıca analiz edilmektedir. Bu husus makalenin temel sorunsalını ve odak noktasını oluşturmaktadır.

Makale, ŞİÖ'nün bölgesel ve küresel siyasetteki konumunun boyutlarını etraflıca irdelemektedir. Bu çerçevede makale söz konusu boyutların hangi parametreler ve koşullar çerçevesinde hayata geçtiği sorusuna yanıt aramaktadır. ŞİÖ'nün bölgesel ve küresel siyasetteki potansiyel etkisinin, son dönemde uluslararası ilişkilerin değişen ve dönüşen dinamikleriyle daha belirgin hale geleceği varsayımı makalenin yönünü tayin etmektedir.

Makale üç bölümden ibarettir. Makalenin ilk bölümünde, ŞİÖ'nün tarihçesi, kurumsal yapısı ve işleyişi ele alınmıştır. İkinci bölümde, ŞİÖ'nün bölgesel güvenlik bağlamındaki konumu teferruatlarıyla incelenmiştir. Üçüncü bölümde, çok kutupluluk çerçevesinde ŞİÖ'nün önceliklerinden bahsedilmiştir. Sonuç bölümünde ise konu hakkında genel bir değerlendirme yapılmıştır.

ŞİÖ'nün Kuruluşu ve İşleyişi

ŞİÖ'nün temelleri 1996'da Şanghay'da Çin, Rusya, Kazakistan, Kırgızistan ve Tacikistan liderlerinin katılımıyla gerçekleştirilen zirvede atılmıştır. Zirvede, sınır bölgelerinde askeri alanda güven artırıcı ve sınır bölgelerinde silahlı kuvvetlerin karşılıklı azaltılmasına ilişkin bir anlaşma yapılmıştır. Bu anlaşma temelinde *Şanghay Beşlisi* olarak bilinen siyasi organizasyon ortaya çıkmıştır. 1997'de Moskova'da sınır bölgesindeki silahlı kuvvetlerin karşılıklı olarak azaltılmasına yönelik bir anlaşma daha

yapılmıştır. Bahsi geçen iki kurucu anlaşma, Asya-Pasifik bölgesinde askeri yumuşamaya yönelik ilk gerçek adımlar olmuştur (Tass,2016). Anlaşmaların öncelikli amacı, eski Sovyet Cumhuriyetleri ile Çin sınırında istikrarlı bir bölgesel ortamın sağlanmasıydı. Bu bağlamda Afganistan merkezli istikrarsızlığın sınır bölgelerinin güvenliğine yönelik oluşturduğu tehditlerin bertaraf edilmesi hedeflenmekteydi (Kuzovkina,2016:158).

1996 Şanghay zirvesi sırasında oluşan *Şanghay Beşlisi*, başlangıçta askeri-teknik alanları ve sınır ötesi işbirliğiyle sınırlıydı. 1998’de Alma-Ata’da ve özellikle 1999’da Bişkek’te yapılan toplantılarla ele alınan konuların kapsamı önemli ölçüde genişletilmiştir. Bu çerçevede dışişleri, savunma ve kolluk kuvvetleri arasında düzenli toplantı mekanizmaları oluşturulmaya başlanmıştır (Voronovich,2007:43). Bişkek Deklarasyonu uluslararası terörizm ile mücadele, uyuşturucu ve silah kaçakçılığı, yasa dışı göç ve diğer sınır ötesi suç faaliyetlerine yönelik bir dizi pratik işbirliğinin hayata geçirilmesini kapsayan bir içeriğe sahipti (Voronovich,2007:43). Bişkek Deklarasyonu’nda ele alınan konular, Şanghay Beşlisi’nin somut ve kapsayıcı bir bölgesel işbirliği mekanizmasına dönüşmesinde önemli yer tutmaktaydı.

2000’de Duşanbe’de gerçekleştirilen zirve ise ŞİÖ’nün gelişimi açısından kilometre taşı rolünü oynamıştır. Zirve sonunda ilan edilen Duşanbe Deklarasyonu’nda, Şanghay Beşlisi’nin çeşitli alanlarda çok taraflı işbirliğinin olduğu bölgesel bir yapıya dönüştürülmesi ihtiyacına vurgu yapılmıştır (O Shanghaiykiy Organizatsyyi Sotrudnichestva,2016). Aynı yıl içerisinde Özbekistan’ın Şanghay Beşlisi’ne katılmasıyla bölgeselleşme süreci hız kazanmıştır. Özbekistan’ın katılımı, kurucu devletlerin Şanghay Beşlisi’ni yeni jeopolitik koşullar altında geniş Avrasya topraklarında etkin bir bölgesel örgüte dönüştürmek için ciddi ve uzun vadeli bir plana sahip olduğunu gözler önüne sermiştir (Konarovskiy,2015:105). Duşanbe Zirvesi’nin katılımcıları Şanghay platformunu hem bölgesel hem de geniş anlamda Asya bölgesinin güvenlik sistemi bağlamında ciddi bir siyasi faktöre dönüştürme isteklerini beyan ettiler. Duşanbe Deklarasyonu’nun 6. Paragrafında yer alan hususlar bu bakımdan önemliydi. Bu paragrafta, insani müdahale ve insan haklarının korunması bahanesi de dâhil olmak üzere diğer devletlerin iç işlerine müdahalenin kabul edilemezliği konusunda fikir birliğine varıldığı kaydedilmekteydi (Voronovich,2007:43).

15 Haziran 2001’de Şanghay’da Çin, Rusya, Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan ve Özbekistan devlet başkanlarının katılımıyla gerçekleştirilen toplantıda, çeşitli alanlarda çok taraflı etkileşimi geliştirmek amacıyla yeni bir bölgesel birliğin kurulduğu ilan edilmiştir (Kuzovkina,2016:158). Bu çerçevede terörizm, ayrılıkçılık ve aşırıçılıkla mücadeleye ilişkin Şanghay Sözleşmesi imzalanmış ve ortak bir terörle mücadele merkezi oluşturulmasına karar verilmiştir. ŞİÖ’nün kurulmasıyla birlikte hem güvenlik hem de ekonomik alanlardaki işbirliği mekanizmalarının derinleştirilmesi gündeme gelmiştir. Eylül 2001’de Alma-Ata’da ŞİÖ üyesi devlet başkanları, bölgesel ekonomik işbirliğinin ana hedeflerine olan ticaret ve yatırım alanlarına yönelik uygun koşullar oluşturulması sürecinin başlatılması hakkında bir Mutabakat Zaptı imzalamışlardır. Mutabakat Zaptı, öncelikli işbirliği alanlarını belirlemiştir. Bu bağlamda enerji, turizm, tarım, çevre, finans ve bankacılık sektörleri öncelikli işbirliği alanları olarak kabul edilmiştir (Vajnov,2006:45).

Haziran 2002’de yapılan Sankt-Petersburg devlet başkanları zirvesinde, Şanghay İşbirliği Örgütü Şartı imzalanmıştır. Bu Şart, örgütün amaç ve ilkelerini, yapısını ve ana faaliyet istikametlerini belirleyen temel yasal belgedir (Shanghayskaya Organizatsiya Sotrudnichestva,2023). Buna paralel olarak ŞİÖ’nün faaliyetleri daha geniş bir ekonomik odak noktası kazanmıştır.

Eylül 2003’de ŞİÖ üye devletlerinin devlet başkanları, 20 yıllığına tasarlanan Çok Taraflı Ticaret ve Ekonomik İşbirliği Programını imzalamışlardır. Program, uzun vadede ŞİÖ alanında bir serbest ticaret bölgesi oluşturmayı, kısa vadede ise ticaret ve yatırım alanında elverişli koşullar inşa etme sürecini yoğunlaştırmayı hedeflemekteydi (Shanghayskaya Organizatsiya Sotrudnichestva,2023).

2005’te gerçekleştirilen ŞİÖ Devlet Başkanları Konseyi’nde, Hindistan, Pakistan ve İran ŞİÖ’ye gözlemci üye olmuşlardır. Daha önce 2004’te Moğolistan gözlemci üyelik statüsü almıştı. Böylece örgütün coğrafi olarak genişlemesi, ŞİÖ’nün uluslararası ilişkilerdeki ağırlığının artmasına olanak tanımıştır (Tass, 2016).

2007’de ŞİÖ’nün yasal çerçevesinin güçlendirilmesine yönelik önemli bir adım daha atılmıştır. ŞİÖ üyeleri Bişkek’te Uzun Vadeli İyi Komşuluk, Dostluk ve İşbirliği Anlaşması’nı imzalamışlardır (Ria, 2023). 2012 yılında ŞİÖ devletlerinin liderleri, uzun vadeli barış ve ortak refah bölgesinin inşasına ilişkin bir Deklarasyonu kabul etmişlerdir. Deklarasyon’da ŞİÖ’nün 21. yüzyılda devletlerarası ve bölgesel işbirliğine örnek teşkil ettiği hususu özellikle vurgulanmaktaydı (Ministry of Foreign Affairs of the People’s Republic China,2012).

2008’den sonra ŞİÖ’nün coğrafi olarak genişleme süreci hız kazanmıştır. 2009’da Belarus ve Şri Lanka’ya diyalog ortağı statüsü verilmesi kararı verilmiştir. 2012’de Afganistan ŞİÖ’de gözlemci statüsüne kavuşmuştur. Türkiye ise 2012’de diyalog ortağı olmuştur. 2014’te Hindistan ve Pakistan, ŞİÖ’ye üyelik için resmi başvuruda bulunmuşlardır. Her iki ülke 2017’de ŞİÖ üyeliğine kabul edilmişlerdir. 2015 yılında Azerbaycan ve Ermenistan’a diyalog ortağı statüsü verilmesine yönelik karar alınmıştır. Ayrıca Nepal ve Kamboçya da diyalog ortağı statüsü ile ŞİÖ’de yer almaktadırlar (Tass,2016). 2021’de Duşanbe’de yapılan zirvede Suudi Arabistan, Katar ve Mısır’a diyalog ortağı statüsü verilmiştir. İran, Eylül 2022’de ŞİÖ’ye katılım muhtımasını imzalamış, 4 Temmuz 2023 tarihinde ise ŞİÖ’ye tam üye olmuştur (Stekolnyikova,2023). 2022’de Semerkant’ta yapılan ŞİÖ Zirvesi’nde Bahreyn, Maldivler, Birleşik Arap Emirlikleri, Kuveyt ve Myanmar’a örgüte diyalog ortağı statüsünde katılım prosedürleri başlatılmıştır (O’zbekiston Respublikası Prezidentining rasmiy veb-sayti,2022).

ŞİÖ, uzun süre Çin, Rusya ve Orta Asya cumhuriyetleri çerçevesinde faaliyet göstermesi sebebiyle bir tür “Yeni Varşova Paktı Örgütü” olarak tanımlanmaktaydı. Hatta Moskova-Pekin stratejik hattı olarak daha çok anılmaktaydı. Bu bağlamda örgüt çerçevesinde bir araya gelen devletler yeni Soğuk Savaş’taki Doğu Bloğu gibi ele alınmaktaydı. Ancak örgütün coğrafi genişlemesi bu argümanları geçersiz kılmıştır. 2017’de Astana’da düzenlenen tarihi ŞİÖ zirvesi, örgütün gelişiminde yeni bir aşamayı başlatmıştır. Zirvede Hindistan ve Pakistan’a üyelik statüsünün verilmesiyle ŞİÖ’ye yönelik algılar değişmiştir (Fany ve Kondakova,2022:129). Hindistan ve Pakistan’ın ABD ile olan sıcak ilişkileri de algı değişiminde önemli rol oynamıştır.

ŞİÖ'nün güncel amaç ve hedeflerini aşağıdaki şekilde sıralamak mümkündür (Shanghayskaya Organizatsiya Sotrudnichestva ,2023):

- Üye devletler arasında karşılıklı güvenin, dostluğun ve iyi komşuluğun güçlendirilmesi;
- Siyasi, ticari, ekonomik, bilimsel, teknik ve kültürel alanların yanı sıra eğitim, enerji, ulaştırma, turizm, çevre gibi alanlarda da etkili işbirliğinin teşvik edilmesi;
- Bölgede barış, güvenlik ve istikrarın ortaklaşa sağlanması ve sürdürülmesi;
- Demokratik, adil ve rasyonel yeni bir uluslararası siyasi ve ekonomik düzenin kurulmasına yönelik ilerlemelerin sağlanması.

ŞİÖ'nün faaliyetleri devletlerin egemenliğine, bağımsızlığına, toprak bütünlüğüne ve devlet sınırlarının dokunulmazlığına karşılıklı saygıyı, iç işlerine karışmama, kuvvet kullanmama veya kuvvet tehdidinde bulunmama ilkelerine dayanılmaktadır. Bu ilkeler uluslararası siyasette “Şanghay Ruhü” olarak isimlendirilen kavramın temelini oluşturmaktadır (Shanghayskaya Organizatsiya Sotrudnichestva ,2023).

ŞİÖ içerisindeki ortaklığın geleneksel birlikten farklı olduğunu vurgulamak gerekir. Askeri-siyasi ittifaklar, çok yüksek düzeyde bir siyasi bağımlığın yanı sıra bir miktar da izolasyonu gerektirmektedir (Fany ve Kondakova,2022:130). Bu nedenle ŞİÖ, teorik olarak bir savunma ittifakı niteliğine sahip değildir. Bununla birlikte, Asya-Pasifik'te ve Orta Asya'daki askeri-politik gelişmelerin gidişatına göre ŞİÖ'nün askeri bir bloka dönüşme ihtimali göz ardı edilmemelidir. Geleneksel olarak yapılan “Barış Misyonu” askeri tatbikatları bu bağlamda bir katalizator rolünü oynayabilir (Rahimov,2020:133). Söz konusu askeri tatbikatların bir altyapı oluşturma potansiyeli her zaman vardır.

ŞİÖ, BM Genel Kurulu'nda gözlemci statüye sahiptir. 2010'da Taşkent'te Birleşmiş Milletler (BM) ve ŞİÖ Sekreterleri arasında İşbirliğine İlişkin Ortak Bildiri imzalanmıştır (Dovgan,2012:21). ŞİÖ, BM ve uzman kuruluşların yanı sıra Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT), Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü (KGAÖ) ve Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği (ASEAN) gibi örgütlerle işbirliği oluşturmuştur. Bu işbirliği mekanizmaları, ŞİÖ'yü bölgesel düzeyden bölgelerarası bir düzeye taşımıştır.

ŞİÖ'nün orta ve uzun vadeli stratejik planlamasında yeni işlevsel mekanizmaların oluşturulması oldukça önem taşımaktadır. Bu bakımdan 2015'te yapılan Ufa Zirvesinde kabul edilen “2025-ŞİÖ'nün Gelişim Stratejisi Belgesi” örgütün kısa ve orta vadeli amaçlarını ortaya koyan bir perspektife sahiptir. Strateji belgesi, uluslararası ve bölgesel durumun yanı sıra ŞİÖ'nün bölgedeki ve dünyadaki gelecek rolüne ilişkin bir tahmini içermektedir. Belge, siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınma yolunu seçme hakkına saygı duyulması, her devletin tarihsel deneyimini ve ulusal özelliklerini dikkate alınması, medeniyetler arası diyalogu, ortak barışı, ilerlemeyi ve uyumu teşvik etmesi hususlarına özellikle odaklanmaktaydı.

2025 Stratejisini uygulamak ve çeşitli alanlarda etkileşimin güçlendirmek için bir dizi belge imzalanmıştır. Bu belgeler arasında ŞİÖ Aşırıçılıkla Mücadele Sözleşmesi, üye devletlerin Uzun Vadeli İyi Komşuluk, Dostluk ve İşbirliği Anlaşması hükümlerinin uygulanmasına yönelik 2018-2022 Eylem Planı, ŞİÖ Üye Devletlerinin Terörizm, Ayrılcılık ve Aşırıçılıkla Mücadele 2019-2021 İşbirliği Programı, 2018-2023

Uyusturucu ile Mucadele Stratejisi ve ŞİÖ-Afganistan Temas Grubu Protokolü yer almaktaydı (Tass,2020).

2025 Stratejisi, ekonomik alandaki işbirliğinin derinleştirilmesine yönelik önemli adımları içermekteydi. 2025 Stratejisi, 2019'da Çok Taraflı Ticaret ve Ekonomik İşbirliği Programının güncellenmiş haliyle imzalanmasına temel oluşturmuştur. Bu program ekonomik ve beşerî işbirliği açısından ŞİÖ'nün yol haritasına dönüşmüştür (Tass, 2020).

ŞİÖ'nün Bölgesel Güvenlik Politikaları Bağlamında Önemi

2015'te kabul edilen 2025 Stratejik Belgesi'nde, ŞİÖ'nün bölgede uluslararası hukukun üstünlüğünü, kuvvet kullanmamayı, kapsayıcı güvenliği ve sürdürülebilir büyümeyi içeren bir şeffaf mimariyi inşa etme ihtiyacından bahsedilmektedir (Tszuny,2016:99). Bu güvenlik odaklı mimarinin toprak bütünlüğü, egemenlik, eşitlik, bağımsızlık ve karşılıklı yarar gibi kavramlar çerçevesinde şekillenmesinin öncelikli bir amaç olduğu vurgulanmaktadır.

ŞİÖ üyeleri örgütü temelde etkin bir ekonomik ve siyasi işbirliği mekanizması olarak ele almaktadırlar. Ancak ŞİÖ'nün gelişim sürecinin özellikle terörle mücadele gibi bölgesel güvenliği doğrudan ilgilendiren konular çerçevesinde şekillendiği göz ardı edilmemelidir. ŞİÖ'nün kuruluşundan itibaren tedricen bir güvenlik topluluğuna dönüşmesini somutlaştıran beş önemli gelişme bu bağlamda dikkat çekiciydi (Haas ve Putten,2007:14-15):

- 1) 2007'de Bişkek'te yapılan zirvede "Barış Misyonu" isimli askeri tatbikatın gerçekleştirilmesi siyasi gündem ile askeri konuların bir araya geldiğini gözler önüne sermişti
- 2) NATO ve KGAÖ gibi savunma paktlarında yer alan askeri yardım hususu resmi olarak ŞİÖ belgelerinde yer almada da "Barış Misyonu" tatbikatı askeri yardımın fiili olarak uygulanma potansiyelini ortaya koymaktaydı
- 3) Çin'in tereddütlerine rağmen, KGAÖ ve ŞİÖ arasındaki yoğunlaşan ilişkinin boyutları bölgesel güvenlik mekanizmaları açısından önemli bir gelişme olarak değerlendirilmekteydi
- 4) ŞİÖ giderek yalnızca terörle mücadele eden değil, aynı zamanda bölgesel güvenlik ve dış politika çağrışımalarını da içeren bir yapıya doğru evirilmekteydi.
- 5) 2006'da yapılan Şanghay Zirvesi'nde bölgesel barışa, istikrara ve güvenliğe yönelik tehditler durumunda, ŞİÖ üyelerinin acil duruma etkili bir şekilde müdahale edilmesi konusunda derhal istişarelerde bulunacağı bildirilmekteydi. Bu bakımdan güvenlik müdahale mekanizmalarının hayata geçirilmesi olasılık dahilindeydi.

ŞİÖ üyeleri ve özellikle Çin, örgütün geleneksel bir savunma paktı olarak değil, ekonomik işbirliği ve siyasi platform olarak gelişimine daha çok ilgi duymaktaydılar. Xue ve Magengo'nun işaret ettiği üzere, bu çerçevede ŞİÖ'nün politikaları geleneksel olmayan güvenlik alanlarına odaklanmaktaydı. Geleneksel olmayan güvenlik alanlarından kasıt terörle mücadeleydi (Xue ve Magengo,2021:190).

ŞİÖ'nün kuruluşu süreciyle, ABD'nin Afganistan'ı işgali arasında doğrudan bir ilişki vardı. İşgal sonrası, bölgede ortaya çıkan yeni güvenlik tehditlerine karşı ortak bir mekanizma oluşturma gereksinimi ortaya çıkmıştı. "ABD'nin Afganistan'ı işgaliyle Orta

Asya bölgesinde etkinlik kazanmaya başlaması, Rusya ve Çin gibi ülkeleri ABD'yi sadece küresel kapsamda değil bölgesel düzeyde de dengelemek ihtiyacı içerisine itmiştir” (Kaya,2019:67).

Orta Asya ülkeleri bağımsızlıklarını elde ettikten hemen sonra Afganistan kaynaklı güvenlik tehditleriyle mücadele etmek zorunda kalmışlardı. Bu nedenle etkin bir güvenlik ortaklığına ihtiyaç duymaktaydılar. Diğer taraftan ise Rusya ve Çin, ABD gibi bir küresel oyuncunun bölgedeki varlığından memnun değillerdi (Cherniyayeva ve Juravlyova,2022:534). “Güvenlik açısından değerlendirildiğinde, Orta Asya devletleri geleneksel olarak kendi güvenliklerini içerisinde yer aldıkları bölge ile ilişkilendirdiği görülmektedir. Bu çerçevede bölgedeki bir devletin güvenliği veya güvensizliği bir başka devletin güvenliği ya da güvensizliği ile ilişkilendirilmektedir.” (Kaşıkçı,2022:314).

Afganistan meselesi, ŞİÖ üyelerini 2005 yılında ŞİÖ-Afganistan Temas Grubu'nu oluşturmaya sevk etmişti. Temas grubu Afganistan sorununun çözümüne yönelik bir müzakere platformuna dönüştü. ŞİÖ'nün sorunun çözümüne yönelik ileri sürdüğü öneriler tam olarak gerçekleştirilmemekle birlikte, genel anlamda grubun faaliyetleri hem Afganistan hem de bölge ülkeleri açısından olumlu bir çerçeve oluşturmayı başardı (Cherniyayeva ve Juravlyova,2022).

Çin, Özbekistan ve Tacikistan'ın Afganistan'la sınırdış olması ve ayrıca Afganistan sınırları içerisinde önemli sayıda Özbek ve Tacik nüfusun bulunması nedeniyle sorunun çözümüne yönelik eylemler daha da zorlaşmaktaydı. 1996'da ABD, Pakistan ve Suudi Arabistan'ın desteğiyle iktidarı ele geçiren Taliban'ın Peştun olmayan halklara yönelik baskıları durumu da dramatik hale getirmekteydi (Arunova,2012: 12-13). ABD'nin Afganistan'ı işgaliyle birlikte bütün bu süreç daha çetrefilli bir karakter almaya başlamıştı. Bu bağlamda ŞİÖ'yü ortaya çıkaran bölgesel dinamiklerin güvenlik odaklı bir perspektifte geliştiğini vurgulamakta fayda vardır.

ŞİÖ üyelerinin Afganistan işgaline karşı tutumu benzerlik göstermemekteydi. Bölge ülkelerinin Amerikan işgaline dair belli inançları ve beklentileri vardı. ABD liderliğindeki askeri müdahalenin, Afganistan merkezli güvenlik tehditlerini azaltacağı ihtimali söz konusu inanç ve beklentinin temelini oluşturmaktaydı. Örneğin, İslam Kerimov liderliğindeki Özbekistan ABD'ye lojistik destek sağlamıştır. Bu çerçevede Khanabad hava üssünü ABD'ye tahsis etmiş ve son kertede ABD işgalinin terör tehdidini ortadan kaldıracığını düşünmüştür. Bu politika değişikliği Afganistan merkezli güvenlik ve terör tehditlerinin boyutunu gözler önüne sermekteydi. Orta Asya'da İslami bir rejim kurmaya çalışan ve bu bağlamda Kerimov'u devirmeyi hedefleyen Afganistan'da konuşlanmış Özbekistan İslami Hareketi (IMU) ve Özbekistan'daki Hizb ut-Tahrir örgütünün faaliyetleri buna açık bir örnek teşkil etmekteydi. Hizb ut-Tahrir örgütü rejim karşıtı görüşleriyle, IMU ise terör ve şiddet yoluyla güvenlik sorunu oluşturmaktaydılar. 2004'te Taşkent'te gerçekleşen terör olaylarını IMU üstlenmişti (Fedorov,2012:96). Tacikistan ise hem güvenlik nedeniyle hem de Afganistan kaynaklı uluslararası uyuşturucu trafiğinden en fazla etkilenen ülke konumundadır. Bu bağlamda bölge ülkeleri ABD'nin Afganistan'a müdahalesine kendi menfaatleri doğrultusunda değerlendirmeyi öncelemektedirler.

ŞİÖ'nün Afganistan sorunu bağlamındaki güvenlik endişelerini aşağıdaki şekilde kategorize etmek mümkündür (Lukin,2011:83-84):

- Taliban'ın gücünü pekiştirmesine paralel olarak, Orta Asya'daki ayrılıkçılık, terörizm ve dini aşırılık tehdidini artırması
- Afganistan'da terörist saldırıların sayısının hızlı bir biçimde yükselmesi
- Uyuşturucu üretiminin ve kaçakçılığının artması
- NATO'nun Afganistan'daki varlığına ve eylemlerine yönelik liderler ve halk arasında yükselen memnuniyetsizlik eğilimi
- ABD'nin Afganistan işgalinin getirdiği yeni güvenlik zorlukları

2005'te oluşturulan ŞİÖ-Afganistan Temas Grubu sorunun çözümünde üye devletlerin aktif rol oynama isteklerini gözler önüne sermekteydi. 2006'dan bu yana yürütülen ortak terörle mücadele tatbikatları, bölgesel güvenliğin sağlanmasında önemli bir araç haline geldi (Tarakanova,2016:105).

2009'da Moskova'da Afganistan konulu ŞİÖ konferansının yapılması müzakere sürecini hızlandırmıştır (Lukin,2011:84) 2012'de Afganistan'a ŞİÖ'de gözlemci üye statüsünün verilmesiyle işbirliği süreci yeni bir aşama kaydetmiştir.

ŞİÖ-Afganistan Temas Grubu ve 2009'daki ŞİÖ konferansı, 2017 yılında ortaya çıkan Moskova istişare formatının ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. 2017'de Moskova'da Rusya, Afganistan, Çin, Pakistan, İran ve Hindistan temsilcilerinin katılımıyla gerçekleştirilen istişarelerin ardından, bahsi geçen format oluşturulmuştur. Moskova'daki toplantıda Orta Asya ülkelerinin de bu formata dâhil edilmesi kararlaştırılmıştır (Tass,2023).

Afgan sorununun çözümüne yönelik Moskova formatının ilk toplantısı 14 Nisan 2017 tarihinde 11 ülkenin (Rusya, Afganistan, Çin, Pakistan, İran, Hindistan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan ve Türkmenistan) Dışişleri Bakan Yardımcıları ve Özel Temsilcilerinin katılımıyla gerçekleşmiştir. Toplantıya davet edilen Amerikan temsilciler, yeni ABD yönetiminin o dönemde Afganistan'a yönelik bir eylem stratejisinin bulunmamasını gerekçe göstererek katılmaktan kaçınmışlardır. Moskova formatının temel amacı Afganistan'daki ulusal uzlaşma sürecini ve bu ülkede barışın erken tesisini teşvik etmektir (Tass,2023).

27 Mart 2018'de Taşkent'te gerçekleştirilen Afganistan konulu uluslararası güvenlik konferansı, bölge devletlerini ve Afgan sorununun çözümüne ilgi duyan devletlerin liderlerini bir araya getirmiştir Özbekistan lideri Şavkat Mirziyoyev konferansta yaptığı konuşmasında, Afganistan'da giderek artan terörist grupların varlığına ve uyuşturucu kaçakçılığına özellikle dikkat çekmiştir (O'zbekiston Respublikasi Prezidentining rasmiy veb-sayti).

2018'de Moskova'da yapılan toplantıya ABD temsilcileri de katılım gösterdiler. Aynı zamanda Taliban da Moskova'daki toplantıya bir heyet gönderdi. Bu bağlamda Taliban'ın Doha'daki siyasi ofisinden Şer Muhammed Abbas Stanakazai liderliğindeki bir heyet, ilk kez bu seviyedeki uluslararası bir toplantıya katılarak müzakerelerde yer almış oldu. Toplantının ana konusu, Afganistan'daki durumu istikrara kavuşturmak için ülke içerisinde barış sağlamak adına doğrudan diyalog mekanizmalarının başlatılmasıydı (Tass,2023).

2018'de ŞİÖ'nün güvenlik alanındaki yasal çerçevesi yeni belgelerle desteklendi ve güncellendi. Bu kapsamda ilk olarak üye devletlerin 2019-2021 Terörizm,

Ayrılıkçılık ve Aşırıçılıkla Mücadelede İşbirliği Programı kabul edildi. İkinci olarak ise 2018-2023 Uyuşturucuyla Mücadele Programı üye devletlerce onaylandı (Garbuzarova,2021:428-429).

Khan'ın da belirttiği üzere, 2020'de ABD liderliğindeki koalisyon güçlerinin Afganistan'dan çekilmesi ve Taliban'ın gücünü yeniden pekiştirmesi, ŞİÖ üyesi bölge devletleri için yeni güvenlik sınamalarını ve endişelerini beraberinde getirmiştir (Khan v.d.,2023:87). Ağustos 2021'de Afganistan'da yaşanan rejim değişikliği ve Taliban'ın yönetimi ele geçirmesi, ŞİÖ'yü sorunun doğrudan çözümüne yönelik çalışmaları yoğunlaştırmaya sevk etmiştir (Garbuzarova,2021:429). ABD liderliğindeki koalisyon güçleri barışı sağlamayı başaramamıştı. ŞİÖ Afganistan'da barış ve istikrarın yeniden tesis edilmesi için alternatif bir platform olarak görülmektedir. Bu çerçevede ABD'nin Afganistan'da bıraktığı boşluğun ŞİÖ üyelerinin işbirliğiyle doldurulması gerekmektedir (Khan v.d.,2023:87). Ancak söz konusu boşluğun doldurulmasıyla ilgili belirsizlikler mevcuttur. Bu noktada temel eksiklik ŞİÖ'nün birleşik bir askeri gücünün ve kurumsal mekanizmaların olmamasıdır. Aynı zamanda üye devletlerin Afganistan'a yönelik farklı yaklaşımları ortak bir politikanın hayata geçirilmesini sınırlamaktadır. ŞİÖ'nün Afganistan politikasındaki temel eksiklik ise finansal kaynaklarının yetersizliğidir (Khan v.d., 92-93).

ŞİÖ'nün bölgesel politikalarına yön veren bir başka öncelikli konu ise enerji güvenliğidir. ŞİÖ üyeleri arasındaki enerji işbirliği, çok taraflı etkileşimin çok önemli ve aynı zamanda sorunlu bir bileşenidir. ŞİÖ, dünyanın en büyük enerji tedarikçilerini ve tüketicilerini bir araya getirmektedir. Aynı zamanda transit öneme ve kabiliyete sahip ülkelere de örgüt içerisinde yer almaktadır (Shevelyova,2014:168). Bu bağlamda geniş Avrasya coğrafyasının ayrılmaz bir parçası olan ŞİÖ için enerji güvenliği her zaman öncelikli alanlardan birisi olmuştur. Başlangıçta ŞİÖ üyesi ülkelerin enerjiye olan ilgisi tamamen ekonomik ve bölgesel enerji güvenliği ekseninde şekillenmekteydi. 2005'ten sonra ise ŞİÖ üyeleri petrol ve gaz sektörü, yeni hidrokarbon rezervlerinin araştırılması ve su kaynaklarının paylaşımı da dâhil ortak enerji projelerine özel önem vermeye başlamışlardır (Pechisheva,2022:154).

ŞİÖ'nün coğrafi ve jeolojik olarak enerji haritasındaki yeri üç ana bölgesel odak noktası çerçevesinde tanımlanmaktadır (Zeleneva ve Vlasov,2012:151-152):

- Orta Asya ülkeleri diğer gelişmiş enerji sektörleri olmaksızın petrol ve doğal gaz ihracatçılarıdır
- Çin'in hedefi bölge kaynaklarına erişmektir. Bu çerçevede en son teknolojilerin taşıyıcısı ve petrol ürünlerinin en büyük ithalatçısıdır
- Rusya enerji kaynakları ihracatçısı, teknoloji taşıyıcısı ve bölgede jeostratejik çıkarları olan ve bu bağlamda Orta Asya'daki transit yollarını kontrol eden ülke konumundadır.

2006'da Rusya Devlet Başkanı Putin tarafından ileri sürülen *Şanghay Enerji Kulübü* platformu enerji, enerji güvenliği ve sürdürülebilir ekonomik kalkınma alanında bölgesel ve uluslararası işbirliğinin geliştirilmesini amaçlamaktaydı. 2013'te aralarında Rusya ve Çin'in bulunduğu bir dizi ŞİÖ üyesi ülke, enerji kulübünün oluşturulmasına ilişkin bir mutabakat anlaşması imzalamışlardır. Söz konusu enerji kulübünün kararları bağlayıcı olmasa da özellikle belli başlı üye devletlerin enerji politikalarında önemli bir yer tutması

muhtemeldir. Bu kapsamda özellikle enerji yolları konusunda Rusya ve Çin'in politikalarının koordine edilmesi önem arz etmektedir. Çünkü iki ülkenin enerji yollarının kontrolü konusunda farklı jeostratejik öncelikleri vardır. Çin, ŞİÖ sayesinde bölgesel enerji projelerinde daha aktif bir rol oynamaktadır.

Çin'in sahip olduğu devasa ekonomik potansiyel ve cazibe, Orta Asya ülkeleriyle Rusya'yı denklem dışı bırakan bir ortak enerji politikası oluşturmaya olanak tanımaktadır. ŞİÖ'nün kuruluşundan sonraki ilk on yıl içerisinde Çin, Orta Asya ile enerji ortaklığı kurmak için geniş kapsamlı çalışmalar yürütmüştü. Bu dönemde ekonomik sorunlar yaşayan Orta Asya ülkeleri kendilerine gerçek yatırımlar, projeler ve fırsatlar sunan Çin ile işbirliğini daha çok öncelemeye başlamışlardır. Bu durum Rusya'nın jeostratejik bölgesel çıkarlarıyla örtüşmemekteydi. Böylece yalnızca ŞİÖ'nün değil, aynı zamanda Avrasya Ekonomik Birliği ve KGAÖ'nün de verimli işleyişi tehdit altına girmekteydi. ABD gibi dış etkenin varlığı bu tehdidin daha artmasına neden olmaktadır (Zeleneva ve Vlasov,2012:152)

Rusya'nın *Tek Kuşak Tek Yol* projesini bir fırsat penceresi olarak görmeye başlamasıyla bu durum birazda olsa değişime uğramıştır. Rusya, projedeki ekonomik potansiyeli kendi lehine çevirmeyi ve böylece Asya yönelimli politikalara öncelemeyi tercih etmiştir. Bu politik tercih yapılmasında, 2014 sonrası Batı ile yaşanan siyasi çatışmanın da önemli rolü olduğunun altı çizilmelidir. Bununla birlikte, bu politik tercih Asya merkezli bir ekonomik fırsatlar silsilesinin ortaya çıkmasına bağlı olarak gelişim göstermiştir.

ŞİÖ ülkeleri arasındaki enerji işbirliğinin çok taraflı formatı, jeoekonomik ve jeopolitik önem arz ederken, diğer taraftan ise lojistik etkenler ve enerji fiyatlandırma mekanizmasıyla ilgili bazı riskleri beraberinde getirmektedir. Son yıllarda küresel enerji işbirliğinde yeni bir eğilim ortaya çıkmaktadır. Söz konusu eğilim tüketim merkezinin "doğuya doğru genişlediğini" gözler önüne sermektedir (Romanova ve Pechishceva,2022). Bu bağlamda özellikle Çin ve Hindistan enerji tüketiminin merkezleri haline gelmektedirler. Bu durum ŞİÖ üyesi ülkeler arasındaki karşılıklı bağımlılığı artırmaktadır. Çünkü ŞİÖ bünyesinde hem büyük enerji üreten ülkeler (Rusya, Kazakistan, Özbekistan) hem de enerji tüketen ülkeler (Çin, Hindistan, Pakistan) bulunmaktadır (Romanova ve Pechisheva,2022)

Petrol rezervleri bakımından önde gelen ŞİÖ üyesi ülkeler arasında İran ve Rusya özellikle ön plana çıkmaktadır. İran, dünya rezervlerinin %9'undan fazlasına, Rusya ise %6'dan fazlasına sahiptir. Kazakistan ve Çin, dünya petrol rezervlerinin sırasıyla %1,7 ve %1,5'na sahiptir. ŞİÖ üyesi ülkelere yalnızca Rusya, Kazakistan ve İran ek petrol ithalatı yapmadan kendi tüketim ihtiyaçlarını karşılayabilmektedir (Khalova ve İlleritskiy,2023:5). Petrolün yanı sıra ŞİÖ üyesi ülkeler önemli miktarda doğal gaz rezervine sahiptir. Dünya rezervlerinin neredeyse beşte birine sahip Rusya ve %17'den fazla paya sahip olan İran, bu alanda lider ülke konumundadırlar. Çin yaklaşık %4,5, Kazakistan ise yaklaşık %1,2'lik bir paya sahiptir. Doğal gaz fazlası dengesi yalnızca Rusya, İran, Özbekistan ve Kazakistan için geçerlidir, diğer ŞİÖ ülkeleri ise değişen derecelerde doğal gaz ithalatına bağımlıdırlar (Khalova ve İlleritskiy,2023:5-6).

ŞİÖ coğrafyası aynı zamanda sahip olduğu kömür yataklarıyla da enerji haritasında öncül bir yer tutmaktadır. Çin, Hindistan ve Kazakistan'ın yanı sıra Rusya'nın bazı bölgeleri

için kömür, termik enerji endüstrisindeki ana yakıt olarak önemini sürdürmektedir (Khalova ve İlleritskiy,2023:6).

Rusya son yıllarda Afganistan'ın enerji açısından sahip olduğu ulaşım potansiyelini kullanmayı hedefleyen politikalar geliştirmektedir. Bu çerçevede Rusya Devlet Başkanı Putin'in ŞİÖ Özel Temsilcisi Bahtiyar Hokimov, Afganistan'ın tüm ortak projelere dâhil olması gerektiğinin altını çizmektedir. Hokimova'a göre, Afganistan'ın katılımı olmadan ne ulaşım bağlantısının ne de büyük enerji projelerinin geliştirilmesi mümkün değildir. (Ria,2023).

Rusya ve Çin için gelecek vadeden en önemli proje Sibiryaya Gücü-2 doğal gaz boru hattı ve onun devamı olan *Soyuz Vostok* projeleridir. Bu projenin Rusya'dan Moğolistan üzerinden Çin'e kadar sürmesi beklenmektedir. Projenin tahmini kapasitesi yıllık 50 milyar m³ olarak belirtilmektedir. Projenin 2023 yılında fizibilite çalışması tamamlanmıştır. Ana gaz boru hattının projelendirilmesine ise devam edilmektedir (Khalova ve İlleritskiy,2023:8).

Rusya sadece Çin ile değil, aynı zamanda önemli tüketim potansiyeli olan Pakistan ve Hindistan ile de ortak enerji projeleri gerçekleştirmektedir. 2015 yılında Rusya ve Pakistan, *Pakistan Akımı* projesinin inşasına ilişkin anlaşma imzalamışlardır. Ancak projeye katılması beklenen Rus şirketlerine yönelik Batı yatırımları nedeniyle bu süreç ertelenmişti. 2021'de anlaşma güncellenmiş ve böylece boru hattının inşası tekrar gündeme getirilmiştir (Kommersant,2023).

Pakistan Akımının, 2017'de ileri sürülen ve en büyük gaz boru hattı projelerinden biri olan Türkmenistan-Afganistan-Pakistan-Hindistan Boru Hattına (TAPI) entegre edilmesi düşünülmektedir. TAPI ve *Pakistan Akımı* projesinin hayata geçirilmesiyle Türkmenistan'dan Pakistan'a doğal gaz tedariki sağlanacaktır. Ayrıca, İran'dan Pakistan ve Hindistan'a doğal gaz tedarik etme olanakları ve seçenekleri konusunda değerlendirmeler sürdürülmektedir. Söz konusu projelerin başarıyla uygulanması halinde, Rusya ve Orta Asya'dan bu bölgelere gaz tedarikinin toplam hacmi yıllık 50 milyar m³ aşabilmektedir. Rus gazının Çin'e ve Güney Asya ülkelerine arzının artırılması, Avrupa gaz pazarının tahrip edilmesinin olumsuz sonuçlarının telafi edilmesine yardımcı olacağı öngörülmektedir (Khalova ve İlleritskiy,2023:8).

Afganistan merkezli güvenlik tehditlerinin bertaraf edilmesi ve enerji politikalarındaki yeni işbirliği mekanizmaları ŞİÖ'nün bölgesel saygınlığını artırmıştır. Özellikle Afganistan'ın bölgesel ekonomik projelere dâhil edilme arzusu öngörülebilir bir güvenlik atmosferinin oluşumuna katkı sunmaktadır. Bu bağlamda bölgesel güvenlik politikalarının koordine etme potansiyeli ve bu süreci ekonomik işbirliği ile pekiştirme ısrarı, ŞİÖ'nün orta ve uzun vadede etkin bir bölgesel ortaklığa dönüşmesini kolaylaştıran etkenlerin başında gelmektedir.

ŞİÖ kuruluşundan itibaren kendisini büyük ölçüde ekonomik temelli bir örgüt olarak tanımlamaktaydı. Bununla birlikte örgütün gelişimine yön veren dinamikler, bölgesel güvenliği doğrudan ilgilendiren kapsayıcı mekanizmaların ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. ŞİÖ yetkilileri her ne kadar güvenlik odaklı bir yaklaşıma sahip olmadıklarını vurgulasalar da ŞİÖ coğrafyasına yakın alanlarda var olan çatışmaların boyutları ve parametreleri, örgütün bölgesel bir güvenlik perspektifine sahip olduğunu açıkça göstermektedir. Ancak bu güvenlik perspektifinin askeri bir bloğa dönüşmesinin

önünde ciddi engeller de söz konusudur. Üye devletlerin sahip olduğu öncelikler ve ittifaklar bu bağlamda belirleyicilik ihtiva etmektedir. Örneğin Pakistan'ın ABD ile tarihsel olarak süregelen bir ittifak mekanizması mevcuttur. Aynı zamanda Hindistan gibi aktörler de stratejik otonomi çerçevesinde ŞİÖ'yü güvenlik bağlamında bir denge unsuru olarak ele almaktadırlar. Hindistan ve Pakistan arasında var olan sorunlar, ayrıca Çin ve Hindistan arasındaki karşılıklı güvensizlikler ŞİÖ'nün kapsamlı bir güvenlik mekanizmasına dönüşmesini büyük ölçüde engelleyen etkenlerin başında gelmektedir.

Bununla birlikte 2022'de başlayan Ukrayna Savaşı sonrasında Rusya ve Çin arasındaki stratejik yakınlaşma, Hindistan'ın savaşa olan bakışı ve genel anlamda küresel güneyin Rusya'nın yanında yer alması ŞİÖ'nün önemini artırmakta ve "alternatif" mekanizmaların işlevsel bir çerçeve kazanmasına olanak tanımaktadır. Kuşkusuz bu noktada uluslararası sistemdeki dönüşüm ve çok kutupluluğa geçişte yaşanan kavramsal tartışmalar da önem arz etmektedir. Geleneksel ittifakların esneklik kazanması yeni sınamaları ve aynı zamanda fırsatları beraberinde getirmektedir.

Çok Kutupluluk ve ŞİÖ'nün Öncelikleri

Uluslararası İlişkilerde yaşanan yeni gelişmeler ve bu gelişmelerin ortaya çıkardığı dinamikler, son dönemde ilgili literatürün ana tartışma konusudur. Uluslararası sistemin giderek çok kutupluluğa doğru evrildiğini ve böylece yeni bir dünya düzenin ortaya çıkmakta olduğunu savunanların sayısı giderek artmaktadır. Devletlerin dış politika davranış şekilleri üzerinde azımsanmayacak bir etkiye sahip olan sistem tartışmaları bu bakımdan ehemmiyet arz etmektedir. Degterev ve Timashev'in vurguladığı gibi, çok kutupluluk kavramı ve olası uygulaması, rakipleri zayıflatma ve müttefikleri son derece bağımlı hale getirme hedefini güden ittifakların oluşumu için sınırsız bir alan sağlamaktadır (Degterev ve Timashev,2019:58).

"1945'e dek ulus-devlet sistemi çok kutupluydu ve hep beş veya daha fazla güce sahipti. Uluslararası politikanın yapısı modern tarihin tamamında yalnızca bir kere değişmiştir." (Waltz,2015:204). 1945'ten 1991'e kadar devam eden iki kutuplu sistem bu bağlamda dünyanın ilk kez test ettiği çok boyutlu ve katmanlı bir sistemsel dönüşümdü.

Çok kutupluluk kavramı, 1960'larda iki kutuplu bloğa karşı bağımsız bir duruş sergileyen "üçüncü dünya" ülkelerinin ortaya çıkışıyla literatüre girmiştir (Degterev ve Timashev,2019:49). 1990'ların sonlarından itibaren çok kutupluluk kavramı dünya ölçeğinde önem kazanmaya başlamıştır. Özellikle Rusya ve Çin, çok kutupluluk kavramı üzerinde mutabakata varmış ve daha sonra neredeyse bütün ortak deklarasyonlarında, açıklamalarında bu kavrama yer vermiş veya değinmişlerdir (Turner,2009:159).

Çok kutupluluğa geçiş sürecinde geleneksel büyük güçlerle yükselen güçler arasında bir nevi yeni bir dinamik denge kurulmaktadır. Bu noktada ŞİÖ, hem Rusya gibi geleneksel büyük gücü hem de Çin ve Hindistan gibi yükselen güçleri bir araya getiren çok katmanlı bir platform olarak karşımıza çıkmaktadır.

ŞİÖ, kuruluşundan bu yana yavaş fakat istikrarlı bir şekilde faaliyetlerini, kurumsal yapısını ve genel varlığını genişletmiştir. Böylece ABD ve uluslararası sistem açısından potansiyel stratejik etkileri olan bir bölgesel kuruma dönüşmüştür (McClellan,2013:34). ŞİÖ'nün iki başat gücü olan Çin ve Rusya arasındaki rasyonel işbirliğini, daha çok Amerikan hegemonyasına yönelik kaygılar belirlemiştir (Li v.d.,2020:190). Bu bağlamda

Soğuk Savaş sonrası ABD'nin politikaları, Çin ve Rusya'yı işbirliklerini ilerletmeye ve stratejik ortak olmaya yönelmiştir (Ünaldılar Kocamaz,2019:140).

“Çin Devlet Başkanı Şi Jinping'in 2013 yılındaki Kazakistan ziyareti esnasında açıkladığı Kuşak-Yol Projesi'nin çok kutupluluk bağlamında mühim bir etki yarattığı düşünüldüğünde, 2013 senesinden itibaren ŞİÖ'nün uluslararası politikada üstleneceği rolün de daha fazla merak edilmeye başlandığı ifade edilebilir” (Erol ve Başaran,2021:405). Çin'in son kırk yıldaki muazzam ekonomik gelişimi, bu ülkenin büyük güçler politikasındaki rolünü tayin eden başlıca etkidir. Tek kutuplu uluslararası sistem Çin'in büyük bir güç olmasını engellemektedir. Tek Kuşak Tek Yol projesi ve Asya Altyapı Yatırım Bankası gibi girişimler sonrası, ŞİÖ içerisindeki Rusya-Çin merkezli fikir ayrılıkları artık eskisi gibi önem arz etmemektedir (Mursaliev,2021:8).

ABD'nin kendisinin doğru bulduğu dünya düzeni fikrini dayatması, büyük umutlarla oluşturulan uluslararası örgütlerin rolünü kısıtlamaktadır. Bu noktada ŞİÖ gibi bölgesel mekanizmalar giderek daha önemli hale gelmektedir (Torin,2023:1). 2021'de İran'ın ŞİÖ'ye üye olmasıyla örgüt Orta Doğu'daki varlığını pekiştirmiştir. İran'ın üyeliği özellikle ekonomik açıdan büyük fırsatları beraberinde getirmektedir.

Çin örgütün ekonomik potansiyeline çok kutuplu bir uluslararası sisteme geçiş sürecinde daha çok önem vermektedir. 2014'ten sonra Rusya'nın da ortak ekonomik projelere daha fazla ilgi duyduğunu söylemek mümkündür. Bu bağlamda Çin ve Rusya'nın ŞİÖ'nün dünya siyasi haritasındaki konumuyla ilgili bir uzlaşmaya vardığı gözlemlenmektedir. ŞİÖ ülkeleri Tek Kuşak Tek Yol girişimiyle ekonomik ortaklıklarını ilerletmişlerdir. Ayrıca Rusya ve Çin, Kutup İpek Yolu'nun oluşturulması ve Arktik bölgesinde ortak hareket etme konularını farklı platformlarda tartışmaktadırlar. 2022'nin sonunda Rusya ile Çin arasındaki ticaret hacmi 185 milyar dolara ulaşmıştır. ŞİÖ ülkeleriyle olan ticaret hacmi ise 260 milyar dolara yükselmiştir (Shaipova,2023).

Ukrayna Savaşı sonrası özellikle Rusya ve Çin arasındaki askeri işbirliğinin giderek ivme kazandığı gözlemlenmektedir. 2022 yılının sonlarına doğru Rusya, ŞİÖ üyesi devletlerin savunma bakanlıkları arasında hızlı bilgi akışının düzenlenmesine ilişkin bir anlaşma taslağı hazırlamıştır. Nisan 2023'te ise Rusya Savunma Bakanı Sergey Şoygu ve Çin Savunma Bakanı Li Shangfu, Pekin'de düzenlenen ŞİÖ üyesi savunma bakanları zirvesinde karşılıklı çıkarları ilgilendiren konuları görüşmüşlerdir (Shaipova,2023). Zirve'de Şoygu, çok kutuplu yeni bir dünyanın oluşum sürecinde köklü, dinamik ve geri dönüşü olmayan değişikliklerin yaşandığına dikkat çekmiştir. Şoygu'ya göre, kolektif Batı bu sürece karşı aktif olarak direnmektedir (Kretsyl,2023).

4 Temmuz 2023 tarihinde imzalanan Yeni Delhi Deklarasyonu ŞİÖ'nün çok kutupluluğa ve aynı zamanda gelecek perspektifine ilişkin birçok muhtevayı barındırmaktadır. Söz konusu deklarasyonda aşağıdaki konularda mutabık kalınmıştır (Tass,2023):

- ŞİÖ üyesi devletler örgütün başka ülkelere karşı bir platform olmadığını ve geniş işbirliğine açık olduğunu teyit etmekteydiler
- ŞİÖ, ülkelerin kendi kalkınma yollarını bağımsız ve demokratik olarak seçme haklarına saygıyı öncelemektedir
- ŞİÖ ülkeleri demokratik ve tarafsız Afganistan'ı oluşumunu desteklediklerini beyan etmişlerdir

- ŞİÖ ülkeleri ulusal dijital teknolojilerin entegrasyonunu desteklemektedirler
- ŞİÖ ülkeleri tek taraflı ekonomik yaptırımların uluslararası hukuka aykırı olduğuna inanmaktadırlar
- ŞİÖ, ülkeler arasındaki ödemelerde ulusal para birimlerinin payının artırılmasını savunmaktadır
- ŞİÖ, yeni üyelerin katılımını kolaylaştıracak mekanizmalar geliştirileceğini ve uluslararası yapılarla etkileşimin teşvik edileceğini vurgulamaktadır.

Çok kutupluluğun en önemli konularından olan ulusal para birimlerinin rolünün yükseltilmesi Yeni Delhi Deklarasyonu'nda özellikle üzerinde durulan hususlardandı. Ayrıca tek taraflı ekonomik yaptırımlar yoluyla devletler sistemindeki işleyişin bloke edilmesinin birçok soruna yol açtığı gerçeğinin altı çizilmiştir.

ŞİÖ'nün temel *askeri, siyasi, demografik, coğrafi, ekonomik ve enerji* kapasitesini aşağıdaki belirtmek mümkündür (Khalova ve İlleritskiy,2023):

- ŞİÖ üyesi dört ülke (Rusya, Çin, Hindistan, Pakistan) nükleer güç statüsüne sahip ülkelerdir. ŞİÖ üyesi ülkelerin silahlı kuvvetlerinin toplam asker sayısı 15 milyondan fazladır
- ŞİÖ'nün iki önemli gücü olan Rusya ve Çin, BM Güvenlik Konseyi'nin daimî üyeleridir
- ŞİÖ ülkelerinin nüfusu dünya nüfusunun %40'tan fazlasını oluşturmaktadır
- ŞİÖ üyelerinin yüzölçümleri dünyanın dörtte birini oluşturmaktadır
- ŞİÖ ülkelerinin Gayri Safi Yurtiçi Hasıla'sı dünya GSYH'sinin %30nu oluşturmaktadır
- ŞİÖ üyesi ülkeler dünya petrolünün 1/5'ne, doğal gazın yarısına, kömür rezervlerinin 2/5'ne, uranyum yataklarının 1/4'ne sahiptir.

ŞİÖ kendisini bölgesel bir örgüt olarak tanımlasa da özellikle 2022'den itibaren uluslararası politikada yaşanan paradigma değişiklikleri, ŞİÖ'nün bir küresel aktöre dönüşmesini hızlandırmaktadır. Bu bağlamda ŞİÖ çok kutupluluğa geçişte belirleyici ve yönlendirici bir etkiye sahiptir. ŞİÖ'nün askeri, siyasi, demografik, coğrafi, ekonomik ve enerji bağlamlardaki kapasitesi ve geniş potansiyeli, örgütün çok kutupluluğa geçiş sürecinde etkin bir mekanizma olarak önemini katlamaktadır. Ekonomik işbirliğinin sağladığı olanakları kullanan ŞİÖ, güvenlik odaklı yaklaşımları da konsolide etmeye başlamıştır. Yeni Delhi Deklarasyonu, ŞİÖ'nün çok kutuplu söylemi ve tasavvuru benimsediğini açık bir şekilde ortaya koymaktadır.

Sonuç

ŞİÖ, öncelikli olarak sınır bölgelerinde güven artırıcı eylemleri pekiştirmek için oluşturulan bölgesel bir örgütlenme olarak karşımıza çıkmaktadır. Aynı zamanda bölgesel güvenliğin ayrılmaz bir parçası olarak terörizm tehditleriyle mücadele örgütün oluşmasında belirleyici bir rol oynamıştır. SSCB'nin dağılmasının ardından, bölgede ortaya çıkan güvenlik boşluğunun bir şekilde doldurulması gerekmektedir. Bu bağlamda bölgesel bütünleşmenin temel amacı eski Sovyet Cumhuriyetleriyle Çin sınırında istikrarın sağlanmasıydı. ŞİÖ, esasında söz konusu güvenlik boşluğunu doldurmaya yönelik acil adımların atıldığı bir platforma haline gelmiştir.

ŞİÖ'nün bir başka önceliği ise ekonomik işbirliği mekanizmalarının oluşturulmasıydı. 90'lı yıllardaki bölgedeki ekonomik durum göz önüne alındığında, bu işbirliği mekanizmalarına en az güvenlik alanındaki koordinasyon kadar ihtiyaç duyulmaktaydı. Bu çerçevede ŞİÖ, kuruluşundan itibaren ekonomik perspektifteki kurumsallaşmayı öncelikli olarak görmekteydi.

ŞİÖ'nün 2017'de Hindistan ve Pakistan yönündeki genişlemesi örgütün coğrafi kapsamını ve potansiyelini daha da artırmıştır. Bu iki ülkenin yanı sıra 2021'de İran'ın da örgüte katılımıyla, ŞİÖ hem Güney Asya'da hem de Orta Doğu'da önemli bir aktör haline gelmiştir. 2024 yılı itibariyle, gözlemci statüsünde olan Belarus'un ŞİÖ'ye tam üye olması beklenmektedir. Bu durumda ŞİÖ, Doğu Avrupa bölgesinde de varlığını gösterecektir.

ŞİÖ'nün bölgesel güvenlik politikalarındaki dönüşümün çıkış noktası Afganistan merkezli tehditlerin daha belirgin hale gelmesiydi. 2020'de ABD öncülüğündeki güçlerin Afganistan'dan çekilmesiyle, daha somut ve öngörülebilir bir güvenlik mekanizmasının hayata geçirilmesi birincil amaç olarak görülmeye başlanmıştır. Ekonomik bağlamda ise Çin'in Tek Kuşak Tek Yol projesi ve bu projeye bağlantılı olarak geliştirilen yeni girişimler, ŞİÖ'nün sadece bölgesel değil, aynı zamanda uluslararası bir nitelik ihtiva etmesine olanak tanımıştır.

Esasında ŞİÖ, Tek Kuşak Tek Yol projesiyle çok kutuplu söylemin iktisadi boyutlarını temsil eden bir niteliğe kavuşmuştur. Ukrayna savaşı ile birlikte ise çok kutupluluk örgütün siyasi hedefleri ve kabiliyetleri açısından temel kavramlardan birisi haline gelmiştir. Bu bağlamda ŞİÖ'nün Batı merkezli uluslararası sisteme bir alternatif oluşturmak için yeterli kaynaklara sahip olduğunu söylemek mümkündür. Bununla birlikte üye devletler arasındaki yaklaşım farklılıklarının bu noktada kısıtlayıcı bir işlev üstlenme potansiyelinin de altını çizmekte fayda vardır.

Kaynaklar

Arunova, M. (2012). *SHOS i Afganskaya Problema*. Moskva: Federalnoye Gosudarstvennoye Budjetnoye Uchrejeniye Nauki İstitut Vostokovedeniya RAN İstitut Blijnego Vostoka.

Cherniyayeva, S., & Juravlyova, E. (2022). Roly SHOS v kontekste "Afganskoy problemy". *Postsovetskiye İssledovaniya*, 5(5), 531-544.

Degterev, D., & Timashev, G. (2019). Kontseptsiya mnogopolyarnosty v zapadnom, rossiyskom i kitayskom akademicheskome diskurse. *Mejdunarodniye otnosheniya*, 4, 48-60.

Dovgan, E. (2012). İstoriya razvitiya, status i osnovniye napravleniya deyatelnosty SHOS. In A. Rozanov (Ed.), *Shanghayskaya Organizatsiya Sotrudnichestva i problemy bezopastnosty Evraziyii* (pp. 105-118). Minsk-Almaty-Jeneva: Jenevskiy Chentr po demokraticheskomu kontroly nad voorujennimi silami, Obshestvennoye obyedineniye Chentr izhuceniya vneshney politiki i bezopastnosty, Fakultet mejdunarodnih otnosheniyii Belarusskogo gosudarstvennogo universiteta.

Erol, M. S., & Başaran, D. (2021). Afgan Sorunu Bağlamında Şanghay İşbirliği Örgütü'nün Ortadoğu Açılımı. *Bölgesel Araştırmalar Dergisi*, 5(2), 402-432.

- Fany, S., & Kondakova, K. (2022). Kontseptualniye osnovy deyatelnosti NATO i SHOS i ih voplosheniye v rabote organizatsiyii. *Vestnik Mejdunarodnih Organizatsiyii*, 17(4), 124-147.
- Fedorov, Y. (2012). Uzbekistan: Nestabilniy Faktor Stablnosti. *İndeks Bezopasnosti*, 18(3-4), 85-106.
- Garbuzarova, E. (2021). Roly SHOS v protsesse neytralizatsiyii regionalinih vyzovov i ugroz. *Problemy Postsovetskogo Prostranstva*, 8(4), 425-436.
- Haas, M., & Putten, F. P. (2007). The Shanghai Cooperation Organisation: Towards a full-grown security alliance?. In M. de Haas (Ed.), *The Hague: Netherlands Institute of International Relations Clingendael*.
- Kaşıkçı, T. (2022). Devletlerarası İlişkilerde Kurumsallaşma Örneği Olarak Şanghay İşbirliği Örgütü. *Gazi Akademik Bakış*, 16(31), 303-326.
- Kaya, R. (2019). Orta Asya 'Bölgesel Güvenlik Kompleksi' ve Şangay İşbirliği Örgütü. *International Journal of Political Science & Urban Studies • Uluslararası Siyaset Bilimi ve Kentsel Araştırmalar Dergisi*, 7, Özel Sayı1, 53-71.
- Khalova, Q., & Illeritskiy, N. (2023). Energeticheskaya Geopolitika i transformatsiya SHOS: ot Chentralnoy Aziyii k Evraziyii i mnogopolyarnomu miru. *Energeticheskaya Politika Obshestvenno-Delovoy Nauchniy Jurnal*. Retrieved from <https://energypolicy.ru/energeticheskaya-geopolitika-i-transformacziya-shos-ot-czentralnoj-azii-k-evraziy-i-mnogopolyarnomu-miru/regiony/2023/12/21/>
- Khan, H. U., Shah, M. F., & Khan, M. I. (2023). Shanghai Cooperation Organisation and Afghanistan: Interests and Limitations. *Margalla Papers, National Defence University Pakistan*, 27(1), 82-95.
- Kommersant. (2023). Rossiya gotova podpisaty dokumenty po stroyitelstvu gazoprovoda "Pakistanskiy potok". Retrieved from <https://www.kommersant.ru/doc/5774777>
- Konarovskiy, M. (2015). Rashireniye SHOS: vozmojnosty i problemy. *Ejegovodnik İMİ* 1(11), 105-118.
- Kretsyul, R. (2023). Vstrechnoye sblijeniye: chto obsudili ministry oborony stran SHOS. *İzvestiya*. Retrieved from <https://iz.ru/1505760/roman-kretcul/vstrechnoe-sblizhenie-chto-obsudili-ministry-oborony-stran-shos>
- Kuzovkina, T. (2016). İstoriya stanovleniya i razvitiya Shanhayskoy Organizatsiyii Sotrudnichestva. *Vestnik Moskovskogo Universiteta MVD Rossiyi*, 4, 157-159.
- Li, W., Dongchen, Z., & Kolotova, A. (2020). China and Russia in the SCO: Consensus & Divergence. *Human Affairs*, 30, 189-198.
- Lukin, A. (2011). Problemy i Perspektivy razvitiya Shanhayskoy Organizatsiyii Sotrudnichestva: mneniya ekspertov. *Vestnik MGIMO Universiteta*, 2(17), 82-88.
- McClellan, S. A. (2013). The Shanghai Cooperation Organization: Should the U.S. be Concerned?. *U.S. Army War College*, 1-34.
- Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic China. (2012). Deklaratsiya glav-gosudarstv-chlenov Shanhayskoy Organizatsiyii Sotrudnichestva o postroyenii regiona

dolgosrochnogo mira i sovместного protsvetaniya. Retrieved from https://www.fmprc.gov.cn/rus/wjdt/gb/201206/t20120607_858211.html

Mursaliev, A. (2021). China in the Shanghai Cooperation Organization: History of Involvement and Interests. *JOSSTT*, 1(01), 1-10.

O Shanghaykiy Organizatsiyi Sotrudnichestva. (2016). Retrieved from <https://rus.sectsc.org/20151208/16789.html>

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Afg'oniston bo'yicha "Tinchlik jarayoni, xavfsizlik sohasida hamkorlik va mintaqaviy sheriklik" mavzusida o'tkazilgan xalqaro konferensiyadagi nutqi. (2018). O'zbekiston Respublikasi Prezidentining rasmiy veb-sayti. Retrieved from <https://president.uz/oz/lists/view/1601>

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining rasmiy veb-sayti. (2022). Samarkand sammiti yakunida salmokli hujjatlar typlami imzolandi. Retrieved from <https://president.uz/uz/lists/view/5544>

Pechisheva, L. (2022). Energeticheskaya bezopastnosty na prostranstve SHOS: noviyey ideyiy i podhody. Retrieved from https://web.archive.org/web/20221218040431id_/https://www.ifes-ras.ru/files/generic_files/2022_East_Asia_past_present_and_future/PECHISHCHEVA_LA_Energy_security_in_the_SCO_new_ideas_and_approaches.pdf

Rahimov, K. (2020). Shanghayskaya Organizatsiya Sotrudnichestva v sisteme obespecheniya evraziyskoy regionalnoy, mejdunarodnoy i globalnoy bezopastnosty (mejdunarodno-pravovoye izmereniye). *Postsovetskiye Issledovaniya*, 3(2), 124-135.

Ria. (2023). Kabul doljen uchastovavat v proyektah SHOS, schitayet spetspredstavately Putina. Retrieved from <https://ria.ru/20230706/shos-1882494520.html>

Ria. (2023). Shanghayskaya Organizatsiya Sotrudnichestva (SHOS). Retrieved from <https://ria.ru/20230704/shos-1881483355.html>

Romanova, E., & Pechisheva, L. (2022). Napravleniya i perspektivy energeticheskogo sotrudnichestva v ramkah SHOS. *Rossiyskiy Sovet po Mejdunarodnym Delam (RSMD)*. Retrieved from <https://russiancouncil.ru/blogs/rsuh/napravleniya-i-perspektivy-energeticheskogo-sotrudnichestva-v-ramkakh-/>

Shaipova, M. (2023). "Alternativa zapadnomu polyusu": chto nuzhno znat o SHOS. *Izvestiya*. <https://iz.ru/1539052/mariia-shaipova/alternativa-zapadnomu-poiasu-chto-nuzhno-znat-o-shos>

Shanghayskaya Organizatsiya Sotrudnichestva. (2023). Chasto zadavaemiye voprosy. <https://rus.sectsc.org/20231127/1167579.html>

Shevelyova, M. (2014). Energeticheskiy klub Shanhayskoy Organizatsiyi Sotrudnichestva i formirovaniye strategiyii mnogostoronnego sotrudnichestva v sfere energetiki. *Aktualniye problemy mejdunarodnih otnosheniyii i globalnogo razvitiya*, 2, 168-173.

Stekolynikova, T. (2023). Iran vistupil SHOS. *RBC*. <https://www.rbc.ru/politics/04/07/2023/64a3f9e49a794764425d8329>

- Tarakanova, T. (2016). Obespecheniye regionalynoy bezopastnosty v ramkah Shanhayskoy Organizatsyyi Sotrudnichestva. *Nauka Krasnoyariya*, 6(39), 97-111.
- Tass. (2023). Strany SHOS podpisaly sovместnuyu deklaratsiyu. <https://tass.ru/mezhdunarodnaya-panorama/18185115>
- Tass. (2016). 15 let SHOS: istoriya i razvitiye Shanhayskoy Organizatsyyi Sotrudnichestva. <https://tass.ru/mezhdunarodnaya-panorama/3355240>
- Tass. (2020). Gensek SHOS: Strategiya razvitiya organizatsyyi na 10 let dokazala svoyu effektivnosty. <https://tass.ru/opinions/8934359>
- Tass. (2023). Moskovskiy format konsulytatsyyi po Afganistanu. <https://ria.ru/20230929/konsultatsii-1899181206.html>
- Torin, A. (2023). Roly Shanhayskoy Organizatsyyi Sotrudnichestva v formirovaniyii novogo miroporyadka. *Jurnal Mejdunarodnaya Jizny*. <https://interaffairs.ru/news/show/43213>
- Tszyuny, Ç. (2016). Shanghayskaya Organizatsiya Sotrudnichestva kak regionalnaya organizatsiya. *St.Petersburg State Polytechnical University Journal Humanities and Social Sciences*, 1(239), 98-101.
- Turner, S. (2009). Russia, China and Multipolar World Order: The Danger in the Undefined. *Asian Perspective*, 33(1), 159-184.
- Ünalldılar Kocamaz, S. (2019). The Rise of New Powers in World Politics: Russia, China and the Shanghai Cooperation Organization. *Uluslararası İlişkiler*, 16(61), 127-141.
- Vajnov, O. (2006). İstoriya sozdaniya i osnovniye zadachi Shanhayskoy Organizatsyyi Sotrudnichestva. *Voyenno-İstoricheskiy Jurnal, Nauchniye soobsheniya i informatsiya*, 12, 44-45.
- Voronovich, V. (2007). Evolyutsiya Shanhayskoy Organizatsyyi Sotrudnichestva c kontekste formirovaniya Aziyatskoy sistemi bezopasnosty. *Jurnal Mejdunarodnogo Prava i Mejdurnarodnih Otnosheniy*, 2, 42-49.
- Waltz, K. (2015). Uluslararası Politika Teorisi. In Çınar Özen (Ed.) & Osman S. Binatlı (Trans.), *Ankara: Phoenix*.
- Xue, Y., & Magengo, B. M. (2021). Twenty Years of the Shanghai Cooperation Organization: Achievements, Challenges and Prospects. *Open Journal of Social Sciences*, 9, 184-200.
- Zeleneva, İ., & Vlasov, A. (2012). Budusheye Energeticheskogo kluba Shanhayskoy Organizatsyyi Sotrudnichestva v kontekste evraziyskoy integratsyyi. *Evraziyskaya İntegratsiya: Ekonomika, Pravo, Politika*, 12, 150-157.

Structured Abstract

The role of regional organizations is becoming more decisive due to the fundamental changes in the international system and the increasingly diverse dimensions of globalization. The Shanghai Cooperation Organization (SCO) was initially established to tackle economic and security challenges at the regional level. Later on, the SCO took on the characteristics of a political platform, having established itself as an efficient cooperation mechanism, particularly in the face of border security and terrorist threats. The possibility and ability of the SCO to establish a substitute for the international system centered around the West has given this character a more tangible framework. However, it should not be overlooked that the SCO is primarily concerned with matters related to member state economic cooperation and regional security. The extent to which the international system is formed is directly related to whether the organization turns into a military and political bloc.

The SCO was established at a summit in Shanghai in 1996, with the leaders of China, Russia, Kazakhstan, Kyrgyzstan, and Tajikistan taking part. During the summit, they reached an agreement on building military confidence and reducing armed forces in border regions. The emergence of the political organization known as the *Shanghai Five* was based on this agreement. In 1997, another agreement was concluded in Moscow, which focused on the mutual reduction of armed forces in the border region. These two initial agreements marked the first significant efforts towards achieving military détente in the Asia-Pacific region.

The SCO's regional prestige has been enhanced because of the elimination of security threats centered in Afghanistan and the establishment of new cooperation mechanisms in energy policies. Of particular significance is the aspiration to involve Afghanistan in regional economic ventures, which promotes the development of a stable security environment. In this regard, the SCO's capacity to coordinate regional security policies and its commitment to strengthen this through economic collaboration are influential factors that facilitate the transformation of the SCO into an effective regional partnership in the medium and long term.

Since its inception, the SCO has largely defined itself as an economic-based organization. However, the dynamics shaping the organization's development have led to the emergence of overarching mechanisms that directly concern regional security. Although SCO officials emphasize that they do not have a security-oriented approach, the dimensions and parameters of the conflicts that exist in areas close to the SCO geography clearly show that the organization has a regional security perspective. However, there are serious obstacles to the transformation of this security perspective into a military bloc. The priorities and alliances of member states are decisive in this context. For example, Pakistan has a historical alliance mechanism with the United States. At the same time, actors such as India, within the framework of strategic autonomy, consider the SCO as a balancing factor in the security context.

The problems between India and Pakistan, as well as the mutual mistrust between China and India, are among the factors that largely prevent the SCO from becoming a comprehensive security mechanism. In addition, the global dimensions of the strategic rapprochement between Russia and China in the aftermath of the Ukraine war that started

in 2022, India's view of the war, and the global south's siding with Russia in general, increase the importance of the SCO and allow "alternative" mechanisms to gain a functional framework. Undoubtedly, the transformation of the international system and the conceptual debates in the transition to multipolarity are also important at this point. The flexibility of traditional alliances brings new challenges and opportunities as well.

Although the SCO defines itself as a regional organization, the paradigm shifts in international politics, especially since 2022, accelerate its transformation into a global actor. In this context, the SCO has a decisive and guiding influence in the transition to multipolarity.

The emergence of significant threats centered around Afghanistan marked the beginning of the transformation of the SCO's regional security policies. Following the withdrawal of US-led forces from Afghanistan in 2020, there has been a focus on establishing a more concrete and predictable security mechanism. Economically speaking, China's One Belt One Road project and the new initiatives developed in connection with this project made it possible for the SCO to expand from a regional to an international scale.

In fact, the SCO now symbolizes the economic aspects of the multipolar discourse through the One Belt One Road project. The Ukraine war has further emphasized the importance of multipolarity in terms of the organization's political objectives and abilities. Therefore, it can be argued that the SCO possesses adequate resources to establish an alternative to the Western-centric global system. Nevertheless, it is worth underlining that the varying approaches of member states will be decisive in this matter.

2008 Rusya-Gürcistan Savaşı'nda ve Sonrasında Devlet ve Uluslararası Örgütlerin Tutumları

The Attitudes of States and International Organizations During and After the 2008 Russia-Georgia War

Ergün UCATÜRK (MAMEDOV)

(Doktora Öğrencisi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı,
ORCID: 0000-0002-6048-4399, email: ergunmamedov@gmail.com)

Öz

2008 Rusya-Gürcistan Savaşı, Batı ile Doğu arasında Soğuk Savaş esintilerinin devam ettiğini göstermiştir. Bölgedeki ayrılıkçı grupların Rusya tarafından desteklenmesi yanı sıra NATO'nun çevreleme politikasına bir tepki olarak ön plana çıkmıştır. Bu süreçte esas olarak AB'nin olası krizi göze almayıp tarafsız tutumla savaşı sonlandırmaya çalışma girişimleri ve NATO ile BM'nin ise sadece ifadeler ve kınamalarla sınırlı kaldığı sürecin özetini ortaya koyarken Rusya'nın kıta Avrupası üzerindeki baskıcı etkisini açığa çıkarmıştır. Çalışmada 2008 Rusya-Gürcistan Savaşı'na dair uluslararası örgütler olarak BM, AB, NATO ve ŞİÖ'nün tepkileri ve bu tepkilerin nedenleri ön plana koyularak olayın uluslararası kamuoyundaki bahsi geçen aktörlerce bölgede etkinin oluştuğuna dair genel bir perspektiften bakılarak incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Gürcistan, Rusya, Avrupa Birliği, NATO, Birleşmiş Milletler, Uluslararası Kamuoyu

Abstract

The 2008 Russia-Georgia War demonstrated the lingering echoes of the Cold War between the West and the East. It prominently featured the support of separatist groups in the region by Russia, which emerged partly in response to NATO's containment policies. Throughout this period, the European Union primarily attempted to end the conflict through a neutral stance, unwilling to risk exacerbating the crisis. Meanwhile, NATO and the United Nations limited their involvement to mere statements and condemnations, highlighting Russia's coercive influence over continental Europe. This study examines the responses of international organizations—specifically the UN, EU, NATO, and CIS—to the 2008 Russia-Georgia War. It focuses on the reasons behind these responses, providing a general perspective on how these actors influenced the region's dynamics in the international public opinion discourse.

Keywords: Georgia, Russia, European Union, NATO, United Nations, International Public Opinion

Makale Türü / Article Type Araştırma Makalesi/Research Article	Başvuru Tarihi / Submitted 19/04/2024	Kabul Tarihi / Accepted 05/08/2024
Bu makaleye atf için / To cite this article Ucatürk (Mamedov), E. (2024). 2008 Rusya-Gürcistan Savaşı'nda ve Sonrasında Devlet ve Uluslararası Örgütlerin Tutumları. <i>Bölgesel Araştırmalar Dergisi</i> , 8(2), 230-246.		

Giriş

1918-1921 tarihlerinde 26 Mayıs 1918 ile Gürcistan'ın Batum Konferansı sürecinde ilk millî cumhuriyetini ilan etmesiyle başlayan süreçte, devlet için hem içte hem de dışta birçok zorlukları beraberinde getirmiştir. Dışta de facto (fiilî) ve de jure (hukukî) olarak Türkçe karşılığı fiilen ve hukuken tanınma olarak mücadele veren Gürcistan, 3 yıllık bağımsızlık sürecinde sınırları dahilinde ayrılıkçı bölgelerle de karşı karşıya kalmıştır. Bu bölgelerden birisi ise günümüzde de hâlâ sorun olarak devam eden Güney Osetya'dır.

Osetlerin bağımsız bir Sovyet cumhuriyeti olma girişimleri, Gürcistan'ın 1921'de işgal edilmesiyle sona ermiş olsa da 1991'da tekrardan ikinci bir millî cumhuriyet döneminde Gürcistan'ın karşısına bir engel olarak çıkmıştır.

Rusya'nın 1991 yılından itibaren eski Sovyet yönetimindeki ülkeler üzerinde hegemonyasını yitirmemesi adına politik hamleler gerçekleştirmiştir. Örneğin hedefteki devletleri zayıflatmak için azınlık ve ayrılıkçı dinî ve etnik grupları desteklemiştir. Bu durum bölgede devletlerin zayıflığını ortaya koyacak veya gücü azaltacak konuma getirmesi hedeflenmiştir. Azınlıklar üzerinden örnek verildiği vakit Güney Kafkasya'da tetiklenen olaylardan ikisi Gürcistan'da Abhazya ve Güney Osetya sorunlarında görülmüştür.

Gürcistan'ın 2003 yılında gerçekleşen Gül Devrimi ile radikal Batı yanlısı politika izlemesi, Rusya'nın sınırlarına kadar gelen NATO tehlikesini de beraberinde getirmiştir. Neticesi olarak ise, Rusya'nın Gürcistan'a uyarı olarak Güney Osetya sorununu ortaya koymuştur. Nitekim 2003-2008 yılları arasında artan gerilim süreçlerinde Mikhail Saakaşvili'nin liderliğindeki Tiflis'in, bu iki ayrılıkçı bölgede hegemonya kurma girişimleri karşısında Rusya'nın desteğiyle karşı karşıya kalınmış, bu durum ise 2008 Rusya-Gürcistan Savaşı'nın başlamasına yol açmıştır. 7-12 Ağustos 2008 tarihlerinde toplam 5 gün süren savaşta Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve uluslararası örgütler olarak Birleşmiş Milletler (BM) ve Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'nün (NATO) tutumu etkisiz kalırken, etkili tek uluslararası örgüt Avrupa Birliği (AB) olarak öne çıkmıştır. Ek olarak Çin Halk Cumhuriyeti'nin (ÇHC) Doğu-Batı arasında denge politikası güden Gürcistan'ın içinde bulunduğu durum karşısında hem ÇHC olarak hem de Şangay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ) olarak izlediği politik yol dikkat çekmiştir.

Çalışma temel hatları itibarıyla 2008 Rusya-Gürcistan Savaşı'na giden Güney Osetya sorununun siyasî ve tarihi süreci ele alınmıştır. Bunun beraberinde ise, savaş esnasında ve sonrasında Batı ve Doğu'nun tutumu değerlendirilmiştir. Bir diğer ifadeyle büyük güç olarak nitelendirilen ABD'nin ve uluslararası örgütlerin tutumu ve bu tutumların uluslararası kamuoyuna nasıl yansıtıldığına dair olaylara, bu aktörlerin Güney Osetya krizinde ne denli etkili olduğu araştırılmaya çalışılmıştır.

Güney Osetya Sorununun Tarihi

Gürcüler ve Osetler iki taraf Ortodoks Hristiyanlığı mensubu iken farklı etno-dilsel gruplara mensup ayrı iki toplumdur (Fakin, 2009: 222). Gürcüler bölgenin kadim etnik toplumlarından birisi iken Osetler, 13. yüzyılda Güney Kafkasya'ya, günümüz Gürcistan sınırlarına gelen Farsî kökenli bir toplum olduğu belirtilmektedir. İki millet arasındaki ilişkilere ve gerginliğine bakıldığında, aslında 1991 yılından önce başladığını göstermektedir. Bölgedeki sorunun temeli, Güney Kafkasya'da Ekim Devrimi'nin

ardından 26 Mayıs 1918'de bağımsızlığını (SEA. STA., 1836/1/99) ilan eden Gürcistan Cumhuriyeti'nin 25 Şubat 1921 yılındaki Bolşevik işgali ile devam eden dönemi kapsamaktadır (Khachapuridze, 1951: 18-19). Bu süreçte millî cumhuriyet konumunda olan Gürcülerle çatışan Osetler, Sovyet cumhuriyeti kurma girişimiyle ayaklanmalara kalkışmış olsa da tam anlamıyla bunu gerçekleştire bilmemiştir (Herrberg, 2006: 10-11).

Osetya, 25 Şubat 1921 tarihinde Bolşeviklerin Tiflis'e dâhil olmasıyla millî cumhuriyet ve hükûmet rejiminden Sovyet cumhuriyet rejimine geçen Gürcistan'ın tebaası altında bir oblastı (bölgesi) olarak bağlı kalmıştır (Fakin, 2009: 222).

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) döneminde Sovyet Gürcistan'ı dâhilinde bulunan Güney Osetya bölgesi “özerk bölge” olarak yer alırken Sovyet Rusya sınırlarında bulunan Kuzey Osetya ise “özerk cumhuriyet” statüsünde yer almıştır.

Yukarıda belirtilen husus bakıldığı zaman Sovyet Sistemi içerisinde “özerk cumhuriyet” anlayışı, SSCB Anayasasının Madde 82'de şu şekilde açıklanmıştır: “SSCB ve Birliğin hakları dışında özerk cumhuriyet kendi sorunlarıyla ilgili sorunları bağımsız olarak çözmektedir.” Madde 83'de ise: “Özerk cumhuriyet, SSCB Anayasasına ve bağlı olduğu cumhuriyetin Anayasasına uygun olan ve özerk cumhuriyetin özelliklerini dikkate alan kendi Anayasasına sahiptir. Kendi topraklarında kapsamlı ekonomik ve sosyal gelişimi sağlar, SSCB ve bağlı olduğu cumhuriyetin yetkilerinin bu topraklarda uygulanmasına katkıda bulunur, SSCB ve bağlı olduğu cumhuriyetin en yüksek devlet iktidar ve yönetim organlarının kararlarını hayata geçirir. Kendi yetkisine giren konularda, otonom cumhuriyet, bağlı olduğu cumhuriyetin (SSCB ve bağlı olduğu cumhuriyetin) işletmelerinin, kurumlarının ve kuruluşlarının faaliyetlerini koordine eder ve denetler” ifadeleri yer almıştır (Konstitutsiya Soyuzu Sovetskikh Sotsialisticheskikh Respublik, 1977: 24-25).

Sovyet Sistemi'ndeki “özerk cumhuriyet” yapısının yanı sıra bahsi geçen “özerk bölge” hususuna dair bilgiler Anayasanın 11. Bölümünü kapsayan, Madde 86, Madde 87 ve Madde 88'de yer almıştır. Burada esasen özerk bölge, bir yapı içerisinde kendi idaresinde yer alan “cumhuriyet” yapısından ziyade bir cumhuriyet içerisinde bulunan bölge olarak belirtilmiştir: “Özerk bölge, bağlı olduğu cumhuriyetin veya bölgenin bir parçasıdır. Özerk bölgeye ilişkin yasa, bağlı olduğu cumhuriyetin Yüksek Sovyeti tarafından otonom bölgenin Halk Temsilcileri Konseyi'nin teklifi üzerine kabul edilir” (Konstitutsiya Soyuzu Sovetskikh Sotsialisticheskikh Respublik, 1977: 25).

Güney Osetya'daki durumdan mütevellit Gürcülerin Oset etnik kimliğini eritme durumundan tedirgin olarak karşı tarafı -bir diğer ifadeyle Gürcü hükûmetini- “şovenizm” yanlısı bir taraf olarak ifade edilmiştir. Bunun devamı ise 1980'li yıllarda yükselen Gürcü milliyetçiliği neticesinde Kuzey Osetya ile Güney Osetya'yı birleştirme fikri ortaya çıkmıştır (German ve Bloch, 2006: 4).

Sovyet Gürcistan dâhilinde bulunan Güney Osetya'daki komünist yetkililer, 20 Eylül 1990 tarihinde kritik bir hamle ile SSCB sınırları içinde bulunduğunu ifade ettikleri “Güney Osetya Sovyet Demokratik Cumhuriyeti” adlı bir sözde yönetim ilan edilmiştir. Bu hamle bahsi geçen “İki Osetya'yı birleştirme” planının bir parçası olarak görülürken temelinde Gürcistan'dan ayrılma hedefini bulundurmıştır. Sözde yönetimin ilanı, Gürcü yetkililerce sert tepkiyle karşılanırken dönemin Sovyet Gürcistan lideri Zviad Gamsakhurdiya, olağanüstü hâl ilanı ile karşı tarafın bağımsızlığını tanımayıp tekrardan

bölgeyi Gürcistan'la birleştirmiştir (Cornell, 2001: 161-170). Gürcü yetkililerinin bu tutumu, bölgede silahlı çatışmaları tetiklemiştir. Nitekim 1991 yılının ilkbaharında çatışmalar geniş çaplı bir hâle bürünürken SSCB'nin dağılmasının ardından Gürcistan Cumhuriyeti'nin yeniden bağımsızlığını elde etmesi ve Edvard Şevardnadze'nin cumhurbaşkanı olması sonucunda taraflar arasında uzlaşma sağlanmıştır. Bu uzlaşma ise 24 Haziran 1992 tarihli Dagomis Barış Antlaşması ile olmuştur. Bölgedeki huzurun sağlanması ve sorunun çözülmesi adına üç taraftan (Gürcistan, Rusya ve Güney Osetya) oluşan bir askerî barış gücünün sorunlu noktalarda bulunması kararına varılmıştır. Sorunu bir sonuca vardırılması adına ise Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilâtı'na (AGİT) başvurulmuştur (Lacombe, 2005: 163).

1991 Yılından 2008 Yılına Giden Süreç ve Savaş

Rusya, SSCB'nin 26 Aralık 1991 tarihinde dağılmasının ardından eski Sovyetler dâhilindeki cumhuriyetlerini hegemonyasının etkisinde tutmayı hedeflemiştir. Bu süreçte Batı yanlısı politika izlemeye yönelik, bölgelerdeki potansiyeli büyük olan ayrılıkçı grupları destekleyerek Gürcistan örneğinde de olduğu gibi "böl ve yönet" politikasını izlemiştir (Öztürk, 2009: 11).

Güney Osetya çatışmaları, 1990'lu yılların başında yaşanmaya başlarken 1991 yılından sonrası SSCB'nin dağılmasıyla ekonomik sorunlar gibi sıkıntılarla baş başa kalan Gürcistan'da hem sosyal hem siyasal alanda ciddi derecede sorunlar ortaya çıkmıştır. Nitekim bu durumun devamında 1990'lı yıllarda Gürcistan'da artan milliyetçilik ve ayrılıkçı tutumlar, beraberinde ayrışmaları da getirmiştir. Bu süreçte Batı'nın, ABD ve AB'nin yaklaşımı Güney Kafkasya'yı Rusya'nın kontrolüne bırakma düşüncesinde olmayışları, 1990'ların sonlarında bölgeye yönelik girişimleriyle görülmeye başlanmıştır (Aynı yer).

2003 yılında Gül Devrimi ile iktidara gelen Mikhail Saakaşvili ve yönetiminin temel hedeflerinden birisi Batı'ya yönelmiş bir Gürcistan dış politikası oluşturmak ve NATO'ya tam üyelik olmuştur. Bu nedenden dolayı ilk önce toprak bütünlüğünü pekiştirmesi gerektiğinin farkında olan yeni Gürcistan hükûmetinin ilk girişimleri Rus etkisinde olan Abhazya ve Güney Osetya üzerinde Gürcü hegemonyasını tekrardan hissettirmek istemiştir (Kudava v.d., 2006: 1-3).

Bölgedeki barış gücünün yanı sıra Saakaşvili'nin hükûmette olduğu dönemlerde 300 Gürcistan askerinin, Gürcistan İçişleri Bakanlığı tarafından gönderilmesi, bölgede krize yol açmıştır. Gürcistan Başbakanı Zurab Zhvania'nın idaresinde olduğu döneme tekabül eden bu süreçte Güney Osetya'daki yerel halkı, Gürcistan hükûmetini siyasî yollarla çözemediğini, askerî yollara çözmeye çalıştığı izlenimine itmiştir. Gürcistan Başbakanı ise bu durumu askerî bir baskıdan ziyade güvenlik durumu adına yapılmış bir hamle olduğunu beyan etmiştir (German ve Bloch, 2006: 5).

Dönemin Gürcistan Cumhurbaşkanı Mikhail Saakaşvili, Osetler üzerinde yumuşak güç politikası uygulama girişiminde bulunmak istemiş ve bölgede Oset dilinde bir haber kanalının açılacağını kamuoyuna duyurmuştur. Ek olarak bu yumuşak güç politikası, Tiflis'in Güney Osetya ile uzlaşmak için hazır olduğu ifade edilmiştir (Civil Georgia, 2004a).

Bölgedeki durumu, savaşa sürükleyen bir diğer gelişme 2004 yılının Mayıs ayında gerçekleşmiştir. Güney Osetya'daki polis kontrol noktalarında Rus ve Gürcü birlikleri arasındaki gerilim, siyasî mevkilere de yansımıştır. Rusya Dışişleri Bakanlığının açıklamasına bakıldığında Tiflis'in Güney Osetya'daki tutumunu, Tiflis-Moskova arasındaki ilişkilerin ilerlemesine engel olduğu ve kışkırtıcı bir hâl aldığı görülmüştür (The Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, 2004). Gürcistan Dışişleri Bakanlığının Moskova'ya karşı açıklamaları ise, sorunun Gürcistan'ın iç meselesi olduğu ve Moskova'dan ziyade sadece Tiflis'i ilgilendirdiği şeklinde yanıt olarak kamuoyuna yansımıştır (German ve Bloch, 2006: 6).

8 Temmuz 2004 tarihinde Gürcistan askerî birliğine bağlı 50 asker silahlı milislerce bölgedeki Vanati köyünde esir alınması, Tiflis-Moskova ilişkilerini daha da kritik hâle getirmiştir (Civil Georgia, 2004b). Cumhurbaşkanı Mikhail Saakaşvili, 10 Temmuz 2004 tarihinde Tiflis Harp Akademisi mezuniyetinde: “Çok yakında Tskhinvali'nin kontrolünü yeniden kazanacağız. Hiçbir şeyin bu süreci engelleyemez” şeklinde ifadelerde bulunmuştur. Fakat tüm bunların yanı sıra her şeye hazır olunması gerektiğini, buna rağmen savaştan uzak Rus tarafıyla barışçıl olumlu tutum sergilemeye hazır olduğunu ifadelerine eklemiştir (Civil Georgia, 2004c).

Lâkin Gürcistan hükümetindeki değişiklikler ve Gürcistan'ın bölgeye yönelik “tam bağımsız ve bütün Gürcistan” anlayışı, Rusya-Gürcistan ilişkilerini gerginleştirmeye devam etmiş, bölgedeki ihtilafli taraf olan Güney Osetya'yı etkilemiştir. Taraflar arasındaki uyuşmazlıklar ise temelde kontrol noktaları ve barış konusundaki maddeler olmuştur. Kontrol noktalarından ve stratejik öneme sahip “Roki Geçidi” olarak bilinen bölge sınırların denetlenmesi konusunda bahsi geçen uyuşmazlıklardan birisi olarak görülmüştür (Civil Georgia, 2004d).

2007-2008 yılına gelinen süreçte ise Gürcistan'ın Batı yanlısı durumu, Rusya'yı kışkırtacak diğer ve en önemli unsur olarak varlığını sürdürmeye devam etmiştir. NATO'ya üye olmak isteyen bir Gürcistan'ın Güney Osetya üzerinde hegemonyasını arttırmak isteme girişimleri, bölgede bulunan Rus askerî barış gücü misyonuna karşıt bir tutum olarak değerlendirilmiştir (Civil Georgia, 2007).

Savaşın başlama sürecine bakıldığında, 7 Ağustos 2008 tarihinde Tskhinvali'de Gürcistan'ın kara ve hava birliklerinin yaptığı geniş çaplı operasyonlar, 2008 Rusya-Gürcistan Savaşı'nın başlamasını tetikleyen unsurlardan biri olarak görülmüştür. (USAK, 2008).

Çatışma bölgesi olan Güney Osetya'da gerilim artarken 7 Ağustos 2008 tarihinde Mikhail Saakaşvili, bir televizyon kanalından yaptığı konuşmada Gürcü askerî birliklerine verilen emri durdurarak acil bir müzakere çağrısında bulunmuştur. Arada mevcut olan anlaşmazlığın çözümü için ise çağrıda bulunan taraf Rusya olarak görülmüştür (Civil Georgia, 2008b). Bu açıklamasının ardından aynı günün akşam saatlerinde Gürcü köylerinden olan Avnevi köyü, Osetyalı milislerce saldırıya maruz kaldığı ve Gürcistan'ın tek taraflı ateşkesinin cevapsız kaldığını, dönemin Gürcistan İçişleri Bakanlığı Sözcüsü Şota Utiaşvili tarafından söylenmiştir (Civil Georgia, 2008a; Dinkinson, 2021; Khidasheli, 2009: 33).

Birleşmiş Milletler'in Savaşa Yönelik Tutumu

BM, 1990'lı yıllarda Gürcistan'ın dahilinde bulunan Güney Osetya ile Abhazya gibi etnik temelli sorunlarda üç bölge (Gürcistan, Güney Osetya ve Abhazya) arasında imzalanan bir antlaşma ile bölgede bir BM Gözlem Misyonu oluşturulmuştur. Misyonda polis, sivil personel ile yerel sivil görevlileri yer alırken, bunların yanı sıra 134 askerî gözlemci de yer almıştır (Muzalevsky, 2009: 31).

2008 yılına kadarki süreçte BM'nin bölgede bulunduğu zamanlarda anlaşmazlığın çözülmesine yönelik net bir ilerleme kaydedilmemiştir. Bunun yanı sıra ciddi çatışmaların olmamasının yanı sıra göç eden yerel toplumun geri dönmesi konusunda netice elde edilememişken Gürcistan'ın diplomatik girişimleri de sonuçsuz kalmıştır (Nußberger, 2009: 358).

Aynı zamanda, 2008 yılında "Cenevre Müzakereleri" adı altında AGİT ve BM'nin Gürcistan'daki ayrılıkçı bölgeler sorununu çözmeye çalıştıkları, ancak bu çabaların sonuçsuz kaldığı belirtilmiştir (Muzalevsky, 2009: 34).

2003 yılında gerçekleşen Gül Devrimi'nden önceki süreçte Şevarnadze yönetimi, Abhazya ve Güney Osetya sorunlarına tepkisiz kalmıştır. Ancak Gül Devrimi ile yönetimi devralan Mikhail Saakaşvili, bu süreçte temel hedef olarak bu ayrılıkçı bölgelerde yeniden kontrol mekanizmaları oluşturarak onları Gürcistan'a bağlı tutma düşüncesinde olmuştur. Çatışmaların yoğunlaştığı fakat savaşın tam anlamıyla başlamadığı süreçte BM Güvenlik Konseyi, 21 Temmuz 2008'de Güney Osetya'daki sorunları esas alan bir toplantı gerçekleştirmiştir (Erkan, 2016: 44).

7 Ağustos 2008 tarihinde günün geç saatlerinde de olsa toplanan BM Güvenlik Konseyi, Rusya tarafından hazırlanan bildiri üzerinde tam bir anlaşmaya varamamıştır. Sebep olarak ise Gürcistan hükümeti için bu bildirin kabul edilemez olduğu ifade edilmiştir (Charbonneau, 2008). Gerçekleştirilen görüşmelerden anlaşmazlığın sonucunda net bir sonucun elde edilmese de müzakere edilmesi Gürcü diplomatlarca bir siyasî başarı olarak belirtilmiştir (Nichol, 2009: 4).

Rusya ile Gürcistan arasındaki savaş, uluslararası hukukta mevcut olan BM Antlaşması'nın 51. Maddesi'ni (Charter of the United Nations and Statute..., 1945: 10-11) gündeme getirmiştir. Bahsi geçen maddenin içeriğinde bir devletin sınırlarına yönelik saldırı olduğunda zaman "meşru müdafaa hakkı" doğduğu ifadesi yer almıştır. Rusya'nın Gürcistan'a saldırısı bir uluslararası hukuk ihlali iken bahsi geçen meşru müdafaa durumunun ise ancak BM Güvenlik Konseyi'nin kararınca kullanılabilir olacağı belirtilmiştir (Orallı, 2014: 114). Bu nedenle Rusya'nın BM Antlaşması'nın 51. Maddesi'ne işaret ederek kendisini haklı gösterme gibi bir durumun aksine Gürcistan'ın savaşta Rus topraklarına saldırması durumunda meşru müdafaa olarak nitelendirilebilme ihtimalinin mümkün olduğuna değinilmiştir.

Bahsi geçen durumun, uluslararası kamuoyunda etkisi BM nezdinden çok etkili olamamış olsa da 15 Ekim 2008 tarihinde Cenova'da düzenlenen konferansa Rusya, ABD ve Gürcistan'dan resmî temsilcilerin yanı sıra Güney Osetya ve Abhazya'dan da temsilciler de katılmıştır. Bu temsilciler bölgenin bağımsızlığını talep etmiş olsalar da konferans sürecince kabul görmemiştir (Erkan, 2016: 45).

Hukukî olarak olaya bakıldığında 2009 yılında uluslararası kamuoyunda Rusya-Gürcistan davası başlamıştır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne (AİHM) başvuran Gürcistan, Rusya'ya karşı 2008 savaşının davasını 2021 yılının Ocak ayında kazandı (Agenda Ge, 2021). Kraliyet Uluslararası İlişkiler Enstitüsü üyelerinden George Mchedlishvili, 2008 yılında AB dışında uluslararası kamuoyunun Rusya'ya tepkisiz kalması, 2014 yılında Kırım'ı işgal etmesine yönelik cesaret verdiğini ifade etmiştir (Citak & Harris, 2018).

Batı-Gürcistan İlişkilerinin Savaş Yansıması ve Tutumları

Amerika Birleşik Devletleri

2008 Rusya-Gürcistan Savaşı'nda birbiri ile karşı karşıya kalmaktan çekinen iki taraf olmuştur. Biri savaşın bir tarafında bulunan Rusya iken diğeri Soğuk Savaş sonrası eski Sovyet cumhuriyetleri ile Sovyetlerin "arka bahçesi" olarak nitelendirdiği Afganistan'a müdahalede bulunan ABD olmuştur (Alptekin, 2021: 122).

2000'li yıllarda başlayan "renkli devrimler" ile hedefin merkezindeki bölgelerin bahsi geçen renkli devrimlerin ardından Batılı tutum sergilemeye başlamaları Rusya'yı bölgede tedirginliğe itmiştir. Bir diğer taraftan Rusların, Karadeniz üzerinde hâkimiyet sağlama isteklerine karşılık bir engel olarak bölgede NATO ülkelerinin sayısının artması ve Gürcistan'ın Gül Devrimi ile üyelik sürecinin vurgulanmaya başlaması durumu oluşmuştur (Taşcı, 2020: 90-92).

ABD-Gürcistan arasında 2008'de imzalanan stratejik iş birliği antlaşmasının ardından Gürcistan'ın NATO Entegrasyonunu desteklediğini açıklayan ABD, bölgeye yönelik askeri eğitim ve donatım isteğinde bulunmuştur. Gürcistan'daki ABD desteğin var olmasına bakmayarak Rusya'nın bu durumu bir tehdit olarak görmesi neticesinde krizlerin tırmanması ile başlayan savaş karşısında ABD sadece siyasî söylemde kısıtlı tutum sergilemiştir. Başkanı George Bush'un açıklamalarına bakıldığında ABD, sadece Rusya'ya karşı tutumlarının kabul edilemez bir durum olduğunu ifade etmekle kalmıştır (Alptekin, 2021: 123).

Diğer yandan George Bush, ÇHC'nin başkenti Pekin'de düzenlenen 2008 Yaz Olimpiyatları'nda yaptığı açıklamalarda Rusya-Gürcistan Savaşı'na değinmiştir. Açıklamada: "Bu durum barışçıl bir şekilde çözülebilir. Hem Gürcistan'da hem de Rusya'da hükümetin her kademesindeki liderlerle temas halindeyiz. Gürcistan egemen bir ulustur ve toprak bütünlüğüne saygı gösterilmelidir. Şiddetin derhal durdurulması ve tüm birliklerin geri çekilmesi çağrısında bulunduk." ifadeleri yer almıştır (The White House, 2008).

2008 olaylarında ABD'nin tutumunu Tiflis'in yanında olduğunu bir diğer yandan bölgede Sovyetlerin 1968'deki Çekoslovakya'ya saldırısı gibi olmayacağına dair vurguyu ABD Dışişleri Bakanı Condoleezza Rice'nın açıklamalarında görülmektedir. Savaşın bitmesinin ardından 17 Ağustos 2008 tarihinde açıklama yapan bakanın ifadelerinde; Rusya'nın bir komşusunu tehdit edebilme ve başkentini işgal etme gibi bir konumda olmadığını, 1968 yılı gibi rahat bir şekilde hareket edemeyeceğini belirterek en sonunda "işler değişti" ifadesiyle dikkat çekmiştir (NBC News, 2008).

Bir diğer yandan Irak'ta bulunan 2 bin kişilik Gürcü kuvvetinin savaşın başladığı günlerde savaşa katılmak istediklerine yönelik haberler yayımlanmıştır. Albay Bondo

Maisuradze ise, bu kuvvetin ABD ordusunun ulaşım sağladığı zaman geri döneceğini bildirmiştir (Graff, 2008). 11 Ağustos 2008 tarihinde ise Pentagon sözcüsünün açıklamalarına bakıldığında ABD destekli Gürcü birliklerinin Irak'taki konumlarından Gürcistan'a geri gönderilmesinin tamamlandığı anlaşılmıştır (Kruzel, 2008).

ABD, Güney Osetya tutumunda çekimser kalmıştır. Bölgede Rusların varlığından ziyade Gürcistan'ın diğer Gori gibi şehirlerine saldırıda bulunulmasından tedirgin olan George Bush, 11 Ağustos 2008'deki açıklamasında: "Güney Osetya dışındaki bombalamaları şiddetle kınıyoruz" (The White House, 2008a) ifadesi özünde ABD'nin Gürcistan'ın toprak bütünlüğü konusundaki tutumunda da ABD-Rusya krizinin tırmanmaması adına arada kaldığına dair bir işaret olmuştur. Güney Osetya meselesinde ise uluslararası bir arabuluculuğun önemine değinen George Bush, direkt olmasa dahi dolaylı bir şekilde Gürcistan'ın yanında olmayı ihmal etmemiştir (Aynı yer).

ABD'nin 5 gün süren savaşta tepkisini tam bir şekilde ortaya koyamamasının yanı sıra asıl tepkisini savaşın ardından göstermeye başlamıştır. Nitekim 12 Ağustos 2008 tarihinde imzalanan ateşkes ile savaş dururken Rusya'nın da altı maddelik antlaşmaya imza atmasına razı olmasına rağmen süreyi geciktirilmesine karşı ABD Devlet Başkanı Bush tarafından Rusya'nın belirtilen hususlara bağlı kalması istenmiştir (Erkan, 2016: 53).

26 Ağustos 2008 tarihine gelindiğinde Rusya tarafından Abhazya ve Güney Osetya'nın Gürcistan Cumhuriyeti'nden bağımsız ayrı bir bölge olarak tanınması durumu kamuoyuna duyurulmuştur. ABD Devlet Başkanı George Bush ise, Rusya Devlet Başkanı Medvedev'in Gürcistan konusundaki eylemlerini kınadığını ifade etmiştir (The White House, 2008b).

NATO

2008'deki savaştan önce NATO ile Gürcistan'ın ilk temaslarına bakıldığında taraflar arasındaki ilk resmî temasın 1993 yılının Haziran ayında kurulduğu görülmektedir. Gürcistan'ın resmî bir heyet oluşturarak Brüksel'i ziyaret ettikten sonraki süreçte ilk adım olarak NATO-Gürcistan arasında "Barış İçin Ortaklık" antlaşmasının 1994 yılının Mart ayında imzalanmasıyla atılmıştır (Bezhanishvili, 2009: 23-24).

2004 yılı NATO-Rusya ilişkilerinde kritik bir dönüm noktasını kapsamaktaydı. NATO, bu yılda Rusya ile sınırı olan diğer devletlere kapılarını açmıştır. Bu ülkeler ise Estonya, Letonya ve Litvanya olarak belirtilmiştir. Gürcistan'ın NATO'ya üyelik için yüzünü döndüğü süreç Gül Devrimi ile başlamıştır (Erkan, 2016: 47).

2005 yılında ABD Başkanı George Bush'un Gürcistan'ın başkenti Tiflis'i ziyaret etmesiyle birlikte NATO'nun Gürcistan'a olan desteğine değinmesi neticesinde Rusya'nın gözünde bu durum Türkiye'ye Jüpiter füzesinin yerleştirilmesinden farksız olduğu görülmüştür. Ertesi yıl, 2006'da Güney Osetya krizinde bağımsızlık için düzenlenen referandum süreci ile Ukrayna'daki doğalgaz krizi aslında Rusya'nın NATO'ya ve ABD'ye yönelik birer uyarısı olmuştur (Donovan, 2009: 6).

2008 yılındaki krize NATO açısından bakıldığında ise örgüt için çok yoğun bir döneme denk gelmiştir. Kosova konusu, yeni üyelerin kabul edilmesiyle yeni genişleme adımının atılması ve Afganistan gibi önemli konular örgütün gündeminde yer almıştır (Chicky, 2009: 2-5). Tüm hususların yanı sıra bu bahsedilenlere göre, savaş sürecinde Gürcistan

hükümeti ile yakından iletişim içerisinde bulunmadığı belirtilirken aynı süreç dahilinde örgüte “tam üyelik” statüsünden ziyade “bireysel ortaklık” kısmına geçiş yapılmıştır. Cumhurbaşkanı Mikhail Saakaşvili ise olaya ilişkin yaptığı açıklamalarda; NATO'nun Gürcistan'ı üyeliğe kabul etmediği sürece bölgedeki sorunun devam edeceğine değinmiştir (NATO, 2008).

Savaş esnasında NATO'nun tutumuna bakıldığında tereddütle birlikte örgüt içerisindeki görüş ayrılıkları da alınacak kararları zorlaştırmıştır. 8 Ağustos 2008 tarihinde başlayan savaşta NATO Genel Sekreteri Scheffer, açıklamasında Rusya'yı kınarken diğer yandan Gürcistan hükümetini desteklediğini belirtmiştir (Bowker, 2011: 197).

Gürcistan'ın jeopolitik konumu, ABD-Rusya arasındaki rekabetin bölgede bir kriz hâline gelmesini tetiklemiştir. Rusya'nın NATO'daki temsilcisi Dimitri Rogozin'in açıklamalarında bölgelerde Gürcistan'ın saldırılarda bulunduğunu ve bu durumun ise NATO'nun teşvik etmesiyle olduğu belirtilerek örgüt içerisindeki üyelere resmî mektuplarla Gürcistan yönetimini, Saakaşvili'yi desteklememelerini istemiştir. NATO ise karşılık olarak bir sert cevapla gerginliği arttıracak polemige girmeyerek uzlaşma yoluyla doğrudan müzakere yapılması gerektiğini vurgulayıp çağrıda bulunmuştur (Erkan, 2016: 48).

Beş günlük süren savaşın ardından Batı, kendi içinde birbirini suçlamakla meşgul olmuştur. Bu süreçte, 14 Eylül'de NATO Genel Sekreteri Scheffer, AB'yi Rusya'nın barış gözlemcilerinin sayısını savaştan önceki seviyeye indirmemesinde tutumlu olmamakla eleştirirken, 18-19 Eylül tarihlerinde dönemin Rusya Devlet Başkanı Medvedev ise NATO'yu bölgede Gürcistan'ı kışkırtmakla suçlamıştır. (Nichol, 2009: 8).

Savaşın ardından NATO'nun 26 üye ülkesinin temsilcilerinden oluşan bir heyetle birlikte Genel Sekreter Scheffer, Gürcistan'ı ziyarette bulunmuşlardır. 15 Eylül 2008'de yapılan heyetin açıklamasında ise Gürcistan'ın NATO'ya tam üyelik istemini desteklenen ifadeler söylenirken aynı zamanda Gürcistan'ın toprak bütünlüğün savunulduğunun altı çizilmiştir (NATO, 2008).

Daha önce de belirtildiği üzere 2008 yılında yeni üyelerin kabulü ile yoğun dönem geçiren NATO'nun yanı sıra AB'de de genişleme ihtimalleri mevcut iken Rusya, iki örgütün doğuya doğru genişlemelerini yakın çevresine müdahale şeklinde görmüştür. Nitekim bu durumdan dolayıdır ki Medvedev, Batı'yı bu tutumundan dolayı suçlarken Ukrayna ve Gürcistan'ın Batı'ya yönelik eğilimi ve NATO'ya üye olma hedefleri Rusya'nın tepkisini arttırmıştır (Alptekin, 2021:125).

Belirtilmesi gerekir ki NATO'nun bölgeye yönelik tutumunu Rusya, “ikinci çevreleme” (recontainment) olarak nitelendirirken her aşamasında karşı çıkmaya devam etmiştir. 2008 yılında gerçekleşen Bükreş Zirvesi'nde de Rusya aynı tutumunu sürdürmüş, Ukrayna ve Gürcistan'ın örgüte üyeliğinin Soğuk Savaş sonrasında Batı tarafından Rusya'yı yalnızlaştırma ve çevreleme politikasının kabul edilemez olduğunu belirtmiştir (Öztürk, 2009: 16). Aynı zirvede Batılı devletlerden Almanya ve Fransa'nın olası ABD-Rusya kriziyle karşı karşıya kalınmaması adına bahsi geçen iki ülkenin, Gürcistan ile Ukrayna'nın örgüte üyeliğinin ertelenmesini talep edilmiştir (BBC News, 2008).

Savaşın ardından 2 hafta sonra 27 Ağustos 2008 tarihinde Rusya tarafından resmî olarak bağımsızlığı tanınan Abhazya ve Güney Osetya kararları NATO tarafından ciddi bir

şekilde karşı çıkmış, kınanmış ve Rusya'yı bu karardan geri dönmesi için çağrıda bulunmuştur (NATO, 2008).

Avrupa Birliği

2008 Rusya-Gürcistan Savaşı'nda büyük hegemonya etkisine sahip güçlerin ve uluslararası örgütlerin konumuna bakıldığında AB, tüm bunların arasında daha aktif olmasıyla öne çıkmıştır. BM Güvenlik Konseyi'nin Rusya karşısında etkisiz kalması, Rusya'nın veto hakkına sahip olduğunda dolayı olmuştur. NATO ve ABD'nin bölgeye savaş esnasında tam anlamıyla yoğunlaşamamasından dolayı aktiflik gösterememiştir. Fakat AB'nin bölgedeki kritik adımları dönemin en önemli örgütleri arasında ön plana çıkmasına neden olmuştur (Parmentier, 2010: 51).

Dönemin AB-Rusya ilişkilerine bakıldığında örgütün birçok üyesi Rusya ile başta enerji olmak üzere birçok ticari ve ekonomik anlamda iş birliği içerisinde yer almıştır. 2008 yılındaki savaştan önce Rus dış ticaretinin oran olarak %52'si AB ülkelerine ait olduğu belirtilmiştir (Kırdar, 2008: 63). Bu yüzden dolayıdır ki Rusya-AB ilişkilerindeki dengelerin korunması gerekmiştir. Bir diğer yandan Almanya'nın AB üyesi olması Rusya ile arasındaki en geniş ticaret hacminin de bulundurması taraflar arasındaki önemi de daha da arttırmıştır (Braun, 2009: 8).

Bu gibi kritik çıkılmaz bir konuma girmek istemeyen AB, Rusya ile dengeyi bozmak istemezken bir diğer yandan Gürcistan'ı uluslararası kamuoyunda ve bölgede politik yalnızlığa mahkûm bırakmak istememiştir. Bu durumda seçim yapmakta kararsız kalan AB, ilk önceki hedefi savaşı durdurup taraflar arasında ateşkesin imzalanması yönünde adımlar atmaya çalışmıştır (Erkan, 2016: 57).

Savaşın 5 gün gibi kısa sürede durmasındaki en büyük etken, AB ile Uluslararası Kriz Grubu'nun olaya hemen müdahale etmesinden olmuştur. Aynı zamanda AB'de dönem başkanlığını yürüten Fransa Dışişleri Bakanı Bernard Koucher ile AGİT Başkanı olan Aleksander Stubb'ın savaşın bir anda bitmesi ve ateşkesin imzalanması adına bir mekik diplomasi yürütmüş olmaları da bu duruma büyük bir etken olarak yansımıştır (Boonstra, 2008: 2-3).

Daha önce de bahsedildiği üzere dönem başkanlığı Fransa'da olduğundan dolayı olaya yönelik adımlar da Fransız Cumhurbaşkanı Nikolas Sarkozy'den gelmiştir. Fransa Cumhurbaşkanı Sarkozy'nin Tiflis-Moskova arasındaki gerginliği ateşkesle durgunlaştıracak altı maddelik bir antlaşma hazırlamıştır (Reliefweb, 2008).

Hazırlanan antlaşmanın içeriğine bakıldığında ise sorunlu bölgeler üzerinde meselenin çözülmesi için kuvvet kullanılmasına son verilmesi, askerî harekâtların sonlandırılması, insani yardımların gerçekleştirilmesine olanak sağlanması, Gürcistan Ordusu'nun 8 Ağustos'taki konumuna geri dönmesi ile Rus Ordusu'nun aynı şekilde eski konumuna geri dönmesi ve son olarak Güney Osetya ile Abhazya sorunlarının ve statüsünün uluslararası görüşmeler nezdinde değerlendirilmesi yönünde hususlarını kapsamıştır (Aynı yer).

"Altı Madde Planı" olarak adlandırılan bu ateşkes, 12 Ağustos 2008 tarihinde Rusya Devlet Başkanı Medvedev tarafından onaylanmıştır (Donovan, 2009: 23-24). Antlaşmanın yürürlüğe girmesinin ardından aynı ay içerisinde Almanya Başbakanı

Angela Merkel tarafından her iki tarafa da ziyarette bulunulmuştur (Whitman & Wolff, 2010: 7).

Her ne kadar AB, NATO ve ABD'den daha aktif bir rol alarak savaşı durdurmaya doğru gitmiş olsa da AB üyesi olan Almanya tarafından Gürcistan'ın Batı'ya yaklaşması, Rusya'ya rağmen olumlu bakılmıştır. Bunu esasen de Angela Merkel'in 17 Ağustos 2008'de Tiflis'e yaptığı ziyaretinde Gürcistan'ın NATO'ya tam üyelik sürecini desteklemesi örnek olarak gösterilebilir (The Economic Times, 2008).

Tüm bunların yanı sıra örgüt içerisinde bazı birbirine zıt tutum sergileyen durumlar da olmuştur. Buna örnek olarak ise imzalanan ateşkes antlaşmasının Rusya tarafından ihlal edilmesiyle zor durumda kalan AB içerisinde Polonya'nın 1 Eylül 2008'deki zirveden önce talep edilen istekleri belirtilebilir. Bahsi geçen zirvede AB-Rusya ilişkilerinin ele alınacağından dolayı Polonya, AB'ye Rusya'ya karşı ekonomik yaptırımların uygulanması gerektiğini aksi hâlde Rusya ile ilişkilerin tekrardan değerlendirilmesini talep etmiştir (Jones, 2008). Bu duruma ilaveten Avrupa Konseyi tarafından Rusya'nın ayrılıkçı bölgelerin bağımsızlığını ilan edişini kınamıştır (Muzalevsky, 2009: 35).

1 Eylül 2008'deki Brüksel'de düzenlenen zirvenin ardından Sarkozy ile Medvedev arasındaki görüşmeler hız kazanmış ve 12 Ağustos 2008 tarihinde hazırlanan ateşkes antlaşmasına ek tedbirler olarak 8 Eylül 2008'de bir başka antlaşmaya imza atılmıştır (President of Russia, 2008).

Bahsi geçen ek tedbirlerde 1 Ekim 2008'den itibaren başlayacak 10 gün içerisinde Rus askerî birliklerinin Gürcistan'ın sınırlarından çekilmesi ve bölgeye yaklaşık 200 Avrupa Birliği Gözlemcisi görevlendirileceği ifade edilmiştir (Aynı yer).

Çin ve Şangay İşbirliği Örgütü'nün Savaşa Bakışı: Tarafsızlık

Savaş başlarken, ABD'nin Gürcistan yanlısı tutumu, doğuda, özellikle de ŞİÖ üyeleri arasında beklenmemiştir. Gürcistan'a yönelik destek, Rusya'nın bile hayal edebileceğinden daha büyük olmuştur. Hatta bu duruma örnek olarak ÇHC gazetelerinin Mikhail Saakaşvili hakkında ABD'ye yönelik olumlu tutumunu ve yakınlaşmasını "safça inanç" şeklinde olduğu nitelendirerek alay edilmiştir (Swanstrom, 2008: 3-4).

2008 yılındaki gerilimin Batı'da yansımalarının yanı sıra doğuda yansıması az da olmuştur. Nitekim ŞİÖ'nün 2008 yılında Duşanbe'de düzenlediği Güney Osetya ve Rusya-Gürcistan Savaşı konusu ele alınmıştır. Konuları da kapsayan genel bir bildiri zirve sonucunda yayımlanırken bildiri içeriğinde konuya dair Rusya'nın barış için bölgedeki rolüne değinilmiştir (Alptekin, 2021: 126). Örgüt üyelerinin duruma müdahale etmemesindeki temel sebep olarak ise ÇHC'nin kendinde bulundurduğu ayrılıkçı bölgelerin tetiklenme ihtimalleridir. ABD'nin Tayvan'ı desteklemesi durumu, Güney Kafkasya'da ÇHC ile ABD'yi karşı karşıya çekinmesinden dolayı Çin Komünist Partisi olayda müdahale etmemekten yana -bir diğer ifadeyle tarafsızlık- tutumunu benimsemiştir (Swanstrom, 2008: 5).

Sonuç

Güney Kafkasya'daki ilk milli cumhuriyet dönemleri olan 1918-1921 yıllarından itibaren, Gürcistan içindeki ayrılıkçı bölgeler ve Osetlerin bağımsız Sovyet idaresinde yer alma

isteği olmuştur. Bu istek, 25 Şubat 1921'de Gürcistan'ın Bolşevik işgali ile bastırılmış, daha sonradan 1991'de SSCB'nin dağılmasıyla tekrar ortaya çıkmıştır.

Temelinde Abhazya ve Güney Osetya gibi ayrılıkçı bölgelerdeki sorunları bulunduran 2008 Rusya-Gürcistan Savaşı'na giden süreçte önemli hususların başında, Gürcistan'ın 2003'te Gül Devrimi ile Mikhail Saakaşvili'yi cumhurbaşkanı seçmesi ve ardından Batı yanlısı AB ve NATO'ya üyelik politikaları gelmektedir. Bu politikalar, bölgede Rusya'nın endişelerini tetiklemiştir. Rusya'ya göre NATO'nun Doğu'ya doğru genişleme politikası, bir başka ifadeyle "Rusya'yı çevreleme" politikası olarak da görülmektedir. Nitekim 1991'den sonra Batı, esasen de NATO, Ukrayna ve Gürcistan'a daha çok yakınlaşma sürecine girerken 2003-2008 yılları arasında Gürcistan-NATO iletişiminin daha da artması neticesinde 7-12 Ağustos 2008 tarihlerinde patlak veren savaş beraberinde getirmiştir.

AB'nin dönem başkanlığını üstlenen Fransa ve Fransa Cumhurbaşkanı Nikolas Sarkozy'nin girişimleri ile "Altı Madde Planı" ve devamında ek tedbirlerin olduğu toplam 2 antlaşma imzalanırken ateşkes sağlanmaya çalışılmıştır. Bu durum AB'nin diğer uluslararası örgütlerden daha ön plana çıkmasına fırsat verirken, daha sonralardan Rusya'ya yönelik yaptırım konusunda örgüt içi ihtilaflara neden olmuştur.

BM ve NATO, olayı sadece kınamak ve ifadelerle sınırlı kalırken ABD ise hem NATO üzerinden hem de kendi üzerinden Tiflis'e desteğini bildirse de bölgede dönemin diğer yoğun durumlarından dolayı pek yoğunlaşamamış, desteği sözde kalmıştır. Bu süreçte en önemsenecek husus ise uluslararası kamuoyunda 2008 Rusya-Gürcistan Savaşı'nda krizin daha da artmasını istemeyen ve Rusya-AB arasındaki dengeyi bozmak istemeyen AB'nin bölgedeki sorunları en sorunsuz bir şekilde çözmek olmuştur.

Günümüzde, uluslararası kamuoyuna kendini Sovyetlerin mirasçısı olarak tanıtan Rusya'nın Güney Osetya ve Abhazya gibi bölgelerdeki politikası hâlâ devam etmektedir. Rusya, buralardaki varlığını Gürcistan'ın olası NATO üyeliği sürecine bir uyarı olarak gösterirken, Gürcü hükûmeti sadece AB'ye entegrasyon sürecine ılımlı yaklaşmaktadır. Rusya-Ukrayna Savaşı'yla hegemonyasını yitirmekte olan Rusya'nın Güney Kafkasya'daki hegemonyasının son kalesi, Gürcistan'da işgalci olarak yer aldığı bu iki bölge olarak görülmektedir. Nitekim Rusya, Gürcistan'ın hâlihazırdaki (2024) denge politikasını bu bölgelerdeki varlığı ve siyasî tutumlarıyla devam ettirmeyi hedeflediği tahmin edilen hususlar arasında yer almaktadır.

Kaynaklar

Agenda Ge. (2021). Georgia wins August war case against Russia in ECHR. *Agenda.Ge*. <https://www.agenda.ge/en/news/2021/167>

Alptekin, G. (2021). 2008 Rusya-Gürcistan Savaşı ve savaş sonrası büyük ve bölgesel güçlerin tepki ve politikaları. *Rusya Araştırmaları Dergisi*, 1(6), 110-130.

BBC News. (2008). Medvedev warns on NATO expansion. *BBC News*. <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/7312045.stm>

Bezhanishvili, Z. (2009). Between conflict and partnership: Contemporary developments in Russian-Georgian relations. *Russian Politics and Law*, 47(3), 19-35.

- Boonstra, J. (2008). Georgia and Russia: A short war with a long aftermath. *Senior Researcher Democratisation Programme*.
- Bowker, M. (2011). The war in Georgia and the Western response. *Central Asian Survey*, 30(2), 197-221.
- Braun, A. (2009). NATO and Russia: Post-Georgia threat perceptions. *Russie Nei Visions*, 40, 1-21.
- Cornell, S. (2001). *Small nations and great powers: A study of ethnopolitical conflict in the Caucasus*. Routledge Curzon.
- Charbonneau, L. (2008, August 8). UN council split on South Ossetia, Russia angry. *Reuters*. <https://www.reuters.com/article/idUSN08382293>
- Charter of the United Nations and Statute of the International Court of Justice. (1945). San Francisco.
- Chicky, J. E. (2009). The Russian-Georgian war: Political and military implications for U.S. policy. *Policy Paper*.
- Citak, İ., & Harris, C. (2018). Avrupa, Güney Osetya Savaşı'na gerekli tepkiyi verseydi Rusya, Kırım'ı ilhak edemezdi. *Euronews*. <https://tr.euronews.com/2018/08/09/-avrupa-gurcistan-ve-osetya-savasina-gerekli-tepkiyi-verseydi-rusya-kirimi-ilhak-edemezdi>
- Civil Georgia. (2004a, June 1). Saakashvili sends reconciliatory signals to South Ossetia. *Civil Georgia*. <https://civil.ge/archives/106023>
- Civil Georgia. (2004b, July 9). Tbilisi anticipates release of soldiers in the coming hours. *Civil Georgia*. <https://civil.ge/archives/115618>
- Civil Georgia. (2004c, July 10). Saakashvili vows to regain control over South Ossetia amid sporadic shootouts in breakaway region. *Civil Georgia*. <https://civil.ge/archives/115630>
- Civil Georgia. (2004d, July 18). Strategic Roki Pass to top next round of South Ossetia talks. *Civil Georgia*. <https://civil.ge/archives/115691>
- Civil Georgia. (2007, March 29). Russia warns against Tbilisi's 'S.Ossetia administration' plan. *Civil Georgia*. <https://civil.ge/archives/185513>
- Civil Georgia. (2008a, August 7). Georgian village attacked? MIA. *Civil Georgia*. <https://civil.ge/archives/116924>
- Civil Georgia. (2008b, August 7). Saakashvili appeals for peace in televised address. *Civil Georgia*. <https://civil.ge/archives/116922>
- Dickinson, P. (2021). The 2008 Russo-Georgian War: Putin's green light. *Atlantic Council*. <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/the-2008-russo-georgian-war-putins-green-light/>
- Donovan, G. (2009). Russian operational art in the Russo-Georgian War of 2008. *USAWC Strategy Research Project*.
- Erkan, S. (2016). 2008 Rusya-Gürcistan Savaşı ve uluslararası toplum. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, 17, 41-64.

- Fakin, G. (2009). The Russo-Georgian War of 2008: Developing the law of unauthorized humanitarian intervention after Kosovo. *Boston University International Law Journal*, 219-239.
- German, T. C., & Bloch, B. (2006). The South Ossetia conflict: Collision of Georgia and Russian interests. *Politique Etrangere*, 1, 51-65.
- Graff, P. (2008, August 9). Georgian troops in Iraq anxious to return home. *Reuters*. <https://www.reuters.com/article/us-georgia-ossetia-iraq-commander-idUSL927077820080809>
- Gürcistan Merkezi Tarih Arşivi (GMTA). F: 1836, K: 1, D: 99.
- Herrberg, A. (2006). Conflict resolution in Georgia: A synthesis analysis with a legal perspective. *Crisis Management Initiative*.
- Jones, G. (2008, August 28). Tough EU stance sought on Russia. *Reuters*. <https://www.reuters.com/article/us-georgia-eu-east/tough-eu-stance-sought-on-russia-idUSLS44957720080828>
- Khachapuridze, G. (1951). Pobeda Sovetskoi Vlasti v Gruzii. *İzvestiya Akademii Nauk Armyanskoi SSR*, 5-22.
- Khidasheli, T. (2009). August ruins: Report of the Georgian non-governmental organizations on violation of fundamental human rights & international humanitarian law August War, 2008. *Open Society - Georgia Foundation*.
- Konstitutsiya (Osnovnoi Zakon) Soyuzu Sovetskikh Sotsialisticheskikh Respublik. (1977). Moskva: İzдание Verkhovnogo Soveta SSSR.
- Kirdar, S. (2008). Conflict resolution in Georgia: An analysis applying the intractable conflict theory and the governmental politics model. *Perceptions*, 51-71.
- Kruzel, J. J. (2008). U.S. helps redeploy Georgian forces. *U.S. Army*. https://www.army.mil/article/11603/u_s_helps_redeploy_georgian_forces
- Kudava, M., Manjgaladze, G., Rurua, N., & Sikharulidze, V. (2006). Georgian-NATO relations and Georgian security. *Center of Strategic & International Studies*, 1-3.
- Lacombe, J. M. (2005). The OSCE mission to Georgia: Mandate and activities. In F. Sabahi & D. Warner (Eds.), *The OSCE and the multiple challenges of transition: The Caucasus and Central Asia* (pp. 1-22). Ashgate.
- Muzalevsky, R. (2009). The Russian-Georgian War: Implications for the UN and collective security. *OAKA*, 4(7), 29-43.
- NATO. (2008). Statement by the North Atlantic Council on the Russian recognition of South Ossetia and Abkhazia regions of Georgia. *NATO*. <https://www.nato.int/docu/pr/2008/p08-108e.html>
- NBC News. (2008). Meet the Press transcript for August 17, 2008. *NBC News*. <https://www.nbcnews.com/id/wbna26252093>
- Nichol, J. (2009). Russia-Georgia conflict in August 2008: Context and implications for U.S. interests. *Congressional Research Service*.

- North Atlantic Treaty Organization (NATO). (2008). NATO-Georgia joint press statement on the occasion of the North Atlantic Council visit to Georgia and the inaugural meeting of the NATO-Georgia Commission. *NATO*. <https://www.nato.int/docu/pr/2008/p08-115e.html>
- Nußberger, A. (2009). The war between Russia and Georgia – Consequences and unresolved questions. *Göttingen Journal of International Law*, 1, 341-364.
- Oralli, L. E. (2014). Uluslararası hukukta ve BM sisteminde askeri müdahale olgusu. *ESAM Akademi Dergisi*, 1(1), 102-127.
- Öztürk, A. (2009). Rusya-Gürcistan krizi: Yerel bir çatışma, küresel yansımalar. *OAKA*, 4(7), 1-27.
- Parmentier, F. (2010). Normative power, EU preferences and Russia: Lessons from the Russian-Georgian War. *European Political Economy Review*, 9, 49-61.
- President of Russia. (2008, August 12). Dmitry Medvedev and Nicolas Sarkozy agreed on additional measures to the Georgian-South-Ossetian conflict resolution plan. <http://en.kremlin.ru/events/president/news/1332>
- ReliefWeb. (2008). Background: Six-point peace plan for the Georgia-Russia conflict. *ReliefWeb*. <https://reliefweb.int/report/georgia/background-six-point-peace-plan-georgia-russia-conflict>
- RFE/RL. (2008, August 8). Newline – August 8, 2008. *Radio Free Europe/Radio Liberty*. <https://www.rferl.org/a/1144530.html>
- Saakashvili, M. (2008). Statement by the President of Georgia H.E. Mikheil Saakashvili on the situation in Georgia. *UNGA Document*. <https://www.un.org/press/en/2008/ga10711.doc.htm>
- Shakleyina, T. A., & Bogaturov, A. D. (2004). The Russian realists' concept of the balance of power. *Russia in Global Affairs*, 2, 1-21.
- Smith, D. J. (2008, November). The Saakashvili administration's foreign policies: Advancing Tbilisi's independence from Moscow. *Central Asia-Caucasus Institute Analyst*.
- Toal, G., & Merab, K. (2009). *Prisoners of the Caucasus? Russia's wars in Georgia and Chechnya*. Routledge.
- Vladimirov, A. (2010). NATO's policy toward Russia after the Georgian War. *Politique Etrangere*, 75(1), 77-90.
- Welt, C. (2008). Crisis in Georgia. *Caucasus Analytic Digest*, 4(6), 9-12.
- Zürcher, C. (2007). *The post-Soviet wars: Rebellion, ethnic conflict, and nationhood in the Caucasus*. New York University Press.

Structured Abstract

The era of national republics in the South Caucasus can be divided into two periods. The first period encompasses the years 1918-1921 following the October Revolution of the Russian Empire, while the second period spans from the dissolution of the Soviet Socialist Republics (USSR) in 1991 to the present day. Throughout these periods, Russian hegemony and the policy of settling ethnic groups in the region, commonly referred to as resettlement policy, have contributed to the emergence of several ethnic complexities, including the Abkhazia, South Ossetia, and Karabakh issues.

The foundational issues of Abkhazia and South Ossetia, established during the first period of national republics from 1918 to 1921, posed challenges to the territorial integrity of the Georgian Republic. The wars in Abkhazia in 1991 and later in the region referred to as South Ossetia in 2008, initiated with anti-Georgian sentiments and Russian support, further weakened Georgia's territorial hegemony.

This situation, stemming from Russia's "divide and rule" strategic policy, was triggered by Georgia's attempts to break free from Russian hegemony through its foreign policy initiatives. Additionally, the international order influences the current events of the time. States and international organizations tend to adopt stances that serve their interests or maintain neutrality in crises occurring within this system. Consequently, diplomatic, commercial, and economic sanctions or condemnations are often employed against the aggressor or the target state/international organization with the aim of deterrence.

The events surrounding the 2008 Russia-Georgia War and its aftermath gained international attention due to the context of the time. Mikhail Saakashvili's ascent to power through the Rose Revolution in 2003 and his National Movement party's radical pro-Western policies provoked Russia in the region. Georgia's attempts to join the EU and NATO prompted Russia to support ethnic separatist groups in South Ossetia, leading to the war from August 7 to 12, 2008, resulting in significant losses for Georgia.

Despite the convening of the UN Security Council on the evening of the war's commencement, no agreement was reached between Russia and Georgia. While the parties interpreted the situation as a legitimate right to self-defense under Article 51 of the UN Charter, Russia's attack on Georgia was deemed a violation of international law.

During the conflict, the United States, both as a state and through NATO, expressed its opposition to Russia. The strategic cooperation treaty signed between the US and Georgia, as well as the initiation of integration into NATO, exacerbated tensions with Russia. Despite the strategic cooperation treaty signed in 2008, US efforts towards Georgia did not aim to resolve the situation but rather exacerbated the adversarial atmosphere.

China and the Shanghai Cooperation Organisation (SCO) adopted a purely strategic stance. They refrained from taking sides between Georgia, a key point for logistic and energy transit routes, and Russia, to avoid imposition on any party, thereby adopting a "neutral" foreign policy.

During the 2008 Russia-Georgia War, it is evident that most international organizations were ineffective in fulfilling their roles. The European Union (EU) emerged as the only active and solution-oriented international organization during and after the war.

While France held the EU presidency at the time, French President Nicolas Sarkozy's diplomatic efforts during the five-day war facilitated a ceasefire agreement known as the "Six-Point Plan," which was positively responded to by Russian President Medvedev on August 12, 2008. The primary aim was to prevent the escalation of war tensions and mitigate damages to states and societies. Consequently, it was stated through international forums that the status of South Ossetia would be determined through diplomatic negotiations between the parties.

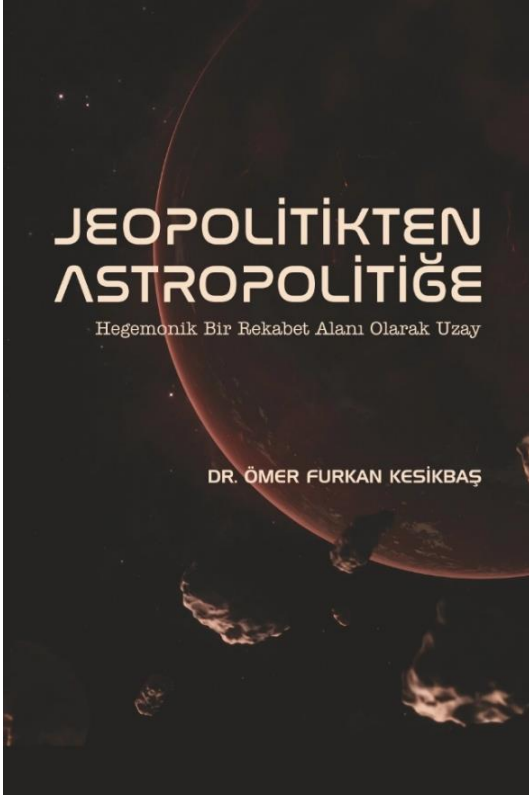
While the UN and NATO limited their responses to condemnation and expressions, the US expressed support to Tbilisi both through NATO and independently. However, due to other pressing issues in the region at the time, the support remained largely symbolic. The most notable aspect of this process was the EU's efforts to resolve the problems in the region without further exacerbating the crisis, aiming to maintain the balance between Russia and the EU.

Kitap İncelemesi: Jeopolitikten Astropolitiğe: Hegemonik Bir Rekabet Alanı Olarak Uzay

Book Review: From Geopolitics to Astropolitics: Space as a Hegemonic Competition Area

Neslihan TOPCU ALPARSLAN

(Dr., Selçuk Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Doktora Programı,
ORCID: 0000-0002-0822-0062, e-posta: neslihan.topcu@outlook.com)

Ömer Furkan KESİKBAŞ

Jeopolitikten Astropolitiğe: Hegemonik Bir Rekabet Alanı Olarak Uzay

Nobel Akademik Yayıncılık, 2022

376 sayfa.

ISSN: 978-625-433-244-9

Makale Türü / Article Type Kitap İncelemesi / Book Review	Başvuru Tarihi / Submitted 28.07.2024	Kabul Tarihi / Accepted 09.09.2024
Bu makaleye atf için / To cite this article Topcu Alparslan, N. (2024). Kitap İncelemesi: Jeopolitikten Astropolitiğe: Hegemonik Bir Rekabet Alanı Olarak Uzay, <i>Bölgesel Araştırmalar Dergisi</i> , 8(2), 247-250.		

Coğrafya genellikle deniz, kara ve hava baz alınarak tanımlanan bir kavramdır. Bir ülkenin coğrafyası söz konusu olduğunda o ülkenin kara sınırı, hava sahası ve denizleri ilk olarak bahsedilen hususları oluşturmaktadır. Ancak 20. yüzyılda kapısı aralanan ve 21. yüzyılda birçok devletin faaliyet göstermeye başladığı uzay da artık coğrafyanın diğer bir bileşenini oluşturmaktadır. Uzayın günden güne önem kazandığı ve dünyadaki birçok uygulamanın uzay tabanlı sistemler sayesinde çalışabilir hale geldiği bu yüzyılda uzay coğrafyasına dikkat çeken eserler önem taşımaktadır. Bu eserlerden biri, Dr. Ömer Furkan Kesikbaş tarafından ele alınan Jeopolitikten Astropolitğe: Hegemonik Bir Rekabet Alanı Olarak Uzay'dır.

Jeopolitik kavramı dünyada coğrafi açıdan öne çıkan yerlerin devletlere sunduğu avantajları ve dezavantajları belirtmek için kullanılmaktadır. Astropolitik kavramı ise uzayın günlük hayat, savunma, ekonomi ve ticaret gibi alanlarda devletler açısından giderek artan avantajlarına vurgu yapmaktadır. Bu minvalde eserin isminden yola çıkarak şunu söylemek mümkündür; çalışma, jeopolitik önemden astropolitik öneme doğru kayan konjonktürel değişime dikkat çekmektedir. Eserde bu değişime dikkat çekilirken, aynı zamanda Robert W. Cox'un yaklaşımı üzerinden Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Rusya Federasyonu (Rusya) ve Çin Halk Cumhuriyeti'nin (Çin) uzaydaki hegemonya rekabeti de ele alınmaktadır.

Eserin "Giriş" kısmında uzayın artan öneminden bahsedilmesinin yanı sıra ilerleyen yıllarda uzaydaki rekabetin şiddetleneceği öne sürülmektedir. Bunun altında yatan nedenler ise ABD Uzay Komutanlığı'nın kuruluşu ve Rusya ve Çin'in askeri uzay teknolojilerine yönelik artan yatırımları ile açıklanmaktadır. Yine aynı bölüm içerisinde uzay ve Uluslararası İlişkiler arasındaki bağlantıdan bahsedilmektedir. Bu doğrultuda Liberalizmin, Realizmin ve Eleştirel jeopolitiğin uluslararası ilişkiler çerçevesinde uzayı nasıl yorumladığına dair görüşlere yer verilmektedir. Uluslararası ilişkiler ve uzay arasındaki bağlantı, görece yeni bir yaklaşımdır. Bu bağlantının Uluslararası İlişkiler teorileri çerçevesinde yorumlanması bu iki alanın birbiriyle entegrasyonunu göstermek açısından oldukça değerlidir.

Eser, dört ana bölümden oluşmaktadır. "Astropolitik ve Hegemonik Rekabet" başlıklı ilk bölümde kavramsal bir analiz sunulmaktadır. Öncelikle jeopolitik kavramının gelişimine yer verilmiştir. Ardından jeopolitik hakimiyet teorileri arasında yer alan Deniz Hakimiyeti Teorisi, Kara Hakimiyeti Teorisi, Kenar Kuşak Teorisi (Rimland), Hava Hakimiyet Teorisi ve Uzay Hakimiyet Teorisi'nden (Astropolitik) bahsedilmektedir. Genel kavramsal analizden sonra ise astropolitğe yönelik spesifik bir analiz ele alınmaktadır. Astropolitik, Hegemonya ve Neo-Gramscian perspektiften yorumlanmaktadır. Çalışma, Robert W. Cox'un görüşlerinden yola çıkarak hegemonik rekabeti ve astropolitği bir temele yerleştirmektedir. Bu kapsamda hegemonik rekabetin astropolitik formu; fikri kaynaklar, kurumsal kaynaklar ve maddi kaynaklar şeklinde sınıflandırılmaktadır. Çalışma, yapılan bu sınıflandırma üzerinden ilerlemektedir.

Çalışmanın ikinci bölümü olan "Hegemonik Rekabetin Fikri Kaynakları" başlığı altında fikri kaynaklar, güç gösterisi ve ideolojik propaganda aracı üzerinden analiz edilmektedir. Analiz, uzayın yüksek öneme haiz olduğu 1957 ve 1969 yılları arası; uzayın öneminin görece azaldığı 1969 ve 2003 yılları arası ve uzayın yeniden önem kazandığı 2003 ve 2020 yılları arası üzerinden yapılmaktadır. Bu dönemlerde ABD, Rusya ve Çin'in uzaya

atfettiği önem, devlet başkanlarının konuşmalarından alıntılar yapılarak gösterilmeye çalışılmaktadır. 1950’li yıllardan 2020 yılına değin bahsi geçen devletlerin başkanlarının uzaya yönelik tutumunun tahlil edilmesi geçmişten günümüze olan değişime tanıklık edilmesine imkân sunmaktadır. Bölümün sonunda ise bu üç devlete yönelik mukayeseli bir değerlendirmeye ve analizlerin bir araya toplandığı bir tabloya yer verilmektedir.

Çalışmanın üçüncü bölümünü oluşturan “Hegemonik Rekabetin Kurumsal Kaynakları” kısmında Rusya, ABD ve Çin’in uzay kurumlarının oluşumuna, yönetim yapısına ve kurumsal değişimine odaklanılmaktadır. Mevzubahis devletlerin kurumsal yapısı incelenirken dönemsel koşullar göz önünde bulundurulmakta ve böylelikle kurumsal yapıdaki değişimlere ve bu üç devletten hangisinin öne çıkıp hangisinin gerilediğine dikkat çekilmektedir. Bölümün sonunda ise kurumların hükümet, meclis, ordu ve uzay ajansına olan etkisi tablo üzerinden açık bir şekilde gösterilmektedir.

Çalışmanın son bölümü olan “Hegemonik Rekabetin Maddi Kaynakları” başlığı altında ABD, Rusya ve Çin’in teknik uzmanlığı, uzay üssü ve yer istasyonları, roket teknolojisi, uzay bütçesi, uzay vizyonu, askeri uzay teknolojisi ve uydu sistemleri ele alınmaktadır. Sunulan bilgiler ve veriler ışığında hegemonik mücadelede ABD, Rusya ve Çin’in nasıl bir profil çizdiğine dair değerlendirmeler sunulmaktadır. 1957 ve 1969 yılları arasında Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) ve ABD’nin kurumsal kaynakları daha aktif kullandığı, 1969 ve 2003 yılları arasında SSCB’nin yıkılmasıyla beraber Rusya’nın uzay çalışmalarından görece uzaklaştığı ve 2003 yılından sonra ise Çin’in uzay alanında ivme kazanmasıyla beraber uzayın yeniden öneminin arttığı görülmektedir. Diğer bölümlerde olduğu üzere bu bölümün sonunda da üç devletin karşılaştırmalı mukayesesi yapılmaktadır.

Çalışmada ABD, Rusya ve Çin’in uzaydaki hegemonya rekabeti belli konular altında ayrı ayrı ele alındıktan sonra bölüm sonlarında mukayeseli olarak incelenmiştir. Bu yöntem, karşılaştırmalı çalışmalarda tercih edilen yöntemlerden biridir. Çalışmanın bölümleri, iyi bir şekilde tasnif edilmiştir. Okuyucu, eseri okurken eserin nasıl bir sistem üzerinden ilerlediğini bilerek ve verilen bilgileri belli bir düzleme yerleştirerek konuya dair genel bir perspektif yakalamaktadır.

Kuramsal olarak çalışma, Robert W. Cox’un hegemonya kavramı etrafında inşa ettiği eleştirel teorinin savları üzerinden hareket etmektedir. Çalışma boyunca -fikri kaynaklar, kurumsal kaynaklar ve maddi kaynaklar bölümlerinde- yapılan analizler sonucunda yazar, Cox’un Neo-Gramscian perspektifle geliştirdiği eleştirel teori ve astropolitik bağlam özelinde hegemonik rekabete açıklık getirmektedir. Bu hegemonik rekabet açıklanırken ise ABD, Rusya ve Çin’in uzay alanındaki faaliyetleri üzerinde durulmaktadır. Böylelikle Cox’un savları, bir temele yerleştirilmektedir. Bahsi geçen üç devletin uzay faaliyetlerinin teorik bir zemin üzerinden analiz edilmesi ve açıklanması, çalışmayı devletlerin uzay faaliyetlerinden bahsetmekten öte bir yere taşımaktadır.

Çalışma, akıcı ve yalın bir dile sahiptir. Anlatılanlar açık bir dille ifade edilmekle beraber çalışmada yer verilen tablo, grafik, resim gibi görsel öğeler konuya yönelik anlatının kavranmasına yardımcı olmaktadır. Bunun yanı sıra çalışmada bahsi geçen devletlerin uzaydaki hegemonya rekabetinin, sıklıkla uzay çalışmaları ve projeleri gibi somut adımlarla örneklendirilmesi çalışmanın anlaşılabilirliğine katkı sağlamaktadır.

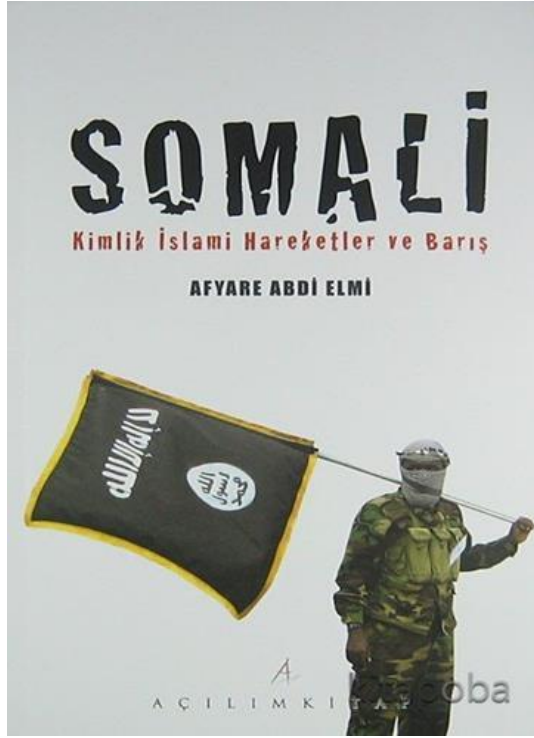
Uzayda öne çıkan ilk üç devletten ABD, Rusya ve Çin'in karşılaştırmalı analizi literatüre önemli bir katkı sağlamaktadır. Uluslararası İlişkiler literatüründe uzayla ilgili çalışmalar, genellikle devletlerin uzay politikalarını diğer devletlerden bağımsız olarak ele almaktadır. Başka bir ifadeyle sadece tek bir devletin uzay politikasının analizi yapılmaktadır. Bu tür çalışmalar, inceleme konusu olan devletin geçmişten günümüze gelişiminin tahlilinde yardımcı kaynaklar olmakla beraber bu devletin diğer devletlere kıyasla nerede yer aldığına cevap vermemektedir. Bu doğrultuda karşılaştırmalı çalışmalar hem devletlerin uzay politikası hakkında bilgi edinilmesi hem de diğer devletler arasında nasıl bir konumda olduklarının analiz edilmesi açısından ehemmiyet taşımaktadır.

Kitap İncelemesi: Somali: Kimlik, İslami Hareketler ve Barış

Book Review: Somalia: Identity, Islamic Movements and Peace

Cihan DABAN

(Dr. Öğr. Üyesi, Mersin Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü,
ORCID: 0000-0002-2890-2415, e-posta: cihandaban63@hotmail.com)

Afyare Abdi ELMİ

Somali: Kimlik, İslami Hareketler ve Barış

Açılım Kitap Yayınları, 2012

256 sayfa.

ISSN: 978-9944-105-33-0

Makale Türü / Article Type Kitap İncelemesi / Book Review	Başvuru Tarihi / Submitted 16.08.2024	Kabul Tarihi / Accepted 04.12.2024
Bu makaleye atf için / To cite this article Daban, C. (2024). Kitap İncelemesi: Somali: Kimlik, İslami Hareketler ve Barış. <i>Bölgesel Araştırmalar Dergisi</i> , 8(2), 251-255.		

Afrika kıtası, küresel siyasetin en sıcak gündemlerinden biridir. Tarihi, siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik gibi birçok alanda gündeme konu olan Afrika kıtası; kriz, şiddet, çatışma, terör ve korsancılık faaliyetleri olmak üzere önemli sorunlarla da konu olmaktadır. Bu konular üzerine çalışma yapan birçok akademisyen, yazar ve gazeteciler bulunmaktadır. Akademisyenlerden biri de Prof. Dr. Afyare Abdi Elmi'dir. Afyare Elmi, Ryerson Üniversitesi'nden Kamu Yönetimi alanında lisans, Brock Üniversitesi'nden Siyaset Bilimi alanında yüksek lisans, Toronto Üniversitesi'nden Eğitim Politikası alanında ikinci bir yüksek lisans ve Alberta Üniversitesi'nden siyaset bilimi alanında uzmanlaşmış disiplinler arası bir doktora derecesine sahiptir. Çalışma alanları arasında şiddet, çatışma, güvenlik, kimlik, İslami hareketler ve barış inşası gibi birçok konular yer almaktadır. Bu çalışma alanları üzerinden özellikle Somali Federal Cumhuriyeti'ndeki olaylara odaklanmaktadır. Somali üzerine birçok çalışma kaleme alan Afyare Elmi'nin çalışmalarından biri de deneyimli çevirmen Zekiye Baykul tarafından 2012 yılında Türkçe literatüre kazandırılan ve İstanbul merkezli Açılım kitap yayınlarından yayımlanan Somali: Kimlik, İslami Hareketler ve Barış adlı kitap çalışmasıdır.

Afyare Elmi'nin bu eseri Somali'nin içinde bulunduğu sorunları en iyi şekilde ortaya koymaktadır. Bağımsızlık sürecinde ve sonrasında yaşanan gelişmelere değinen yazar; sadece Somali özelinde değil, aynı zamanda Doğu Afrika bölgesindeki genel duruma da değinmektedir. Kitap dokuz bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm Somali'deki genel sorunları aktarmaktadır. Bu bölümde korsanlık sorunu olmak üzere ülkedeki sorunların yerel çözümüne de ışık tutmaktadır. Somali'de gerçekleşen başarılı darbe girişimi, darbe girişimiyle iktidara gelen Muhammed Siyad Barre'nin izlediği politikalar anlatılmaktadır. İkinci bölümde Somali sorununun sebeplerine inilmiş ve ülkenin kısa bir tarihi olmak üzere ham madde kaynaklarına ve sömürge sonrası askeri baskılara değinmektedir. Üçüncü bölümde yazar, Somali'deki toplumsal yapıya değinerek kabilesel kimlik ve bu kimliğin Somali barışına etkisini ön plana çıkartmaktadır. Dördüncü bölüm Somali'de İslam ve İslami uyanış hareketlerini anlatmaktadır. Bu hareketin Somali'deki rolüne ve stratejik uygulamalarına yer vermektedir. Beşinci bölümde ABD'nin Somali politikasına ağırlık vermiştir. Genel bir durum analizinden yola çıkan yazar, terör olaylarını, el-İttihad ve eş-Şebab'ın terör listesine eklenmesinin arka plan analizini kaleme almıştır. Altıncı bölümde ise bölge ülkelerinin politik uygulamalarına ve bu ülkelerin Somali'ye karşı izlediği stratejik adımları ele almaktadır. Ayrıca Somali-Etiyopya arasında yaşanan tarihi düşmanlıklara, Ogaden Savaşı'na ve Büyük Somali Devleti'nin sınırlarına değinmektedir. Yedinci bölümde Somali'deki sorunların kök sebeplerine yönelik çözümün eğitim süreciyle aşılabileceğine, Somali savaşı ve eğitimin rolünün ne ölçüde önemli olduğuna, eğitim ve kimlik arasındaki ilintinin kayda değer yapılanmasına ve Somali'de barışın nasıl sağlanabileceğiyle ilgili eğitimin gücüne yer vermektedir. Sekizinci bölümde yazar, Somali barışının sağlanabilmesinde uluslararası toplumun önemli bir rol alması gerektiğinin altını çizmektedir. Başka bir ifadeyle barışı sağlamada uluslararası toplumun rolünü ve Birleşmiş Milletler Vesayet sistemini kaleme almaktadır. Dokuzuncu ve son bölümde ise Somali'nin geleceğine değinmektedir. Bu hususta yeni araştırmaların, tavsiyelerin ve müzakerelerin yapılarak mevcut sorunların ele alınmasını ve yerel bir çözüm bulunmasını arzu etmektedir.

Afyare Elmi, bu çalışmasıyla aslında sadece Somali'deki sorunları değil, aynı zamanda Somali'deki toplumsal yapının resmini de anlatmaktadır. Etnik olarak aynı kökene, dini

olarak da İslamiyet'e mensup olan Somalili halkların kabilesel kimlik bağlamında farklı olduklarının altını çizmektedir. Eserde Darod, Dir, Haviye, İsaak, Digil ve Mirifle gibi büyük kabilelere yer vermektedir. Bağımsızlık sonrası iç çatışmanın temel sebeplerinden birinin kabileler arasında yaşanan yönetimi ele geçirme kavgaları olduğuna değinilmektedir. 1969 yılında Muhammed Siyad Barre'nin gerçekleştirmiş olduğu askeri darbeyle yönetimi ele geçirmiş olması, başlangıçta Somali için iyi bir görüntü olarak algılanmış olsa da Barre'nin daha sonra uyguladığı politikaların Somali Devleti ve halkları açısından nasıl bir çöküşe sebebiyet verdiğini kaleme almaktadır. Bu hususta Barre'nin "Büyük Somali Devleti'nin" kurulması için hedeflediği Etiyopya'dan Ogaden bölgesini, Kenya'dan da Kenya'nın kuzeydoğu bölgesini almak projesi, aslında mevcut Somali sınırlarında felaketin doğmasına yol açtığına değinmektedir. Bilhassa Barre'nin 1977 yılında Ogaden bölgesini geri almak için Etiyopya'ya karşı başlattığı topyekûn saldırı politikasında Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) ile Küba'nın son anda Etiyopya'ya destek vermesiyle Barre'nin Ogaden Savaşı'nı kaybettiğini, 1978 yılında geri çekildiğini ve ülkenin kaynaklarına büyük bir darbe vurduğunu aktarmaktadır. Savaş sonrası ülkede genel durumun bir anda değiştiğini, Somali'nin başarısız devlet statüsüne girdiğini, bu hususta siyaset bilimci ve tarihçi olan Prof. Dr. Robert Rotberg'in Somali'yi "iflas etmiş devletler" kategorisi içerisinde yorumladığını aktarmaktadır.

1980 sonrası dönemde kabileler arası anlaşmazlıkların giderek arttığını, Barre'nin ise buna sert müdahalelerde bulunmaya çalıştığını, bu müdahalenin kabileler tarafından Barre yönetimine karşı ayaklanmaların başlamasına ve Barre'nin de çok geçmeden ülkeyi terk etmesine neden olduğunu vurgulamaktadır. SSCB'nin yıkılmasıyla da Doğu Afrika'da oluşan boşluğun yerine farklı grupların aldığını, Somali özelinde ise Barre'nin yerine geçmek üzere farklı kabilelerden olmak üzere birçok kişinin yönetim için kabilelerini ön plana çıkarttıklarını ve bu durumdan kaynaklı olarak da kabileler arasında iç çatışmanın çıktığını anlatmaktadır. Kabileler arasında çıkan iç çatışmanın hem hükûmeti ve toplumsal yapıyı hem de devletin toprak bütünlüğüne zarar verdiğini aktaran Afyare Elmi, bu konuda Somali'de iki bölgenin bağımsızlık için harekete geçtiğini de kaleme almıştır. Bu bölgelerden biri Puntland diğerrinin ise Somaliland olduğunu ifade etmektedir. Somaliland'ın 1991 yılında Puntland'ın ise 1998 yılında bağımsızlıklarını ilan ettiğini; ancak hiçbir devlet tarafından tanınmadıklarını da aktarmaktadır. 1991 yılından sonra yani Barre'nin düşmesinden sonra Somali'de hükûmet boşluğunun oluştuğuna, her kabile yönetimi ele geçirmek için harekete geçtiğine, yönetimi ele geçiren kabilelerin nepotist uygulamalara yer verdiğine, bu durumun ciddi bir kabilesel kimlik çatışmasına dönüştüğüne ve bu görüntünün de farklı grupların yani İslami bir hareketlenmenin ortaya çıkmasına neden olduğunu ifade etmektedir. Tam da bu ortamda El-Şebab gibi bir grubun ortaya çıktığını da kaleme almıştır. Söz konusu El-Şebab grubunun önce İslami bir zemin üzerinden hareket ederek ciddi bir taraf topladığını; ancak sonrasında da bu taraflarla birlikte bölgede farklı bir politik uygulamaya dönüştüğünü aktaran yazar, El-Şebab'ın çok geçmeden farklı aktörlerden de aldığı destekle bölgede bir terör yuvasına dönüştüğünü ileri sürmektedir. Hem hükûmet boşluğunun yer alması hem birçok devletin Somali'deki iç çatışmadan dolayı büyükelçiliklerini geri çekmesi hem de Somali'de devlet adına görüşülebilecek bir temsilin bulunmaması neticesinde iç çatışmaların günbegün büyüdüğüne ve El-Şebab grubunun da kısa sürede terör örgütüne dönüştüğüne değinmektedir.

Barre sonrası dönemde Somali'nin genelinde çatışma ve güvensiz bir ortamdan bahsedilse de aslında Somaliland ve Puntland bölgelerinde ciddi anlamda yaşanan bir çatışmanın görülmediğinden bahsetmektedir. Yazar, her iki bölgenin yabancı barış güçleri veya vesayet sistemleri olmadan barışa ulaşabilmiş bölgeler olduğunu aktarmaktadır. Etiyopya'nın Somali'nin tarihi düşmanlarından biri olmasına rağmen kendine komşu ve yakın olan bu iki bölgeye karşı olumsuz bir politik uygulamada bulunmadığını, bu iki bölgeyi kendi haline bıraktığını ve destek verdiğini vurgulamaktadır. Aslında Etiyopya'nın bu iki bölgeye destek vermesinin arka planındaki politikasında büyük ve güçlü bir Somali yerine bölünmüş ve zayıf bir Somali'nin olmasını arzu ettiğini de yazar, dolaylı olarak altını çizmektedir. Yazarın vurguladığı önemli konulardan biri de BM vesayeti üzerinedir. Somaliland ve Puntland bölgelerinde herhangi bir yabancı barış gücü bulunmamasına rağmen çok ciddi çatışmaların yaşanmadığı ortada iken Somali'nin başkenti Mogadişu ve diğer bölgelerde barış güçleri olmasına rağmen çatışmaların ve anlaşmazlıkların yaşanmasının düşündürücü olduğunu, bu yönüyle de Somali'yi BM vesayeti altına koyma çabalarının oldukça zayıf kaldığını, bu nedenle BM yasasında ciddi anlamda değişikliğe gidilmesi gerektiğini savunmaktadır.

Afyare Elmi, kitabın sonunda Somali'deki olaylar üzerine yeni bir sayfa açarak "Tavsiyeler" başlığıyla olayları hem özetlemekte hem de olaylara çözüm için öneriler sunmaktadır. Kısacası Birleşmiş Milletlerin desteğinden bağımsız bir şekilde Somalililerin kendi sorunlarına çözüm bulmaları için bir araya gelmelerini ve bu sorunları adabı muaşeret kuralları çerçevesinde tartışmalarını arzu etmektedir. Her seferinde barış konferanslarının düzenlenmesi ülkeye barıştan ziyade hem maddi külfet olduğunu hem de sonuç alınmadan konferansların bittiğine değinmektedir. Uluslararası toplumun Somali'ye yönelik politikasında asıl hedef ve amacın devlet mekanizmasının işlerliği üzerinde durulmasını ve özellikle barış ortamının sağlanmasını gerektiren adımlar atmasını istemektedir. Kısa vadede müdahil devletlerin Somali'ye daha fazla barış gücü göndermelerini isterken uzun vadede ise kalıcı barışın sağlanabilmesi için Somali'nin kendi ulusal birliklerini yani güvenlik güçlerini oluşturmasını istemektedir. Güvenlik güçlerinin gelişigüzel değil; disiplinli, profesyonel ve geniş kapsamlı bir çaba sonunda oluşturulması gerektiğinin altını çizmektedir. Yazarın altını çizdiği bir diğer husus ise Somali merkezli bir yönetim politikasının işlenmesidir. Bu yönetim sistemine ise Somaliland ve Puntland bölgelerindeki siyasi yönetim tarzını örnek göstermektedir. Bu iki bölgede uygulanan başkanlık sisteminin çatışmasız ve güvenli bir ortam için daha uygun olduğuna değinmektedir. Başka bir ifadeyle Somaliand bölgesinin kabile sistemi yerine çift meclisli bir sistem uyguladığını bu sistemin Somali tarafından da uygulanması gerektiğini düşünmektedir.

Semptomlara yoğunlaşan "terörle savaş" politikasının bir uzantısı olarak ABD'nin Somali politikası, devletsizlik sorununa herhangi bir çözüm oluşturmadığını, ABD'nin politik uygulamasında Somali toplumunun büyük bir kesimine yönelik dışlanma ve heterojen bir toplumsal yapıya sahip olan İslamcı grupların neredeyse tümünü aynı kefeye koyduğunu vurgulamaktadır. Bu nedenle Somali-ABD ikili ilişkilerinde revize gerektiğinin altını çizmektedir. Uluslararası toplumun Etiyopya'nın kendi çıkarları doğrultusunda Somali'nin bölünmesini istediğini ve bu istekle Somaliland ve Puntland bölgelerine destek vererek gösterdiğini görmesi gerektiğini ifade etmektedir. Bu nedenle de yazar, uluslararası toplumun Etiyopya'ya baskı uygulaması gerektiğini vurgularken

Etiyopya'yı istikrarlı bir Somali Devletinin hem bölge çıkarları açısından hem de uluslararası çıkarlara uygun olduğuna ikna etmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Sonuç itibariyle yazar; kriz, şiddet, çatışma, savaş ve yoksulluğu besleyen ve derinleştiren sorunların çözümünü uzun vadede eğitimle iyileşebileceğine inanmaktadır. Bu açıdan tüm Somalililerin eğitim almasını, yeterli oranda okul sayılarının artmasını, üniversitelerde de gerekli bölümlerin açılmasını ve öğretmen adaylarının yetiştirilmesini tavsiye eden yazar, bu konular için hükûmetin bütçeden fazla kaynak ayırması gerektiği önerisinde bulunarak kitabı sonlandırmaktadır.